LENIN

OPERE COMPLETE

www.dacoromanica.ro

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LENIN

OPERE
COMPLETE

33

www.dacoromanica.ro

TRADUCEREA ÎN LIMBA ROMÎNĂ
APARE ÎN URMA HOTĂRÎRII C. C.
AL P.M.R. ȘI A FOST ÎNTOCMITĂ
DUPĂ ORIGINALUL ÎN LIMBA RUSĂ,
ED. A V-A

www.dacoromanica.ro

INSTITUTUL DE MARXISM-LENINISM
DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.C.U.S.

V. I. LENIN

OPERE COMPLETE

EDIŢIA A DOUA

EDITURA POLITICA
BUCUREŞTI — 1964

www.dacoromanica.ro

INSTITUTUL DE MARXISM-LENINISM
DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.C.U.S.

V. I. LENIN

VOL.

33

STATUL ŞI REVOLUŢIA

EDITURA POLITICĂ
BUCUREŞTI — 1964

www.dacoromanica.ro

PREFAȚĂ

Volumul treizeci și trei al Operelor complete ale lui V.I. Lenin cuprinde lucrarea „Statul și revoluția. Învățătura marxismului despre stat și sarcinile proletariatului în revoluție", scrisă în august-septembrie 1917 și publicată sub formă de broșură în 1918. Volumul cuprinde, de asemenea, materialele pregătitoare pentru această lucrare, materiale pe care V.I. Lenin le-a intitulat „Marxismul despre stat".

La începutul secolului al XX-lea, capitalismul a intrat în ultimul său stadiu — stadiul imperialismului, pe care Lenin l-a caracterizat ca fiind ajunul revoluției proletare, socialiste. Primul război mondial (1914—1918), care a ascuțit extrem de mult contradicțiile capitalismului, a accelerat maturizarea crizei revoluționare într-o serie de țări imperialiste.

Liderii oportuniști ai Internaționalei a II-a (E. Bernstein, K. Kautsky și alții) s-au ridicat în acea perioadă împotriva bazelor marxismului, împotriva revoluției socialiste și a dictaturii proletariatului, împotriva înlocuirii revoluționare a statului burghez printr-unul proletar și au susținut teoria integrării pașnice a capitalismului în socialism. Anarhiștii se pronunțau împotriva oricărui stat, inclusiv împotriva dictaturii proletariatului. Într-o serie de articole, Buharin a promovat concepții antimarxiste, semianarhiste în problema statului.

Epoca imperialismului a pus în fața proletariatului și a partidelor sale marxiste sarcina răsturnării dominației burgheziei și cuceririi puterii politice de către clasa munci-

www.dacoromanica.ro

toare. „Problema raportului dintre revoluția socialistă a proletariatului și stat — sublinia V.I. Lenin — capătă astfel nu numai o însemnătate practică-politică, ci și o însemnătate deosebit de actuală, pentru că ea are menirea de a face masele să înțeleagă ceea ce vor trebui să întreprindă în viitorul apropiat pentru eliberarea lor de sub jugul capitalului" (volumul de față, p. 4).

Principala sarcină care stătea în fața marxiștilor revoluționari în acea perioadă era de a generaliza în mod creator noua experiență revoluționară pe care proletariatul a acumulat-o în luptă și de a dezvolta, pe baza acestei generalizări, teoria marxistă a revoluției socialiste și învățătura despre stat. În primul rînd, trebuiau restabilite și expuse în mod sistematic concepțiile întemeietorilor comunismului științific despre stat — care fuseseră revizuite de către liderii și ideologii oportunismului internațional — și dezvoltate potrivit noii situații istorice.

În lucrarea sa „Statul și revoluția", remarcabilă operă a marxismului creator, Lenin a dus la îndeplinire aceste sarcini de importanță primordială. Această lucrare, în care Lenin face pentru prima oară o expunere completă și sistematică a învățăturii marxiste despre stat, reprezintă o tratare științifică de o profunzime și multilateralitate fără precedent a teoriei statului, un exemplu strălucit de partinitate în lupta împotriva adversarilor marxismului. În această lucrare, Lenin a arătat cum s-au dezvoltat concepțiile lui Marx și Engels despre stat, a subliniat că problema statului este una dintre problemele fundamentale ale marxismului. Lenin a analizat legătura dintre stat și caracterul de clasă al societății, a fundamentat legitatea și inevitabilitatea revoluției socialiste și a dictaturii proletariatului, a dezvăluit esența și sarcinile statului proletar și ale democrației proletare, a dezvoltat învățătura marxistă despre socialism și comunism.

În lucrarea „Statul și revoluția" au fost puse bazele teoriei statului socialist — unul dintre cele mai importante capitole ale învățăturii marxiste despre stat, pe care ulterior Lenin a dezvoltat-o pe baza experienței acumulate de Puterea sovietică.

www.dacoromanica.ro

Problema originii, a esenței și a însemnătății statului a fost întotdeauna și continuă să fie obiectul unei lupte ideologice extrem de ascuțite. Reprezentanții filozofiei, istoriei, dreptului, economiei politice și ai publicisticii burgheze creează în mod deliberat confuzie în problema statului, care, după cum arată Lenin, este una dintre cele mai grele probleme teoretice. Ei formulează numeroase teorii despre stat, urmărind să justifice dominația claselor exploatatoare și să estompeze caracterul de clasă al statului burghez. Căutînd să-i abată pe oamenii muncii de la problemele fundamentale ale vieții sociale, ideologii burghezi proslăvesc statul imperialist contemporan, îl prezintă drept stat al „prosperității generale", situat deasupra claselor și neagă rolul reacționar pe care acesta îl are în viața societății.

Pe baza analizei aprofundate a operelor lui Marx și Engels, în „Statul și revoluția" Lenin subliniază că numai marxismul a dat un răspuns corect, științific, la întrebarea: ce este statul, cînd și pe ce bază a apărut el, de ce în diferitele perioade istorice ia forme diferite și îndeplinește un rol diferit.

Lenin arată că statul este un fenomen istoric. Ca instrument de dominație în mîna claselor exploatatoare, statul a apărut atunci cînd societatea s-a scindat în clase antagoniste. „Statul — scria Lenin — este produsul și manifestarea *ireductibilității* contradicțiilor de clasă. Statul apare acolo, atunci și în măsura în care, unde, cînd și în măsura în care contradicțiile de clasă *nu pot* fi obiectiv împăcate" (p. 7). Fiind o organizație politică de clasă, statul exploatator dispune de instrumentele puterii, cu ajutorul cărora clasa dominantă subjugă masele muncitoare, care alcătuiesc majoritatea populației. Statul, în adevăratul înțeles al cuvîntului — ca mașină specială de oprimare a unei clase de către alta —, există în formațiunile social-economice sclavagistă, feudală și capitalistă. Din punct de vedere istoric, dictatura proletariatului, care folosește puterea de stat pentru a reprima o minoritate a populației — pe exploatatori —, este inevitabilă în perioada de trecere de la capitalism la socialism. Dictatura

www.dacoromanica.ro

proletariatului este un stat de tranziție și se deosebește radical de statul exploatator. În societatea socialistă, statul se transformă dintr-un instrument al dominației de clasă într-un organ care exprimă voința întregului popor. O dată cu construirea societății comuniste, arată Lenin, necesitatea statului dispare complet.

Un loc central în lucrarea „Statul și revoluția" îl ocupă problema revoluției socialiste și a dictaturii proletariatului, învățătura despre cele două faze ale societății comuniste.

Dezvăluind principalele legități ale dezvoltării sociale, marxism-leninismul a arătat că problema fundamentală a oricărei revoluții este problema puterii de stat. În lucrarea sa, Lenin arată cum, pe baza experienței istorice a revoluțiilor burghezo-democratice din secolul al XIX-lea și a Comunei din Paris din 1871, Marx și Engels au elaborat teoria revoluției proletare și a dictaturii proletariatului și au formulat cele mai importante teze cu privire la raportul dintre revoluția socialistă și statul burghez; Lenin a dezvoltat învățătura lor, sintetizînd noua experiență istorică a luptei de clasă duse de proletariat în epoca imperialismului.

Încă în „Manifestul Partidului Comunist", Marx și Engels, au scris că proletariatul nu va putea pune capăt exploatării capitaliste dacă nu va cuceri puterea politică. Această teză a fost concretizată de ei în lucrările „Optsprezece brumar al lui Ludovic Bonaparte", „Războiul civil din Franța", „Critica Programului de la Gotha", în scrisoarea lui Engels către Bebel din 18—28 martie 1875, în introducerea lui Engels la ediția a treia a lucrării lui Marx „Războiul civil din Franța", precum și în alte scrieri. În urma studierii și sintetizării experienței și învățămintelor revoluțiilor, Marx și Engels au ajuns la concluzia că clasa muncitoare poate cuceri puterea politică și instaura dictatura proletariatului numai pe calea revoluției socialiste, în cursul căreia va sfărîma mașina de stat burgheză și va făuri un nou aparat de stat.

Lenin a analizat această concluzie trasă de întemeietorii marxismului, a arătat ce însemnătate teoretică și practică prezintă ea pentru lupta revoluționară dusă de proletariat

www.dacoromanica.ro

în noile condiții istorice. El a arătat că revoluțiile burgheze au perfecționat și au adaptat tot mai mult intereselor claselor exploatatoare statul burghez, care este ostil intereselor oamenilor muncii. „Formele statelor burgheze sînt extrem de variate — scria Lenin —, esența lor este însă aceeași: într-un fel sau altul, toate aceste state reprezintă, în ultimă analiză în mod necesar, *o dictatură a burgheziei*" (p. 35).

Întărirea mașinii de stat burgheze și umflarea aparatului ei birocratic și militar, îndreptat împotriva proletariatului și a tuturor oamenilor muncii, sînt caracteristice, în special, pentru perioada imperialismului, cu giganticele sale monopoluri și cu transformarea capitalismului monopolist în capitalism monopolist de stat. Constituirea și dezvoltarea monopolurilor duc la amestecul direct al statului în economie, în procesul de producție capitalist, amestec exercitat în interesul oligarhiei financiare.

Instrument al dominației absolute a marilor monopoliști, statul burghez contemporan îngrădește tot mai mult și desființează democrația, care în condițiile capitalismului e și așa o democrație falsă și ciuntită. Lenin a dezvăluit esența reacționară și acaparatoare a statelor imperialiste (S.U.A., Anglia și altele), care jefuiesc și exploatează atît masele muncitoare din țările respective, cît și popoarele din țările subjugate. Lenin a subliniat că imperialismul — în proporții incomparabil mai mari decît capitalismul premonopolist — confirmă necesitatea de a zdrobi pe calea revoluției mașina de stat burgheză.

Imperialismul accentuează conflictul dintre forțele de producție și relațiile de producție, ascute și adîncește principala contradicție a capitalismului — contradicția dintre caracterul social al producției și forma privat-capitalistă de însușire, contradicția dintre clasa muncitoare și exploatatorii ei; el creează premisele economice și politice ale socialismului, face ca revoluția socialistă să fie inevitabilă. În imperialism, sublinia Lenin, baza socială a revoluției se lărgește, aceasta devenind o revoluție cu adevărat populară, care antrenează în mișcarea pentru transformări socialiste adevărata majoritate a populației — pe muncitorii și țăranii exploatați de burghezie. După ce doboară

www.dacoromanica.ro

dictatura burgheziei, revoluția socialistă instaurează dictatura proletariatului, care biruie împotrivirea înverșunată a claselor exploatatoare, alungate de la putere. „Marxist este numai acela — ne învață Lenin — care *extinde* recunoașterea luptei de clasă pînă la recunoașterea *dictaturii proletariatului*“ (p. 34). Lenin a arătat că problema dictaturii proletariatului este problema conținutului fundamental al revoluției socialiste. Lenin a înarmat din punct de vedere ideologic partidul comunist și clasa muncitoare din Rusia în lupta pentru răsturnarea puterii burgheziei.

Experiența Uniunii Sovietice și a țărilor de democrație populară a arătat în mod convingător că revoluția socialistă și instaurarea dictaturii proletariatului, a căror necesitate au fundamentat-o din punct de vedere teoretic Marx, Engels și Lenin, constituie principalele legități ale trecerii de la capitalism la socialism, valabile pentru toate țările care pășesc pe calea socialismului.

Concepției marxist-leniniste cu privire la dezvoltarea mondială contemporană revizioniștii și reformiștii contemporani îi opun păreri care echivalează, în esență, cu o capitulare în fața ideologiei burgheze. Ei propovăduiesc transformarea pașnică a capitalismului în socialism, neagă necesitatea unei transformări revoluționare a societății, precum și necesitatea revoluției socialiste și a dictaturii proletariatului. Capitalismul monopolist de stat, potrivit afirmațiilor lor, n-ar mai fi capitalism.

În lucrarea sa „Statul și revoluția“, Lenin a arătat inconsistența acestor afirmații. „Cea mai răspîndită greșeală — scria Lenin — este afirmația burghezo-reformistă potrivit căreia capitalismul monopolist sau monopolist de stat *nu mai* este capitalism, că poate fi denumit «socialism de stat» ș.a.m.d... «Apropierea» dintre un *asemenea* capitalism și socialism trebuie să constituie pentru adevărații reprezentanți ai proletariatului un argument în favoarea apropierii, ușurinței, posibilității de înfăptuire, iminenței revoluției socialiste, și nicidecum un argument în favoarea unei atitudini îngăduitoare față de negarea acestei revoluții și față de prezentarea în culori trandafirii

www.dacoromanica.ro

a capitalismului, lucru cu care se îndeletnicesc toți reformiștii" (p. 67-68).

Sintetizînd experiența Comunei din Paris și a primei revoluții din Rusia, caracterul și particularitățile luptei de eliberare duse de masele populare în epoca imperialismului, Lenin a formulat încă în 1916 teza extrem de importantă cu privire la diversitatea formelor politice ale dictaturii proletariatului. În ediția a doua a lucrării „Statul și revoluția", Lenin a revenit la această problemă, completînd capitolul al II-lea al lucrării cu un nou paragraf, consacrat dictaturii proletariatului. Lenin a subliniat că nu se poate ca trecerea de la capitalism la socialism să nu ofere o diversitate de forme ale puterii de stat a clasei muncitoare, esența acestor forme fiind în mod inevitabil aceeași: *dictatura proletariatului*.

După Comuna din Paris, a doua formă pe care a îmbrăcat-o dictatura proletariatului a fost Puterea sovietică, instaurată în Rusia ca urmare a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. O nouă formă a dictaturii proletariatului — orînduirea democrat-populară — a apărut într-o serie de țări din Europa centrală și de sud-est, precum și din Asia. Această orînduire reflectă dezvoltarea specifică a revoluției socialiste în condițiile slăbirii imperialismului și ale schimbării raportului de forțe în favoarea socialismului, precum și particularitățile istorice și naționale ale țărilor respective.

În lucrarea sa, Lenin a dezvăluit esența și sarcinile dictaturii proletariatului, uriașul ei rol organizatoric în făurirea noii societăți după victoria revoluției socialiste. V.I. Lenin a subliniat caracterul istoric, de tranziție, al dictaturii proletariatului, care este statul perioadei de trecere de la capitalism la socialism.

Lenin a subliniat în mod deosebit democratismul statului proletar, deosebirea fundamentală dintre acest democratism și democrația burgheză. Dictatura proletariatului, arată Lenin, este un tip nou de stat, „un stat *în chip nou* democratic (pentru proletari și cei neavuți în genere) și *în chip nou* dictatorial (împotriva burgheziei)" (p. 35). Statul proletar apără interesele oamenilor muncii. După

www.dacoromanica.ro

cum a arătat Lenin, deosebirea fundamentală dintre dictatura proletariatului și statul burghez își găsește expresia în formele de organizare a statului, precum și în rolul istoric pe care ea îl îndeplinește.

Baza dictaturii proletariatului, principiul ei suprem, care vădește esența democratică a statului proletar, este alianța clasei muncitoare cu țărănimea, cu toți oamenii muncii și cu celelalte pături democratice ale poporului, rolul conducător în această alianță revenind clasei muncitoare. Comunitatea de interese politice și economice fundamentale ale clasei muncitoare și ale țărănimii, ale tuturor oamenilor muncii este baza obiectivă a acestei alianțe. „Fără o asemenea alianță — scria Lenin —, democrația nu este trainică și transformările socialiste sînt irealizabile“ (p. 39).

V.I. Lenin a denumit dictatura proletariatului „organizarea avangărzii celor asupriți în clasă dominantă pentru reprimarea asupritorilor“ (p. 88). Dictatura proletariatului reprimă împotrivirea claselor exploatatoare răsturnate, care tind să restaureze capitalismul; ea folosește puterea de stat pentru a apăra și a consolida cuceririle revoluției împotriva unor asemenea încercări de restaurare. Dar, după cum a arătat Lenin, esența dictaturii proletariatului, forța ei constă nu în constrîngere, ci în organizarea și disciplina clasei muncitoare.

Principala sarcină a dictaturii proletariatului este lichidarea oricărei exploatări a omului de către om, construirea socialismului. Pentru îndeplinirea acestei sarcini este nevoie de un nou sistem de conducere, de un sistem cu adevărat popular, construit pe principiul centralismului democratic. Necesitatea acestui principiu în activitatea economică și de stat a dictaturii proletariatului rezultă din însăși natura marii economii socialiste, bazată pe proprietatea obștească asupra mijloacelor de producție. Ulterior, Lenin a arătat că dictatura proletariatului este necesară pentru apărarea țării și pentru întărirea legăturilor internaționale ale proletariatului victorios cu popoarele celorlalte țări, pentru lărgirea și desăvîrșirea democrației socialiste.

www.dacoromanica.ro

În lucrarea „Statul și revoluția", Lenin tratează multilateral problema democrației proletare ca o democrație de tip superior, arată deosebirea calitativă care există între democrația proletară și cea burgheză, caracterul limitat, formal al democrației burgheze. Dezvoltarea pînă la capăt a democrației, căutarea formelor acestei dezvoltări, verificarea lor în practică, spunea Lenin, este una dintre principalele sarcini ale luptei pentru transformarea socialistă a societății.

Lenin a analizat procesul de dezvoltare de la democrația burgheză la cea proletară. Numai în condițiile existenței dictaturii proletariatului, majoritatea covîrșitoare a poporului are, pentru prima oară, posibilitatea să folosească puterea de stat în interesul general, cu excepția numai a claselor exploatatoare, după a căror lichidare democrația este înfăptuită fără nici o știrbire. De aceea, statul proletar, care se sprijină pe masele populare, se află într-o strînsă legătură cu acestea și sub controlul lor direct. Aparatul democrat de guvernare constituie trăsătura caracteristică a statului proletar. Acest aparat se perfecționează tot mai mult pe măsură ce țara înaintează spre comunism. Numai comunismul, arăta Lenin, „e în stare să aducă o democrație cu adevărat deplină, și cu cît mai deplină va fi aceasta, cu atît mai repede va deveni ea de prisos, va dispărea de la sine" (p. 89).

În lucrarea „Statul și revoluția", Lenin a dezvoltat și a concretizat învățătura marxistă despre cele două faze ale societății comuniste și a elaborat temeinic pe plan teoretic problema bazelor economice ale dispariției treptate a statului.

Lenin a arătat că socialismul și comunismul — fiind cele două faze ale societății noi, comuniste, care, în virtutea legilor obiective ale dezvoltării istorice, va lua în mod inevitabil locul capitalismului — se dezvoltă pe o bază economică comună, și anume proprietatea obștească asupra mijloacelor de producție, care exclude exploatarea omului de către om. Deosebirea dintre socialism și comunism este determinată de nivelul maturității lor economice, politice și culturale. „Ceea ce de obicei este denumit

www.dacoromanica.ro

socialism — scria Lenin — poartă la Marx denumirea de «prima» fază sau faza inferioară a societății comuniste. În măsura în care mijloacele de producție devin proprietate *comună*, în aceeași măsură cuvîntul «comunism» poate fi folosit și în acest caz, fără a uita însă că acesta *nu* e comunismul deplin" (p. 98).

În socialism, sau în prima fază a societății comuniste, nivelul dezvoltării economice face posibilă aplicarea principiului: „De la fiecare după capacități, fiecăruia după muncă". De aceea, a subliniat Lenin, în socialism lucrul principal este evidența și controlul cuantumului muncii și al cuantumului consumului. În socialism statul reglementează repartizarea muncii și repartiția produselor între membrii societății.

Caracterizînd faza superioară a societății comuniste, care se dezvoltă pe baza consolidării socialismului, Lenin a arătat că, spre deosebire de socialism, unde acționează principiul repartiției după muncă, principiul fundamental al comunismului este: „De la fiecare după capacități, fiecăruia după nevoi". Acest lucru este realizabil numai pe o treaptă mai înaltă a dezvoltării sociale, atunci cînd vor fi fost înlăturate deosebirile esențiale dintre oraș și sat, dintre munca intelectuală și cea fizică, cînd munca va fi devenit prima cerință a omului și cînd belșugul de bunuri materiale și spirituale va fi fost asigurat. Lenin a arătat că comunismul presupune o uriașă dezvoltare a forțelor de producție, precum și educarea omului nou. „Prin ce etape, pe calea căror măsuri practice va păși omenirea spre acest scop superior — scria Lenin —, nu știm și nu putem ști. Este însă important să fim lămuriți asupra falsității totale a concepției burgheze obișnuite, după care socialismul este ceva mort, anchilozat, dat o dată pentru totdeauna, atunci cînd de fapt *abia* o dată cu socialismul va începe în toate domeniile vieții sociale și personale un progres rapid, adevărat, cu caracter real de masă, cu participarea *majorității* populației și, apoi, a întregii populații" (p. 99).

În lucrarea sa, Lenin a acordat o mare atenție problemei dispariției treptate a statului în faza superioară a societății comuniste. Subliniind că dispariția treptată a sta-

www.dacoromanica.ro

tului este un proces îndelungat, Lenin arată că el depinde de rapiditatea cu care se va dezvolta faza superioară a comunismului. Problema termenelor și a formelor concrete ale dispariției treptate el o lasă deschisă, întrucît pe atunci nu exista încă material pentru rezolvarea acestor probleme.

În lucrarea „Statul și revoluția", Lenin a arătat că forța conducătoare și îndrumătoare în lupta pentru victoria socialismului și comunismului este partidul marxist. „Educînd partidul muncitoresc — scria Lenin —, marxismul face educația avangărzii proletariatului, capabilă să preia puterea și *să ducă întregul popor* spre socialism, să îndrumeze și să organizeze noua orînduire, să fie învățătorul, conducătorul, îndrumătorul tuturor celor ce muncesc și sînt exploatați, în opera de organizare a vieții lor sociale, fără burghezie și împotriva burgheziei" (p. 26).

Partidul Comunist al Uniunii Sovietice s-a dovedit a fi la înălțimea acestei sarcini istorice. După ce a asigurat victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, Partidul comunist, sub conducerea lui Lenin, a dus țara pe drumul socialismului, a elaborat planul de construire a socialismului, care în Uniunea Sovietică a devenit o realitate. Principalele verigi ale acestui plan au fost industrializarea țării, cooperativizarea agriculturii și revoluția culturală.

În procesul construirii socialismului, P.C.U.S. a dezvoltat și a concretizat o serie de probleme teoretice dintre cele mai importante, legate de prima fază a societății comuniste. De pildă: problema celor două forme de proprietate asupra mijloacelor de producție (proprietatea de stat, sau a întregului popor, și cea de grup, sau colhoznică), care au apărut în mod necesar ca urmare a transformării celor două forme de proprietate privată — proprietatea capitalistă și cea mică, țărănească. Cele două forme de proprietate socialistă determină deosebirea dintre clasa muncitoare și țărănime. În socialism se mențin deosebirile esențiale dintre oraș și sat, dintre munca fizică și cea intelectuală.

Însemnătatea lucrării „Statul și revoluția" reiese cel mai limpede în etapa actuală a dezvoltării sociale. Epoca de

www.dacoromanica.ro

azi, al cărei conținut principal îl constituie trecerea de la capitalism la socialism, este epoca luptei dintre cele două sisteme sociale opuse, epoca revoluțiilor socialiste și a revoluțiilor de eliberare națională, epoca prăbușirii imperialismului, a lichidării sistemului colonial, epoca trecerii pe calea socialismului a noi și noi popoare, epoca triumfului socialismului și comunismului pe scară mondială. În centrul epocii contemporane se află clasa muncitoare internațională, sistemul mondial socialist.

Noul Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, denumit, pe bună dreptate, Manifestul comunist al epocii contemporane, constituie o contribuție de cea mai mare însemnătate la teoria comunismului științific, o dezvoltare a leninismului. Pornind de la legitățile generale ale dezvoltării societății comuniste — legități elaborate de întemeietorii marxism-leninismului —, Programul P.C.U.S. sintetizează experiența construirii socialismului în U.R.S.S. și stabilește sarcinile partidului și ale poporului sovietic pentru perioada de trecere de la socialism la comunism. Construirea comunismului, pregătită de întreaga dezvoltare anterioară a societății socialiste sovietice, a devenit o sarcină practică, imediată a poporului sovietic.

Programul P.C.U.S. caracterizează în mod amănunțit comunismul ca o orînduire socială fără clase, în care mijloacele de producție sînt proprietate unică a întregului popor, în care există o deplină egalitate socială între toți membrii societății. „Comunismul — se arată în Programul P.C.U.S. — este o societate a oamenilor muncii liberi și conștienți, societate cu un înalt grad de organizare, în care se va statornici autoadministrarea obștească, în care munca pentru binele societății va deveni pentru toți prima cerință vitală, o necesitate înțeleasă, iar capacitățile fiecăruia vor fi valorificate cu cel mai mare folos pentru popor“ („Congresul al XXII-lea al P.C.U.S.“, București, Editura politică, 1962, p. 383).

Programul prevede înfăptuirea celor trei sarcini, legate între ele, ale construirii comunismului, și anume: crearea bazei tehnice-materiale a comunismului, formarea relațiilor

www.dacoromanica.ro

sociale comuniste, educarea omului nou — constructor activ al societății comuniste.

Programul P.C.U.S. consideră crearea bazei tehnico-materiale a comunismului drept veriga hotărîtoare în lanțul sarcinilor economice, sociale și culturale, dictate de condițiile interne și externe ale dezvoltării Uniunii Sovietice. Înfăptuirea acestei sarcini principale va însemna deplina electrificare a Uniunii Sovietice și perfecționarea, pe această bază, a tehnicii și a organizării producției sociale, folosirea multilaterală și rațională a resurselor naturale, materiale și de muncă, va asigura o considerabilă superioritate asupra celor mai dezvoltate țări capitaliste, atît din punctul de vedere al productivității muncii, cît și din cel al producției pe cap de locuitor.

P.C.U.S. consideră că una dintre cele mai importante condiții pentru înaintarea victorioasă spre comunism este atragerea tuturor oamenilor muncii la construirea comunismului, educarea omului nou, multilateral și armonios dezvoltat, om care înțelege temeinic mersul și perspectivele dezvoltării mondiale și care știe să aprecieze în mod just evenimentele ce au loc în țară.

Călăuzindu-se după indicația lui Lenin că construirea comunismului trebuie să se bazeze pe principiul cointeresării materiale, Programul subliniază că, în etapa actuală, principala sursă de satisfacere a nevoilor materiale și culturale ale oamenilor muncii o constituie retribuția după muncă. Trecerea la repartiția comunistă se va înfăptui pe deplin abia atunci cînd va exista un belșug de bunuri materiale și culturale, cînd pentru toți membrii societății munca se va fi transformat într-o primă cerință vitală. Pe baza creșterii impetuoase a forțelor de producție și a perfecționării relațiilor de producție socialiste, se spune în Programul P.C.U.S., se realizează ștergerea treptată a deosebirilor dintre oraș și sat, dintre munca intelectuală și cea fizică, fapt care va duce la lichidarea claselor și a grupurilor sociale în societatea sovietică.

În noul Program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice au fost dezvoltate și concretizate tezele fundamentale ale lui Lenin cu privire la statul socialist. În Pro-

www.dacoromanica.ro

gram sînt elaborate în mod creator problemele privind caracterul istoric, de tranziție, al dictaturii proletariatului, transformarea statului de dictatură a proletariatului în stat al întregului popor și este fundamentată necesitatea menținerii statului în perioada de construire a comunismului. „Dictatura clasei muncitoare — se subliniază în Programul P.C.U.S. — încetează să fie necesară încă înaintea dispariției treptate a statului. Ca organizație a întregului popor, statul se va menține pînă la victoria deplină a comunismului" (p. 420).

Programul definește caracterul, sarcinile și funcțiile pe care le are statul întregului popor, stabilește căile de trecere la autoadministrarea obștească comunistă și concretizează problema dispariției treptate a statului. P.C.U.S. consideră că, în perioada de construire a comunismului, direcția principală a dezvoltării vieții de stat socialiste este dezvoltarea și perfecționarea multilaterală a democrației socialiste, participarea activă a tuturor cetățenilor la conducerea statului, la conducerea construcției economice și culturale, îmbunătățirea activității aparatului de stat și întărirea controlului asupra activității acestuia.

Dispariția treptată a statului presupune reducerea continuă, iar apoi și lichidarea totală a aparatului de stat, preluarea funcțiilor lui de către organizațiile obștești, precum și dispariția treptată a oricărei constrîngeri exercitate asupra membrilor societății. Pentru dispariția totală a statului, se arată în Programul P.C.U.S., trebuie să fie create condiții interne și externe, adică: construirea societății comuniste dezvoltate în țară și victoria și consolidarea socialismului pe arena internațională.

* * *

În secțiunea „Materiale pregătitoare" sînt publicate însemnările lui V.I. Lenin cunoscute sub denumirea „Marxismul despre stat", planuri, conspecte și însemnări pentru lucrarea „Statul și revoluția", materiale pentru articolul nescris „Contribuții la problema rolului statului", materiale care conțin observații la două articole ale lui N.I. Buha-

www.dacoromanica.ro

rin: „Contribuții la teoria statului imperialist", și „Statul imperialist tîlhăresc", precum și planul articolului „Cu privire la rolul statului". Materialele pregătitoare pentru lucrarea „Statul și revoluția" arată cît de aprofundat a studiat Lenin problema statului, a caracterului, funcțiilor și sarcinilor puterii de stat proletare. Ele ne introduc în laboratorul creației științifice a lui Lenin, ne fac cunoscute procedeele și metodele folosite de el în muncă.

Un deosebit interes prezintă însemnările „Marxismul despre stat", care conțin cele mai importante teze elaborate de K. Marx și F. Engels cu privire la stat și la dictatura proletariatului, extrase din lucrările și articolele lui K. Kautsky, A. Panneckoek, E. Bernstein, însoțite de observațiile, completările, generalizările și concluziile lui Lenin. În „Marxismul despre stat", el a formulat și a elaborat temeinic teze teoretice dintre cele mai importante, care au fost apoi multilateral dezvoltate și fundamentate și definitiv precizate în „Statul și revoluția".

„Marxismul despre stat" prezintă o mare importanță și ca lucrare de sine stătătoare. O parte dintre materialele cuprinse în această lucrare, care reprezintă o moștenire teoretică foarte valoroasă a marxismului, a rămas nefolosită.

Planurile lucrării „Statul și revoluția" dovedesc intenția lui Lenin de a-și completa lucrarea cu încă un capitol: „Experiența revoluțiilor ruse din 1905 și 1917" sau de a publica o a doua ediție a cărții, consacrată acestei probleme. Intenția lui Lenin a rămas însă nerealizată. L-a „împiedicat" ajunul Revoluției Socialiste din Octombrie 1917 — astfel explică Lenin în postfața la ediția întîi motivul pentru care n-a fost scrisă această parte proiectată a lucrării sale. „O asemenea «piedică» — spunea Lenin — nu poate decît să te bucure... e mai plăcut și mai folositor să înfăptuiești «experiența revoluției» decît să scrii despre ea" (volumul de față, p. 120).

În lucrările sale ulterioare, și în special în „Revoluția proletară și renegatul Kautsky", „Marea inițiativă", „Economicul și politicul în epoca dictaturii proletariatului", Lenin a analizat profund activitatea Sovietelor,

www.dacoromanica.ro

îmbogățind învățătura marxistă despre statul proletar cu noi teze și concluzii.

Lucrarea lui Lenin „Statul și revoluția" reprezintă o contribuție de cea mai mare importanță la înarmarea ideologică și teoretică a Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, a partidelor comuniste și muncitorești din toate țările. În lupta pentru victoria Revoluției din Octombrie, pentru construirea socialismului, P.C.U.S. și poporul sovietic s-au călăuzit după ideile geniale ale lui Lenin. După aceste idei se călăuzesc ele și acum, cînd, pentru prima oară în istorie, înfăptuiesc sarcinile mărețe ale construirii desfășurate a societății comuniste.

Institutul de marxism-leninism
de pe lîngă C.C. al P.C.U.S.

www.dacoromanica.ro

STATUL ŞI REVOLUŢIA

ÎNVĂŢĂTURA MARXISMULUI DESPRE STAT ŞI SARCINILE PROLETARIATULUI ÎN REVOLUŢIE[1]

Scris în august-septembrie 1917
§ 3 al capitolului al II-lea
a fost scris înainte de 17 decembrie 1918

Publicat în 1918, la Petrograd
sub formă de broşură,
de Editura „Jizn i znanie"

Se tipăreşte după textul
manuscrisului, confruntat
cu textul cărţii publicate
în 1919 la Moscova — Petrograd
de Editura „Kommunist"

www.dacoromanica.ro

Prima pagină a manuscrisului lui V. I. Lenin „Statul şi revoluţia". — August-septembrie 1917.

Micşorat

www.dacoromanica.ro

PREFAȚĂ LA PRIMA EDIȚIE

Problema statului capătă în momentul de față o deosebită însemnătate atît din punct de vedere teoretic, cît și din punct de vedere practic-politic. Războiul imperialist a grăbit și a ascuțit la maximum procesul transformării capitalismului monopolist în capitalism monopolist de stat. Monstruoasa asuprire a maselor muncitoare de către statul care se contopește din ce în ce mai mult cu uniunile atotputernice ale capitaliștilor devine tot mai monstruoasă. Țările înaintate se transformă — e vorba de „hinterlandul" lor — în ocne și închisori militare pentru muncitori.

Ororile și dezastrele fără precedent provocate de războiul care se prelungește fac ca situația maselor să fie de nesuportat, sporesc revolta acestora. Revoluția proletară internațională se coace în mod evident. Problema atitudinii ei față de stat capătă o însemnătate practică.

Elementele de oportunism, acumulate în decursul a zeci de ani de dezvoltare relativ pașnică, au dat naștere curentului social-șovinist, care domină în partidele socialiste oficiale din lumea întreagă. Acest curent (Plehanov, Potresov, Breșkovskaia, Rubanovici și, într-o formă ceva mai camuflată, domnii Țereteli, Cernov & Co. în Rusia; Scheidemann, Legien, David și alții în Germania; Renaudel, Guesde, Vandervelde în Franța și Belgia; Hyndman și fabienii [2] în Anglia etc. etc.) — socialism în vorbe, șovinism în fapte — se distinge printr-o mîrșavă și slugarnică adaptare a „conducătorilor socialismului" nu numai la interesele burgheziei „lor" naționale, dar în special la cele ale statului „lor", deoarece majoritatea așa-numitelor mari puteri exploatează și asupresc de multă vreme o serie întreagă de popoare mici și slabe. Iar războiul imperialist

www.dacoromanica.ro

este tocmai un război pentru împărțirea și reîmpărțirea acestor prăzi. Lupta pentru eliberarea maselor muncitoare de sub influența burgheziei în general, și a burgheziei imperialiste în special, nu este posibilă fără lupta împotriva prejudecăților oportuniste cu privire la „stat".

Vom examina mai întîi învățătura lui Marx și Engels despre stat, oprindu-ne într-un mod foarte amănunțit asupra laturilor ei care au fost uitate sau au suferit denaturări oportuniste. Vom analiza apoi în mod special pe promotorul principal al acestor denaturări, Karl Kautsky, cel mai cunoscut conducător al Internaționalei a II-a (1889—1914), care a dat un atît de jalnic faliment în timpul războiului actual. În sfîrșit, vom trage principalele concluzii impuse de experiența revoluției ruse din 1905 și mai ales de cea din 1917. Aceasta din urmă își încheie, pe cît se pare, în momentul de față (începutul lunii august 1917), prima fază a dezvoltării ei; în general însă, această revoluție în ansamblul ei poate fi înțeleasă numai ca o verigă în lanțul revoluțiilor proletare socialiste provocate de războiul imperialist. Problema raportului dintre revoluția socialistă a proletariatului și stat capătă astfel nu numai o însemnătate practică-politică, ci și o însemnătate deosebit de actuală, pentru că ea are menirea de a face masele să înțeleagă ceea ce vor trebui să întreprindă în viitorul apropiat pentru eliberarea lor de sub jugul capitalului.

Autorul

August 1917

PREFAȚĂ LA EDIȚIA A DOUA

Ediția de față, a doua, se tipărește aproape fără modificări. S-a adăugat numai paragraful 3 la capitolul al II-lea.

Autorul

Moscova.
17 decembrie 1918

---

www.dacoromanica.ro

CAPITOLUL I
SOCIETATEA ÎMPĂRȚITĂ ÎN CLASE ȘI STATUL

1. STATUL — PRODUS AL IREDUCTIBILITĂȚII CONTRADICȚIILOR DE CLASĂ

Cu doctrina lui Marx se întîmplă acum ceea ce s-a întîmplat nu o dată în istorie cu doctrinele cugetătorilor și ale conducătorilor revoluționari ai claselor asuprite în lupta lor pentru eliberare. Atîta timp cît marii revoluționari erau în viață, ei erau supuși de clasele asupritoare la persecuții permanente, doctrina lor era întîmpinată cu cea mai sălbatică furie, cu cea mai turbată ură, împotriva ei se declanșau cele mai deșănțate campanii de minciuni și calomnii. După moartea lor se fac încercări de a-i transforma în icoane inofensive, de a-i canoniza, ca să zicem așa, de a le înconjura *numele* cu o oarecare aureolă de glorie, pentru „consolarea" claselor asuprite și pentru înșelarea acestora, golind învățătura revoluționară de *conținutul* ei, tocindu-i ascuțișul revoluționar și vulgarizînd-o. Burghezia și oportuniștii din rîndurile mișcării muncitorești se întîlnesc astăzi pe terenul acestei „prelucrări" a marxismului. Sînt uitate, denaturate, înlăturate latura revoluționară a învățăturii, spiritul ei revoluționar. Este pus pe primul plan, este proslăvit ceea ce este acceptabil sau pare a fi acceptabil pentru burghezie. Toți social-șoviniștii sînt astăzi „marxiști", nu rîdeți! Și din ce în ce mai des vorbesc savanții burghezi germani, pînă mai ieri specialiști în materie de stîrpire a marxismului, de un Marx „național-german", care ar fi educat asociații muncitorești atît de splendid organizate în vederea ducerii războiului de jaf!

www.dacoromanica.ro

Față de o asemenea stare de lucruri, față de nemaipomenita răspîndire a denaturărilor marxismului, sarcina noastră este în primul rînd de *a restabili* adevărata învățătură a lui Marx despre stat. Pentru aceasta e necesar să citățm un șir întreg de pasaje lungi din însești operele lui Marx și Engels. De bună seamă, citatele lungi vor îngreuia expunerea și nu vor contribui de loc la a o face mai populară. A ne lipsi însă de ele este absolut imposibil. Toate pasajele, sau cel puțin toate pasajele hotărîtoare, din operele lui Marx și Engels privitoare la problema statului trebuie neapărat citate cît mai complet cu putință atît pentru ca cititorul să-și poată face în mod independent o idee asupra totalității concepțiilor întemeietorilor socialismului științific și asupra dezvoltării acestor concepții, cît și pentru ca denaturarea acestor concepții de către „kautskismul" care domină astăzi să fie dovedită în mod documentat și arătată în mod concret.

Vom începe cu cea mai răspîndită operă a lui F. Engels: „Originea familiei, a proprietății private și a statului", care în 1894 a apărut la Stuttgart în a 6-a ediție[3]. Va trebui să traducem citatele din originalele germane, deoarece traducerile ruseşti, deşi numeroase, sînt în cea mai mare parte ori incomplete, ori făcute extrem de nesatisfăcător.

„Statul — spune Engels rezumîndu-și analiza istorică — nu este nicidecum o forță impusă societății din afară; el nu este, de asemenea, nici «realizarea ideii morale», «imaginea și realitatea rațiunii», după cum susține Hegel[4]. Statul este, dimpotrivă, un produs al societății pe o anumită treaptă de dezvoltare; el stă mărturie faptului că această societate s-a încurcat într-o contradicție de nerezolvat cu sine însăși, că s-a scindat în antagonisme de neîmpăcat, din care nu este în stare să se elibereze. Dar pentru ca aceste antagonisme, aceste clase cu interese economice contradictorii să nu se macine unele pe altele și să nu macine și societatea într-o luptă stearpă, a devenit necesară o forță care, stînd în aparență deasupra societății, să atenueze conflictul, să-l țină

www.dacoromanica.ro

în limitele «ordinii»; şi această forţă, ieşită din sînul societăţii, dar care, situîndu-se deasupra ei, se înstrăinează din ce în ce mai mult de ea, este statul" (p. 177—178, ediţia a 6-a germană)[5].

Aici este exprimată cît se poate de limpede ideea fundamentală a marxismului în problema rolului istoric şi a însemnătăţii statului. Statul este produsul şi manifestarea *ireductibilităţii* contradicţiilor de clasă. Statul apare acolo, atunci şi în măsura în care, unde, cînd şi în măsura în care contradicţiile de clasă *nu pot* fi obiectiv împăcate. Şi invers: existenţa statului dovedeşte că contradicţiile de clasă sînt de neîmpăcat.

Tocmai în acest punct foarte important, fundamental începe denaturarea marxismului, denaturare care merge pe două linii principale.

Pe de o parte, ideologii burghezi şi mai ales cei mic-burghezi — siliţi, sub presiunea faptelor istorice incontestabile, să recunoască că statul există numai acolo unde există contradicţii de clasă şi luptă de clasă — îl „corectează" pe Marx în aşa fel încît statul apare ca un organ de *împăcare* a claselor. După Marx, statul n-ar fi putut nici să apară, nici să se menţină dacă ar fi fost cu putinţă o împăcare între clase. După profesorii şi publiciştii mic-burghezi şi filistini — care invocă cu bunăvoinţă la tot pasul pe Marx! — rezultă că statul tocmai împacă clasele. După Marx, statul este un organ de *dominaţie* de clasă, un organ de *asuprire* a unei clase de către o altă clasă; el înseamnă crearea unei „ordini" care legalizează şi statorniceşte această asuprire, moderînd conflictul dintre clase. După părerea politicienilor mic-burghezi, ordine înseamnă tocmai împăcarea claselor, şi nu asuprirea unei clase de către o altă clasă; a modera conflictul înseamnă a împăca, şi nu a răpi claselor asuprite anumite mijloace şi metode de luptă pentru doborîrea asupritorilor.

În revoluţia din 1917, de pildă, tocmai atunci cînd problema însemnătăţii şi rolului statului s-a pus în toată amploarea ei, tocmai atunci cînd ea s-a pus în mod practic ca o problemă a acţiunii imediate şi încă a acţiunii de masă,

www.dacoromanica.ro

toți eserii (socialiștii-revoluționari)[6] și menșevicii au îmbrățișat dintr-o dată și complet teoria mic-burgheză a „împăcării" claselor de către „stat". Nenumăratele rezoluții și articole ale oamenilor politici din aceste două partide sînt profund îmbibate de această teorie mic-burgheză și filistină a „împăcării". Că statul este un organ de dominație a unei clase anumite, clasă care *nu poate* fi împăcată cu antipodul ei (cu clasa opusă ei), lucrul acesta democrația mic-burgheză nu este niciodată în stare să-l înțeleagă. Atitudinea față de stat este una dintre cele mai vădite manifestări ale faptului că socialiștii-revoluționari și menșevicii noștri nu sînt cîtuși de puțin socialiști (ceea ce noi, bolșevicii, am demonstrat-o întotdeauna), ci democrați mic-burghezi cu frazeologie cvasisocialistă.

Pe de altă parte, denaturarea „kautskistă" a marxismului este mult mai subtilă. „Teoretic" nu se neagă nici faptul că statul este un organ de dominație de clasă, nici faptul că contradicțiile de clasă sînt de neîmpăcat. Se pierde însă din vedere sau se disimulează următorul fapt: dacă statul este produsul caracterului de neîmpăcat al contradicțiilor de clasă, dacă el este o forță care se situează *deasupra* societății și care „*se înstrăinează din ce în ce mai mult* de societate", este limpede că eliberarea clasei asuprite este cu neputință nu numai fără o revoluție violentă, *ci și fără nimicirea* aparatului puterii de stat creat de clasa dominantă și în care este întruchipată această „înstrăinare". Această concluzie, care din punct de vedere teoretic este limpede prin ea însăși, a fost formulată de Marx, după cum vom vedea mai jos, în modul cel mai precis pe temeiul analizei istorice concrete a sarcinilor revoluției. Și tocmai această concluzie — vom arăta acest lucru amănunțit în expunerea ce urmează — Kautsky ...„a uitat-o" și a denaturat-o.

2. DETAȘAMENTELE SPECIALE DE OAMENI ÎNARMAȚI, ÎNCHISORILE ETC.

„...Față de vechea organizare gentilică (sau de clan)[7] — continuă Engels —, statul se caracterizează, în primul rînd, prin împărțirea supușilor săi după teritoriu..."

www.dacoromanica.ro

Nouă ni se pare „firească" această împărţire, dar ea a necesitat o îndelungată luptă împotriva vechii organizări după triburi sau ginţi.

„...A doua caracteristică a statului este instituirea unei forţe publice care nu mai coincide nemijlocit cu populaţia, care se organizează ea însăşi ca o forţă armată. Această forţă publică distinctă este necesară, deoarece de la scindarea societăţii în clase organizarea armată de sine stătătoare a populaţiei a devenit imposibilă... Această forţă publică există în orice stat; ea constă nu numai din oameni înarmaţi, ci şi din accesorii materiale, închisori şi instituţii de constrîngere de tot felul, pe care societatea gentilică (de clan) nu le cunoştea..."[8]

Engels analizează în amănunţime conţinutul noţiunii „forţei" denumite stat, forţă provenită din societate, dar care se situează deasupra acesteia şi se înstrăinează din ce în ce mai mult de ea. Din ce constă în principal această forţă? Din detaşamente speciale de oameni înarmaţi, care au la dispoziţia lor închisori etc.

Sîntem îndreptăţiţi să vorbim despre detaşamente speciale de oameni înarmaţi, pentru că forţa publică, proprie oricărui stat, „nu coincide nemijlocit" cu populaţia înarmată, cu „organizarea armată" „de sine stătătoare" a populaţiei.

Ca toţi marii gînditori revoluţionari, Engels se străduieşte să atragă atenţia muncitorilor conştienţi tocmai asupra faptului care în ochii filistinismului dominant pare a merita cea mai mică atenţie, pare a fi lucrul cel mai obişnuit, consfinţit de prejudecăţi nu numai trainice, ci, s-ar putea spune, chiar pietrificate. Armata permanentă şi poliţia sînt principalele instrumente ale forţei puterii de stat, dar ar putea oare sta lucrurile şi altfel?

Din punctul de vedere al marii majorităţi a europenilor de la sfîrşitul secolului al XIX-lea, cărora li se adresa Engels şi care n-au trăit şi n-au observat îndeaproape nici o revoluţie mare, lucrurile nici nu puteau sta altfel. Pentru ei era cu totul de neînţeles ce o mai fi şi această „organizare armată de sine stătătoare a populaţiei"? La între-

www.dacoromanica.ro

barea: de ce s-a ivit nevoia unor detaşamente speciale de oameni înarmaţi (poliţia, armata permanentă), situate deasupra societăţii şi care se înstrăinează de societate, filistinul din Europa occidentală şi din Rusia este înclinat să răspundă prin cîteva fraze împrumutate de la Spencer sau de la Mihailovski, să invoce complicarea vieţii sociale, diferenţierea funcţiilor etc.

Astfel de invocări par „ştiinţifice" şi-l adorm de minune pe filistin, eludînd lucrul principal şi fundamental: scindarea societăţii în clase ireductibil duşmane.

De n-ar fi fost această scindare. „organizarea armată de sine stătătoare a populaţiei" s-ar fi deosebit prin complexitatea ei, prin înalta ei tehnică etc. de organizarea primitivă a cetei de maimuţe care pun mîna pe ciomag, sau de organizarea oamenilor primitivi, sau a oamenilor reuniţi în clanuri, dar o asemenea organizare ar fi fost cu putinţă.

Ea este cu neputinţă, deoarece societatea civilizată e scindată în clase duşmane, ba chiar ireductibil duşmane, în clase a căror înarmare „de sine stătătoare" ar duce la lupta armată între ele. Apare statul, este creată o forţă specială, detaşamente speciale de oameni înarmaţi, şi fiecare revoluţie, nimicind aparatul de stat, ne dezvăluie lupta de clasă, ne arată concret că clasa dominantă tinde să refacă detaşamentele speciale de oameni înarmaţi care-i slujesc *ei* şi că clasa asuprită tinde să creeze o nouă organizaţie de acest fel, în stare să slujească nu exploatatorilor, ci exploataţilor.

În raţionamentul citat, Engels pune în mod teoretic aceeaşi problemă pe care practic, în mod evident şi încă pe scara unor acţiuni de masă o pune în faţa noastră fiecare mare revoluţie, şi anume problema relaţiilor reciproce dintre detaşamentele „speciale" de oameni înarmaţi şi „organizarea armată de sine stătătoare a populaţiei". Vom vedea cum această problemă este ilustrată concret de experienţa revoluţiilor europene şi ruse.

Să ne întoarcem însă la expunerea lui Engels.

El arată că uneori, ca, de pildă, în unele locuri din America de Nord, această forţă publică este slabă (e vorba de o rară excepţie în cadrul societăţii capitaliste şi de acele

www.dacoromanica.ro

Книгоиздательство „ЖИЗНЬ и ЗНАНІЕ".
Петроградъ, Поварской пер., д. 2, кв. 9 и 10. Телефонъ 227-42.
Библіотека Обществовѣдѣнія. Кн. 40-я.

В. ИЛЬИНЪ (Н. Ленинъ).

ГОСУДАРСТВО И РЕВОЛЮЦІЯ

Ученіе марксизма о государствѣ и задачи пролетаріата въ революціи.

ВЫПУСКЪ I.

ПЕТРОГРАДЪ.
1918.

Coperta cărții lui V. I. Lenin „Statul și revoluția". — 1918.
Micșorat

www.dacoromanica.ro

părţi ale Americii de Nord în care, în perioada ei preimperialistă, a precumpănit colonistul liber), dar, în general vorbind, forţa publică se întăreşte:

> „...Forţa publică se întăreşte pe măsură ce se ascut contradicţiile de clasă din cadrul statului şi pe măsură ce statele învecinate devin mai mari şi populaţia lor creşte. Aruncaţi o privire asupra Europei noastre de astăzi, în care lupta de clasă şi goana după cuceriri au ridicat forţa publică pe o asemenea culme, încît ameninţă să înghită întreaga societate şi statul însuşi..."[9]

Aceste rînduri au fost scrise încă la începutul ultimului deceniu al secolului trecut. Ultima prefaţă a lui Engels poartă data de 16 iunie 1891[10]. Pe atunci, cotitura spre imperialism — atît în sensul dominaţiei depline a trusturilor, în sensul atotputerniciei marilor bănci, cît şi în sensul unei politici coloniale grandioase etc. — abia-abia începuse în Franţa, iar în America de Nord şi în Germania ea era şi mai puţin pronunţată. De atunci „goana după cuceriri" a făcut un uriaş pas înainte, cu atît mai mult cu cît la începutul deceniului al 2-lea al secolului al XX-lea globul pămîntesc era definitiv împărţit între aceşti „cuceritori concurenţi", adică între marile puteri jefuitoare. Forţele armate terestre şi navale au crescut de atunci extraordinar de mult, iar războiul de jaf din 1914—1917 pentru stăpînirea lumii de către Anglia sau de către Germania, pentru împărţirea prăzii, a făcut ca „înghiţirea" tuturor forţelor societăţii de către puterea de stat prădalnică să aducă societatea în pragul unei catastrofe totale.

Engels a ştiut încă în 1891 să indice „goana după cuceriri" drept una dintre cele mai însemnate trăsături distinctive ale politicii externe a marilor puteri, iar netrebnicii socialşovinişti, în 1914—1917, atunci cînd această goană, care se accentuase foarte mult, a dat naştere războiului imperialist, au camuflat apărarea intereselor de jaf ale burgheziei „lor" îndărătul unor fraze despre „apărarea patriei", despre „apărarea republicii şi a revoluţiei" etc.!

www.dacoromanica.ro

3. STATUL — INSTRUMENT DE EXPLOATARE A CLASEI ASUPRITE

Pentru întreținerea unei forțe publice speciale, care se situează deasupra societății, sînt necesare impozite și împrumuturi de stat.

> „Avînd în mîna lor forța publică și dreptul de a percepe impozite, funcționarii — scrie Engels — ajung, ca organe ale societății, să se situeze acum *deasupra* societății. Respectul nesilit, arătat de bunăvoie organelor orînduirii gentilice (de clan), nu le mai ajunge, chiar dacă l-ar putea obține..." Sînt create legi speciale privitoare la caracterul sacru și la inviolabilitatea funcționarilor. „Cel mai umil slujbaș al poliției" are mai multă „autoritate" decît reprezentanții clanului, dar chiar și șeful puterii militare al unui stat civilizat ar putea să invidieze pe un șef de gintă pentru „respectul nesilit" de care se bucura din partea societății[11].

E pusă aici problema situației privilegiate a funcționarilor în calitatea lor de organe ale puterii de stat. E indicat esențialul: ce anume îi situează *deasupra* societății? Vom vedea cum a rezolvat Comuna din Paris în mod practic această problemă teoretică în 1871 și cum a escamotat-o în chip reacționar Kautsky în 1912.

> „...Dat fiind că statul a luat ființă din nevoia de a ține în frîu antagonismul dintre clase; dat fiind că, în același timp, el a luat ființă chiar din conflictul dintre aceste clase, el este, de regulă, statul clasei celei mai puternice, al clasei dominante din punct de vedere economic, care, cu ajutorul lui, devine dominantă și din punct de vedere politic, dobîndind astfel noi mijloace pentru oprimarea și exploatarea clasei asuprite..." După cum statul antic și cel feudal au fost organe de exploatare a sclavilor și iobagilor, și „statul reprezentativ modern este instrumentul de exploatare a muncii salariate de către capital. În

www.dacoromanica.ro

mod excepţional însă se ivesc perioade în care clasele în luptă ajung la un astfel de echilibru, încît puterea de stat capătă, vremelnic, ca mijlocitoare aparentă între clase, o oarecare independenţă faţă de amîndouă..."[12] Aşa au fost: monarhia absolută din secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea, bonapartismul din timpul primului şi celui de-al doilea Imperiu francez, Bismarck în Germania.

Aşa — adăugăm noi — este guvernul Kerenski în Rusia republicană după ce s-a trecut la prigonirea proletariatului revoluţionar, într-un moment în care, datorită conducerii democraţilor mic-burghezi, Sovietele deveniseră *deja* neputincioase, iar burghezia era *încă* insuficient de puternică pentru a le dizolva pur şi simplu.

În republica democrată — continuă Engels —, „bogăţia îşi exercită puterea în mod indirect, dar cu atît mai sigur", şi anume, pe de o parte, „sub forma coruperii directe a funcţionarilor" (America) şi, pe de altă parte, „sub forma alianţei dintre guvern şi bursă" (Franţa şi America)[13].

În prezent, imperialismul şi dominaţia băncilor „au dezvoltat", atingînd o înaltă măiestrie, amîndouă aceste metode de apărare şi de realizare a atotputerniciei bogăţiei în orice republică democratică. Dacă, de pildă, chiar în primele luni ale existenţei republicii democratice din Rusia, în luna de miere, cum s-ar zice, a căsniciei „socialiştilor" eseri şi a menşevicilor cu burghezia, în cadrul guvernului de coaliţie, d-l Palcinski a sabotat toate măsurile de înfrînare a capitaliştilor şi a jafurilor lor, a prădării de către ei a avutului statului de pe urma furniturilor de război, dacă după aceea d-l Palcinski, plecat din guvern (şi înlocuit, desigur, cu un alt Palcinski absolut identic), a fost „răsplătit" de capitalişti printr-o slujbuşoară care-i aduce un salariu anual de 120 000 de ruble, ce înseamnă acest lucru? mituire directă sau indirectă? alianţă între guvern şi sindicate, sau „numai" relaţii prieteneşti? Ce rol joacă

www.dacoromanica.ro

oameni ca Cernov şi Ţereteli, Avksentiev şi Skobelev? — Sînt ei aliaţi „direcţi" sau numai indirecţi ai milionarilor jefuitori ai avutului statului?

Atotputernicia „bogăţiei" *e mai sigură* în republica democratică tocmai pentru că ea nu depinde de diferite deficienţe ale mecanismului politic, de un prost înveliş al capitalismului. Republica democratică constituie învelişul politic cel mai bun cu putinţă al capitalismului, şi de aceea capitalul, punînd stăpînire (cu ajutorul unor oameni ca Palcinski, Cernov, Ţereteli & Co.) pe acest cel mai bun înveliş, îşi aşază puterea pe o temelie atît de solidă, atît de sigură, încît *nici un fel* de schimbare, fie a persoanelor, fie a instituţiilor, fie a partidelor în republica burghezo-democratică, nu-i zdruncină această putere.

Trebuie să mai remarcăm că Engels denumeşte în modul cel mai categoric votul universal un instrument de dominaţie al burgheziei. Votul universal, spune el, ţinînd seama în mod evident de experienţa îndelungată a social-democraţiei germane, este

> „un criteriu al maturităţii clasei muncitoare. Mai mult el nu poate da, nici nu va da niciodată în statul actual"[14].

Democraţii mic-burghezi, de soiul socialiştilor-revoluţionari şi al menşevicilor noştri, ca şi fraţii lor buni, toţi social-şoviniştii şi oportuniştii din Europa occidentală, aşteaptă însă ceva „mai mult" de la votul universal. Ei împărtăşesc şi sugerează şi poporului ideea falsă că „în statul *actual*" votul universal ar fi într-adevăr în stare să exprime voinţa majorităţii oamenilor muncii şi să asigure înfăptuirea ei.

Aici nu putem decît să menţionăm această idee falsă, nu putem decît să arătăm că afirmaţia absolut limpede, precisă şi concretă a lui Engels e denaturată la fiecare pas de propaganda şi de agitaţia partidelor socialiste „oficiale" (adică oportuniste). Expunerea noastră ulterioară a concepţiilor lui Marx şi Engels asupra statului „*actual*" demonstrează pe deplin întreaga falsitate a ideii pe care o respinge Engels aici.

www.dacoromanica.ro

Engels îşi rezumă în cea mai populară lucrare a sa concepţiile prin următoarele cuvinte:

> „Statul nu a existat deci dintotdeauna. Au existat societăţi care au scos-o la capăt fără el, care nici idee n-aveau despre stat şi despre puterea de stat. Pe o anumită treaptă a dezvoltării economice, legată în mod necesar de scindarea societăţii în clase, statul a devenit, ca urmare a acestei scindări, o necesitate. Ne apropiem acum cu paşi repezi de o treaptă de dezvoltare a producţiei pe care existenţa acestor clase nu numai că încetează de a fi o necesitate, dar devine o adevărată piedică pentru producţie. Clasele vor dispărea tot atît de inevitabil precum au luat fiinţă în trecut. O dată cu ele va dispărea în mod inevitabil şi statul. Societatea, care va organiza în chip nou producţia pe baza asocierii libere şi egale a producătorilor, va trimite întreaga maşină de stat acolo unde-i va fi atunci locul: la muzeul de antichităţi, alături de roata de tors şi de toporul de bronz“[15].

Nu deseori ai prilejul să întîlneşti acest pasaj în literatura de propagandă şi de agitaţie a social-democraţiei contemporane. Dar chiar atunci cînd îl întîlneşti, autorii care-l citează se comportă ca şi cum s-ar închina în faţa unei icoane, adică îl citează pentru a-şi exprima formal consideraţia faţă de Engels, fără a se întreba măcar ce largă şi profundă amploare a revoluţiei presupune această „trimitere a întregii maşini de stat la muzeul de antichităţi“. Nu se vede, de cele mai multe ori, nici măcar înţelegerea a ceea ce Engels denumeşte maşină de stat.

„DISPARIŢIA TREPTATĂ“A STATULUI ŞI REVOLUŢIA VIOLENTĂ

Cuvintele lui Engels cu privire la „dispariţia treptată“ a statului sînt atît de cunoscute, sînt atît de des citate, arată atît de expresiv în ce constă esenţa falsificării curente a marxismului şi transformarea lui în oportunism, încît e necesar să ne oprim în mod amănunţit asupra lor. Repro-

www.dacoromanica.ro

ducem întregul raționament din care au fost luate aceste cuvinte:

„Proletariatul ia puterea de stat și transformă mijloacele de producție mai întîi în proprietate de stat. Dar prin aceasta el se desființează pe sine însuși ca proletariat, desființează toate deosebirile de clasă și toate contradicțiile de clasă și o dată cu aceasta desființează și statul ca stat. Societatea de pînă acum, care s-a dezvoltat în cadrul unor contradicții de clasă, avea nevoie de stat, adică de o organizație a clasei exploatatoare din epoca dată, pentru a menține condițiile ei exterioare de producție, așadar mai ales pentru a ține prin forță clasa exploatată în condițiile de oprimare determinate de modul de producție dat (sclavie, iobăgie sau dependență feudală, muncă salariată). Statul era reprezentantul oficial al întregii societăți, sintetizarea ei într-un organism vizibil, dar aceasta numai în măsura în care era statul acelei clase care reprezenta în epoca dată întreaga societate: în antichitate, stat al cetățenilor proprietari de sclavi, în evul mediu, stat al nobilimii feudale, în vremurile noastre, stat al burgheziei. Devenind, în sfîrșit, realmente reprezentant al întregii societăți, el se face pe sine însuși de prisos. De îndată ce nu va mai exista nici o clasă socială care trebuie oprimată, de îndată ce, împreună cu dominația de clasă și cu lupta pentru existența individuală, generată de anarhia de pînă acum a producției, sînt înlăturate și conflictele, și excesele care izvorăsc de aici, nu mai este nimic de reprimat, nimic care să facă necesară o forță specială de represiune, un stat. Primul act prin care statul se manifestă realmente ca reprezentant al întregii societăți — luarea în stăpînire a mijloacelor de producție în numele societății — este, în același timp, și ultimul său act independent ca stat. Intervenția unei puteri de stat în relațiile sociale devine, rînd pe rînd, de prisos în toate domeniile și încetează apoi de la sine. În locul guvernării asupra persoanelor

www.dacoromanica.ro

apar administrarea lucrurilor şi conducerea proceselor de producţie. Statul nu este «desfiinţat», *el dispare treptat*. Prin această prismă trebuie apreciată frazeologia cu privire la «statul popular liber», frazeologie care o anumită perioadă de timp era justificată ca mijloc de agitaţie, dar care, în ultimă instanţă, este inconsistentă din punct de vedere ştiinţific. Tot prin această prismă trebuie apreciată şi revendicarea aşa-numiţilor anarhişti ca statul să fie desfiinţat de la o zi la alta" („Anti-Dühring". „Domnul Eugen Dühring revoluţionează ştiinţa", p. 301—303, ed. a 3-a germ.) [16].

Se poate afirma fără teamă de a greşi că din acest raţionament, de o excepţională bogăţie de idei, al lui Engels a intrat cu adevărat în patrimoniul gîndirii socialiste a partidelor socialiste contemporane doar faptul că, spre deosebire de teoria anarhistă a „desfiinţării" statului, după Marx, statul „dispare treptat". A mutila astfel marxismul înseamnă a-l reduce la oportunism, deoarece, ca urmare a unei astfel de „interpretări", nu rămîne decît ideea vagă a unei schimbări lente, uniforme, treptate, a inexistenţei salturilor şi furtunilor, a inexistenţei revoluţiei. „Dispariţia treptată" a statului în înţelesul obişnuit, general răspîndit, de masă, dacă se poate spune astfel, al acestei expresii, înseamnă fără îndoială estomparea, dacă nu chiar negarea ideii de revoluţie.

O asemenea „interpretare" constituie însă cea mai grosolană denaturare a marxismului, avantajoasă numai pentru burghezie şi bazată din punct de vedere teoretic pe uitarea celor mai importante împrejurări şi considerente care sînt indicate chiar şi în raţionamentul „rezumativ" al lui Engels, reprodus de noi în întregime.

În primul rînd. Chiar la începutul acestui raţionament, Engels spune că, luînd puterea de stat, proletariatul „desfiinţează prin aceasta statul ca stat". A reflecta asupra a ceea ce înseamnă acest lucru „nu se obişnuieşte". De obicei, fie că e cu totul ignorat, fie că e considerat ca un fel de „slăbiciune hegeliană" a lui Engels. De fapt însă,

www.dacoromanica.ro

în aceste cuvinte e exprimată pe scurt experiența uneia din cele mai mari revoluții proletare, experiența Comunei din Paris din 1871, chestiune de care ne vom ocupa mai amănunțit la locul cuvenit. Engels vorbește de fapt aici de „desființarea" de către revoluția proletară a statului *burgheziei*, pe cînd cele spuse de el relativ la dispariția treptată se referă la rămășițele statului *proletar de după* revoluția socialistă. După Engels, statul burghez nu „dispare treptat", ci este „*desființat*" de către proletariat prin revoluție. Ceea ce dispare treptat după această revoluție este statul sau semistatul proletar.

În al doilea rînd. Statul este „o forță specială de reprimare". Această minunată și extrem de profundă definiție a lui Engels e dată aici de el în modul cel mai clar. Și din ea rezultă că „forța specială de reprimare" a proletariatului de către burghezie, a milioanelor de oameni ai muncii de către un mănunchi de bogătași trebuie să fie înlocuită cu „o forță specială de reprimare" a burgheziei de către proletariat (dictatura proletariatului). Tocmai în aceasta constă „desființarea statului ca stat". Tocmai în aceasta constă „actul" luării în stăpînire a mijloacelor de producție în numele societății. Și e de la sine înțeles că o *astfel* de înlocuire a unei „forțe speciale" (burgheze) cu o altă „forță specială" (proletară) nu se poate produce nicidecum sub forma „dispariției treptate".

În al treilea rînd. Atunci cînd vorbește despre „dispariția treptată" a statului sau — și mai expresiv și mai pitoresc încă — despre „adormirea" acestuia, Engels are în vedere în mod absolut limpede și categoric epoca *de după* „luarea în stăpînire a mijloacelor de producție de către stat în numele întregii societăți", adică *de după* revoluția socialistă. Știm cu toții că forma politică a „statului" în această epocă este democrația cea mai deplină. Dar nici unuia dintre oportuniștii care denaturează cu nerușinare marxismul nu-i vine în minte că, prin urmare, la Engels e vorba aici de „adormirea" și de „dispariția treptată" *a democrației*. Acest lucru pare foarte ciudat la prima vedere. Dar el este „de neînțeles" numai pentru cel care n-a sesizat că democrația este *și ea* un

www.dacoromanica.ro

stat şi că, prin urmare, şi democraţia va dispărea atunci cînd va dispărea statul. Statul burghez poate fi „desfiinţat" numai de revoluţie. Statul în general, adică cea mai deplină democraţie, poate numai „să dispară treptat".

În al patrulea rînd. Formulînd celebra sa teză: „statul dispare treptat", Engels explică imediat în mod concret că această teză e îndreptată atît împotriva oportuniştilor, cît şi împotriva anarhiştilor. Totodată Engels pune pe primul plan concluzia ce decurge din teza „dispariţiei treptate a statului" care este îndreptată împotriva oportuniştilor.

Se poate paria că, din 10 000 de oameni care au citit sau au auzit că statul „dispare treptat", 9 990 nu ştiu de loc sau nu-şi amintesc că Engels şi-a îndreptat concluziile sale ce decurg din această teză *nu numai* împotriva anarhiştilor. Iar din ceilalţi 10, cu siguranţă că 9 nu ştiu ce este „statul popular liber" şi de ce atacul îndreptat împotriva acestei lozinci este şi un atac împotriva oportuniştilor. Aşa se scrie istoria! Aşa se falsifică pe neobservate măreaţa învăţătură revoluţionară, adaptînd-o la filistinismul dominant. Concluzia îndreptată împotriva anarhiştilor a fost de mii de ori repetată, banalizată, băgată tuturor în cap sub forma cea mai simplistă; ea a căpătat trăinicia unei prejudecăţi. Iar concluzia îndreptată împotriva oportuniştilor a fost estompată şi „uitată"!

„Statul popular liber" a constituit o revendicare programatică şi o lozincă curentă a social-democraţilor germani din perioada 1870—1880. În afara unei prezentări bombastice mic-burgheze a noţiunii de democraţie, această lozincă nu are nici un conţinut politic. În măsura în care prin această lozincă se putea face în mod legal aluzie la republica democratică, Engels era gata „să îndreptăţească" „temporar" folosirea acestei lozinci din punct de vedere agitatoric. Dar această lozincă era oportunistă, căci ea reflecta nu numai tendinţa de a prezenta în culori trandafirii democraţia burgheză, ci şi neînţelegerea criticii de pe poziţii socialiste a oricărui stat în general. Noi sîntem pentru republica democratică, deoarece în capitalism ea reprezintă pentru proletariat cea mai bună formă de

www.dacoromanica.ro

stat, dar nu ne este permis să uităm că și în cea mai democratică republică burgheză soarta poporului este robia salariată. Mai departe. Orice stat este „o forță specială de reprimare" a unei clase asuprite. De aceea, *nici un fel* de stat *nu* este liber și *nu* este popular. În perioada 1870—1880, Marx și Engels au explicat tovarășilor lor de partid de nenumărate ori acest lucru[17].

În al cincilea rînd. Aceeași lucrare a lui Engels, din care toată lumea își amintește raționamentul privitor la dispariția treptată a statului, conține un raționament privitor la însemnătatea revoluției violente. Aprecierea din punct de vedere istoric a rolului acesteia din urmă devine sub pana lui Engels un adevărat panegiric al revoluției violente. De acest lucru „nu-și aduce nimeni aminte", semnificația acestei idei nu constituie un subiect de discuții și nici măcar de reflecție în rîndurile partidelor socialiste de astăzi; în propaganda și agitația de toate zilele în rîndurile maselor, aceste idei nu joacă nici un rol. Și cu toate acestea, ele sînt indisolubil legate într-un tot armonios de „dispariția treptată" a statului.

Iată acest raționament al lui Engels:

> „...Că violența mai joacă însă și alt rol în istorie" (afară de rolul de forță a răului), „și anume un rol revoluționar, că ea este, cum spune Marx, moașa oricărei societăți vechi care poartă în pîntecele ei o societate nouă[18], că violența este instrumentul cu ajutorul căruia mișcarea socială își croiește drum sfărîmînd formele politice încremenite și moarte, — despre toate acestea nu găsim nici un cuvînt la d-l Dühring. Numai suspinînd și văitîndu-se admite el posibilitatea că pentru răsturnarea economiei bazate pe exploatare va fi, poate, nevoie de violență — din păcate! căci orice folosire a violenței ar demoraliza pe cel care face uz de ea. Și acest lucru îl spune în ciuda marelui avînt moral și spiritual care a urmat oricărei revoluții victorioase! Și îl spune în Germania, unde o ciocnire violentă care ar putea fi impusă poporului ar avea cel puțin avantajul de a

www.dacoromanica.ro

stîrpi servilismul intrat în conştiinţa naţională ca rezultat al umilirii provocate de războiul de 30 de ani[19]. Şi această searbădă mentalitate de predicator, lipsită de sevă şi vlagă, are pretenţia să se impună partidului celui mai revoluţionar pe care îl cunoaşte istoria?" (p. 193, ed. a 3-a germ., sfîrşitul capitolului al patrulea, secţiunea a II-a)[20].

Cum poate fi îmbinat în cadrul aceleiaşi doctrine acest panegiric al revoluţiei violente, prezentat cu stăruinţă de Engels social-democraţilor germani din 1878 pînă în 1894, adică pînă la moartea sa, cu teoria „dispariţiei treptate" a statului?

Pentru a le îmbina se recurge de obicei la eclectism, la scoaterea în evidenţă în mod neprincipial sau în mod sofistic a unuia sau altuia din raţionamente, în chip arbitrar (sau pentru a fi pe placul celor ce deţin puterea), iar în 99 de cazuri din 100, dacă nu şi mai des, este împinsă pe primul plan tocmai „dispariţia treptată". Dialecticii îi este substituit eclectismul: acesta este, în ceea ce priveşte marxismul, fenomenul cel mai obişnuit, cel mai răspîndit în literatura social-democrată oficială din zilele noastre. Această substituire nu constituie, firește, o noutate; ea se practică chiar şi în istoria filozofiei clasice greceşti. La falsificarea marxismului în spiritul oportunismului, strecurarea eclecticii sub mantia dialecticii înşală în modul cel mai uşor masele, dă o satisfacţie aparentă, pare a ţine seama de toate laturile procesului, de toate tendinţele de dezvoltare, de toate influenţele contradictorii etc.; în realitate însă, ea nu oferă în nici un caz o concepţie unitară şi revoluţionară asupra procesului dezvoltării sociale.

Am spus mai sus şi vom arăta în mod mai amănunţit în expunerea noastră ulterioară că doctrina lui Marx şi Engels cu privire la caracterul inevitabil al revoluţiei violente se referă la statul burghez. Acesta *nu poate* fi înlocuit prin statul proletar (prin dictatura proletariatului) pe calea „dispariţiei treptate", ci, de regulă generală, numai pe calea revoluţiei violente. Panegiricul făcut de Engels revoluţiei violente şi care concordă întru totul cu numeroasele

www.dacoromanica.ro

declarații ale lui Marx (să ne amintim de concluzia din „Mizeria filozofiei“[21] și de cea a „Manifestului Comunist“[22], care conțin declarația fățișă și plină de mîndrie că revoluția violentă este inevitabilă; să ne amintim de critica Programului de la Gotha din 1875, critică în care Marx — aproape 30 de ani mai tîrziu — a biciuit fără cruțare oportunismul acestui program[23]), acest panegiric nu constituie de loc „o exaltare“, nu constituie de loc o declamație sau o extravaganță polemică. Necesitatea educării sistematice a maselor în spiritul *acestei* și tocmai al acestei concepții asupra revoluției violente stă la baza *întregii* doctrine a lui Marx și Engels. Trădarea învățăturii lor de către curentele social-șovinist și kautskist, dominante acum, își găsește o expresie deosebit de pregnantă în faptul că atît unii cît și ceilalți au dat uitării *această* propagandă, această agitație.

Înlocuirea statului burghez prin cel proletar este cu neputință fără revoluția violentă. Desființarea statului proletar, adică desființarea oricărui fel de stat, nu este posibilă altfel decît pe calea „dispariției treptate“.

Marx și Engels au dezvoltat amănunțit și concret aceste concepții, studiind în mod special fiecare situație revoluționară, analizînd în mod special învățămintele experienței fiecărei revoluții. Trecem acum la această parte a învățăturii lor, indiscutabil cea mai importantă.

CAPITOLUL AL II-LEA

STATUL ȘI REVOLUȚIA. EXPERIENȚA ANILOR 1848—1851

1. AJUNUL REVOLUȚIEI

Primele opere ale marxismului ajuns la maturitate, „Mizeria filozofiei“ și „Manifestul Comunist“, se referă tocmai la perioada ajunului revoluției din 1848. Datorită acestei împrejurări, pe lîngă expunerea bazelor generale ale marxismului, găsim în aceste lucrări, într-o anumită măsură, oglindirea situației concrete revoluționare de atunci, și de aceea ar fi, cred, mai potrivit să examinăm

www.dacoromanica.ro

cele spuse de autorii acestor lucrări despre stat cu puţin înainte de a fi tras concluzii din experienţa anilor 1848—1851.

„...Clasa muncitoare — scria Marx în „Mizeria filozofiei" — va înlocui, în cursul dezvoltării ei, vechea societate burgheză cu o asociaţie care exclude clasele şi antagonismul dintre ele, iar putere politică propriu-zisă nu va mai exista, pentru că puterea politică este tocmai expresia oficială a antagonismului dintre clase din societatea burgheză" (p. 182, ed. germ. 1885)[24].

Este instructivă compararea acestei expuneri cu caracter general a ideii dispariţiei treptate a statului după desfiinţarea claselor cu expunerea făcută în „Manifestul Comunist", care a fost scris de Marx şi Engels cu cîteva luni mai tîrziu, anume în noiembrie 1847:

„...Descriind fazele cele mai generale ale dezvoltării proletariatului, am urmărit războiul civil, mai mult sau mai puţin latent, dinăuntrul societăţii actuale, pînă la punctul cînd acesta se transformă într-o revoluţie deschisă şi cînd, răsturnînd prin violenţă burghezia, proletariatul îşi întemeiază dominaţia sa...

...După cum am văzut mai sus, primul pas în revoluţia muncitorească este ridicarea" (textual: înălţarea) „proletariatului la rangul de clasă dominantă, este cucerirea democraţiei.

Proletariatul va folosi dominaţia lui politică pentru a smulge burgheziei, pas cu pas, întreg capitalul, pentru a centraliza toate uneltele de producţie în mîinile statului, adică în mîinile proletariatului organizat ca clasă dominantă, şi pentru a mări, cît se poate de repede, masa forţelor de producţie" (p. 31 şi 37, ed. a 7-a germ. 1906)[25].

Aici e formulată una dintre cele mai remarcabile şi mai importante idei ale marxismului cu privire la problema

www.dacoromanica.ro

statului, și anume ideea de „dictatură a proletariatului“ (cum au început să se exprime Marx și Engels după Comuna din Paris)[26], precum și definiția extrem de interesantă a statului, definiție care face și ea parte din „cuvintele uitate“ ale marxismului. *„Statul, adică proletariatul organizat ca clasă dominantă“.*

Această definiție a statului nu numai că n-a fost explicată niciodată în literatura de propagandă și de agitație, astăzi dominantă, a partidelor social-democrate oficiale. Mai mult. Ea a fost anume dată uitării, pentru că este absolut incompatibilă cu reformismul și spulberă prejudecățile oportuniste curente și iluziile mic-burgheze cu privire la „dezvoltarea pașnică a democrației“.

Proletariatului îi e necesar statul — acest lucru îl repetă toți oportuniștii, social-șoviniștii și kautskiștii, încredințîndu-ne că așa rezultă din învățătura lui Marx, *„uitînd“* însă să adauge, în primul rînd, că, după Marx, proletariatului îi e necesar numai un stat care să dispară treptat, adică astfel alcătuit încît să înceapă imediat să dispară și să nu poată să nu dispară. Iar în al doilea rînd, oamenilor muncii le este necesar „statul“, „adică proletariatul organizat ca clasă dominantă“.

Statul este o organizare specială a forței, o organizare a violenței în vederea reprimării unei anumite clase. Dar care clasă trebuie reprimată de către proletariat? De bună seamă, numai clasa exploatatoare, adică burghezia. Oamenii muncii au nevoie de stat numai pentru reprimarea împotrivirii exploatatorilor; să conducă această reprimare, s-o înfăptuiască este în stare numai proletariatul, singura clasă revoluționară pînă la capăt, singura clasă capabilă să unească în lupta împotriva burgheziei, pentru completa ei înlăturare, pe toți cei ce muncesc și sînt exploatați.

Claselor exploatatoare le e necesară dominația politică în vederea menținerii exploatării, adică în interesul egoist al unei minorități infime, împotriva majorității covîrșitoare a poporului. Claselor exploatate le e necesară dominația politică în vederea desființării totale a oricărei exploatări, cu alte cuvinte în interesul majorității covîrșitoare a poporului, împotriva minorității infime a proprie-

www.dacoromanica.ro

tarilor moderni de sclavi, adică împotriva moşierilor şi capitaliştilor.

Democraţii mic-burghezi, aceşti pretinşi socialişti care au substituit luptei de clasă visurile despre înţelegerea între clase, şi-au imaginat şi transformarea socialistă tot în chip fantezist, nu sub forma răsturnării dominaţiei clasei exploatatoare, ci sub forma supunerii paşnice a minorităţii faţă de majoritatea devenită conştientă de sarcinile ei. Această utopie mic-burgheză, indisolubil legată de acceptarea ideii statului situat deasupra claselor, a dus în practică la trădarea intereselor claselor celor ce muncesc, după cum a şi demonstrat, de pildă, istoria revoluţiilor franceze din 1848 şi 1871, după cum a arătat experienţa participării „socialiste" la guvernele burgheze din Anglia, Franţa, Italia şi din alte ţări la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi la începutul secolului al XX-lea[27].

Marx a luptat toată viaţa împotriva acestui socialism mic-burghez, reînviat acum în Rusia de către partidele socialist-revoluţionar şi menşevic. Marx a promovat în mod consecvent învăţătura despre lupta de clasă, dezvoltînd-o în învăţătură despre puterea politică, despre stat.

Răsturnarea dominaţiei burgheziei poate fi înfăptuită numai de către proletariat, clasă deosebită, ale cărei condiţii economice de existenţă o pregătesc în vederea acestei răsturnări, îi dau posibilitatea şi forţa de a o realiza. În timp ce burghezia fărîmiţează, răzleţeşte ţărănimea şi toate păturile mic-burgheze, ea cimentează, uneşte, organizează proletariatul. Numai proletariatul e capabil, datorită rolului său economic în marea producţie, să fie conducătorul *tuturor* maselor muncitoare şi exploatate, pe care burghezia, adeseori, le exploatează, le asupreşte, le împilează, nu mai puţin, ci chiar mai mult decît pe proletari, dar care nu sînt capabile să lupte în mod *independent* în vederea eliberării lor.

Învăţătura despre lupta de clasă, aplicată de Marx la problema statului şi a revoluţiei socialiste, duce în mod necesar la recunoaşterea *dominaţiei politice* a proletariatului, la recunoaşterea dictaturii lui, adică a unei puteri care nu este împărţită cu nimeni şi care se sprijină în mod

www.dacoromanica.ro

direct pe forța armată a maselor. Răsturnarea burgheziei poate fi înfăptuită numai prin transformarea proletariatului în *clasă dominantă*, capabilă să reprime împotrivirea inevitabilă, desperată a burgheziei și să organizeze *toate* masele muncitoare și exploatate în vederea noii orînduiri economice.

Proletariatul are nevoie de puterea de stat, de organizarea centralizată a forței, de organizarea violenței atît pentru reprimarea împotrivirii exploatatorilor, cît și pentru *conducerea* uriașei mase a populației, a țărănimii, a micii burghezii, a semiproletarilor în vederea „organizării" economiei socialiste.

Educînd partidul muncitoresc, marxismul face educația avangărzii proletariatului, capabilă să preia puterea și *să ducă întregul popor* spre socialism, să îndrumeze și să organizeze noua orînduire, să fie învățătorul, conducătorul, îndrumătorul tuturor celor ce muncesc și sînt exploatați, în opera de organizare a vieții lor sociale, fără burghezie și împotriva burgheziei. Dimpotrivă, oportunismul care domină astăzi educă în cadrul partidului muncitoresc reprezentanți ai muncitorilor mai bine plătiți, care se rup de mase, „se aranjează" convenabil în regimul capitalist, își vînd pe un blid de linte dreptul lor de prim născut, adică renunță la rolul de conducători revoluționari ai poporului împotriva burgheziei.

„Statul, adică proletariatul organizat ca clasă dominantă", — această teorie a lui Marx este indisolubil legată de întreaga lui învățătură despre rolul revoluționar al proletariatului în istorie. Încununarea acestui rol este dictatura proletariatului, dominația politică a proletariatului.

Dar dacă proletariatului îi este necesar statul ca organizare *specială* a violenței *împotriva* burgheziei, se impune de la sine următoarea concluzie: poate fi oare concepută crearea unei asemenea organizații fără nimicirea, fără distrugerea prealabilă a mașinii de stat pe care a creat-o *pentru sine* burghezia? În „Manifestul Comunist" se întrevede această concluzie, și despre ea vorbește Marx făcînd bilanțul experienței revoluției din 1848—1851.

www.dacoromanica.ro

2. BILANŢUL REVOLUŢIEI

În problema care ne interesează, problema statului, Marx face bilanţul revoluţiei din 1848—1851 în următorul raţionament din lucrarea sa „Optsprezece brumar al lui Ludovic Bonaparte“:

> „...Însă revoluţia acţionează temeinic. Ea mai parcurge încă purgatoriul. Îşi înfăptuieşte opera metodic. Pînă la 2 decembrie 1851“ (ziua loviturii de stat a lui Ludovic Bonaparte), „ea terminase prima jumătate a activităţii ei pregătitoare; acum o termină pe cea de-a doua. Ea a desăvîrşit întîi puterea parlamentară pentru a o putea răsturna. Acum, după ce a reuşit să facă aceasta, desăvîrşeşte *puterea executivă*, o reduce la expresia ei cea mai pură, o izolează şi şi-o contrapune ca obiectiv unic, *pentru a concentra împotriva ei toate forţele sale destructive*“ (subliniat de noi). „Şi cînd revoluţia îşi va fi îndeplinit această a doua jumătate a activităţii ei pregătitoare, Europa va sări din jilţul ei şi va exclama jubilînd: Bine ai săpat, cîrtiţă bătrînă!
>
> Această putere executivă, cu uriaşa ei organizare birocratică şi militară, cu complicata şi artificiala ei maşină de stat, cu o armată de o jumătate de milion de funcţionari, alături de o armată de o altă jumătate de milion de oameni, acest îngrozitor organism parazitar, care învăluie ca o crustă corpul societăţii franceze, astupîndu-i toţi porii, a apărut în epoca monarhiei absolute, în timpul decăderii sistemului feudal, contribuind la grăbirea acestei decăderi“. Prima revoluţie franceză a dezvoltat centralizarea, „dar în acelaşi timp a lărgit amploarea, atributele puterii guvernamentale şi a sporit numărul acoliţilor acesteia. Napoleon a desăvîrşit această maşină de stat“. Monarhia legitimă şi monarhia din iulie „nu i-au adăugat decît o mai mare diviziune a muncii...
>
> ...În sfîrşit, republica parlamentară s-a văzut silită, în lupta ei împotriva revoluţiei, să întărească, o dată cu măsurile represive, mijloacele şi centrali-

www.dacoromanica.ro

zarea puterii guvernamentale. *Toate revoluțiile au perfecționat această mașină în loc s-o sfărîme*" (subliniat de noi). „Partidele care luptau alternativ pentru putere considerau luarea în stăpînire a acestui imens edificiu de stat drept prada principală a învingătorului" („Optsprezece brumar al lui Ludovic Bonaparte", p. 98—99, ed. a 4-a, Hamburg, 1907)[28].

Prin acest minunat raționament, marxismul a făcut un uriaș pas înainte față de „Manifestul Comunist". În „Manifestul Comunist", problema statului este pusă într-un mod încă foarte abstract, fiind formulată în noțiuni și expresii dintre cele mai generale. În pasajul de mai sus, problema este pusă concret și concluzia trasă este cît se poate de precisă, cît se poate de categorică, de practică și de palpabilă: toate revoluțiile de pînă acum au perfecționat mașina de stat, ea trebuie însă zdrobită, sfărîmată.

Această concluzie este lucrul principal, fundamental în învățătura marxistă despre stat. Și tocmai acest lucru fundamental nu e numai *uitat* cu totul de către partidele social-democrate oficiale dominante, dar e și de-a dreptul *denaturat* (precum vom vedea mai jos) de către K. Kautsky, cel mai de seamă teoretician al Internaționalei a II-a.

În „Manifestul Comunist" se face un bilanț general al istoriei, bilanț care ne obligă să vedem în stat un organ al dominației de clasă și care ne conduce la concluzia necesară că proletariatul nu poate doborî burghezia fără a fi cucerit mai întîi puterea politică, fără a fi obținut dominația politică, fără a fi transformat statul în „proletariat organizat ca clasă dominantă", și că acest stat proletar, imediat după victoria sa, va începe să dispară treptat, căci în societatea unde nu există contradicții de clasă statul e de prisos și cu neputință. Aici nu este pusă problema în ce trebuie să constea, din punctul de vedere al dezvoltării istorice, această înlocuire a statului burghez prin cel proletar.

Tocmai această problemă a pus-o și a rezolvat-o Marx în 1852. Credincios filozofiei sale, materialismul dialectic,

www.dacoromanica.ro

Marx ia ca bază experienţa istorică a glorioşilor ani ai revoluţiei din 1848—1851. Ca întotdeauna, învăţătura lui Marx constituie şi în acest caz *un bilanţ al experienţei*, luminat de o concepţie despre lume profund filozofică şi de o bogată cunoaştere a istoriei.

Problema statului este pusă în mod concret: cum a apărut istoriceşte statul burghez, maşina de stat necesară dominaţiei burgheziei? Ce schimbări a suferit ea? Cum a evoluat ea în decursul revoluţiilor burgheze şi în faţa acţiunilor de sine stătătoare ale claselor asuprite? Care sînt sarcinile proletariatului în ceea ce priveşte această maşină de stat?

Puterea de stat centralizată, proprie societăţii burgheze, a apărut în epoca decăderii absolutismului. Două instituţii sînt cele mai caracteristice pentru această maşină de stat: birocraţia şi armata permanentă. Marx şi Engels au arătat în repetate rînduri în operele lor că aceste instituţii sînt legate prin mii de fire de burghezie. Experienţa fiecărui muncitor învederează această legătură într-un mod extraordinar de concret şi de sugestiv. Clasa muncitoare învaţă pe propria sa piele să cunoască această legătură, şi de aceea sesizează atît de uşor şi îşi însuşeşte atît de temeinic ştiinţa despre caracterul de neînlăturat al acestei legături, ştiinţă pe care democraţii mic-burghezi fie că o neagă din ignoranţă şi din uşurinţă, fie că o recunosc „în general" cu o şi mai mare uşurinţă, uitînd să tragă concluziile practice corespunzătoare.

Birocraţia şi armata permanentă sînt nişte „paraziţi" pe corpul societăţii burgheze, paraziţi născuţi din contradicţiile lăuntrice care sfîşie această societate, şi anume paraziţi care „astupă" porii ei vitali. Oportunismul kautskist, care domină acum în rîndurile social-democraţiei oficiale, vede în concepţia despre stat, considerat ca un *organism parazitar*, un atribut special şi exclusiv al anarhismului. Desigur, această denaturare a marxismului este extrem de avantajoasă pentru filistinii care au dus socialismul pînă la nemaipomenita ruşine de a justifica şi prezenta în culori trandafirii războiul imperialist,

www.dacoromanica.ro

folosind în acest scop noțiunea de „apărare a patriei", dar ea rămîne totuși o incontestabilă denaturare.

În toate revoluțiile burgheze, atît de numeroase, care au avut loc în Europa de la căderea feudalismului, continuă dezvoltarea, perfecționarea și întărirea acestui aparat birocratic și militar. În special tocmai mica burghezie este atrasă de partea marii burghezii, și aceasta din urmă o supune în mare măsură cu ajutorul acestui aparat, care oferă păturilor de sus ale țărănimii, ale micilor meseriași, ale negustorilor etc. locșoare relativ comode, liniștite și onorabile, în virtutea cărora cei care le ocupă se situează *deasupra* poporului. Gîndiți-vă, de pildă, la ceea ce s-a întîmplat în Rusia în jumătatea de an care s-a scurs după 27 februarie 1917[29]: posturile publice, care înainte erau acordate cu precădere ultrareacționarilor, au devenit un obiect de pradă al cadeților, menșevicilor și socialiștilor-revoluționari. Acestora nici prin gînd nu le trecea, în fond, să înfăptuiască vreo reformă serioasă; ei căutau să amîne reformele „pînă la Adunarea constituantă", iar Adunarea constituantă s-o amîne puțin cîte puțin pînă la sfîrșitul războiului! Dar împărțirea prăzii, ocuparea posturilor de miniștri, de miniștri adjuncți, de guvernatori generali etc., etc., s-a făcut fără zăbavă și fără să se aștepte nici o Adunare constituantă! Jocul de-a combinațiile în ceea ce privește componența guvernului nu era în fond decît expresia acestei împărțiri și reîmpărțiri a „prăzii", care se făcea atît sus cît și jos, în toată țara, în toată administrația centrală și locală. Bilanțul, bilanțul obiectiv al perioadei de jumătate de an, de la 27 februarie la 27 august 1917, este neîndoielnic: reformele au fost amînate, împărțirea posturilor publice a fost efectuată, iar „greșelile" săvîrșite cu prilejul împărțirii au fost îndreptate prin cîteva reîmpărțiri.

Dar cu cît au loc mai multe „reîmpărțiri" ale aparatului birocratic între diferitele partide burgheze și mic-burgheze (între cadeți[30], socialiști-revoluționari și menșevici, dacă luăm exemplul Rusiei), cu atît mai limpede apare claselor asuprite și proletariatului, aflat în fruntea lor, antagonismul ireductibil dintre ele și *întreaga* societate burgheză.

www.dacoromanica.ro

De aici decurge necesitatea pentru toate partidele burgheze, chiar şi pentru cele mai democratice, inclusiv cele „democrat-revoluţionare", de a intensifica represiunile împotriva proletariatului revoluţionar, de a întări aparatul de represiune, adică aceeaşi maşină de stat. Această desfăşurare a evenimentelor sileşte revoluţia *„să concentreze toate forţele de distrugere"* împotriva puterii de stat, o sileşte să-şi pună nu sarcina îmbunătăţirii maşinii de stat, ci pe aceea *a distrugerii*, *a nimicirii* ei.

Nu raţionamente logice, ci dezvoltarea reală a evenimentelor, experienţa vie a anilor 1848—1851 a dus la acest mod de a pune problema. Cît de riguros se menţine Marx pe terenul faptelor furnizate de experienţa istorică reiese din aceea că în 1852 el n-a pus încă în mod concret problema: *p r i n c e* trebuie să fie înlocuită această maşină de stat care urmează să fie distrusă. Experienţa nu furnizase încă pe atunci materialul necesar pentru această problemă, pe care istoria n-a pus-o la ordinea zilei decît mai tîrziu, în 1871. În 1852 se putea constata cu precizie ştiinţifică doar faptul că revoluţia proletară *a j u n s e s e* să aibă în faţa ei sarcina „concentrării tuturor forţelor de distrugere" împotriva puterii de stat, sarcina „sfărîmării" maşinii de stat.

Aici se poate naşte întrebarea: este oare justă generalizarea experienţei, a observaţiilor şi a concluziilor lui Marx, transpunerea lor pe un teren mai larg decît al acestor trei ani din istoria Franţei, anii 1848—1851? Pentru a putea analiza această problemă, vom aminti mai întîi o observaţie a lui Engels, iar apoi vom trece la examinarea datelor reale.

> „...Franţa — scria Engels în prefaţa la ediţia a 3-a a lui „Optsprezece brumar" — este ţara în care, de fiecare dată, luptele istorice dintre clase au fost duse, mai mult ca oriunde, pînă la capăt, ţara în care, prin urmare, şi formele politice succesive în cadrul cărora se desfăşoară aceste lupte şi în care se concretizează rezultatele lor s-au conturat în modul cel mai pregnant. Centru al feudalismului în evul mediu, de la Renaştere încoace tipul ţării cu

www.dacoromanica.ro

monarhie unitară bazată pe stările sociale, Franța a sfărîmat în cursul marii revoluții feudalismul și a instituit dominația pură a burgheziei într-o formă atît de clasică cum n-a fost atinsă în nici o altă țară din Europa. Dar și lupta proletariatului, care ridică capul, împotriva burgheziei dominante îmbracă aici o formă acută, necunoscută altundeva" (p. 4, ed. 1907)[31].

Ultima observație s-a învechit, întrucît după 1871 a survenit o întrerupere în lupta revoluționară a proletariatului francez, deși această întrerupere, oricît de lungă va fi fost ea, nu înlătură de loc posibilitatea ca, în viitoarea revoluție proletară, Franța să se manifeste ca țară clasică a luptei de clasă duse hotărît pînă la capăt.

Dar să aruncăm o privire generală asupra istoriei țărilor înaintate de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Vom vedea că, mai lent, sub forme mai variate, pe o arenă mult mai largă, a avut loc același proces, pe de o parte procesul formării „puterii parlamentare", atît în țările republicane (Franța, America, Elveția), cît și în cele monarhice (Anglia, într-o anumită măsură Germania, Italia, țările scandinave etc.), — pe de altă parte procesul luptei pentru putere a diferitelor partide burgheze și mic-burgheze, care împărțeau și reîmpărțeau între ele „prada" constînd din posturi publice, temeliile orînduirii burgheze rămînînd neschimbate, și, în sfîrșit, procesul perfecționării și întăririi „puterii executive", a aparatului ei birocratic și militar.

Nu încape nici o îndoială că aceste trăsături sînt comune întregii evoluții moderne a statelor capitaliste în genere. În decursul celor trei ani, 1848—1851, în Franța au avut loc într-o formă pronunțată, concentrată, într-un ritm rapid procesele de dezvoltare care sînt proprii întregii lumi capitaliste.

Dar în special imperialismul, epoca capitalului bancar, epoca monopolurilor capitaliste gigantice, epoca transformării capitalismului monopolist în capitalism monopolist de stat, învederează în legătură cu intensificarea repre-

www.dacoromanica.ro

siunilor dezlănţuite împotriva proletariatului atît în ţările monarhice, cît şi în ţările republicane cele mai libere o extraordinară întărire a „maşinii de stat", o nemaipomenită umflare a aparatului ei birocratic şi militar.

Istoria universală ne apropie astăzi neîndoielnic, pe o scară incomparabil mai largă decît în 1852, de „concentrarea tuturor forţelor" revoluţiei proletare în vederea „distrugerii" maşinii de stat.

Prin ce va înlocui proletariatul maşina de stat? Comuna din Paris a furnizat în această privinţă cel mai instructiv material.

3. CUM PUNEA MARX PROBLEMA ÎN 1852*

În 1907, Mehring a publicat în revista „Neue Zeit"[32] (XXV, 2, 164) pasaje din scrisoarea lui Marx către Weydemeyer din 5 martie 1852. Această scrisoare conţine, printre altele, următoarele remarcabile consideraţii:

> „În ce mă priveşte, nu-mi revine meritul de a fi descoperit nici existenţa claselor în societatea modernă şi nici lupta dintre ele. Cu mult înaintea mea, istoricii burghezi au expus dezvoltarea istorică a acestei lupte de clasă, iar economiştii burghezi anatomia economică a claselor. Ceea ce am făcut eu nou este că am dovedit: 1) că existenţa claselor e legată numai de anumite faze istorice de dezvoltare a producţiei (historische Entwicklungsphasen der Produktion); 2) că lupta de clasă duce în mod necesar la dictatura proletariatului; 3) că această dictatură însăşi constituie numai trecerea la desfiinţarea tuturor claselor şi la o societate fără clase..."[33].

Prin aceste cuvinte, Marx a izbutit să înfăţişeze într-un mod uimitor de expresiv, în primul rînd, deosebirea principală şi radicală dintre teoria sa şi teoriile cugetătorilor celor mai înaintaţi şi mai profunzi ai burgheziei şi, în al doilea rînd, esenţa învăţăturii sale despre stat.

* Adăugat la ediţia a doua.

www.dacoromanica.ro

Principalul în învățătura lui Marx este lupta de clasă. Așa se spune și se scrie foarte des. Dar asta este inexact. Și din această inexactitate rezultă întotdeauna denaturarea oportunistă a marxismului, falsificarea lui într-un mod care să fie acceptabil pentru burghezie. Căci teoria luptei de clasă a fost creată *nu* de Marx, *ci* de burghezie, *înaintea* lui Marx, și este, în general vorbind, *acceptabilă* pentru burghezie. Cine recunoaște *numai* lupta de clasă, acela nu este încă marxist, acela poate să nu fi ieșit încă din cadrul modului burghez de a gîndi, din cadrul politicii burgheze. A limita marxismul la teoria luptei de clasă înseamnă a ciunti marxismul, a-l denatura, a-l reduce la ceea ce este acceptabil pentru burghezie. Marxist este numai acela care *extinde* recunoașterea luptei de clasă pînă la recunoașterea *dictaturii proletariatului*. În aceasta constă deosebirea fundamentală dintre un marxist și micul (ba chiar și marele) burghez de duzină. Aceasta constituie piatra de încercare a *adevăratei* înțelegeri și recunoașteri a marxismului. Și nu este de mirare faptul că, atunci cînd istoria Europei a pus *în mod practic* clasa muncitoare în fața acestei probleme, nu numai toți oportuniștii și reformiștii, dar și toți „kautskiștii" (oameni care oscilează între reformism și marxism) s-au dovedit a fi niște jalnici filistini și democrați mic-burghezi, care *neagă* dictatura proletariatului. Broșura lui Kautsky „Dictatura proletariatului", apărută în august 1918, adică mult timp după prima ediție a cărții de față, constituie un model de denaturare mic-burgheză a marxismului și de ticăloasă renegare *în fapt* a marxismului, îmbinată cu recunoașterea fățarnică a acestuia *în vorbe* (vezi broșura mea: „Revoluția proletară și renegatul Kautsky", Petrograd și Moscova 1918)*.

Oportunismul contemporan, întruchipat în persoana principalului său exponent, fostul marxist K. Kautsky, se încadrează întru totul în caracterizarea poziției *burgheze* făcută de Marx, deoarece acest oportunism limitează domeniul recunoașterii luptei de clasă la domeniul relațiilor burgheze. (Iar în cadrul acestui domeniu, în limitele lui,

* Vezi *V. I. Lenin.* Opere, vol. 28, București, Editura politică, 1959, p. 219—318. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

nici un liberal cult nu va refuza să recunoască „principial" lupta de clasă!) Oportunismul *nu extinde* recunoaşterea luptei de clasă tocmai la faptul cel mai esenţial, la perioada de *trecere* de la capitalism la comunism, la perioada *răsturnării* burgheziei şi a completei ei *desfiinţări*. În realitate, această perioadă este în mod necesar perioada unei lupte de clasă nemaiîntîlnit de înverşunate, perioada unor forme nemaiîntîlnit de ascuţite ale acesteia, prin urmare şi statul acestei perioade trebuie să fie în mod necesar un stat *în chip nou* democratic (pentru proletari şi cei neavuţi în genere) şi *în chip nou* dictatorial (împotriva burgheziei).

Mai departe. Esenţa învăţăturii lui Marx despre stat şi-a însuşit-o numai acela care a înţeles că dictatura *unei singure* clase e necesară nu numai oricărei societăţi împărţite în clase în general, nu numai *proletariatului* care a răsturnat burghezia, ci şi pentru întreaga *perioadă istorică* ce desparte capitalismul de „societatea fără clase", de comunism. Formele statelor burgheze sînt extrem de variate, esenţa lor este însă aceeaşi: într-un fel sau altul, toate aceste state reprezintă, în ultimă analiză în mod necesar, *o dictatură a burgheziei*. Trecerea de la capitalism la comunism nu poate să nu dea, firește, o abundenţă şi o diversitate enormă de forme politice, dar esenţa lor va fi inevitabil aceeaşi: *dictatura proletariatului*[34].

CAPITOLUL AL III-LEA

STATUL ŞI REVOLUŢIA. EXPERIENŢA COMUNEI DIN PARIS DIN 1871. ANALIZA LUI MARX

1. ÎN CE CONSTĂ EROISMUL ÎNCERCĂRII COMUNARZILOR?

Se ştie că cu cîteva luni înaintea Comunei, în toamna anului 1870, Marx a pus în gardă pe muncitorii parizieni, arătîndu-le că încercarea de a răsturna guvernul ar fi o prostie dictată de desperare [35]. Dar în martie 1871, cînd muncitorilor le *fusese impusă* lupta hotărîtoare şi cînd e au primit-o, cînd insurecţia a devenit fapt, Marx, cu

www.dacoromanica.ro

toate că auspiciile erau defavorabile, salută în modul cel mai entuziast revoluția proletară. Marx nu s-a îndărătnicit într-o condamnare pedantă a mișcării „inoportune", cum a procedat renegatul rus de tristă celebritate al marxismului, Plehanov, care în noiembrie 1905 a pledat în scris pentru încurajarea luptei muncitorilor și țăranilor, iar după decembrie 1905 a strigat ca un liberal: „nu trebuia să se pună mîna pe arme"[36].

Marx nu s-a limitat însă la a-și exprima entuziasmul față de eroismul comunarzilor, care, după expresia lui, „asaltaseră cerul"[37]. În această mișcare revoluționară de masă, cu toate că ea nu și-a atins țelul, el a văzut o experiență istorică de uriașă însemnătate, un anumit pas înainte al revoluției proletare mondiale, un pas practic, mai important decît sute de programe și de raționamente. Să analizeze această experiență, să tragă din ea învățăminte tactice, să-și reexamineze pe baza ei teoria — iată sarcina pe care și-a fixat-o Marx.

Singura „rectificare" la „Manifestul Comunist" pe care Marx a socotit-o necesară a fost făcută de el pe baza experienței revoluționare a comunarzilor parizieni.

Ultima prefață la noua ediție germană a „Manifestului Comunist", semnată de ambii lui autori, poartă data de 24 iunie 1872. În această prefață, autorii, Karl Marx și Friedrich Engels, afirmă că programul „Manifestului Comunist" „este astăzi pe alocuri învechit".

> **„...Comuna a dovedit îndeosebi — continuă ei — că «clasa muncitoare nu poate să ia pur și simplu în stăpînire mașina de stat așa cum este și să o pună în funcțiune pentru propriile ei scopuri»..."**[38]

Cuvintele din acest citat puse în ghilimele interioare sînt luate de către autori din opera lui Marx: „Războiul civil din Franța"[39].

Așadar, unul dintre învățămintele principale și fundamentale ale Comunei din Paris a fost socotit de Marx și Engels de o atît de uriașă însemnătate, încît l-au introdus ca o rectificare esențială la „Manifestul Comunist".

www.dacoromanica.ro

Extrem de caracteristic este faptul că tocmai această rectificare esenţială a fost denaturată de către oportunişti şi că sensul ei este fără doar şi poate necunoscut pentru nouă zecimi, dacă nu chiar pentru nouăzeci şi nouă la sută dintre cititorii „Manifestului Comunist". În cele ce urmează, la capitolul consacrat în mod special denaturărilor, vom vorbi mai amănunţit despre această denaturare. Aici e suficient să remarcăm că „înţelegerea" vulgară curentă a celebrelor cuvinte ale lui Marx reproduse în citatul de mai sus pretinde că Marx ar fi subliniat ideea dezvoltării lente, în opoziţie cu ideea cuceririi puterii etc.

În realitate, lucrurile stau *exact invers*. Ideea lui Marx este că clasa muncitoare trebuie *să zdrobească, să sfărîme* „maşina de stat aşa cum este", şi nu să se limiteze la simpla ei cucerire.

La 12 aprilie 1871, adică tocmai în timpul Comunei, Marx i-a scris lui Kugelmann:

> „...Dacă vei citi ultimul capitol al lucrării mele «Optsprezece brumar», vei vedea că eu consider că viitoarea încercare a revoluţiei franceze nu va mai fi, ca pînă acum, trecerea aparatului birocratic-militar dintr-o mînă într-alta, ci *sfărîmarea* lui" (subliniat de Marx; zerbrechen în original), „şi aceasta este condiţia prealabilă a oricărei adevărate revoluţii populare pe continent. Asta încearcă şi eroicii noştri tovarăşi din Paris" (p. 709, „Neue Zeit", XX, 1, 1901—1902)[40]. (Scrisorile lui Marx către Kugelmann au apărut în rusește în cel puţin două ediţii; una dintre ele sub redacţia mea şi cu o prefaţă a mea*.)

Cuvintele: „sfărîmarea aparatului birocratic-militar de stat" cuprind, exprimat pe scurt, principalul din ceea ce ne învaţă marxismul cu privire la sarcinile proletariatului în revoluţie în ceea ce priveşte statul. Şi tocmai acest învăţămînt nu numai că este cu totul uitat, dar este de-a dreptul denaturat de predominanta „interpretare" kautskistă a marxismului!

* Vezi *V. I. Lenin*. Opere complete, vol. 14, Bucureşti, Editura politică, 1963, ed. a doua, p. 384—392. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

Cît privește referirea lui Marx la „Optsprezece brumar", am reprodus mai sus în întregime pasajul corespunzător.

Merită să fie subliniate îndeosebi două puncte din raționamentul lui Marx reprodus mai sus. În primul rînd, el își limitează concluzia la continent. Acest lucru era explicabil în 1871, cînd Anglia era încă un model de țară pur capitalistă, dar fără militarism și în mare măsură fără birocrație. De aceea Marx a exceptat Anglia, în care o revoluție, și chiar o revoluție populară, era pe atunci imaginabilă și posibilă *fără* condiția prealabilă a distrugerii „mașinii de stat așa cum este".

În prezent, în 1917, în epoca primului mare război imperialist, această limitare făcută de Marx cade. Atît Anglia cît și America, cei mai de seamă și ultimii reprezentanți — în întreaga lume — ai „libertății" anglo-saxone în sensul absenței militarismului și birocratismului, au alunecat cu totul în mlaștina murdară și sîngeroasă a instituțiilor birocratice-militare specifice întregii Europe, instituții care-și subordonează totul, înăbușe totul. În prezent, în Anglia ca și în America, „condiția prealabilă a oricărei adevărate revoluții populare" este *sfărîmarea, distrugerea* „mașinii de stat așa cum este" (care a atins în perioada 1914 — 1917, în aceste țări, perfecțiunea „europeană", imperialistă).

În al doilea rînd, o deosebită atenție merită observația extrem de profundă a lui Marx că distrugerea mașinii de stat birocratice-militare este „condiția prealabilă a oricărei adevărate revoluții *populare*". Această noțiune de revoluție „populară" pare ciudată în gura lui Marx, iar plehanoviștii și menșevicii ruși, acești adepți ai lui Struve, care vor să fie considerați marxiști, ar putea, desigur, să califice această expresie a lui Marx drept un „lapsus". Ei au redus marxismul la o asemenea denaturare sărăcăcios-liberală, încît pentru ei nu există nimic în afară de opoziția dintre revoluția burgheză și cea proletară, dar chiar și această opoziție ei o înțeleg cum nu se poate mai rigid.

Dacă luăm drept exemplu revoluțiile din secolul al XX-lea, atunci și revoluția din Portugalia și cea din Turcia

www.dacoromanica.ro

trebuie, desigur, considerate revoluţii burgheze. Dar „populară" n-a fost nici una, nici cealaltă, căci masa poporului, majoritatea lui covîrşitoare, nu prea s-a manifestat în mod activ, independent, cu propriile ei revendicări economice şi politice nici într-una, nici în cealaltă. Dimpotrivă, revoluţia burgheză rusă din 1905—1907, deşi n-a cunoscut succese atît de „strălucite" ca cele înregistrate în anumite momente de revoluţia din Portugalia şi de cea din Turcia, a fost, fără îndoială, o „adevărată" revoluţie „populară", căci masa poporului, majoritatea lui, păturile sociale cele mai adînci, cele mai „de jos", strivite de povara asupririi şi a exploatării, s-au ridicat în mod independent şi au imprimat întregului mers al revoluţiei amprenta revendicărilor *lor*, a încercărilor *lor* de a clădi în felul lor o nouă societate în locul celei vechi, pe care o distrugeau.

În Europa anului 1871, proletariatul nu alcătuia majoritatea poporului în nici o ţară de pe continent. O revoluţie „populară", care să antreneze în mişcare într-adevăr majoritatea poporului, putea fi populară numai dacă cuprindea atît proletariatul, cît şi ţărănimea. Tocmai aceste două clase alcătuiau atunci „poporul". Aceste două clase sînt unite prin aceea că „maşina de stat birocratică-militară" le asupreşte, le apasă, le exploatează. *A zdrobi* această maşină, *a o sfărîma* — iată care este adevăratul interes al „poporului", al majorităţii lui, a muncitorilor şi al majorităţii ţăranilor, iată care este „condiţia prealabilă" a unei alianţe libere între ţăranii săraci şi proletari; fără o asemenea alianţă democraţia nu este trainică şi transformările socialiste sînt irealizabile.

Tocmai spre o asemenea alianţă îşi croia drum, precum se ştie, Comuna din Paris, care nu şi-a atins scopul, datorită unei serii de cauze cu caracter intern şi extern.

Prin urmare, vorbind despre o „adevărată revoluţie populară", Marx, fără a uita cîtuşi de puţin particularităţile micii burghezii (despre acestea, adesea el a vorbit pe larg), a ţinut seama în mod riguros de raportul real dintre clase din majoritatea statelor continentale din Europa anului 1871. Iar pe de altă parte, el a constatat că „sfărîmarea" maşinii de stat este impusă de interesele atît ale

www.dacoromanica.ro

muncitorilor cît şi ale ţăranilor, că ea îi uneşte pe aceştia, punîndu-le în faţă sarcina comună a înlăturării „parazitului“ şi a înlocuirii lui prin ceva nou.

Prin ce anume?

2. PRIN CE SĂ FIE ÎNLOCUITĂ MAŞINA DE STAT SFĂRÎMATĂ?

La această întrebare, Marx a dat în 1847, în „Manifestul Comunist“, un răspuns care era încă cu totul abstract, mai bine zis un răspuns care indica sarcinile, dar nu şi mijloacele pentru realizarea lor. „Organizarea proletariatului ca clasă dominantă“, „cucerirea democraţiei“ vor trebui să înlocuiască maşina de stat sfărîmată — acesta a fost răspunsul dat în „Manifestul Comunist“[41].

Fără a se lăsa furat de utopii, Marx a aşteptat ca *experienţa* mişcării de masă să dea răspuns la întrebarea ce forme concrete va lua această organizare a proletariatului ca clasă dominantă, în ce mod anume această organizare se va îmbina cu o cît mai deplină şi mai consecventă „cucerire a democraţiei“.

Experienţa Comunei, deşi nu prea mare, a fost supusă de Marx, în „Războiul civil din Franţa“, celei mai atente analize. Vom cita cele mai importante pasaje din această lucrare:

> În secolul al XIX-lea s-a dezvoltat, avîndu-şi originea încă în evul mediu, „puterea de stat centralizată, cu organele ei omniprezente — armată permanentă, poliţie, birocraţie, cler, magistratură“. O dată cu dezvoltarea antagonismului de clasă dintre capital şi muncă, „puterea de stat căpăta tot mai mult caracterul unei puteri publice în vederea asupririi muncii, caracterul unui instrument al dominaţiei de clasă. După fiecare revoluţie care marchează un progres al luptei de clasă, caracterul pur asupritor al puterii de stat se manifestă tot mai făţiş“. După revoluţia din 1848—1849, puterea de stat devine „un instrument naţional în războiul capitalului împotriva muncii“. Cel de-al doilea Imperiu consolidează această situaţie.

www.dacoromanica.ro

„Comuna a fost antiteza directă a imperiului". „Ea era forma specifică" „a unei republici care urma să înlăture nu numai forma monarhică a dominaţiei de clasă, ci însăşi dominaţia de clasă..."

În ce anume a constat forma „specifică" a republicii proletare, socialiste? Cum era statul pe care ea începuse să-l făurească?

„...Primul decret al Comunei a suprimat armata permanentă, înlocuind-o cu poporul înarmat..."

Această revendicare figurează astăzi în programele tuturor partidelor care vor să se denumească socialiste. Dar cît valorează programele acestor partide o dovedeşte cum nu se poate mai bine comportarea socialiştilor-revoluţionari şi a menşevicilor noştri, care tocmai după revoluţia din 27 februarie au renunţat în fapt la realizarea acestei revendicări!

„...Comuna era alcătuită din consilieri municipali aleşi prin vot universal în diferitele arondismente ale Parisului. Ei erau răspunzători şi oricînd revocabili. Cei mai mulţi dintre ei erau, bineînţeles, muncitori sau reprezentanţi recunoscuţi ai clasei muncitoare...

...Poliţia, care pînă atunci era un instrument al guvernului central, a fost imediat despuiată de toate atributele ei politice şi transformată într-un organ răspunzător al Comunei şi oricînd revocabil... la fel şi funcţionarii din toate celelalte sectoare administrative... Începînd cu membrii Comunei şi pînă la ultimul slujbaş, funcţiile publice trebuiau îndeplinite în schimbul unui *salariu de muncitor*. Privilegiile înalţilor demnitari şi cheltuielile lor de reprezentare au dispărut o dată cu aceşti demnitari... După înlăturarea armatei permanente şi a poliţiei, instrumente ale puterii materiale a vechii cîrmuiri, Comuna a trecut imediat la sfărîmarea instrumen-

www.dacoromanica.ro

tului de asuprire spirituală, puterea popilor... Magistraţii şi-au pierdut independenţa aparentă... de aici înainte ei aveau să fie aleşi şi deveneau răspunzători şi revocabili..."[42]

Aşadar, s-ar părea că Comuna a înlocuit maşina de stat sfărîmată „numai" cu o democraţie mai deplină: desfiinţarea armatei permanente, eligibilitatea şi revocabilitatea deplină a tuturor funcţionarilor. În realitate însă, acest „numai" înseamnă o operă uriaşă de înlocuire a unui gen de instituţii prin instituţii principial diferite de primele. Constatăm aici tocmai unul din cazurile de „transformare a cantităţii în calitate": democraţia, înfăptuită în modul cel mai complet şi mai consecvent ce se poate închipui, se transformă din democraţie burgheză în democraţie proletară, din stat (= forţă specială de reprimare a unei anumite clase) în ceva ce nu mai este propriu-zis stat.

Reprimarea burgheziei şi a împotrivirii ei continuă încă să fie necesară. În cazul Comunei, acest lucru a fost deosebit de necesar, şi una din cauzele înfrîngerii ei este faptul că ea n-a făcut acest lucru într-un chip destul de hotărît. Dar, în acest caz, organul de reprimare îl constituie majoritatea populaţiei, şi nu minoritatea ei, cum a fost întotdeauna, şi în timpul sclavagismului, şi în timpul iobăgiei, şi în timpul robiei salariate. Şi, din moment ce majoritatea poporului reprimă *ea însăşi* pe asupritorii ei, *nu mai e nevoie* de o „forţă specială" pentru reprimare! În acest sens, statul *începe să dispară treptat*. În locul instituţiilor speciale ale unei minorităţi privilegiate (birocraţia privilegiată, cadrele de comandă ale armatei permanente), majoritatea însăşi poate îndeplini direct aceste funcţii, şi pe măsură ce funcţiile puterii de stat ajung să fie îndeplinite de către întregul popor, puterea aceasta devine tot mai puţin necesară.

Deosebit de remarcabilă este în această privinţă o măsură a Comunei subliniată de Marx: desfiinţarea tuturor indemnizaţiilor de reprezentare, desfiinţarea tuturor privilegiilor băneşti ale funcţionarilor, reducerea lefurilor *tuturor* deţinătorilor de funcţii publice pînă la nivelul *„salariului unui muncitor"*. Tocmai acest fapt vădeşte cît se poate de limpede

www.dacoromanica.ro

cotitura de la democraţia burgheză la democraţia proletară, de la democraţia asupritorilor la democraţia claselor asuprite, de la stat ca *„forţă specială"* de reprimare a unei anumite clase la reprimarea asupritorilor prin *forţa generală* a majorităţii poporului, a muncitorilor şi ţăranilor. Şi tocmai în acest punct deosebit de convingător — şi, în problema statului, poate chiar cel mai însemnat —, învăţămintele lui Marx sînt în cea mai mare măsură uitate! Comentariile cu caracter de popularizare — al căror număr e nesfîrşit — nu conţin nimic în acest sens. „Se obişnuieşte" ca acest lucru să fie trecut sub tăcere, ca o „naivitate" perimată, tot aşa cum creştinii, atunci cînd creştinismul a devenit religie de stat, „au dat uitării" „naivităţile" creştinismului primitiv, cu spiritul lui democrat-revoluţionar.

Reducerea lefurilor funcţionarilor de stat superiori pare a fi „pur şi simplu" o revendicare a democratismului naiv, primitiv. Unul dintre „fondatorii" celui mai recent oportunism, fostul social-democrat Ed. Bernstein, s-a îndeletnicit nu o dată cu repetarea vulgarelor ironii burgheze la adresa democratismului „primitiv". Ca toţi oportuniştii, ca şi kautskiştii de astăzi, el n-a înţeles de loc, în primul rînd, că trecerea de la capitalism la socialism e *cu neputinţă* fără o oarecare „revenire" la democratismul „primitiv" (căci altfel cum s-ar putea trece la exercitarea funcţiilor statului de către majoritatea populaţiei şi de către absolut toată populaţia?) şi, în al doilea rînd. că „democratismul primitiv" pe baza capitalismului şi a culturii capitaliste nu e tot una cu democratismul primitiv din vremurile străvechi sau din perioada precapitalistă. Cultura capitalistă *a creat* marea producţie, fabricile, căile ferate, poşta, telefonul etc., şi *pe această bază* marea majoritate a funcţiilor vechii „puteri de stat" s-au simplificat atît de mult şi pot fi reduse la operaţii de înregistrare, de înscriere, de control atît de simple, încît aceste funcţii vor deveni pe deplin accesibile tuturor oamenilor ştiutori de carte, ele vor putea fi întru totul îndeplinite în schimbul unui obişnuit „salariu de muncitor" şi se va putea (şi va trebui) să fie luată acestor funcţii orice urmă de privilegiu, de „şefie".

www.dacoromanica.ro

Deplina eligibilitate, revocabilitatea *în orice moment* a tuturor deținătorilor de funcții publice, fără excepție, reducerea lefurilor acestora la un obișnuit „salariu de muncitor", aceste măsuri democratice simple și „de la sine înțelese", care îmbină pe deplin interesele muncitorilor cu cele ale majorității țăranilor, constituie în același timp o punte de trecere de la capitalism la socialism. Aceste măsuri se referă la reconstruirea statală, la reconstruirea pur politică a societății, dar se înțelege că ele capătă tot sensul și însemnătatea lor numai în legătură cu „exproprierea expropriatorilor", aflată în curs de înfăptuire sau de pregătire, adică în legătură cu transformarea proprietății private capitaliste asupra mijloacelor de producție în proprietate socială.

> „Comuna — scria Marx — a înfăptuit lozinca tuturor revoluțiilor burgheze — cîrmuire ieftină —, suprimînd cele două mari capitole de cheltuieli: armata și birocrația"[43].

Din rîndurile țărănimii, ca și din rîndurile altor pături ale micii burghezii, numai o minoritate infimă „parvine", „ajunge în rîndul oamenilor" în sensul burghez, adică se transformă fie în oameni cu stare, în burghezi, fie în funcționari bine plătiți și privilegiați. Majoritatea covîrșitoare a țărănimii din orice țară capitalistă, în care există țărănime (și aceste țări capitaliste constituie majoritatea), e asuprită de regim și dorește doborîrea lui, este dornică de o cîrmuire „ieftină". Acest lucru îl poate înfăptui *numai* proletariatul și, înfăptuindu-l, el face totodată un pas spre reconstruirea socialistă a statului.

3. DESFIINȚAREA PARLAMENTARISMULUI

> „Comuna — scria Marx — trebuia să fie nu un organism parlamentar, ci un organism activ, atît executiv cît și legislativ...
>
> ...În loc să hotărască o dată la trei sau la șase ani care membru al clasei dominante să reprezinte și să calce în picioare (ver-und zertreten) poporul în parla-

www.dacoromanica.ro

ment, votul universal urma să servească poporului, constituit în comune, pentru a-şi alege muncitorii, supraveghetorii şi contabilii, aşa cum votul individual serveşte oricărui alt patron să şi-i aleagă pentru întreprinderea lui"[44].

Această minunată critică a parlamentarismului, formulată în 1871, face şi ea parte acum, datorită dominaţiei social-şovinismului şi oportunismului, din „cuvintele uitate" ale marxismului. Miniştrii şi parlamentarii de profesie, trădătorii proletariatului şi socialiştii „practicişti" din zilele noastre au lăsat în întregime critica parlamentarismului pe seama anarhiştilor şi, pe acest motiv uimitor de judicios, au declarat *orice* critică a parlamentarismului drept „anarhism"!! Nu e nimic ciudat în faptul că anarho-sindicalismul, deşi frate bun cu oportunismul, se bucura tot mai frecvent de simpatia proletariatului din ţările parlamentare „înaintate", scîrbit de „socialişti" de teapa lui Scheidemann, David, Legien, Sembat, Renaudel, Henderson, Vandervelde, Stauning, Branting, Bissolati & Co.

Pentru Marx însă, dialectica revoluţionară n-a fost niciodată o frază goală la modă, o jucărie, cum a devenit ea la Plehanov, Kautsky şi alţii. Marx a ştiut să rupă fără milă cu anarhismul din cauza incapacităţii acestuia de a utiliza chiar şi „grajdul" parlamentarismului burghez, mai ales atunci cînd e vădit că nu există o situaţie revoluţionară; în acelaşi timp însă, Marx a ştiut să facă şi o critică cu adevărat revoluţionar-proletară parlamentarismului.

A hotărî o dată la cîţiva ani care membru al clasei dominante va oprima şi va călca în picioare poporul în parlament — iată adevărata esenţă a parlamentarismului burghez nu numai în monarhiile constituţionale parlamentare, ci şi în republicile cele mai democratice.

Dar, dacă punem problema statului, dacă privim parlamentarismul ca una din instituţiile statului, din punctul de vedere al sarcinilor proletariatului în *acest* domeniu, — care este atunci calea de ieşire din parlamentarism? cum ne putem lipsi de el?

www.dacoromanica.ro

Trebuie s-o spunem încă şi încă o dată: învăţămintele trase de Marx pe baza studierii Comunei, au fost în aşa măsură uitate, încît „social-democratul" din zilele noastre (citeşte: trădătorul de azi al socialismului) e de-a dreptul incapabil să înţeleagă altă critică a parlamentarismului în afara celei anarhiste sau a celei reacţionare.

Calea de ieşire din parlamentarism nu constă, firește, în desfiinţarea instituţiilor reprezentative şi a principiului eligibilităţii, ci în transformarea instituţiilor reprezentative din locuri de pălăvrăgeală în instituţii „active". „Comuna trebuia să fie nu un organism parlamentar, ci un organism activ, atît executiv cît şi legislativ".

Nu un organism „parlamentar, ci un organism activ" — iată o afirmaţie care-i nimereşte în plin pe parlamentarii de azi şi pe „căţeluşii lor de salon", parlamentarii social-democraţi! Luaţi oricare ţară parlamentară, începînd cu America şi pînă la Elveţia, începînd cu Franţa şi pînă la Anglia, Norvegia etc.: adevărata activitate „de stat" se desfăşoară în culise, ea este efectuată de departamente, cancelarii, state-majore. În parlament se pălăvrăgeşte doar, urmărindu-se în mod special scopul de a înşela „gloata". Lucrul acesta e atît de adevărat, încît chiar şi în republica rusă, republică burghezo-democratică, încă înainte ca ea să fi izbutit să creeze un adevărat parlament, au şi început să se manifeste toate aceste păcate ale parlamentarismului. Eroii filistinismului putred, toţi aceşti Skobelevi şi Ţereteli, Cernovi şi Avksentievi, au izbutit să pîngărească şi Sovietele, prefăcîndu-le în locuri de pălăvrăgeală de tipul celui mai respingător parlamentarism burghez. În Soviete, domnii miniştri „socialişti" înşală pe ţăranii creduli prin frazeologie şi rezoluţii. În guvern se joacă un permanent cadril, pe de o parte, pentru ca un număr cît mai mare de socialişti-revoluţionari şi menşevici să se înfrupte pe rînd din „caşcavalul" slujbelor rentabile şi onorabile, pe de altă parte, pentru „a abate atenţia" poporului. Iar în cancelarii, în statele-majore „se desfăşoară" activitatea „de stat"!

Nu de mult, „Delo Naroda"[45], organul partidului de guvernămînt al „socialiştilor-revoluţionari", a recunoscut

www.dacoromanica.ro

într-un articol redacţional — cu acea franchețe fără seamăn a oamenilor din „lumea bună", unde „toţi" se îndeletnicesc cu prostituţia politică — că pînă şi în ministerele care aparţin „socialiştilor" (pardon de expresie!), pînă şi în acestea întregul aparat birocratic continuă în esenţă să rămînă cel vechi, funcţionează după vechile obiceiuri, sabotează în mod absolut „liber" iniţiativele revoluţionare! Şi chiar dacă ar fi lipsit această mărturisire, oare istoria reală a participării socialiştilor-revoluţionari şi a menşevicilor la guvern nu dovedeşte acest lucru? Caracteristic este în acest caz numai faptul că, aflîndu-se în cîrdăşie ministerială cu cadeţii, domnii Cernovi, Rusanovi, Zenzinovi şi ceilalţi redactori de la „Delo Naroda" şi-au pierdut pînă într-atît ruşinea, încît nu se jenează să relateze în mod public, ca despre o nimica toată, fără să roşească măcar, faptul că „la ei" în ministere totul a rămas aşa cum a fost!! Frazeologie democrat-revoluţionară pentru a amăgi pe prostănacii de la ţară şi tărăgăneală birocratică de cancelarie pentru „a face pe placul" capitaliştilor — iată *esenţa* „cinstitei" coaliţii.

Comuna înlocuieşte parlamentarismul corupt şi putred al societăţii burgheze prin instituţii în care libertatea de opinie şi de discuţie nu degenerează în înşelăciune, căci parlamentarii trebuie să lucreze ei înşişi, să aplice ei înşişi legile întocmite de ei, să controleze ei înşişi rezultatul practic al acestor legi, să răspundă ei înşişi direct în faţa alegătorilor lor. Instituţiile reprezentative rămîn, dar parlamentarismul, ca sistem special, ca separare a activităţii legislative de cea executivă, ca situaţie privilegiată a deputaţilor, *nu există* aici. Fără instituţii reprezentative nu putem concepe democraţia, nici chiar cea proletară; fără parlamentarism putem şi. *trebuie* s-o concepem, dacă critica societăţii burgheze nu rămîne pentru noi o vorbă goală, dacă năzuinţa de a doborî dominaţia burgheziei este din partea noastră o năzuinţă serioasă şi sinceră, şi nu o frazeologie „electorală" în scopul de a pescui voturile muncitorilor, aşa cum procedează menşevicii şi socialiştii-revoluţionari, alde Scheidemann şi Legien, Sembat şi Vandervelde.

www.dacoromanica.ro

Este extrem de instructiv faptul că, vorbind despre funcțiile aparatului funcționăresc de care are nevoie atît Comuna cît și democrația proletară, Marx ia ca termen de comparație pe salariații „oricărui alt patron", adică o întreprindere capitalistă obișnuită cu „muncitori, supraveghetori și contabili".

La Marx nu există nici urmă de utopism în sensul ca el să inventeze „noua" societate, ca aceasta să fie un produs al fanteziei sale. Nu, el studiază *nașterea* noii societăți *d i n* cea veche, formele de trecere de la cea veche la cea nouă ca pe un proces istoric-natural. El ia experiența reală a mișcării proletare de masă, străduindu-se să tragă din ea învățăminte practice. El „învață" de la Comună, așa cum toți marii gînditori revoluționari nu s-au temut să învețe din experiența marilor mișcări ale clasei asuprite, neluînd niciodată față de ele o atitudine pedantă de „moralist" (ca, de pildă, Plehanov: „nu trebuia să se pună mîna pe arme", sau Țereteli: „o clasă trebuie să se autolimiteze").

Nu poate fi vorba de desființarea dintr-o dată, pretutindeni, pînă la capăt a birocrației. Ar fi o utopie. Dar *să sfărîmi* dintr-o dată vechea mașină birocratică și să începi să clădești imediat una nouă, care să permită desființarea treptată a oricărui birocratism, aceasta *nu este* o utopie; aceasta este experiența Comunei, este sarcina directă și imediată a proletariatului revoluționar.

Capitalismul simplifică funcțiile conducerii „de stat", permite ca „șefia" să fie înlăturată și ca totul să fie redus la o organizare a proletarilor (ca clasă dominantă), care, în numele întregii societăți, angajează „muncitori, supraveghetori, contabili".

Noi nu sîntem utopiști. Noi nu „visăm" să ne lipsim *dintr-o dată* de orice conducere, de orice subordonare: aceste visuri anarhiste, bazate pe neînțelegerea sarcinilor dictaturii proletariatului, sînt absolut străine marxismului și nu servesc în realitate decît la amînarea revoluției socialiste pînă în ziua în care oamenii se vor fi schimbat. Nu, noi vrem revoluția socialistă cu oameni așa cum sînt ei

www.dacoromanica.ro

astăzi, care nu se vor putea dispensa de subordonare, de control, „de supraveghetori şi de contabili".

Dar subordonarea trebuie să existe faţă de avangarda înarmată a tuturor celor ce muncesc şi sînt exploataţi, faţă de proletariat. Poate şi trebuie să fie începută de îndată, de la o zi la alta, înlocuirea „şefiei" specifice a funcţionarilor de stat prin funcţii simple „de supraveghetori şi de contabili", prin funcţii care sînt de pe acum întru totul accesibile nivelului de dezvoltare al orăşenilor în general şi care pot fi întru totul îndeplinite în schimbul unui „salariu de muncitor".

Să organizăm marea producţie pornind de la ceea ce a fost deja creat de capitalism, s-o organizăm noi *înşine*, muncitorii, sprijinindu-ne pe experienţa noastră muncitorească, făurind disciplina cea mai severă, o disciplină de fier, susţinută de puterea de stat a muncitorilor înarmaţi, să reducem pe funcţionarii de stat la rolul de simpli executori ai însărcinărilor noastre, la rolul „de supraveghetori şi de contabili" (bineînţeles, cu tot felul de tehnicieni de diferite specialităţi, de diferite categorii şi ranguri) răspunzători, revocabili, modest plătiţi — iată sarcina *noastră* proletară, iată cu ce putem şi trebuie *să începem* atunci cînd înfăptuim revoluţia proletară. Un asemenea început, care se bazează pe marea producţie, duce de la sine la „dispariţia" treptată a oricărei birocraţii, la făurirea treptată a unei ordini — ordine fără ghilimele, ordine care să nu semene cu robia salariată —, a unei ordini în care funcţiile de supraveghere şi de contabilitate, din ce în ce mai simplificate, vor fi îndeplinite pe rînd de toată lumea, vor deveni apoi o deprindere şi vor dispărea, în cele din urmă, ca funcţii *speciale* ale unei pături speciale de oameni.

Un social-democrat german spiritual din deceniul al 8-lea al secolului trecut a spus că *poşta* e un model de gospodărie socialistă. Acest lucru este foarte just. Poşta este acum o întreprindere organizată după tipul monopolului *capitalist* de stat. Imperialismul transformă treptat toate trusturile în organizaţii de acest tip. Deasupra oamenilor muncii „simpli", copleşiţi de muncă şi flămînzi, se

www.dacoromanica.ro

situează aici aceeași birocrație burgheză. Dar mecanismul gospodăririi sociale e aici deja gata format. Să răsturnăm pe capitaliști, să zdrobim cu mîna de fier a muncitorilor înarmați împotrivirea acestor exploatatori, să sfărîmăm mașina birocratică a statului contemporan — și vom avea în fața noastră un mecanism înzestrat cu o tehnică superioară și eliberat de „parazit", un mecanism pe care înșiși muncitorii uniți îl pot pune foarte bine în mișcare, angajînd tehnicieni, supraveghetori, contabili, retribuind munca *tuturor* acestora, ca și în general munca *tuturor* funcționarilor „de stat", printr-un salariu de muncitor. Iată sarcina concretă, practică, imediat realizabilă în ceea ce privește toate trusturile, sarcină care izbăvește pe oamenii muncii de povara exploatării și care ține seama de experiența practică deja începută (mai ales în domeniul construcției statului) de către Comună.

Întreaga economie națională organizată după chipul poștei, și anume în așa fel încît tehnicienii, supraveghetorii, contabilii, ca și *toți* cei ce dețin vreo funcție publică să nu primească o leafă mai mare decît un „salariu de muncitor", sub controlul și conducerea proletariatului înarmat — iată țelul nostru cel mai apropiat. Iată ce fel de stat, iată ce fel de bază economică a statului ne trebuie. Iată ce va rezulta din desființarea parlamentarismului și din menținerea instituțiilor reprezentative, iată ce va izbăvi clasele de oameni ai muncii de prostituarea acestor instituții de către burghezie.

1. ORGANIZAREA UNITĂȚII NAȚIUNII

„...În schița sumară a organizării naționale, pe care Comuna n-a avut răgazul s-o elaboreze mai pe larg, se spune categoric că Comuna urmează... să fie forma politică chiar și a celui mai mic sat"... Tot comunele urmau să aleagă și „delegația națională" de la Paris.

„...Puținele, dar foarte importantele funcții care mai rămîneau guvernului central nu urmau să fie desființate — afirmațiile în acest sens constituiau

www.dacoromanica.ro

un fals cu bună ştiinţă —, ci încredinţate unor funcţionari comunali, strict răspunzători...

...Unitatea naţiunii nu urma să fie distrusă, ci, dimpotrivă, să fie organizată pe baza orînduirii Comunei. Unitatea naţiunii avea să devină o realitate prin nimicirea puterii de stat, care pretindea că întruchipează această unitate, dar care voia să fie independentă de naţiune şi să se situeze deasupra ei, deşi nu era decît o excrescenţă parazitară pe corpul acesteia... Sarcina era de a amputa organele pur represive ale vechii puteri de stat, iar funcţiile legitime ale acestei puteri, care avea pretenţia că se situează deasupra societăţii, să-i fie luate şi trecute în mîna unor slujitori răspunzători ai societăţii"[46].

În ce măsură n-au înţeles — adică, mai bine zis, n-au vrut să înţeleagă — oportuniştii social-democraţiei contemporane aceste consideraţii ale lui Marx o dovedeşte cum nu se poate mai bine cartea de faimă horostratică a renegatului Bernstein: „Premisele socialismului şi sarcinile social-democraţiei". Referindu-se tocmai la cuvintele lui Marx citate mai sus, Bernstein scrie că acest program, „prin conţinutul său politic, prezintă în toate trăsăturile sale esenţiale cea mai mare asemănare cu federalismul lui Proudhon... Cu toate celelalte divergenţe existente între Marx şi «mic-burghezul» Proudhon (Bernstein pune cuvîntul „mic-burghez" în ghilimele, care ar trebui, după părerea lui, să exprime ironie), ideile lor sînt în această privinţă foarte apropiate". De bună seamă, continuă Bernstein, însemnătatea municipalităţilor creşte, dar „mie mi se pare îndoielnic că prima sarcină a democraţiei ar consta într-o lichidare (textual Auflösung — desfiinţare, dizolvare) a statelor contemporane şi într-o deplină transformare (Umwandlung) a organizării lor, aşa cum şi-o reprezintă Marx şi Proudhon — constituirea adunării naţionale din delegaţii adunărilor provinciale sau regionale, care, la rîndul lor, să fie alcătuite din delegaţi ai comunelor, astfel încît întreaga formă de pînă acum a reprezentanţelor naţio-

www.dacoromanica.ro

nale să dispară cu desăvîrşire" (Bernstein, „Premisele", p. 134 şi 136, ediţia germană din 1899).

E de-a dreptul monstruos să confunzi concepţiile lui Marx cu privire la „nimicirea puterii de stat parazitare" cu federalismul lui Proudhon! Dar acest lucru nu este întîmplător, pentru că oportunistului nici prin gînd nu-i trece că Marx are în vedere aici nu federalismul în opoziţie cu centralismul, ci sfărîmarea vechii maşini de stat burgheze, care există în toate ţările burgheze.

Oportunistului îi vine în minte numai ceea ce vede în jurul său, în mediul filistinismului mic-burghez şi al stagnării „reformiste", adică numai „municipalităţile"! Cît priveşte revoluţia proletariatului, oportunistul s-a dezvăţat pînă să se şi gîndească la aşa ceva.

E ridicol. Dar este semnificativ că, în ceea ce priveşte acest punct, Bernstein n-a fost combătut. Bernstein a fost combătut de mulţi — mai ales de Plehanov în literatura rusă, de Kautsky în cea europeană —, şi totuşi despre *această* denaturare a lui Marx de către Bernstein *nu* au vorbit nici unul, nici celălalt.

Oportunistul s-a dezvăţat într-atît să cugete în spirit revoluţionar şi să reflecteze asupra revoluţiei, încît el atribuie lui Marx ideea de „federalism", confundîndu-l pe Marx cu Proudhon, întemeietorul anarhismului. Iar Kautsky şi Plehanov, care doresc să fie marxişti ortodocşi şi să apere învăţătura marxismului revoluţionar, trec sub tăcere acest lucru! Aici se află una din rădăcinile extremei vulgarizări a concepţiei despre deosebirea dintre marxism şi anarhism, vulgarizare proprie atît kautskiştilor cît şi oportuniştilor şi despre care vom mai avea prilejul să vorbim.

Nici urmă de federalism nu există în raţionamentele lui Marx asupra experienţei Comunei, citate mai sus. Marx are acelaşi punct de vedere ca şi Proudhon tocmai într-o chestiune pe care oportunistul Bernstein nu o vede. Marx e în dezacord cu Proudhon tocmai într-o chestiune în care Bernstein vede o asemănare între ei.

Marx are acelaşi punct de vedere ca şi Proudhon în sensul că amîndoi sînt pentru „sfărîmarea" maşinii de

www.dacoromanica.ro

stat contemporane. Această asemănare a marxismului cu anarhismul (atît cu Proudhon cît şi cu Bakunin) nu vor s-o vadă nici oportuniştii, nici kautskiştii, deoarece ei s-au îndepărtat de la marxism în acest punct.

Marx e în dezacord şi cu Proudhon si cu Bakunin tocmai în chestiunea federalismului (fără să mai vorbim de dictatura proletariatului). Federalismul rezultă în mod principial din concepţiile mic-burgheze ale anarhismului. Marx e centralist. Şi în raţionamentele lui pe care le-am citat nu există nici o abatere de la centralism. Numai nişte oameni îmbibaţi cu „credinţa superstiţioasă" mic-burgheză în stat pot lua nimicirea maşinii burgheze drept nimicire a centralismului!

Şi, într-adevăr, dacă proletariatul şi ţărănimea săracă vor lua în mîinile lor puterea de stat, se vor organiza în mod absolut liber în comune şi *vor reuni* acţiunea tuturor comunelor pentru a lovi în capital, pentru a sfărîma împotrivirea capitaliştilor, pentru a trece căile ferate, fabricile, pămîntul etc. din mîinile proprietarilor privaţi în proprietatea *întregii* naţiuni, a întregii societăţi, oare acesta nu va fi centralism? nu va fi acesta oare cel mai consecvent centralism democratic? şi încă un centralism proletar?

Lui Bernstein nici nu-i poate trece prin cap că ar fi cu putinţă un centralism liber consimţit, unirea liber consimţită a comunelor în naţiune, contopirea liber consimţită a comunelor proletare în acţiunea de nimicire a dominaţiei burgheze şi a maşinii de stat burgheze. Lui Bernstein, ca şi oricărui filistin, centralismul îi apare ca ceva ce poate fi impus şi menţinut numai de sus, numai prin aparatul birocratic şi militar.

Prevăzînd parcă posibilitatea denaturării concepţiilor sale, Marx subliniază dinadins că a învinui Comuna că ca ar fi vrut să nimicească unitatea naţiunii, să desfiinţeze puterea centrală, înseamnă a comite cu bună ştiinţă un fals. Marx a întrebuinţat dinadins expresia „a organiza unitatea naţiunii" pentru a opune centralismul proletar, democratic, conştient centralismului burghez, militar şi birocratic.

Dar... mai rău decît orice surd e cel ce nu vrea să audă. Şi oportuniştii social-democraţiei contemporane tocmai că

www.dacoromanica.ro

nici nu vor să audă de nimicirea puterii de stat, de amputarea parazitului.

5. NIMICIREA STATULUI PARAZIT

Am citat deja cuvintele respective ale lui Marx, iar acum ne rămîne să le completăm.

„...Este soarta obișnuită a noilor creații istorice — scria Marx — de a fi considerate în mod greșit drept similare unor forme mai vechi și chiar perimate ale vieții sociale, cu care noile instituții seamănă în oarecare măsură. Așa și această nouă Comună, care zdrobește (bricht — sparge) puterea de stat contemporană, a fost privită ca o reînviere a comunelor medievale... drept o uniune de state mici (Montesquieu și girondinii)[47]..., drept o formă exagerată a vechii lupte împotriva centralizării excesive...

...Sistemul Comunei... ar fi redat organismului social toate forțele pe care pînă atunci le înghițea excrescența parazitară numită «stat», care se hrănește pe socoteala societății, stînjenindu-i libertatea de mișcare. Chiar și numai acest fapt ar fi fost suficient pentru a duce la renașterea Franței...

...Comuna ar fi pus pe producătorii rurali sub conducerea spirituală a capitalelor departamentelor, asigurîndu-le, prin muncitorii de la orașe, reprezentanți firești ai intereselor lor. Chiar și numai existența Comunei implica, ca pe un lucru de la sine înțeles, autoadministrarea locală, dar de astă dată nu ca o contrapondere a puterii de stat, devenită acum de prisos“[48].

„Nimicirea puterii de stat“, care a fost „o excrescență parazitară“, „amputarea“ ei, „distrugerea“ ei; „putere de stat devenită acum de prisos“ — iată ce expresii a folosit Marx atunci cînd vorbea despre stat, apreciind și analizînd experiența Comunei.

Toate acestea au fost scrise acum aproape o jumătate de secol, iar astăzi, pentru a face să pătrundă în conștiința

www.dacoromanica.ro

maselor largi marxismul nedenaturat, trebuie să fie întreprinse adevărate săpături arheologice. Concluziile trase din constatările făcute cu privire la ultima mare revoluţie pe care a trăit-o Marx au fost uitate tocmai atunci cînd se apropia perioada unor noi mari revoluţii ale proletariatului.

„...Diversitatea interpretărilor cărora le-a dat naştere Comuna şi diversitatea intereselor care şi-au găsit expresia în ea dovedesc că ea constituia o formă politică elastică prin excelenţă, în timp ce toate vechile forme de guvernare aveau în esenţă un caracter asupritor. Adevăratul ei secret era acesta: ea era în esenţă *un guvern al clasei muncitoare*, rezultatul luptei clasei producătoare împotriva clasei acaparatoare, forma politică în sfîrşit descoperită, în cadrul căreia putea fi înfăptuită eliberarea economică a muncii...

Fără această din urmă condiţie, Comuna ar fi fost o imposibilitate şi o amăgire..."[49]

Utopiştii s-au îndeletnicit cu „descoperirea" formelor politice în cadrul cărora trebuia să aibă loc transformarea socialistă a societăţii. Anarhiştii au abandonat cu totul problema formelor politice. Oportuniştii social-democraţiei contemporane au acceptat formele politice burgheze ale statului democrat parlamentar ca o limită dincolo de care nu se poate trece, şi-au făcut cucuie pe frunte închinîndu-se în faţa acestei „icoane" şi au declarat anarhism orice tendinţă de *a sfărîma* aceste forme.

Marx a dedus din toată istoria socialismului şi a luptei politice că statul va trebui să dispară, că forma de trecere spre dispariţia lui (trecerea de la stat la nestat) va fi „proletariatul organizat ca clasă dominantă". Marx n-a purces însă la *descoperirea formelor* politice ale acestui viitor. El s-a mărginit să cerceteze atent istoria Franţei, s-o analizeze şi să tragă concluzia la care ducea anul 1851: lucrurile merg spre *distrugerea* maşinii de stat burgheze.

Şi, atunci cînd s-a dezlănţuit mişcarea revoluţionară de masă a proletariatului, cu tot eşecul acestei mişcări, cu

www.dacoromanica.ro

toată durata ei scurtă şi cu toată slăbiciunea ei evidentă, Marx a început să studieze formele pe care această mişcare *le-a scos la iveală*.

Comuna — iată forma care a fost „în sfîrşit descoperită" de către revoluţia proletară, forma în cadrul căreia poate avea loc dezrobirea economică a muncii.

Comuna a fost prima încercare a revoluţiei proletare de *a sfărîma* maşina de stat burgheză şi forma politică „în sfîrşit descoperită" prin care poate şi trebuie *să fie înlocuit* ceea ce a fost sfărîmat.

Vom vedea în expunerea care urmează că revoluţiile ruse din 1905 şi 1917 continuă, în alte împrejurări şi în alte condiţii, opera Comunei, confirmînd geniala analiză istorică făcută de Marx.

CAPITOLUL AL IV-LEA
CONTINUARE. LĂMURIRILE SUPLIMENTARE ALE LUI ENGELS

Marx a expus esenţialul în problema însemnătăţii experienţei Comunei. Engels a revenit în repetate rînduri asupra acestei teme, lămurind analiza şi concluziile lui Marx, tratînd uneori cu atîta claritate şi forţă *alte* laturi ale problemei, încît trebuie să ne oprim în mod special asupra acestor lămuriri.

1. „PROBLEMA LOCUINŢELOR"

În lucrarea sa consacrată problemei locuinţelor (1872) [50], Engels ţine deja seama de experienţa Comunei, oprindu-se de cîteva ori asupra sarcinilor revoluţiei în ceea ce priveşte statul. Este interesant faptul că, în legătură cu această temă concretă, sînt scoase la iveală în mod plastic, pe de o parte, trăsăturile de asemănare dintre statul proletar şi statul actual, trăsături care îndreptăţesc să se vorbească în ambele cazuri despre stat, şi, pe de altă parte, trăsăturile de deosebire sau trecerea la desfiinţarea statului.

www.dacoromanica.ro

„Cum trebuie rezolvată problema locuinţelor? În societatea modernă ea se rezolvă la fel ca oricare altă problemă socială: prin echilibrarea economică treptată a cererii şi ofertei, soluţie care generează ea însăşi în permanenţă problema şi care, deci, nu este o soluţie. Modul în care revoluţia socială va rezolva această problemă va depinde nu numai de împrejurările respective, ci şi de probleme mult mai complexe, printre care una dintre cele mai importante este desfiinţarea opoziţiei dintre oraş şi sat. Întrucît noi nu ne ocupăm de elaborarea unor sisteme utopice de organizare a viitoarei societăţi, ar fi mai mult decît inutil să ne oprim asupra acestui lucru. Un fapt este cert: în marile oraşe există încă de pe acum destule case de locuit pentru ca, prin folosirea lor raţională, să se poată rezolva imediat adevărata «*lipsă* de locuinţe». Acest lucru va fi posibil, firește, numai dacă actualii proprietari vor fi expropriaţi, iar în casele respective vor fi mutaţi muncitorii fără locuinţă sau cei care stau în locuinţe absolut neîncăpătoare. De îndată ce proletariatul va cuceri puterea politică, o asemenea măsură, dictată de interesele binelui obştesc, va fi tot atît de uşor de înfăptuit ca oricare altă expropriere sau încartiruire efectuată de către statul modern“ (p. 22, ediţia germană din 1887)[51].

Aici nu se examinează schimbarea formei puterii de stat, ci numai conţinutul activităţii ei. Exproprieri şi rechiziţionări de locuinţe au loc şi în baza dispoziţiilor statului actual. Din punctul de vedere formal al problemei, statul proletar „va dispune“ şi el să fie rechiziţionate locuinţe şi expropriate case. Este însă limpede că vechiul aparat executiv, birocraţia legată de burghezie, ar fi pur şi simplu incapabil să traducă în viaţă dispoziţiile statului proletar.

„...Trebuie să constatăm că «luarea efectivă în stăpînire» a tuturor uneltelor de muncă, a întregii industrii de către poporul muncitor este tocmai

www.dacoromanica.ro

opusul «răscumpărării» proudhoniste. În acest din urmă caz, fiecare muncitor în parte devine proprietarul locuinței, al gospodăriei țărănești, al uneltei de muncă; în primul caz, «poporul muncitor» rămîne proprietar colectiv al caselor, fabricilor și uneltelor de muncă. și este greu de presupus că, cel puțin în perioada de trecere, uzufructul lor va fi lăsat unor persoane sau societăți fără o rambursare a cheltuielilor. Întocmai cum desființarea proprietății funciare nu înseamnă desființarea rentei funciare, ci trecerea ei, fie chiar și într-o formă modificată, în mîinile societății. Așadar, luarea efectivă în stăpînire a tuturor uneltelor de muncă de către poporul muncitor nu exclude nicidecum menținerea sistemului de închiriere" (p. 68)[52].

Problema atinsă în cele expuse mai sus, și anume problema temeiurilor economice ale dispariției treptate a statului, o vom cerceta în capitolul următor. Engels se exprimă extrem de prudent, spunînd că „este greu de presupus că" statul proletar va lăsa „cel puțin în perioada de trecere" să se împartă locuințe fără plată. Faptul că locuințele care aparțin întregului popor vor fi închiriate cu plată diferitelor familii presupune atît încasarea acestei plăți, cît și un anumit control și o anumită reglementare a repartizării locuințelor. Toate acestea cer o anumită formă de stat, dar nicidecum un aparat militar și birocratic special, cu o situație specială privilegiată pentru deținătorii de funcții publice. Cît privește trecerea la situația cînd locuințele vor putea fi date fără plată, aceasta este legată de „dispariția" deplină a statului.

Vorbind de trecerea blanquiștilor[53], după Comună și sub înrîurirea experienței acesteia, pe poziția principială a marxismului, Engels formulează în treacăt această poziție astfel:

„...Necesitatea activității politice a proletariatului și a dictaturii lui ca formă de trecere la desființarea claselor și, o dată cu acestea, a statului..." (p. 55)[54].

www.dacoromanica.ro

Unii amatori de critică bucherească sau „distrugători ai marxismului" din lagărul burghez vor găsi, poate, că e o contradicţie între această *admitere* a „desfiinţării statului" şi combaterea acestei formule ca fiind anarhistă în pasajul citat din „Anti-Dühring". N-ar fi de mirare dacă oportuniştii l-ar include şi pe Engels printre „anarhişti". căci astăzi în rîndurile social-şoviniştilor devine tot mai răspîndit obiceiul de a aduce internaţionaliştilor acuzaţia de anarhism.

Marxismul ne-a învăţat întotdeauna că o dată cu desfiinţarea claselor va fi desfiinţat şi statul. În cunoscutul pasaj din „Anti-Dühring" cu privire la „dispariţia treptată a statului" se aduc învinuiri anarhiştilor nu pur şi simplu pentru că susţin desfiinţarea statului, ci pentru că propovăduiesc că ar fi cu putinţă desfiinţarea statului „de azi pe mîine".

Dat fiind că doctrina „social-democrată", care domină în prezent, denaturează cu desăvîrşire atitudinea marxismului faţă de anarhism în problema desfiinţării statului, va fi deosebit de util să amintim o polemică pe care au purtat-o Marx şi Engels cu anarhiştii.

2. POLEMICA CU ANARHIŞTII

Această polemică a avut loc în 1873. Marx şi Engels au publicat într-un almanah socialist italian articole îndreptate împotriva proudhoniştilor[55], „autonomiştilor" sau „antiautoritariştilor"; aceste articole au apărut în traducere germană abia în 1913, în „Neue Zeit"[56].

> „...Dacă lupta politică a clasei muncitoare ia forme revoluţionare — a scris Marx bătîndu-şi joc de anarhişti şi de negarea de către aceştia a politicii —, dacă în locul dictaturii burgheziei muncitorii instaurează dictatura lor revoluţionară, ei săvîrşesc oribila crimă de a profana principiile, deoarece, pentru a-şi satisface jalnicele şi vulgarele nevoi zilnice, pentru a înfrînge rezistenţa burgheziei, muncitorii dau statului o formă revoluţionară trecă-

www.dacoromanica.ro

toare în loc să depună armele şi să desfiinţeze statul..." („Neue Zeit", 1913—1914, anul 32, vol. I, p. 40)[57].

Iată împotriva cărui fel de „desfiinţare" a statului s-a ridicat exclusiv Marx, combătîndu-i pe anarhişti! El n-a fost nicidecum împotriva faptului că statul va dispărea o dată cu dispariţia claselor sau că va fi desfiinţat o dată cu desfiinţarea lor, ci împotriva faptului ca muncitorii să renunţe la folosirea armelor, la violenţa organizată, *adică la statul* care trebuie să servească scopului: „înfrîngerea rezistenţei burgheziei".

Marx subliniază într-adins — pentru ca adevăratul sens al luptei sale împotriva anarhismului să nu fie denaturat — „forma revoluţionară şi *trecătoare*" a statului necesar proletariatului. Proletariatul are nevoie de stat numai în mod vremelnic. Noi nu sîntem nicidecum în divergenţă cu anarhiştii în problema desfiinţării statului ca *scop*. Noi afirmăm că pentru atingerea acestui scop e necesară folosirea vremelnică a instrumentelor, mijloacelor şi metodelor puterii de stat *împotriva* exploatatorilor, după cum pentru desfiinţarea claselor e necesară dictatura vremelnică a clasei asuprite. Marx alege cel mai categoric şi mai limpede mod de a pune problema împotriva anarhiştilor: doborînd jugul capitaliştilor, muncitorii trebuie „să depună armele" sau trebuie să le folosească împotriva capitaliştilor pentru a înfrînge împotrivirea acestora? Şi ce este folosirea sistematică a armelor de către o clasă împotriva altei clase dacă nu o „formă trecătoare" a statului?

Să se întrebe fiecare social-democrat: *aşa* a pus el problema statului în polemica cu anarhiştii? *aşa* a pus această problemă imensa majoritate a partidelor socialiste oficiale din Internaţionala a II-a?

Aceleaşi idei, Engels le expune într-un mod şi mai amănunţit, şi mai popular. El ridiculizează înainte de toate caracterul confuz al ideilor proudhoniştilor, care se intitulau „antiautoritarişti", adică negau orice autoritate, orice subordonare, orice putere publică. Luaţi o fabrică, luaţi căile ferate, luaţi un vas care se află în largul mării,

www.dacoromanica.ro

spune Engels; nu e oare limpede că fără o anumită subordonare, deci fără o anumită autoritate sau putere, e imposibilă funcţionarea vreunuia din aceste stabilimente tehnice complexe, bazate pe folosirea maşinilor şi pe colaborarea sistematică a numeroase persoane?

„...Ori de cîte ori — scrie Engels — expun asemenea argumente celor mai înverşunaţi antiautoritarişti, ei nu pot răspunde decît: «Da! Este adevărat, dar aici nu este vorba de autoritatea cu care învestim pe delegaţii noştri, *ci de o însărcinare*!». Aceşti domni îşi închipuie că au schimbat obiectul schimbînd denumirea lui..."[58]

După ce Engels arată astfel că autoritatea şi autonomia sînt noţiuni relative, că domeniul aplicării lor se schimbă o dată cu diferitele faze ale dezvoltării sociale, că ar fi absurd ca ele să fie luate ca ceva absolut, după ce adaugă că domeniul de folosire a maşinilor şi a marii producţii se lărgeşte mereu, el trece de la consideraţiile generale asupra autorităţii la problema statului.

„...Dacă autonomiştii — scrie el — s-ar mulţumi să spună că organizarea socială a viitorului va restrînge autoritatea numai în cadrul acelor limite în care condiţiile producţiei ar face-o inevitabilă, s-ar mai putea ajunge la o înţelegere cu ei; ei sînt însă orbi în faţa tuturor realităţilor care fac necesară autoritatea şi obiectează numai împotriva cuvîntului ca atare.

De ce nu se mulţumesc antiautoritariştii să vocifereze împotriva autorităţii politice, împotriva statului? Toţi socialiştii sînt de acord că statul politic, şi o dată cu el autoritatea politică, vor dispărea ca urmare a viitoarei revoluţii sociale; aceasta înseamnă că funcţiile publice îşi vor pierde caracterul politic şi se vor transforma în simple funcţii administrative, care apără interesele sociale. Dar antiautoritariştii cer ca statul politic să fie desfiinţat dintr-o dată,

www.dacoromanica.ro

încă înainte de a fi desființate condițiile sociale care l-au generat. Ei cer ca primul act al revoluției sociale să fie desființarea autorității.

Au văzut oare vreodată acești domni o revoluție? O revoluție este, fără îndoială, lucrul cel mai autoritar posibil. Revoluția este actul prin care o parte din populație impune voința ei celeilalte părți cu ajutorul puștilor, baionetelor și tunurilor, deci cu ajutorul celor mai autoritare mijloace; iar dacă partidul victorios nu vrea ca lupta lui să fi fost zadarnică, trebuie să-și mențină dominația prin frica pe care armele sale o inspiră reacționarilor. S-ar fi menținut Comuna din Paris măcar o singură zi dacă ea nu ar fi recurs împotriva burgheziei la această autoritate a poporului înarmat? N-ar trebui oare, dimpotrivă, să i se reproșeze Comunei că nu a recurs în suficientă măsură la această autoritate? Așadar, una din două: ori antiautoritariștii nu știu ce spun, și în acest caz seamănă doar confuzie, ori știu ce spun, și în acest caz trădează mișcarea proletariatului. Și într-un caz și în celălalt ei slujesc reacțiunea" (p. 39)[59].

În acest raționament sînt atinse problemele care trebuie să fie cercetate în legătură cu tema corelației dintre politic și economic în procesul dispariției treptate a statului (acestei teme îi este consacrat capitolul următor). Aceste probleme sînt: problema transformării funcțiilor sociale din funcții politice în simple funcții administrative și problema „statului politic". Această din urmă expresie, care poate în mod special să dea loc la nedumeriri, se referă la procesul dispariției treptate a statului: în procesul dispariției sale treptate, statul poate fi numit, pe o anumită treaptă a acestei dispariții treptate, stat nepolitic.

Cea mai remarcabilă parte a acestui raționament al lui Engels este iarăși modul în care este pusă problema împotriva anarhiștilor. Social-democrații, care doresc să se considere discipoli ai lui Engels, au polemizat de la 1873 încoace de milioane de ori cu anarhiștii, dar *n u* au polemizat de loc în felul în care pot și trebuie să polemizeze

www.dacoromanica.ro

marxiştii. Concepţia anarhistă asupra desfiinţării statului e confuză şi *nerevoluţionară* — iată cum a pus Engels problema. Ceea ce nu vor anarhiştii să vadă e tocmai revoluţia în procesul ei de apariţie şi de dezvoltare, în lumina sarcinilor ei specifice cu privire la violenţă, la autoritate, la putere, la stat.

Social-democraţii de astăzi au redus critica curentă a anarhismului la o pură banalitate mic-burgheză: „noi — zic ei — admitem statul, pe cînd anarhiştii nu!" Se înţelege că o astfel de banalitate nu poate să nu inspire repulsie muncitorilor care gîndesc cît de cît şi care sînt revoluţionari. Engels spune altceva: el subliniază că toţi socialiştii admit dispariţia statului ca o urmare a revoluţiei socialiste. El pune apoi în mod concret problema revoluţiei, tocmai problema pe care, din oportunism, social-democraţii o ocolesc de obicei, lăsînd, ca să zicem aşa, „elaborarea" ei exclusiv în seama anarhiştilor. Şi, punînd această problemă, Engels ia taurul de coarne: oare n-ar fi trebuit Comuna să se servească *mai mult* de puterea *revoluţionară a statului*, adică a proletariatului înarmat, organizat ca clasă dominantă?

De obicei, social-democraţia oficială dominantă caută să se descotorosească de problema sarcinilor concrete ale proletariatului în revoluţie fie, pur şi simplu, prin ironii filistine, fie, în cazul cel mai bun, prin fraza evazivă şi sofistică: „vom vedea noi atunci". Şi anarhiştii au căpătat dreptul să spună că o asemenea social-democraţie trădează sarcina ce-i incumbă de a educa pe muncitori în spirit revoluţionar. Engels foloseşte experienţa ultimei revoluţii proletare tocmai pentru a studia în modul cel mai concret ce şi cum trebuie să facă proletariatul atît în ceea ce priveşte băncile, cît şi în ceea ce priveşte statul.

3. SCRISOAREA CĂTRE BEBEL

Unul din raţionamentele cele mai remarcabile, dacă nu chiar cel mai remarcabil, din operele lui Marx şi Engels cu privire la problema statului e cuprins în următorul pasaj din scrisoarea lui Engels către Bebel din 18—28 martie 1875[60]. Această scrisoare, în paranteză fie zis, a

www.dacoromanica.ro

fost, după cîte ştim, publicată pentru prima oară de Bebel în volumul al doilea al memoriilor sale („Din viaţa mea"), apărut în 1911, adică la 36 de ani după ce a fost scrisă şi expediată.

Engels, criticînd acelaşi proiect al Programului de la Gotha pe care-l critică şi Marx în vestita scrisoare către Bracke[61] şi referindu-se îndeosebi la problema statului, i-a scris lui Bebel următoarele:

> „...Statul popular liber s-a transformat în stat liber. În accepţia gramaticală a acestor cuvinte, stat liber înseamnă un stat care este liber faţă de cetăţenii săi, prin urmare un stat cu o formă de guvernămînt despotică. Ar trebui să fie lăsată la o parte toată flecăreala despre stat, mai ales de la Comună încoace, care nu a mai fost un stat în adevăratul înţeles al cuvîntului. Destul ne-au scos ochii anarhiştii cu «statul popular», deşi încă în lucrarea lui Marx împotriva lui Proudhon[62] şi apoi în «Manifestul Comunist» se spune de-a dreptul, că, o dată cu instaurarea orînduirii sociale socialiste, statul se dizolvă de la sine (sich auflöst) şi dispare. Întrucît statul nu este decît o instituţie trecătoare, folosită în luptă, în revoluţie, pentru a-i reprima prin violenţă pe adversari, este o curată absurditate să se vorbească despre statul popular liber: atîta timp cît proletariatul mai *are nevoie* de stat, el are nevoie de acesta nu în interesul libertăţii, ci în vederea reprimării adversarilor săi, şi de îndată ce va putea fi vorba de libertate, statul ca atare va înceta să mai existe. Noi am propune deci ca în loc de *stat* să se spună peste tot «comunitate» (Gemeinwesen), minunat cuvînt german vechi care corespunde cuvîntului francez «commune»" (p. 321—322 a originalului german)[63].

Trebuie să se aibă în vedere că această scrisoare se referă la programul de partid pe care l-a criticat Marx într-o scrisoare scrisă doar cu cîteva săptămîni mai tîrziu (scrisoarea lui Marx din 5 mai 1875) şi că Engels locuia atunci

www.dacoromanica.ro

la Londra împreună cu Marx. De aceea, folosind în ultima frază cuvîntul „noi", Engels propune, fără îndoială, în numele său şi al lui Marx, conducătorului partidului muncitoresc german, *să scoată din program* cuvîntul „stat" şi să-l înlocuiască prin cuvîntul *„comunitate"*.

Dacă liderilor „marxismului" de astăzi, falsificat pentru uzul comod al oportuniştilor, li s-ar propune o astfel de îndreptare a programului, ei ar ţipa, desigur, că asta înseamnă „anarhism"!

N-au decît să ţipe. Burghezia îi va lăuda pentru aceasta.

Noi însă ne vom continua opera noastră. Cu prilejul revizuirii programului partidului nostru, va trebui să ţinem neapărat seama de sfatul lui Engels şi al lui Marx pentru a fi mai aproape de adevăr, pentru a restabili marxismul, curăţindu-l de denaturări, pentru a îndruma mai just lupta clasei muncitoare pentru eliberarea ei. Printre bolşevici nu se vor găsi, desigur, oameni care să nu fie de acord cu sfatul lui Engels şi Marx. Greutatea va consta, cred, numai în alegerea termenului. În limba germană există două cuvinte pentru noţiunea de „comunitate", dintre care Engels a ales pe acela care *nu* înseamnă o comunitate luată aparte, ci totalitatea lor, sistemul comunităţilor. În limba rusă *nu* există un astfel de cuvînt, şi va trebui, poate, să fie ales cuvîntul francez „commune", deşi şi acesta îşi are inconvenientele lui.

„Comuna nu a mai fost un stat în adevăratul înţeles al cuvîntului" — iată o afirmaţie a lui Engels extrem de importantă din punct de vedere teoretic. După cele expuse mai sus, această afirmaţie e cît se poate de limpede. Comuna *înceta* de a mai fi stat în măsura în care ea avea de reprimat nu majoritatea populaţiei, ci minoritatea ei (exploatatorii); ea sfărîmase maşina de stat burgheză; în locul unei puteri represive *speciale* intrase în scenă însăşi populaţia. Toate acestea au fost abateri de la ceea ce este statul în adevăratul înţeles al cuvîntului. Şi dacă Comuna s-ar fi statornicit, urmele statului ar fi „dispărut treptat" de la sine şi ea n-ar fi avut nevoie „să desfiinţeze" instituţiile lui: acestea ar fi încetat să funcţioneze pe măsură ce ar fi devenit inutile.

www.dacoromanica.ro

„Anarhiștii ne scot ochii cu «statul popular»"; spunînd acest lucru, Engels are în vedere în primul rînd pe Bakunin și atacurile lui împotriva social-democraților germani. Engels admite justețea acestor atacuri *în măsura în care* „statul popular" este și el o absurditate și o abatere de la socialism, ca și „statul popular liber". Engels se străduiește să aducă lupta social-democraților germani împotriva anarhiștilor pe un făgaș just din punct de vedere principial, s-o curețe de prejudecățile oportuniste cu privire la „stat". Dar, vai! Scrisoarea lui Engels a fost ținută sub obroc timp de 36 de ani. Vom vedea mai jos că și după publicarea acestei scrisori Kautsky repetă cu încăpățînare, în fond, aceleași greșeli împotriva cărora ne-a pus în gardă Engels.

Bebel i-a răspuns lui Engels prin scrisoarea sa din 21 septembrie 1875, în care scria, între altele, că este „întru totul de acord" cu observațiile lui Engels asupra proiectului de program și că i-a reproșat lui Liebknecht faptul de a fi făcut concesii (p. 334, ediția germană a memoriilor lui Bebel, vol. II). Dar dacă luăm broșura lui Bebel „Țelurile noastre", întîlnim în ea raționamente cu totul greșite asupra statului.

„Statul trebuie să fie transformat dintr-un stat bazat pe *dominația de clasă* într-un *stat popular*" („Unsere Ziele", 1886, p. 14).

Așa scrie în ediția *a 9-a* (a noua!) a broșurii lui Bebel! Nu e de mirare că raționamentele oportuniste cu privire la stat, atît de insistent repetate, au pătruns adînc în rîndurile social-democrației germane, mai ales în condițiile în care lămuririle revoluționare ale lui Engels erau ținute sub obroc, iar toate condițiile de viață „dezvățau" pentru multă vreme de revoluție.

4. CRITICA PROIECTULUI DE PROGRAM DE LA ERFURT

Critica proiectului de Program de la Erfurt[64], trimisă de către Engels lui Kautsky la 29 iunie 1891 și publicată abia după zece ani în „Neue Zeit", nu poate fi ocolită atunci cînd se analizează învățătura marxistă despre stat, deoarece ea e consacrată, în primul rînd, tocmai criticii

www.dacoromanica.ro

concepţiilor *oportuniste* ale social-democraţiei în problemele structurii *statului*.

Remarcăm în treacăt că Engels dă şi în problemele economice o indicaţie extrem de preţioasă, care arată cu cîtă atenţie şi cu cîtă profunzime urmărea el tocmai schimbările pe care le suferea capitalismul contemporan, şi cum a ştiut el să anticipeze într-o anumită măsură problemele epocii noastre, ale epocii imperialiste. Iată această indicaţie: cu privire la cuvintele „lipsă de plan" (Planlosigkeit), întrebuinţate în proiectul de Progam pentru caracterizarea capitalismului, Engels scrie:

> „...Dacă trecem de la societăţile pe acţiuni la trusturi, care îşi subordonează şi monopolizează ramuri întregi ale industriei, apoi aici încetează nu numai producţia privată, ci şi lipsa de plan" („Neue Zeit", anul 20, vol. 1, 1901—1902, p. 8)[65].

Avem aici elementul cel mai esenţial în aprecierea teoretică a capitalismului contemporan, adică a imperialismului, şi anume transformarea capitalismului în *capitalism* monopolist. Penultimul cuvînt trebuie subliniat, deoarece cea mai răspîndită greşeală este afirmaţia burghezo-reformistă potrivit căreia capitalismul monopolist sau monopolist de stat *nu mai* este capitalism, că poate fi denumit „socialism de stat", ş.a.m.d. Desigur, trusturile n-au oferit, nu oferă nici acum şi nu pot oferi o planificare deplină. Dar, deşi în ele există planificare, deşi magnaţii capitalului calculează dinainte volumul producţiei pe scară naţională sau chiar internaţională, deşi ei reglementează producţia după un plan, rămînem totuşi în cadrul *capitalismului*, ce-i drept într-un stadiu nou al lui, dar indiscutabil în cadrul capitalismului. „Apropierea" dintre un *asemenea* capitalism şi socialism trebuie să constituie pentru adevăraţii reprezentanţi ai proletariatului un argument în favoarea apropierii, uşurinţei, posibilităţii de înfăptuire, iminenţei revoluţiei socialiste, şi nicidecum un argument în favoarea unei atitudini îngăduitoare faţă de negarea acestei revoluţii şi faţă de prezentarea în culori trandafirii a

www.dacoromanica.ro

capitalismului, lucru cu care se îndeletnicesc toți reformiștii.

Dar să ne întoarcem la problema statului. În citatul de mai sus Engels dă trei feluri de indicații extrem de prețioase: în primul rînd, în problema republicii; în al doilea rînd, cu privire la legătura dintre problema națională și structura statului; în al treilea rînd, cu privire la autoadministrarea locală.

În ceea ce privește republica, Engels a făcut din această problemă punctul central al criticii făcute de el proiectului de Program de la Erfurt. Și dacă ne amintim de importanța pe care a căpătat-o Programul de la Erfurt în întreaga social-democrație internațională, de faptul că el a devenit un model pentru întreaga Internațională a II-a, se poate afirma fără exagerare că Engels critică în acest caz oportunismul întregii Internaționale a II-a.

> „Revendicările politice ale proiectului — scrie Engels — au o mare lipsă. Tocmai ceea ce trebuia spus *nu figurează acolo*" (subliniat de Engels)[66].

Și el arată mai departe că constituția germană este de fapt o copie fidelă a constituției profund reacționare din 1850, că Reichstagul este, precum s-a exprimat Wilhelm Liebknecht, doar o „frunză de viță a absolutismului", că a voi să înfăptuiești „transformarea tuturor uneltelor de muncă în proprietate obștească", în baza unei constituții care a consfințit existența micilor state și a uniunii micilor state germane, constituie „o absurditate evidentă".

> „E primejdios să abordezi această temă" — adaugă Engels, care știa foarte bine că în Germania revendicarea republicii nu putea figura în mod legal în program. Dar Engels nu se împacă pur și simplu cu acest considerent evident, cu care se mulțumește „toată lumea". Engels continuă: „Și totuși, într-un fel sau altul, ea trebuie atacată. Acest lucru este cu atît mai necesar acum, cînd oportunismul pătrunde tot mai mult (einreissende) într-o mare parte a presei

www.dacoromanica.ro

social-democrate. De teama unei reintroduceri a legii împotriva socialiştilor[67] sau amintindu-şi unele declaraţii premature făcute atunci cînd această lege era în vigoare, se pretinde acum ca partidul să considere actuala ordine legală din Germania ca fiind suficientă pentru a putea realiza pe cale paşnică toate revendicările sale..."[68]

Faptul că social-democraţii germani au adoptat această atitudine de teama reintroducerii legii excepţionale, acest fapt esenţial este pus de Engels pe primul plan şi denumit fără înconjur oportunism; el declară că, tocmai datorită faptului că în Germania lipsesc şi republica, şi libertatea, visurile referitoare la calea „paşnică" sînt cu totul absurde. Engels e destul de prudent pentru a nu-şi lega mîinile. El admite că în ţările cu regim republican sau cu o foarte largă libertate „ne putem închipui" (numai „închipui"!) o dezvoltare paşnică spre socialism;

„...a proclama însă aşa ceva în Germania — repetă el — , şi încă fără ca aceasta să fie necesar, în Germania, unde guvernul e aproape atotputernic, iar Reichstagul şi toate celelalte instituţii reprezentative sînt lipsite de o putere reală, înseamnă să smulgi absolutismului frunza de viţă, acoperindu-i goliciunea cu tine însuţi..."[69].

Majoritatea covîrşitoare a conducătorilor oficiali ai Partidului social-democrat german, care a pus „în sertar" aceste indicaţii, au dovedit în realitate că ei acoperă absolutismul.

„... O asemenea politică nu poate decît să ducă, în cele din urmă, partidul pe un drum greşit. Pe primul plan sînt împinse probleme politice generale, abstracte, fiind astfel disimulate problemele concrete imediate, care la primele evenimente mari, la prima criză politică se pun de la sine la ordinea zilei. De aici nu poate rezulta nimic altceva decît că în momentul

www.dacoromanica.ro

hotărîtor partidul se va pomeni deodată dezorientat, că în partid va domni confuzia și lipsa de unitate în problemele hotărîtoare, fiindcă aceste probleme n-au fost niciodată discutate...

Această uitare a considerentelor esențiale, fundamentale, de dragul intereselor de moment ale zilei, această goană după succese de moment și luptă pentru dobîndirea lor fără a se ține seama de urmări, această sacrificare a viitorului mișcării de dragul prezentului ei pot să aibă la bază motive «cinstite». Dar asta este și rămîne oportunism, iar oportunismul «cinstit» e poate cel mai primejdios....

Un lucru este neîndoielnic: partidul nostru și clasa muncitoare pot ajunge la putere numai în cadrul unei forme politice cum e republica democratică. Aceasta din urmă este chiar forma specifică a dictaturii proletariatului, după cum a demonstrat-o marea revoluție franceză..."[70]

Engels repetă aici într-o formă deosebit de pregnantă ideea fundamentală care străbate ca un fir roșu toate operele lui Marx, și anume că republica democratică este treapta cea mai apropiată spre dictatura proletariatului. Deoarece o asemenea republică, deși nu înlătură cîtuși de puțin dominația capitalului și, prin urmare, nici asuprirea maselor și nici lupta de clasă, duce inevitabil la o asemenea lărgire, dezvoltare, dezvăluire și ascuțire a acestei lupte, încît, îndată ce se ivește posibilitatea satisfacerii intereselor fundamentale ale maselor asuprite, această posibilitate se realizează inevitabil și exclusiv în cadrul dictaturii proletariatului, în cadrul conducerii acestor mase de către proletariat. Pentru întreaga Internațională a II-a acestea sînt tot „cuvintele uitate" ale marxismului, și uitarea lor a fost scoasă la iveală în mod deosebit de evident de istoria partidului menșevic în primele șase luni ale revoluției ruse din 1917.

Cu privire la problema republicii federative în legătură cu compoziția națională a populației, Engels a scris:

www.dacoromanica.ro

„Ce urmează să ia locul Germaniei de azi ?“ (cu constituţia ei monarhică reacţionară şi cu împărţirea ei, tot atît de reacţionară, în state mici, împărţire care eternizează „specificul prusac“ în loc să le dizolve într-o Germanie ca un tot întreg). „După părerea mea, proletariatul poate folosi numai forma republicii unice şi indivizibile. Republica federativă mai este şi astăzi, în linii mari, o necesitate pe teritoriul imens al Statelor Unite, deşi în ţinuturile lor răsăritene ea a şi devenit o piedică. Ea ar reprezenta un pas înainte în Anglia, unde pe cele două insule trăiesc patru naţiuni şi unde, deşi există un singur parlament, fiinţează de pe acum concomitent trei sisteme de legislaţie. În mica Elveţie, republica federativă a devenit de mult o piedică, şi dacă acolo republica federativă mai poate fi suportată, e numai pentru că Elveţia se mulţumeşte să fie un membru absolut pasiv al sistemului statelor europene. Pentru Germania, o federalizare de tip elveţian ar fi un imens pas înapoi. Două lucruri deosebesc statul federativ de statul absolut unitar: faptul că fiecare stat confederat, fiecare canton îşi are propria lui legislaţie civilă şi penală, propria lui justiţie, şi faptul că alături de Camera reprezentanţilor poporului există şi o Cameră a reprezentanţilor statelor, în fiecare canton votează ca atare, indiferent dacă e mare sau mic“. În Germania confederaţia reprezintă trecerea la un stat absolut unitar, şi „revoluţia de sus“ din 1866 şi 1870 nu trebuie să fie anulată, ci trebuie completată printr-o „mişcare de jos“[71].

Engels nu numai că nu manifestă indiferenţă faţă de problema formelor statului, ci, dimpotrivă, caută cu o minuţiozitate excepţională să analizeze tocmai formele de trecere, pentru a stabili, în funcţie de particularităţile istorice concrete ale fiecărui caz în parte, *de la ce anume la ce anume* se trece prin forma de trecere respectivă.

Ca şi Marx, Engels susţine, din punctul de vedere al proletariatului şi al revoluţiei proletare, centralismul

www.dacoromanica.ro

democratic, republica unitară şi indivizibilă. Republica federativă este considerată de el fie ca o excepţie şi o piedică în calea dezvoltării, fie ca o trecere de la o monarhie la republica centralistă, ca „un pas înainte" în anumite condiţii speciale. Şi printre aceste condiţii speciale figurează problema naţională.

La Engels, ca şi la Marx, cu toată critica lor necruţătoare îndreptată împotriva reacţionarismului statelor mici şi împotriva mascării în anumite cazuri concrete a acestui reacţionarism prin problema naţională, nu există nicăieri nici urmă de tendinţă de a ocoli problema naţională, tendinţă prin care păcătuiesc adesea marxiştii olandezi şi polonezi, pornind de la lupta absolut legitimă împotriva naţionalismului îngust mic-burghez al statelor „lor" mici.

Chiar şi în Anglia, unde şi condiţiile geografice, şi comunitatea de limbă, şi istoria multor sute de ani s-ar părea că „au pus capăt" problemei naţionale din micile subîmpărţiri ale Angliei, chiar şi aici Engels ţine seama de faptul vădit că problema naţională nu este încă lichidată, şi de aceea consideră republica federativă drept „un pas înainte". Se înţelege că aici nu există nici urmă de renunţare la critica neajunsurilor republicii federative şi la cea mai hotărîtă propagandă şi luptă pentru republica unitară centralist-democratică.

Dar Engels nu înţelege nicidecum centralismul democratic în sensul birocratic în care utilizează această noţiune ideologii burghezi şi mic-burghezi, şi printre aceştia din urmă şi anarhiştii. Pentru Engels centralismul nu exclude cîtuşi de puţin o largă autoadministrare locală, care, în condiţiile susţinerii liber consimţite a unităţii statului de către „comune" şi regiuni, înlătură incontestabil orice birocratism şi orice „comandă" de sus.

> „...Aşadar, republică unitară — scrie Engels, dezvoltînd concepţiile programatice ale marxismului cu privire la stat —, dar nu în sensul actualei Republici Franceze, care nu reprezintă altceva decît imperiul întemeiat în 1798, doar fără împărat. Din 1792 pînă în 1798 fiecare departament francez, fiecare comună

www.dacoromanica.ro

(Gemeinde) se bucura de o deplină autoadministrare după modelul american, ceea ce trebuie să avem şi noi. Cum trebuie organizată autoadministrarea şi cum o putem scoate la capăt fără birocraţie, acest lucru ni l-au dovedit America şi prima Republică Franceză, şi ni-l mai dovedesc şi astăzi Canada, Australia şi alte colonii engleze. Şi o astfel de autoadministrare provincială (regională) şi comunală este o instituţie mult mai liberă decît, de pildă, federalismul elveţian, în care cantonul este, ce-i drept, foarte independent faţă de Bund" (adică faţă de statul federal în întregime), „dar şi faţă de district (Bezirk) şi de comună. Guvernele cantonale numesc guvernatori (Statthalteri) şi prefecţi, lucru inexistent în ţările de limbă engleză şi pe care în viitor va trebui să binevoim să-l înlăturăm şi la noi cu tot atîta hotărîre ca şi pe Landraţii şi Regierungsraţii prusaci" (comisarii, şefii de poliţie, guvernatorii, în general funcţionarii numiţi de sus). Engels propune în consecinţă ca punctul de program privitor la autoadministrare să fie formulat astfel: „Autoadministrare deplină în provincii" (gubernii sau regiuni), „districte şi comune, exercitată de către funcţionari aleşi prin vot universal; desfiinţarea tuturor autorităţilor locale şi provinciale numite de stat"[72].

În ziarul „Pravda"[73] (nr. 68 din 28 mai 1917), interzis de guvernul lui Kerenski şi al celorlalţi miniştri „socialişti", am mai avut prilejul să arăt cum în această chestiune — şi firește că nici pe departe numai în această chestiune — reprezentanţii noştri aşa-zişi socialişti ai aşa-zisei democraţii aşa-zis revoluţionare au săvîrşit abateri flagrante *de la democratism**. Se înţelege că oamenii care s-au legat prin „coaliţie" cu burghezia imperialistă au rămas surzi la aceste indicaţii.

Este foarte important de notat faptul că Engels combate, pe baza faptelor concrete şi a unui exemplu foarte

* Vezi *V. I. Lenin.* Opere complete, vol. 32, Bucureşti, Editura politică, 1964, ed-a doua, p. 232-235. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

precis, prejudecata deosebit de răspîndită, mai ales în rîndurile democrației mic-burgheze, cum că republica federativă înseamnă neapărat mai multă libertate decît cea centralistă. E o părere greșită. Faptele citate de Engels cu privire la republica centralistă franceză din 1792—1798 și la republica federativă elvețiană dezmint această părere. *Mai multă* libertate a dat în realitate republica democratică centralistă decît cea federativă. Sau, cu alte cuvinte, *cea mai mare* libertate locală, regională etc. cunoscută în istorie a fost dată de republica *centralistă*, și nu de cea federativă.

Acestui fapt, ca și în general întregii probleme a republicii federative și centraliste, precum și a autoadministrării locale, nu i s-a dat și nu i se dă destulă atenție în propaganda și agitația noastră de partid.

5. INTRODUCEREA DIN 1891 LA LUCRAREA LUI MARX „RĂZBOIUL CIVIL"

În prefața la ediția a 3-a a lucrării „Războiul civil din Franța" — prefață datată 18 martie 1891 și publicată pentru prima oară în revista „Neue Zeit" —, Engels, pe lîngă unele observații interesante, făcute în treacăt, cu privire la probleme legate de atitudinea față de stat, face un deosebit de sugestiv bilanț al învățămintelor Comunei[74]. Acest bilanț, îmbogățit de întreaga experiență a perioadei de 20 de ani care despărțea pe autor de Comună și îndreptat în special împotriva „credinței superstițioase în stat" răspîndite în Germania, poate fi considerat pe bună dreptate *ultimul cuvînt* al marxismului în problema pe care o examinăm.

> În Franța — observă Engels — după fiecare revoluție muncitorii erau înarmați; „de aceea, pentru burghezii aflați la cîrma statului, cea dintîi poruncă era dezarmarea muncitorilor. De aceea, fiecare revoluție înfăptuită de muncitori era urmată de o nouă luptă, care se termina cu înfrîngerea muncitorilor..."[75].

www.dacoromanica.ro

Bilanţul experienţei revoluţiilor burgheze este pe cît de scurt, pe atît de elocvent. Esenţa chestiunii —printre altele şi în ceea ce priveşte problema statului *(clasa asuprită posedă ea arme?)* — este sesizată aici în mod magistral. Tocmai această esenţă este ocolită cel mai frecvent atît de profesorii care se află sub influenţa ideologiei burgheze, cît şi de democraţii mic-burghezi. În revoluţia rusă din 1917, „menşevicului", „pseudomarxistului" Ţereteli i-a revenit onoarea (onoare de Cavaignac) de a lăsa să-i scape acest secret al revoluţiilor burgheze. În cuvîntarea sa „istorică" din 11 iunie, Ţereteli, luîndu-l gura pe dinainte, a dat în vileag hotărîrea adoptată de burghezie de a dezarma pe muncitorii din Petrograd, prezentînd, bineînţeles, această hotărîre atît ca fiind a sa proprie, cît şi în general ca pe o necesitate „de stat"![76]

Cuvîntarea istorică din 11 iunie a lui Ţereteli va constitui, desigur, pentru orice istoriograf al revoluţiei din 1917 una dintre cele mai concrete ilustrări ale modului în care blocul socialiştilor-revoluţionari şi al menşevicilor, condus de domnul Ţereteli, a trecut de partea burgheziei, *împotriva* proletariatului revoluţionar.

O altă observaţie făcută în treacăt de Engels, tot în legătură cu problema statului, se referă la religie. Se ştie că, pe măsură ce intra în putrefacţie, devenind tot mai oportunistă, social-democraţia germană aluneca tot mai des spre răstălmăcirea filistină a celebrei formule: „declararea religiei drept o chestiune privată". Şi anume: această formulă era astfel interpretată ca şi cum problema religiei ar fi o chestiune privată *şi în ceea ce priveşte partidul* proletariatului revoluţionar!! Tocmai împotriva acestei complete trădări a programului revoluţionar al proletariatului s-a ridicat Engels, care, observînd în 1891 în partidul său numai *foarte slabi* germeni ai oportunismului, s-a exprimat de aceea cît se poate de prudent:

> „Întrucît membrii Comunei erau aproape numai muncitori sau reprezentanţi recunoscuţi ai muncitorimii, şi hotărîrile lor aveau un caracter net proletar. Ei decretau reforme pe care burghezia republi-

www.dacoromanica.ro

cană numai din laşitate nu le înfăptuise, dar care constituiau o temelie necesară pentru libertatea de acţiune a clasei muncitoare, cum ar fi aplicarea principiului că *în ceea ce priveşte statul* religia este o chestiune privată; sau Comuna adopta hotărîri în interesul direct al clasei muncitoare, care în parte loveau adînc în vechea ordine socială..."[77]

Engels a subliniat intenţionat cuvintele „în ceea ce priveşte statul", căutînd să lovească în plin oportunismul german, care declara religia o chestiune privată *în ceea ce priveşte partidul*, coborînd astfel partidul proletariatului revoluţionar la nivelul celui mai vulgar filistinism „liber cugetător", care e gata să admită că se poate rămîne în afara religiei, dar care se dezice de sarcina luptei *partinice* împotriva opiului religios care prosteşte poporul.

Cel care va scrie în viitor istoria social-democraţiei germane şi va căuta cauzele profunde ale falimentului ei ruşinos din 1914 va găsi destul material interesant în legătură cu această problemă, începînd cu declaraţiile evazive din articolele lui Kautsky, conducătorul ideologic al partidului, declaraţii care deschideau larg uşa oportunismului, şi terminînd cu atitudinea partidului faţă de „Los-von-Kirche-Bewegung" (mişcarea pentru despărţirea de biserică) din 1913[78].

Dar să vedem acum în ce fel făcea Engels, la douăzeci de ani după Comună, bilanţul învăţămintelor acesteia pentru proletariatul luptător.

Iată ce învăţăminte punea Engels pe primul plan:

„...Tocmai forţa represivă a regimului centralizat de pînă atunci — armata, poliţia politică, birocraţia — pe care Napoleon o crease în 1798 şi pe care de atunci fiecare nou regim o preluase ca pe un instrument bine venit, folosind-o împotriva adversarilor lui, tocmai această forţă urma să fie desfiinţată peste tot, aşa cum a fost desfiinţată la Paris.

Comuna a trebuit să recunoască din capul locului că clasa muncitoare, odată ajunsă la putere, nu putea

www.dacoromanica.ro

continua să gospodărească cu vechea maşină de stat; că, pentru a nu pierde propria ei dominaţie, abia cucerită, această clasă muncitoare trebuia, pe de o parte, să înlăture vechea maşină de represiune folosită pînă atunci împotriva ei, iar pe de altă parte să se asigure împotriva propriilor ei deputaţi şi funcţionari, declarîndu-i, fără nici o excepţie, revocabili în orice moment..."[79]

Engels subliniază o dată mai mult că nu numai într-o monarhie, ci *şi în republica democratică* statul rămîne stat, adică îşi păstrează trăsătura specifică esenţială: a transforma pe deţinătorii funcţiilor publice, „slujitorii socictăţii", organele societăţii, în *stăpîni* ai acesteia.

„...Împotriva acestei transformări, inevitabilă în toate statele care au existat pînă acum, a statului şi a organelor de stat din slujitori ai societăţii în stăpîni ai societăţii, Comuna a folosit două mijloace infailibile. În primul rînd, ea a încredinţat toate funcţiile administrative, judecătoreşti, didactice unor persoane alese pe baza principiului votului universal, care puteau fi revocate în orice moment de către cei care le-au ales. În al doilea rînd, orice funcţie — fie superioară, fie inferioară — era retribuită cu salarii egale cu salariile celorlalţi muncitori. Salariul cel mai ridicat pe care îl plătea în genere Comuna era de 6 000 de franci*. În felul acesta erau stăvilite în mod eficace carierismul şi arivismul, chiar făcînd abstracţie de mandatele imperative ale delegaţilor în instituţiile reprezentative, introduse, în afară de aceasta, de către Comună..."[81]

Engels se apropie aici de interesanta limită unde democraţia consecventă, pe de o parte, *se transformă* în socialism şi, pe de altă parte, *cere* socialismul. Căci pentru desfiin-

* Nominal această sumă reprezintă aproape 2 400 de ruble, iar la cursul actual circa 6 000 de ruble. Într-un mod cu totul de neiertat procedează acei bolşevici care propun, de exemplu, pentru consilierii dumelor orăşeneşti un salariu de 9 000 de ruble, în loc de a propune introducerea *pe tot cuprinsul statului* a unui salariu de maximum 6 000 de ruble — sumă suficientă[80].

www.dacoromanica.ro

țarea statului este necesară transformarea funcțiilor publice în operații de control și de evidență atît de simple, încît să fie accesibile și la îndemîna imensei majorități a populației, iar apoi absolut întregii populații. Iar înlăturarea completă a carierismului cere ca „onorabila" slujbă de stat, fie ea chiar și nerentabilă, să *n u* poată servi drept trambulină pentru a sări în funcțiile foarte rentabile din cadrul băncilor și al societăților pe acțiuni, cum se întîmplă *de regulă* în toate țările capitaliste, chiar și în cele mai libere.

Dar Engels nu face greșeala pe care o săvîrșesc, de pildă, alți marxiști în problema dreptului națiunilor la autodeterminare: se pretinde că acest drept ar fi în regimul capitalist cu neputință, iar în socialism de prisos. O atare afirmație, spirituală în aparență, dar greșită în realitate, ar putea fi repetată referitor la *oricare* din instituțiile democratice, inclusiv la retribuirea modestă a funcționarilor, căci democratismul consecvent pînă la capăt este cu neputință în capitalism, iar în socialism *va dispărea* treptat orice democrație.

Acesta este un sofism care seamănă cu vechea glumă: va deveni oare cineva chel dacă va avea cu un fir de păr mai puțin?

Dezvoltarea democrației *pînă la capăt*, căutarea *formelor* unei atari dezvoltări, verificarea acestora *în practică* etc., toate acestea alcătuiesc una dintre sarcinile integrante ale luptei pentru revoluția socială. Luat izolat, nici un fel de democratism nu va aduce socialismul, dar în viață democratismul nu va fi niciodată „luat izolat", ci va fi „luat împreună", va exercita influență și asupra economiei, va stimula transformarea *acesteia*, va suferi influența dezvoltării economice etc. Aceasta e dialectica istoriei vii.

Engels continuă:

> „...Această aruncare în aer (Sprengung) a puterii de stat de pînă acum și înlocuirea ei printr-una nouă, cu adevărat democratică, este descrisă în mod amănunțit în capitolul al treilea din «Războiul civil». A fost totuși nevoie să mai insistăm aici pe scurt asupra unor trăsături ale ei, tocmai pentru că în

www.dacoromanica.ro

Germania credinţa superstiţioasă în stat a trecut din filozofie în conştiinţa generală a burgheziei şi chiar a multor muncitori. Potrivit reprezentării filozofice, statul este «realizarea ideii», sau, tradus în limba filozofilor, împărăţia domnului pe pămînt, domeniul în care se realizează sau trebuie să se realizeze adevărul etern şi dreptatea eternă. Iar de aici rezultă o venerare superstiţioasă a statului şi a tot ceea ce are vreo legătură cu statul, venerare care se înrădăcinează cu atît mai uşor cu cît oamenii s-au deprins din copilărie să-şi închipuie că treburile şi interesele comune ale întregii societăţi nu ar putea fi rezolvate altfel decît au fost rezolvate pînă în prezent, adică de către stat şi funcţionarii lui bine plătiţi. Oamenii cred că, dacă s-au eliberat de credinţa în monarhia ereditară şi devin adepţi ai republicii democratice, au făcut un pas nespus de îndrăzneţ. În realitate însă, statul nu este altceva decît o maşină pentru reprimarea unei clase de către altă clasă, în republica democratică nu mai puţin ca în monarhie, iar în cel mai bun caz el nu-i decît o racilă lăsată moştenire proletariatului care a învins în lupta pentru dominaţia de clasă; proletariatul victorios, la fel ca şi Comuna, va trebui imediat să reteze laturile cele mai rele ale acestei racile, pînă ce o generaţie crescută în condiţii sociale noi, libere, va fi în stare să se descotorosească de întreaga vechitură pe care o reprezintă statul“[82].

Engels a pus în gardă pe germani ca, în cazul înlocuirii monarhiei prin republică, să nu uite principiile socialismului în problema statului în general. Avertismentele lui pot fi considerate acum ca o lecţie dată direct domnilor Ţereteli şi Cernovi, care au manifestat în practica lor „de coaliţie“ o credinţă superstiţioasă în stat şi o venerare superstiţioasă a acestuia!

Încă două observaţii: 1) Dacă Engels afirmă că în republica democratică statul este „nu mai puţin“ ca în monarhie „o maşină pentru asuprirea unei clase de către altă clasă“,

www.dacoromanica.ro

acest lucru nu înseamnă cîtuşi de puţin că *forma* de asuprire ar fi indiferentă proletariatului, aşa cum „predică" unii anarhişti. O *formă* mai largă, mai liberă, mai făţişă a luptei de clasă şi a asupririi de clasă constituie pentru proletariat o înlesnire uriaşă în lupta pentru desfiinţarea claselor în general.

2) De ce numai o nouă generaţie va fi în stare să se descotorosească de toată această vechitură pe care o reprezintă statul? Această problemă este legată de cea a înlăturării democraţiei, la care trecem acum.

6. ENGELS DESPRE ÎNLĂTURAREA DEMOCRAŢIEI

Engels a trebuit să se pronunţe în această problemă în legătură cu inexactitatea din punct de vedere *ştiinţific* a denumirii de „social-democrat".

În prefaţa scrisă la o culegere de articole ale sale din 1870—1880, cuprinzînd diferite teme cu un conţinut în cea mai mare parte „internaţional" („Internationales aus dem «Volksstaat»"), prefaţă datată 3 ianuarie 1894 şi scrisă, prin urmare, cu un an şi jumătate înainte de moartea sa, Engels arăta că în toate articolele sale este folosit cuvîntul „comunist", *şi nu* „social-democrat", pentru că social-democraţi îşi ziceau pe atunci proudhoniştii în Franţa şi lassalleenii în Germania[83].

> „...De aceea — continuă Engels —, lui Marx şi mie ne-a fost pur şi simplu cu neputinţă să găsim o expresie care să fie atît de elastică încît să oglindească punctul nostru special de vedere. Astăzi lucrurile stau altfel, şi cuvîntul acesta („social-democrat") ar putea să meargă (mag passieren), oricît ar rămîne el de nepotrivit (unpassend), pentru un partid al cărui program economic nu este numai socialist în general, ci de-a dreptul comunist, pentru un partid al cărui ţel politic final este desfiinţarea întregului stat, deci şi a democraţiei. Dar denumirile *adevăratelor* (subliniat de Engels) partide politice nu li se potrivesc niciodată pe de-a-ntregul; partidul se dezvoltă, numele rămîne"[84].

www.dacoromanica.ro

La apusul vieţii sale, dialecticianul Engels rămîne credincios dialecticii. Noi, Marx şi cu mine, spune el, am avut pentru partid o denumire minunată, exactă din punct de vedere ştiinţific, dar n-a existat un partid adevărat, adică un partid proletar de masă. Acum (la sfîrşitul secolului al XIX-lea) există un partid adevărat, dar denumirea lui este inexactă din punct de vedere ştiinţific. Nu-i nimic, „o să meargă", numai *să se dezvolte* partidul, numai să nu-i rămînă ascunsă lui însuşi inexactitatea ştiinţifică a denumirii sale şi să nu-l împiedice să se dezvolte în direcţia justă!

Se prea poate ca vreun om cu haz să vrea să ne consoleze şi pe noi, bolşevicii, aşa cum face Engels: avem un partid adevărat, care se dezvoltă foarte bine; „o să meargă" chiar şi un cuvînt atît de pocit şi lipsit de sens cum e cuvîntul „bolşevic", care nu exprimă absolut nimic altceva în afară de faptul pur întîmplător că la Congresul de la Bruxelles-Londra din 1903 noi am avut majoritatea[85]... Poate acum, cînd prigoana dezlănţuită în iulie şi august împotriva partidului nostru de către republicani şi de către democraţia „revoluţionară" mic-burgheză a făcut ca cuvîntul „bolşevic" să se bucure de stima întregului popor şi cînd prigoana a mai marcat, pe lîngă aceasta, un atît de uriaş pas istoric înainte săvîrşit de partidul nostru în dezvoltarea lui *reală*, poate că şi eu aş şovăi în legătură cu propunerea mea din aprilie de a schimba denumirea partidului nostru*. Poate că aş propune tovarăşilor mei un „compromis": să ne numim partid comunist şi să lăsăm în paranteză cuvîntul bolşevici...

Dar problema denumirii partidului este incomparabil mai puţin importantă decît problema atitudinii proletariatului revoluţionar faţă de stat.

În raţionamentele obişnuite asupra statului se comite mereu o greşeală împotriva căreia Engels ne pune în gardă aici şi pe care noi am menţionat-o, în treacăt, în expunerea de mai sus. Anume: se uită mereu faptul că desfiinţarea

* Vezi *V. I. Lenin.* Opere complete, vol. 31, Bucureşti, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 103, 112, 118. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

statului înseamnă, în același timp, și desființarea democrației; că dispariția treptată a statului înseamnă dispariția treptată a democrației.

La prima vedere, o asemenea afirmație pare foarte ciudată și de neînțeles; s-ar putea chiar ca la unii să se nască temerea: nu cumva așteptăm ivirea unei ordini sociale în care nu va fi respectat principiul supunerii minorității față de majoritate, dat fiind că democrația constituie tocmai recunoașterea acestui principiu?

Nu. Democrația *nu* este identică cu supunerea minorității față de majoritate. Democrația este *un stat* care recunoaște supunerea minorității față de majoritate, adică o organizație pentru *constrîngerea* sistematică a unei clase de către altă clasă, a unei părți din populație de către cealaltă.

Noi ne punem ca scop final desființarea statului, adică a oricărei constrîngeri organizate și sistematice și, în general, a oricărei constrîngeri a oamenilor. Noi nu așteptăm ivirea unei ordini sociale în care nu va fi respectat principiul supunerii minorității față de majoritate. Dar, tinzînd spre socialism, noi sîntem convinși că acesta se va transforma în comunism, iar legat de aceasta va dispărea în general orice necesitate de a recurge la constrîngerea oamenilor, orice necesitate de *subordonare* a unui om față de altul, a unei părți a populației față de alta, deoarece oamenii *se vor deprinde* să respecte condițiile elementare ale vieții sociale *fără constrîngere* și *fără subordonare*.

Tocmai pentru a sublinia acest element al deprinderii, Engels vorbește de o nouă *generație*, care, „crescută în condiții sociale noi, libere, va fi în stare să se descotorosească de întreaga vechitură pe care o reprezintă statul“[86], să se descotorosească de orice stat, inclusiv de statul democrat-republican.

Pentru a lămuri acest lucru este necesar să analizăm problema bazelor economice ale dispariției treptate a statului.

www.dacoromanica.ro

CAPITOLUL AL V-LEA
BAZELE ECONOMICE ALE DISPARIŢIEI TREPTATE A STATULUI

Marx elucidează complet această problemă în „Critica Programului de la Gotha" (scrisoarea către Bracke din 5 mai 1875, publicată abia în 1891 în „Neue Zeit", IX, 1 şi apărută în ruseşte în broşură)[87]. Partea polemică a acestei remarcabile lucrări, constînd în critica lassalleanismului, a pus, ca să zicem aşa, în umbră partea ei pozitivă, şi anume analiza legăturii dintre dezvoltarea comunismului şi dispariţia treptată a statului.

1. CUM PUNE MARX PROBLEMA

Comparînd superficial scrisoarea lui Marx din 5 mai 1875 către Bracke cu scrisoarea examinată mai sus a lui Engels către Bebel din 28 martie 1875[88], s-ar părea că Marx e mult mai „etatist" decît Engels şi că deosebirea dintre concepţiile celor doi scriitori cu privire la stat este foarte însemnată.

Engels îi propune lui Bebel să lase cu desăvîrşire la o parte vorbăria despre stat, să elimine complet cuvîntul stat din program, înlocuindu-l prin cuvîntul „comunitate"; Engels declară chiar că Comuna nu a mai fost un stat în adevăratul înţeles al cuvîntului. Marx însă vorbeşte chiar de „viitorul stat al societăţii comuniste", ca şi cum ar recunoaşte necesitatea statului chiar şi în comunism.

Dar o asemenea părere ar fi fundamental greşită. O cercetare mai atentă arată că vederile lui Marx şi Engels cu privire la stat şi cu privire la dispariţia lui treptată coincid întru totul şi că expresia lui Marx citată mai sus se referă tocmai la acest stat *în curs de dispariţie*.

E limpede că nici vorbă nu poate fi de fixarea momentului *viitoarei* „dispariţii", mai ales că ea reprezintă în mod evident un proces îndelungat. Deosebirea aparentă dintre Marx şi Engels se explică prin deosebirea dintre temele pe care le-au tratat, dintre sarcinile pe care şi le-au pus. Engels şi-a propus să arate lui Bebel într-un mod concret, izbitor şi sugestiv toată absurditatea prejude-

www.dacoromanica.ro

căților curente (împărtășite în mare măsură și de Lassalle) cu privire la stat. Marx atinge *aceasta* problemă numai în treacăt, interesîndu-se de o altă temă: *dezvoltarea* societății comuniste.

Întreaga teorie a lui Marx constituie aplicarea la capitalismul contemporan a teoriei dezvoltării în forma ei cea mai consecventă, mai completă, mai adînc gîndită și mai bogată în conținut. Firește că Marx și-a pus problema aplicării acestei teorii și la prăbușirea *iminentă* a capitalismului, și la *viitoarea* dezvoltare a *viitorului* comunism.

Pe baza căror *date* însă poate fi pusă problema viitoarei dezvoltări a viitorului comunism?

Pe baza faptului că acesta *își are obîrșia* în capitalism, că se dezvoltă istoricește din capitalism, că este rezultatul acțiunii unei forțe sociale căreia *i-a dat naștere* capitalismul. Nu există la Marx nici urmă de încercare de a născoci utopii, de a ghici în van ceea ce nu se poate ști. Marx pune problema comunismului așa cum ar pune un cercetător al naturii problema dezvoltării, de pildă, a unei noi varietăți biologice, despre care știm că a apărut în cutare și cutare mod și că se modifică în cutare și cutare direcție determinată.

Marx înlătură, în primul rînd, confuzia introdusă de Programul de la Gotha în problema corelației dintre stat și societate.

> „...Societatea actuală — scrie el — este societatea capitalistă care există în toate țările civilizate, societate mai mult sau mai puțin eliberată de rămășițele medievale, mai mult sau mai puțin modificată datorită particularităților dezvoltării istorice a fiecărei țări, mai mult sau mai puțin dezvoltată. «Statul actual», dimpotrivă, se schimbă de îndată ce treci frontiera. În imperiul germano-prusac este cu totul altul decît în Elveția, în Anglia cu totul altul decît în Statele Unite. «Statul actual» este, deci, o ficțiune.
>
> Totuși, în pofida diversității lor ca formă, diferitele state ale diferitelor țări civilizate au toate comun faptul că la baza lor se află societatea burgheză modernă, mai mult sau mai puțin dezvoltată sub raport

www.dacoromanica.ro

capitalist. De aceea au anumite caracteristici esenţiale comune. În acest sens se poate vorbi de «statul actual» în opoziţie cu cel viitor, în care actuala lui rădăcină, societatea burgheză, va fi dispărut.

Se naşte atunci întrebarea: ce fel de modificări va suferi statul în societatea comunistă? Cu alte cuvinte, ce funcţii sociale, analoge cu actualele funcţii ale statului, vor mai rămîne? La această întrebare se poate răspunde numai în mod ştiinţific, şi, în oricîte mii de feluri am îmbina cuvîntul «popor» cu cuvîntul «stat», aceasta nu ne va apropia cîtuşi de puţin de rezolvarea problemei..."[89]

Bătîndu-şi joc în felul acesta de toate discuţiile referitoare la „statul popular", Marx indică modul de a pune problema, parcă avertizîndu-ne că, pentru a da un răspuns ştiinţific la această problemă, trebuie să operezi numai cu date ştiinţifice bine stabilite.

Primul fapt stabilit în mod absolut precis de întreaga teorie a dezvoltării şi, în general, de întreaga ştiinţă — şi care a fost uitat de utopişti şi este uitat de oportuniştii de azi, care se tem de revoluţia socialistă — este acela că din punct de vedere istoric trebuie neapărat să existe un stadiu deosebit sau o etapă deosebită de *trecere* de la capitalism la comunism.

2. TRECEREA DE LA CAPITALISM LA COMUNISM

„...Între societatea capitalistă şi cea comunistă — continuă Marx — se află perioada transformării revoluţionare a celei dintîi în cea de-a doua. Acestei perioade îi corespunde şi o perioadă de tranziţie politică, al cărei stat nu poate fi altul decît *dictatura revoluţionară a proletariatului*..."[90]

Această concluzie se bazează la Marx pe analiza rolului pe care-l joacă proletariatul în societatea capitalistă contemporană, pe datele privitoare la dezvoltarea acestei societăţi şi la caracterul de neîmpăcat al intereselor antagoniste ale proletariatului şi ale burgheziei.

www.dacoromanica.ro

Înainte problema era pusă astfel: pentru a se elibera, proletariatul trebuie să răstoarne burghezia, să cucerească puterea politică, să instaureze dictatura sa revoluționară.

Acum problema este pusă întrucîtva altfel: trecerea de la societatea capitalistă, care se dezvoltă spre comunism, la societatea comunistă e cu neputință fără „o perioadă de tranziție politică", iar statul acestei perioade nu poate fi decît dictatura revoluționară a proletariatului.

Și care e atitudinea acestei dictaturi față de democrație?

Am văzut că „Manifestul Comunist" pune pur și simplu alături două noțiuni: „ridicarea proletariatului la rangul de clasă dominantă" și „cucerirea democrației"[91]. Pe baza celor expuse mai sus se poate stabili mai exact cum se modifică democrația în cursul trecerii de la capitalism la comunism.

În societatea capitalistă, în condițiile de dezvoltare cele mai favorabile ale ei, avem un democratism mai mult sau mai puțin deplin în republica democratică. Dar acest democratism este întotdeauna îngrădit de cadrul strîmt al exploatării capitaliste, și de aceea el rămîne întotdeauna, în fond, un democratism pentru o minoritate, numai pentru clasele avute, numai pentru cei bogați. Libertatea societății capitaliste este întotdeauna aproximativ aceeași ca și cea din republicile grecești antice: libertate pentru proprietarii de sclavi. Datorită condițiilor exploatării capitaliste, sclavii salariați din vremurile noastre sînt atît de apăsați de sărăcie și de nevoi, încît „nu le arde de democrație", „nu le arde de politică", încît atunci cînd evenimentele se desfășoară în mod pașnic, obișnuit, majoritatea populației este înlăturată de la participarea la viața social-politică.

Justețea acestei afirmații este confirmată, poate, în chipul cel mai vădit în Germania, tocmai pentru că în acest stat legalitatea constituțională s-a menținut uimitor de mult și de stabil, timp de aproape o jumătate de secol (1871—1914), în care social-democrația a știut „să se folosească de legalitate" mult mai mult decît în alte țări și să realizeze într-o proporție mai mare decît oriunde organizarea muncitorilor într-un partid politic.

www.dacoromanica.ro

Cît de mare este însă această proporţie — cea mai mare dintre cele observate în societatea capitalistă — a sclavilor salariaţi activi şi conştienţi din punct de vedere politic? Un milion de membri ai partidului social-democrat din 15 000 000 de muncitori salariaţi! Trei milioane de muncitori organizaţi în sindicate din 15 000 000!

Democraţie pentru o minoritate infimă, democraţie pentru cei bogaţi, — iată democratismul societăţii capitaliste. Examinînd mai îndeaproape mecanismul democraţiei capitaliste, se poate vedea peste tot, atît în amănuntele „mărunte", aşa-zis mărunte, ale dreptului de vot (durata domiciliului stabil, excluderea femeilor etc.), cît şi în tehnica instituţiilor reprezentative, atît în piedicile reale puse dreptului de întrunire (edificiile publice nu-s pentru „săraci"!), cît şi în organizarea pur capitalistă a presei zilnice etc. etc., peste tot se pot vedea numai îngrădiri şi iar îngrădiri ale democratismului. Aceste îngrădiri, excepţări, excluderi, piedici pentru cei săraci par mărunte, mai ales în ochii aceluia care n-a ştiut el însuşi niciodată ce este sărăcia şi n-a fost aproape de viaţa claselor asuprite în masa lor (şi în această situaţie sînt nouă din zece, dacă nu nouăzeci şi nouă la sută din publiciştii şi politicienii burghezi); luate însă în totalitatea lor, aceste îngrădiri exclud, înlătură sărăcimea din politică, de la o participare activă la democraţie.

Marx a sesizat admirabil această *esenţă* a democraţiei capitaliste, spunînd atunci cînd a analizat experienţa Comunei: cei asupriţi sînt lăsaţi să hotărască o dată la cîţiva ani care anume din reprezentanţii clasei asupritoare îi va reprezenta şi îi va călca în picioare în parlament![92]

Dar dezvoltarea acestei democraţii capitaliste, inevitabil limitate, care înlătură pe ascuns sărăcimea şi care din această cauză este pe de-a-ntregul mincinoasă şi ipocrită, nu are loc în mod simplu, drept şi neted, „spre o democraţie din ce în ce mai largă", cum îşi închipuie profesorii liberali şi oportuniştii mic-burghezi. Nu. Mersul înainte, adică spre comunism, trece prin dictatura proletariatului, şi altfel nici nu se poate, căci nimeni altcineva, şi nici

www.dacoromanica.ro

pe altă cale, nu poate *sfărîma împotrivirea* exploatatorilor capitaliști.

Iar dictatura proletariatului, adică organizarea avangărzii celor asupriți în clasă dominantă pentru reprimarea asupritorilor, nu poate da naștere numai unei simple lărgiri a democrației. *Alături* de o uriașă lărgire a democratismului, care devine *pentru prima oară* un democratism pentru cei săraci, un democratism pentru popor, și nu un democratism pentru cei bogați, dictatura proletariatului aduce, totodată, o serie de îngrădiri ale libertății pentru asupritori, exploatatori, capitaliști. Pe aceștia trebuie să-i reprimăm pentru a elibera omenirea de robia salariată, împotrivirea lor trebuie s-o sfărîmăm prin forță, și este limpede că, acolo unde există reprimare, unde există violență, nu există libertate, nu există democrație.

Engels a exprimat minunat acest lucru în scrisoarea sa către Bebel, spunînd, după cum își amintește cititorul: „atîta timp cît proletariatul mai are nevoie de stat, el are nevoie de acesta nu în interesul libertății, ci în vederea reprimării adversarilor săi, și de îndată ce va putea fi vorba de libertate, statul ca atare va înceta să mai existe“[93].

Democrație pentru imensa majoritate a poporului și reprimarea prin forță, adică excluderea de la democrație, a exploatatorilor și a asupritorilor poporului, — iată în ce constă schimbarea pe care o suferă democrația în perioada de *trecere* de la capitalism la comunism.

Numai în societatea comunistă, cînd împotrivirea capitaliștilor va fi fost cu desăvîrșire sfărîmată, cînd capitaliștii vor fi dispărut, cînd nu vor mai exista clase (adică atunci cînd nu vor mai exista deosebiri între membrii societății în ce privește poziția lor față de mijloacele sociale de producție), — *numai* atunci „va dispărea statul și *va putea fi vorba de libertate*“. Numai atunci va fi posibilă și va fi înfăptuită democrația cu adevărat deplină, cu adevărat fără nici un fel de îngrădiri. Și numai atunci democrația va începe *să dispară*, datorită simplei împrejurări că, eliberați de robia capitalistă, de ororile, sălbăticiile, absurdităților, mîrșăviile fără număr, care constituie

www.dacoromanica.ro

atribute ale exploatării capitaliste, oamenii *se vor deprinde* treptat să respecte regulile elementare de convieţuire, cunoscute de secole, repetate de mii de ani în toate preceptele, să le respecte fără să fie constrînşi la aceasta prin violenţă, fără subordonare, *fără aparatul special* de constrîngere care se numeşte stat.

Expresia „statul *dispare treptat*" este foarte reuşit aleasă, deoarece ea indică atît caracterul treptat cît şi caracterul spontan al procesului. Numai deprinderea poate exercita, şi va exercita fără îndoială, o asemenea influenţă, dat fiind că în jurul nostru observăm de milioane de ori cît de uşor se deprind oamenii să respecte regulile de convieţuire ce le sînt necesare dacă nu există exploatare, dacă nu există nimic care să le stîrnească indignarea, să provoace protest şi revoltă, să facă necesară *reprimarea*.

Aşadar, în societatea capitalistă avem de-a face cu o democraţie ciuntită, sărăcăcioasă, falsă, cu o democraţie numai pentru cei bogaţi, pentru o minoritate. Dictatura proletariatului, perioadă de trecere la comunism, va da naştere pentru prima oară democraţiei pentru popor, pentru majoritate, paralel cu reprimarea necesară a minorităţii, a exploatatorilor. Numai comunismul e în stare să aducă o democraţie cu adevărat deplină, şi cu cît mai deplină va fi aceasta, cu atît mai repede va deveni ea de prisos, va dispărea de la sine.

Cu alte cuvinte, în capitalism avem de-a face cu statul în adevăratul înţeles al cuvîntului, cu o maşină specială pentru reprimarea unei clase de către alta, şi încă a majorităţii de către minoritate. Se înţelege că, în vederea asigurării succesului unei astfel de acţiuni cum e reprimarea sistematică a majorităţii exploatate de către minoritatea exploatatorilor, e nevoie de o cruzime extremă, de represiuni sălbatice, e nevoie de mări de sînge, mări prin care omenirea îşi urmează calea în starea de sclavie, de iobăgie, de robie salariată.

Mai departe, în perioada de *trecere* de la capitalism la comunism, reprimarea mai este *încă* necesară, însă de astă dată este necesară reprimarea minorităţii exploatatorilor de către majoritatea exploatată. Un aparat special,

www.dacoromanica.ro

o mașină specială de reprimare, „statul", mai este *încă* necesar, dar acesta este acum un stat de tranziție, el nu mai este un stat în adevăratul înțeles al cuvîntului, căci reprimarea minorității exploatatorilor de către majoritatea robilor salariați de *ieri* este un lucru relativ atît de ușor, de simplu și de firesc, încît va costa mult mai puțin sînge decît reprimarea răscoalelor sclavilor, iobagilor și muncitorilor salariați, va costa mult mai ieftin omenirea. Și ea este compatibilă cu extinderea democrației asupra unei majorități atît de covîrșitoare a populației, încît necesitatea unei *mașini speciale* de reprimare începe să dispară. Exploatatorii, firește, nu sînt în stare să reprime poporul fără o mașină foarte complicată menită să îndeplinească această sarcină, dar *poporul* poate reprima pe exploatatori chiar și cu o „mașină" foarte simplă, aproape fără nici o „mașină", fără vreun aparat special, prin simpla *organizare a maselor înarmate* (în felul Sovietelor de deputați ai muncitorilor și soldaților — vom observa noi cu anticipație).

În sfîrșit, numai comunismul creează condițiile în care statul devine cu totul inutil, deoarece nu există *nimeni* care să fie reprimat, „nimeni" în înțelesul de *clasă*, în înțelesul de luptă sistematică împotriva unei anumite părți a populației. Noi nu sîntem utopiști și nu negăm de loc posibilitatea și inevitabilitatea unor excese *individuale*, nici necesitatea reprimării unor *asemenea* excese. Dar în primul rînd, pentru acest lucru nu este nevoie de o mașină specială, de un aparat special de reprimare; acest lucru va fi făcut de însuși poporul înarmat, cu aceeași simplitate și ușurință cu care chiar și în societatea de azi un grup de oameni civilizați desparte pe cei care s-au luat la bătaie sau nu îngăduie folosirea violenței față de o femeie. Iar în al doilea rînd, noi știm că fundamentala cauză socială a exceselor care constau în încălcarea regulilor de conviețuire socială este exploatarea maselor, sărăcia și mizeria acestora. O dată cu înlăturarea acestei cauze principale va începe în mod inevitabil *„dispariția treptată"* a exceselor. Nu știm cît de repede și cu ce gradație vor

www.dacoromanica.ro

dispărea acestea; ştim însă că ele vor dispărea treptat. Şi paralel cu dispariţia lor *va dispărea treptat* şi statul.

Fără a se lansa în utopii, Marx a stabilit mai amănunţit ceea ce se poate stabili *de pe acum* cu privire la acest viitor, şi anume deosebirea dintre faza (treapta, etapa) inferioară şi cea superioară a societăţii comuniste.

3. PRIMA FAZĂ A SOCIETĂŢII COMUNISTE

În „Critica Programului de la Gotha", Marx combate amănunţit ideea lui Lassalle după care în socialism muncitorii vor primi „produsul neciuntit", sau „produsul integral al muncii lor". Marx arată că din toată munca socială a întregii societăţi trebuie să se scadă un fond de rezervă, un fond în vederea lărgirii producţiei şi ceea ce este necesar pentru înlocuirea maşinilor „uzate" etc., iar apoi din bunurile de consum un fond pentru cheltuielile de administraţie, pentru şcoli, spitale, aziluri de bătrîni etc.

În locul frazeologiei nebuloase, neclare şi generale a lui Lassalle („produsul integral al muncii să revină muncitorului"), Marx stabileşte în mod lucid felul în care va fi nevoită să gospodărească societatea socialistă. Marx trece la analiza *concretă* a condiţiilor de viaţă ale unei asemenea societăţi în care nu va mai exista capitalism, spunînd:

> „Avem de-a face aici" (la analizarea programului partidului muncitoresc) „nu cu o societate comunistă care *s-a dezvoltat* pe propria-i bază, ci, dimpotrivă, cu una care abia *se naşte* din societatea capitalistă şi care, de aceea, mai poartă din toate punctele de vedere — economic, moral, spiritual — pecetea vechii societăţi din sînul căreia s-a născut"[94].

Această societate comunistă, care abia a ieşit la lumina zilei din sînul capitalismului şi care în toate privinţele mai poartă pecetea societăţii vechi, Marx o denumeşte „prima" fază sau faza inferioară a societăţii comuniste.

Mijloacele de producţie au încetat de a mai fi proprietatea privată a unor persoane particulare. Mijloacele de producţie aparţin întregii societăţi. Fiecare membru al

www.dacoromanica.ro

societății, îndeplinind o anumită parte din munca social-mente necesară, capătă din partea societății o dovadă că a îndeplinit cutare cantitate de muncă. El primește în baza acestei dovezi, din depozitele publice de bunuri de consum, o cantitate corespunzătoare de produse. După ce a fost scăzută cantitatea de muncă ce intră în fondul social, fiecare muncitor primește, așadar, de la societate tot atît cît i-a dat el.

Domnește, s-ar părea, „egalitatea".

Dar atunci cînd, avînd în vedere asemenea rînduieli sociale (numite de obicei socialism, iar la Marx purtînd denumirea de prima fază a comunismului), Lassalle afirmă că aceasta constituie „o repartiție dreaptă", că aceasta reprezintă „dreptul egal al fiecăruia la produsul egal al muncii", el se înșală, și Marx explică greșeala lui.

Avem aici într-adevăr, spune Marx, „drept egal", dar acesta este *încă* „dreptul burghez", care, ca orice drept, *presupune inegalitate*. Orice drept este aplicarea *aceleiași* măsuri la *diferiți* oameni, care în realitate nu sînt la fel, nu sînt egali între ei; de aceea „dreptul egal" înseamnă încălcarea egalității, înseamnă nedreptate. Într-adevăr, după ce doi oameni au efectuat aceeași parte din munca socială, fiecare primește o parte egală din produsul social (minus scăzămintele arătate mai sus).

Dar oamenii nu sînt egali unul cu altul: unul este mai puternic, altul mai slab; unul este căsătorit, altul nu; unul are mai mulți copii, altul mai puțini etc.

> „...La o muncă egală — conchide Marx — și, prin urmare, la o participare egală la fondul social de consum, unul primește, de fapt, mai mult decît altul, unul este mai bogat decît altul etc. Pentru a evita toate aceste neajunsuri, dreptul ar trebui să fie nu egal, ci inegal..."[95]

Prin urmare, în prima fază a comunismului nu poate exista încă dreptate și egalitate: deosebirile în ceea ce privește bogăția, deosebiri nedrepte, rămîn, dar *exploatarea* omului de către om e cu neputință, deoarece *mijloacele*

www.dacoromanica.ro

de producţie, fabricile, maşinile, pămîntul etc., nu mai pot fi acaparate şi trecute în proprietate privată. Demonstrînd inconsistenţa frazeologiei confuze mic-burgheze a lui Lassalle cu privire la „egalitate" şi „dreptate" *în general*, Marx ne arată *mersul dezvoltării* societăţii comuniste, care la început *este nevoită* să desfiinţeze *numai* „o nedreptate", acapararea mijloacelor de producţie de către persoane particulare, şi care *nu e în stare* să desfiinţeze dintr-o dată şi cealaltă nedreptate, repartiţia obiectelor de consum „după muncă" (şi nu după nevoi).

Economiştii vulgari, inclusiv profesorii burghezi, inclusiv Tugan „al nostru", reproşează mereu socialiştilor că uită inegalitatea dintre oameni, „visînd" s-o desfiinţeze. Acest reproş dovedeşte, după cum vedem, doar totala ignoranţă a domnilor ideologi burghezi.

Marx nu numai că ţine seama în modul cel mai precis de inegalitatea inevitabilă dintre oameni, dar el ţine seama şi de faptul că numai trecerea mijloacelor de producţie în proprietatea comună a întregii societăţi („socialismul" în accepţia obişnuită a cuvîntului) *nu înlătură* încă neajunsurile repartiţiei şi inegalităţii „dreptului burghez", care *continuă să domine* în măsura în care produsele se împart „după muncă".

> „...Dar aceste neajunsuri — continuă Marx — sînt inevitabile în prima fază a societăţii comuniste, în forma în care s-a născut, după îndelungate dureri ale facerii, din societatea capitalistă. Dreptul nu poate fi niciodată superior orînduirii economice şi dezvoltării culturale a societăţii determinate de această orînduire..."[96]

În felul acesta, în prima fază a societăţii comuniste (denumită de obicei socialism), „dreptul burghez" *nu* este deci desfiinţat în întregime, ci numai în parte, numai în măsura în care a fost înfăptuită revoluţia economică, adică numai în ceea ce priveşte mijloacele de producţie. „Dreptul burghez" le recunoaşte pe acestea din urmă drept proprietate privată a unor persoane particulare. Socialismul trans-

www.dacoromanica.ro

formă mijloacele de producție în proprietate *comună*. *În această măsură* — și numai în această măsură — „dreptul burghez" este desființat.

Dar el subzistă, totuși, în cealaltă parte a lui, rămîne ca regulator (factor determinant) al repartiției produselor și al repartizării muncii între membrii societății. „Cine nu muncește să nu mănînce" — acest principiu socialist este *deja* înfăptuit; „la o cantitate egală de muncă, o cantitate egală de produse" — și acest principiu socialist este *deja* înfăptuit. Dar aceasta nu este încă comunism și nu înlătură încă „dreptul burghez", care acordă unor oameni inegali, în schimbul unei cantități inegale de muncă (inegale în fapt), o cantitate egală de produse.

Acesta este un „neajuns", spune Marx, dar el este inevitabil în prima fază a comunismului, căci nu ne putem închipui, fără a deveni utopiști, că, doborînd capitalismul, oamenii se vor deprinde dintr-o dată să lucreze pentru societate *fără nici un fel de norme de drept*, și în afară de aceasta desființarea capitalismului *nu creează dintr-o dată* nici premisele economice ale unei *astfel* de schimbări.

Alte norme în afară de „dreptul burghez" nu există. Și în această măsură continuă încă să fie nevoie de stat, care, apărînd proprietatea comună asupra mijloacelor de producție, trebuie să apere, totodată, și egalitatea muncii și egalitatea repartiției produselor.

Statul dispare treptat în măsura în care nu mai există capitaliști, nu mai există clase și, prin urmare, nu mai poate fi *reprimată* nici o *clasă*.

Dar statul n-a dispărut încă complet, căci rămîne ocrotirea „dreptului burghez", care consfințește inegalitatea în fapt. Pentru ca statul să dispară complet este necesară înfăptuirea comunismului deplin.

4. FAZA SUPERIOARĂ A SOCIETĂȚII COMUNISTE

Marx continuă :

„...În faza superioară a societății comuniste, după ce va dispărea subordonarea înrobitoare a indivizilor față de diviziunea muncii și, o dată cu ea, opo-

www.dacoromanica.ro

ziţia dintre munca intelectuală şi munca fizică; cînd munca va înceta să mai fie numai un mijloc de existenţă şi va deveni ea însăşi prima necesitate vitală; cînd alături de dezvoltarea multilaterală a indivizilor vor creşte şi forţele de producţie, iar toate izvoarele avuţiei colective vor ţîşni ca un torent — abia atunci limitele înguste ale dreptului burghez vor putea fi cu totul depăşite şi societatea va putea înscrie pe stindardele ei: «De la fiecare după capacităţi, fiecăruia după nevoi»"[97].

Abia acum putem aprecia întreaga justeţe a observaţiilor pe care le-a făcut Engels atunci cînd şi-a bătut joc fără cruţare de absurditatea îmbinării cuvintelor: „libertate" şi „stat". Atîta timp cît există stat, nu există libertate. Cînd va exista libertate, nu va mai exista stat.

Baza economică a dispariţiei complete a statului o constituie un grad atît de înalt de dezvoltare a comunismului, încît dispare opoziţia dintre munca intelectuală şi cea fizică, dispare, prin urmare, unul din principalele izvoare ale inegalităţii *sociale* de astăzi, şi anume un izvor care nu poate fi înlăturat dintr-o dată numai prin trecerea mijloacelor de producţie în proprietate obştească, numai prin exproprierea capitaliştilor.

Această expropriere va face *cu putinţă* o uriaşă dezvoltare a forţelor de producţie. Şi, văzînd cît de mult *împiedică* încă de pe acum capitalismul această dezvoltare, văzînd cît de mari progrese s-ar putea realiza pe baza nivelului deja atins al tehnicii moderne, sîntem îndreptăţiţi să afirmăm cu cea mai mare certitudine că exproprierea capitaliştilor va determina inevitabil o uriaşă dezvoltare a forţelor de producţie ale societăţii omeneşti. Dar cît de repede se va desfăşura această dezvoltare, cît de repede va ajunge ea la faza suprimării diviziunii muncii, a înlăturării opoziţiei dintre munca intelectuală şi cea fizică, a transformării muncii în „prima necesitate vitală", lucrul acesta nu-l ştim şi nici *nu-l putem* şti.

De aceea sîntem în drept să vorbim numai despre dispariţia inevitabilă a statului, subliniind caracterul de lungă

www.dacoromanica.ro

durată al acestui proces, dependența lui de rapiditatea cu care se va dezvolta *faza superioară* a comunismului și lăsînd deschisă problema termenelor sau a formelor concrete ale dispariției lui, căci date în vederea rezolvării acestor probleme *nu există*.

Statul va putea să dispară complet atunci cînd societatea va înfăptui principiul: „de la fiecare după capacități, fiecăruia după nevoi", cu alte cuvinte atunci cînd oamenii se vor obișnui atît de mult cu respectarea regulilor fundamentale ale conviețuirii sociale și cînd munca lor va fi atît de productivă, încît ei vor munci de bunăvoie, *după capacitate*. „Limitele înguste ale dreptului burghez", care îl silește pe om să calculeze cu duritatea lui Shylock[98] ca nu cumva să lucreze cu o jumătate de oră mai mult decît altul, ca nu cumva să primească o plată mai mică decît altul, aceste limite înguste vor fi atunci depășite. Repartiția produselor nu va necesita atunci reglementarea de către societate a cantității de produse pe care o are de primit fiecare: fiecare va lua în mod liber „după nevoie".

Din punctul de vedere burghez este ușor să declari că o astfel de orînduire socială este „o pură utopie" și să faci ironii în sensul că socialiștii făgăduiesc fiecăruia dreptul de a primi de la societate, fără nici un control al muncii fiecărui cetățean în parte, orice cantitate de trufe, de automobile, de piane etc. Cu astfel de ironii se eschivează pînă în ziua de azi majoritatea „savanților" burghezi, trădînd astfel atît propria lor ignoranță, cît și faptul că apără în mod interesat capitalismul.

Ignoranță, — căci nici unui socialist nu i-a trecut prin minte „să făgăduiască" venirea fazei superioare de dezvoltare a comunismului, iar *previziunea* marilor socialiști că această fază va veni nu presupune nici productivitatea de astăzi a muncii și *nici* pe filistinul *de astăzi*, în stare să spargă „fără nici un scop" — la fel ca și seminariștii lui Pomealovski* — depozitele de bunuri publice și să ceară imposibilul.

* Este vorba de opera scriitorului rus Pomealovski „Amintiri din seminar". — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

Pînă la faza „superioară“ a comunismului, socialiştii cer ca societatea şi *statul* să controleze *în modul cel mai riguros* cuantumul muncii şi cuantumul consumului; acest control însă trebuie *să înceapă* cu exproprierea capitaliştilor, cu controlul muncitorilor asupra capitaliştilor şi să fie exercitat nu de statul birocratic, ci de statul *muncitorilor înarmaţi*.

Apărarea interesată a capitalismului de către ideologii burghezi (şi de către ciracii lor de teapa domnilor Ţereteli, Cernovi & Co.) constă tocmai în faptul că ei *substituie* discuţiile şi controversele referitoare la viitorul îndepărtat problemei arzătoare şi actuale a politicii *de azi:* exproprierea capitaliştilor, transformarea *tuturor* cetăţenilor în lucrători şi funcţionari ai *unui singur* mare „sindicat“, şi anume ai statului întreg, şi subordonarea completă a întregii activităţi a acestui sindicat statului cu adevărat democratic, *statului Sovietelor de deputaţi ai muncitorilor şi soldaţilor*.

Atunci cînd profesorul savant, şi după el şi filistinul, iar în urma acestuia domnii Ţereteli şi Cernovi vorbesc de utopiile absurde, de făgăduielile demagogice ale bolşevicilor, de imposibilitatea „introducerii“ socialismului, ei au de fapt în vedere tocmai etapa sau faza superioară a comunismului, pe care nu numai că nimeni n-a făgăduit s-o „introducă“, dar nici nu s-a gîndit măcar la aşa ceva, pentru că în general ea nu poate fi „introdusă“.

Şi am ajuns aici la problema deosebirii ştiinţifice dintre socialism şi comunism, pe care a atins-o Engels în consideraţiile menţionate mai sus asupra caracterului greşit al denumirii de „social-democraţi“. Din punct de vedere politic, deosebirea dintre prima fază sau faza inferioară a comunismului şi cea superioară va deveni cu timpul, probabil, uriaşă, dar ar fi ridicol s-o stabilim de pe acum, în condiţiile existenţei capitalismului; pe primul plan pot s-o pună doar unii dintre anarhişti (în cazul în care au mai rămas printre anarhişti oameni care n-au învăţat nimic în urma metamorfozei „plehanoviste“ a unor oameni ca Kropotkin, Grave, Cornelissen şi a celorlalţi „aşi“ ai anarhismului, deveniţi social-şovinişti sau anarhişti de tranşee,

www.dacoromanica.ro

precum s-a exprimat Ge, unul dintre puținii anarhiști care și-au mai păstrat cinstea și conștiința).

Deosebirea științifică dintre socialism și comunism este însă clară. Ceea ce de obicei este denumit socialism poartă la Marx denumirea de „prima" fază sau faza inferioară a societății comuniste. În măsura în care mijloacele de producție devin proprietate *comună*, în aceeași măsură cuvîntul „comunism" poate fi folosit și în acest caz, fără a uita însă că acesta *nu* e comunismul deplin. Marea însemnătate a lămuririlor lui Marx constă în faptul că el aplică și aici în mod consecvent dialectica materialistă, teoria dezvoltării, văzînd în comunism ceva ce se dezvoltă *din* capitalism. În locul definițiilor scolastice născocite, „ticluite" și în locul discuțiilor sterpe în jurul unor cuvinte (ce este socialismul și ce este comunismul), Marx face o analiză a ceea ce s-ar putea denumi treptele maturității economice a comunismului.

În prima fază, pe prima lui treaptă, comunismul *nu* poate fi încă economiceşte cu totul matur, cu totul eliberat de tradițiile sau de urmele capitalismului. De aici și fenomenul atît de interesant al menținerii în prima fază a comunismului a „limitelor înguste ale dreptului *burghez*". În ceea ce privește repartiția produselor de *consum*, dreptul burghez presupune, desigur, în mod inevitabil și *un stat burghez*, deoarece dreptul nu reprezintă nimic fără un aparat în stare *să impună prin constrîngere* respectarea normelor de drept.

Rezultă că în comunism continuă să se mențină un anumit timp nu numai dreptul burghez, ci chiar și statul burghez — fără burghezie!

Acest lucru poate părea paradoxal sau pur și simplu un joc mintal dialectic, învinuire deseori adusă marxismului de către unii oameni care nu și-au dat cîtuși de puțin osteneala de a studia conținutul lui extrem de profund.

În realitate însă, viața arată la fiecare pas, atît în natură cît și în societate, existența în cadrul noului a rămășițelor vechiului. Și Marx n-a introdus în mod arbitrar în comunism o fărîmă de drept „burghez", căci a luat ceea ce este inevi-

www.dacoromanica.ro

tabil din punct de vedere economic şi politic în societatea care iese *din sînul* capitalismului.

Democraţia are o uriaşă însemnătate în lupta dusă de clasa muncitoare împotriva capitaliştilor în vederea eliberării sale. Dar democraţia nu constituie nicidecum o limită dincolo de care nu se poate trece, ci numai una dintre etapele drumului de la feudalism la capitalism şi de la capitalism la comunism.

Democraţie înseamnă egalitate. Se înţelege deci ce uriaşă însemnătate are lupta proletariatului pentru egalitate şi lozinca egalităţii dacă aceasta este just înţeleasă în sensul desfiinţării *claselor*. Dar democraţia înseamnă numai o egalitate *formală*. Şi, de îndată ce a fost înfăptuită egalitatea tuturor membrilor societăţii *în ceea ce priveşte* stăpînirea mijloacelor de producţie, adică egalitatea muncii, egalitatea salariului, se va pune în mod inevitabil în faţa omenirii problema de a păşi mai departe, de la egalitatea formală la cea de fapt, adică la înfăptuirea principiului: „de la fiecare după capacităţi, fiecăruia după nevoi". Prin ce etape, pe calea căror măsuri practice va păşi omenirea spre acest scop superior, nu ştim şi nu putem şti. Este însă important să fim lămuriţi asupra falsităţii totale a concepţiei burgheze obişnuite, după care socialismul este ceva mort, anchilozat, dat o dată pentru totdeauna, atunci cînd de fapt *abia* o dată cu socialismul va începe în toate domeniile vieţii sociale şi personale un progres rapid, adevărat, cu caracter real de masă, cu participarea *majorităţii* populaţiei şi, apoi, a întregii populaţii.

Democraţia este o formă a statului, una dintre varietăţile statului. Prin urmare, ea reprezintă, ca orice stat, aplicarea organizată, sistematică a constrîngerii faţă de oameni. Aceasta pe de o parte. Pe de altă parte însă, ea înseamnă recunoaşterea formală a egalităţii dintre cetăţeni, a dreptului egal al tuturor de a participa la stabilirea formei de organizare a statului şi la conducerea lui. Iar acest lucru este legat, la rîndul său, de faptul că, ajungînd la o anumită treaptă de dezvoltare, democraţia uneşte în primul rînd proletariatul, clasa revoluţionară, împotriva capitalismului, dîndu-i acesteia posibilitatea să sfărîme, să facă

www.dacoromanica.ro

țăndări, să șteargă de pe fața pământului mașina de stat burgheză, fie ea și burghezo-republicană — armata permanentă, poliția și birocrația —, să le înlocuiască printr-o mașină de stat *mai* democratică, dar totuși încă mașină de stat, întruchipată în masele muncitorești înarmate, înlocuită apoi cu participarea totală a poporului la miliție.

Aici „cantitatea se transformă în calitate": *o asemenea* treaptă a democratismului este legată de ieșirea din cadrul societății burgheze, de începutul transformării socialiste a societății. Din moment ce la conducerea statului ia parte într-adevăr *toată lumea*, capitalismul nu se mai poate menține. Și dezvoltarea capitalismului creează, la rîndul ei, *premisele* necesare pentru ca într-adevăr „toată lumea" *să poată* lua parte la conducerea statului. Din aceste premise fac parte însușirea științei de carte de către întreaga populație, lucru care a și fost înfăptuit într-un șir de țări capitaliste mai înaintate, apoi „instruirea și disciplinarea" milioanelor de muncitori cu ajutorul vastului și complicatului aparat socializat al poștei, al căilor ferate, al marilor fabrici, al marelui comerț, al băncilor etc. etc.

În condițiile existenței acestor premise *economice* este pe deplin posibil, după ce capitaliștii și birocrații vor fi fost doborîți, să se treacă imediat, de la o zi la alta, la înlocuirea acestora — în domeniul *controlului* producției și repartiției, în domeniul *evidenței* muncii și a produselor — cu muncitorii înarmați, cu poporul înarmat în totalitatea lui. (Nu trebuie confundată problema controlului și a evidenței cu problema personalului cu pregătire științifică — ingineri, agronomi etc.: acești domni lucrează astăzi supunîndu-se capitaliștilor, și vor lucra și mai bine mîine supunîndu-se muncitorilor înarmați.)

Evidență și control — iată *lucrul principal* necesar pentru „organizarea", pentru buna funcționare a societății comuniste *în prima ei fază*. *Toți* cetățenii devin acum slujbași salariați ai statului, care este constituit din înșiși muncitorii înarmați. *Toți* cetățenii devin acum funcționari și muncitori ai *unui singur* „sindicat" de stat, care cuprinde întregul popor. Totul constă acum în aceea ca ei să lucreze deopotrivă, respectînd cu exactitate cuantumul muncii,

www.dacoromanica.ro

şi să fie retribuiţi deopotrivă. În acest domeniu, evidenţa şi controlul sînt extrem de *simplificate* de capitalism şi reduse pînă la neobişnuit de simple, accesibile oricărui om cu ştiinţă de carte, operaţii de supraveghere şi de înregistrare, la cunoaşterea celor patru operaţii aritmetice şi la eliberarea unor chitanţe corespunzătoare*.

Atunci cînd *majoritatea* poporului va începe să ţină în mod de sine stătător şi pretutindeni o astfel de evidenţă, să exercite un astfel de control asupra capitaliştilor (deveniţi acum salariaţi) şi asupra domnilor intelectuali care îşi vor mai fi păstrat apucăturile capitaliste, atunci controlul acesta va deveni într-adevăr universal, general, exercitat de întregul popor, atunci în nici un chip nu va fi cu putinţă nici o eschivare de la el, „va fi imposibil să scapi de el".

Întreaga societate va fi un singur birou şi o singură fabrică, în care şi munca, şi salarizarea vor fi egale.

Dar această disciplină „de fabrică", pe care proletariatul care a învins pe capitalişti şi a doborît pe exploatatori o va extinde asupra întregii societăţi, nu este nicidecum idealul nostru, nici scopul nostru final, ci numai *o treaptă* necesară în vederea curăţirii radicale a societăţii de mîrşăviile şi ticăloşiile generate de exploatarea capitalistă spre a putea păşi *mai departe*.

Din momentul în care toţi membrii societăţii sau cel puţin marea lor majoritate vor fi învăţat să conducă *ei înşişi* treburile statului, vor fi luat ei înşişi în mîinile lor această treabă, „vor fi organizat" controlul asupra minorităţii infime a capitaliştilor, a domnişorilor care doresc să-şi păstreze apucăturile capitaliste, a muncitorilor care au fost puternic corupţi de capitalism, — din acest moment va începe să dispară necesitatea oricărei guvernări în general. Cu cît mai deplină devine democraţia, cu atît mai apropiat devine momentul în care ea devine inutilă. Cu cît mai democratic e „statul" alcătuit din muncitori înarmaţi şi „care nu mai este un stat în adevăratul înţeles al

* Cînd statul este redus în funcţiile sale principale pînă la asemenea operaţii de evidenţă şi de control îndeplinite de către muncitorii înşişi, el încetează de a mai fi un „stat politic" „funcţiile sociale transformîndu-se din funcţii politice în simple funcţii administrative" (cf., în cele ce preced, cap. IV, § 2, polemica lui Engels cu anarhiştii)".

www.dacoromanica.ro

cuvîntului", cu atît mai repede începe să dispară treptat *orice* stat.

Deoarece atunci cînd *toată lumea* va învăța să conducă și va conduce realmente în mod de sine stătător producția socială, cînd toată lumea în mod de sine stătător va ține evidența și va exercita controlul asupra trîntorilor, a coconașilor, a escrocilor și a celorlalți „păzitori ai tradițiilor capitalismului", — eschivarea de la această evidență și acest control, înfăptuite de întregul popor, va deveni inevitabil atît de anevoioasă, va deveni o excepție atît de rară, va fi însoțită probabil de o sancționare atît de rapidă și de aspră (căci muncitorii înarmați sînt oameni ai vieții practice, și nu intelectuali sentimentali, și e cert că nu vor îngădui să se glumească cu dînșii), încît *necesitatea* respectării regulilor simple, fundamentale ale oricărei conviețuiri umane va deveni foarte repede *o deprindere*.

Și atunci se va deschide larg drumul spre trecerea de la prima fază a societății comuniste la faza superioară a acesteia și, totodată, spre dispariția deplină a statului.

CAPITOLUL AL VI-LEA

VULGARIZAREA MARXISMULUI DE CĂTRE OPORTUNIȘTI

Problema raportului dintre stat și revoluția socială și dintre revoluția socială și stat i-a preocupat foarte puțin pe cei mai de seamă teoreticieni și publiciști ai Internaționalei a II-a (1889—1914), ca de altfel și problema revoluției în general. Dar faptul cel mai caracteristic în procesul creșterii treptate a oportunismului, care a dus în 1914 la falimentul Internaționalei a II-a, este acela că, chiar atunci cînd această problemă se punea pe tapet, ei *căutau s-o ocolească* sau să n-o observe.

Se poate spune, în general, că din *tendința de a ocoli* problema raportului dintre revoluția proletară și stat, tendință care era în avantajul oportunismului și care îl alimenta, a izvorît *denaturarea* marxismului și completa lui vulgarizare.

www.dacoromanica.ro

Pentru a caracteriza, cel puţin pe scurt, acest trist proces, să luăm pe cei mai de seamă teoreticieni ai marxismului, pe Plehanov şi pe Kautsky.

1. POLEMICA LUI PLEHANOV CU ANARHIŞTII

Plehanov a consacrat problemei atitudinii anarhismului faţă de socialism o broşură specială: „Anarhism şi socialism", care a apărut în limba germană în 1894.

Plehanov a reuşit să trateze această temă ocolind complet ceea ce era mai actual, la ordinea zilei, şi mai esenţial din punct de vedere politic în lupta împotriva anarhismului, şi anume raportul dintre revoluţie şi stat şi în general problema statului! Broşura lui poate fi împărţită în două părţi: una, istorică-literară, cuprinzînd un material preţios asupra istoriei ideilor lui Stirner, Proudhon etc., iar a doua, filistină, cuprinzînd consideraţii de prost gust pe tema că nu poţi deosebi pe un anarhist de un bandit.

Este o îmbinare extrem de amuzantă şi cît se poate de caracteristică pentru întreaga activitate a lui Plehanov din ajunul revoluţiei şi din cursul perioadei revoluţionare din Rusia: aşa s-a şi manifestat Plehanov între 1905 şi 1917 — semidoctrinar, semifilistin, tîrîndu-se pe tărîm politic în coada burgheziei.

Am văzut că Marx şi Engels, polemizînd cu anarhiştii, au lămurit foarte minuţios concepţiile lor în ceea ce priveşte raportul dintre revoluţie şi stat. Publicînd în 1891 „Critica Programului de la Gotha" a lui Marx, Engels scria că „pe atunci — nu trecuseră nici doi ani de la Congresul de la Haga al Internaţionalei I[100] — noi (adică Engels şi Marx) ne aflam în toiul luptei cu Bakunin şi anarhiştii lui"[101].

Tocmai Comuna din Paris încercaseră anarhiştii s-o declare, ca să zicem aşa, „a lor", s-o prezinte ca o confirmare a învăţăturii lor; dar ei n-au înţeles cîtuşi de puţin învăţămintele Comunei şi analiza acestor învăţăminte făcută de Marx. Anarhismul n-a dat nimic care să se apropie, măcar cu aproximaţie, de adevăr în problemele politice concrete: trebuie oare *să fie sfărîmată* vechea maşină de stat? şi *cu ce* trebuie înlocuită?

www.dacoromanica.ro

Dar a vorbi despre „anarhism şi socialism“ ocolind întreaga problemă a statului şi *neobservînd* întreaga dezvoltare a marxismului înainte şi după Comună însemna a aluneca inevitabil spre oportunism. Căci oportunismului îi e necesar, mai mult decît orice, tocmai ca cele două probleme menţionate de noi mai sus să *nu* fie puse de fel. Acest lucru înseamnă *deja* victoria oportunismului.

2. POLEMICA LUI KAUTSKY CU OPORTUNIŞTII

În literatura rusă există, fără îndoială, un număr incomparabil mai mare de traduceri din operele lui Kautsky decît în oricare alta. Nu în zadar unii social-democraţi germani au lansat gluma că în Rusia Kautsky e mult mai citit decît în Germania (în paranteză fie zis, această glumă are un conţinut istoric mult mai profund decît bănuiesc aceia care au lansat-o: în rîndurile muncitorilor ruşi a existat în 1905 o cerere extraordinar de mare, fără precedent, pentru cele mai bune opere ale celei mai bune literaturi social-democrate din lume şi, obţinînd un număr de traduceri şi de ediţii ale acestor opere nemaiîntîlnit în alte ţări, au transplantat, ca să zicem aşa, în mod accelerat experienţa uriaşă a ţării vecine, mai înaintate, pe terenul proaspăt al mişcării noastre proletare).

Kautsky e foarte cunoscut la noi nu numai prin expunerea marxismului într-o formă populară, ci şi prin polemica lui cu oportuniştii, în frunte cu Bernstein. Un fapt este însă aproape necunoscut, şi acest fapt nu poate fi ocolit atunci cînd ne propunem sarcina de a urmări modul în care a alunecat Kautsky pînă la o neînchipuit de ruşinoasă dezorientare şi pînă la apărarea social-şovinismului în timpul uriaşei crize din 1914—1915. Acesta este tocmai faptul că, înainte de a fi luat atitudine împotriva reprezentanţilor celor mai de seamă ai oportunismului din Franţa (Millerand şi Jaurès) şi din Germania (Bernstein), Kautsky a dat dovadă de foarte mari şovăieli. Revista marxistă „Zarea“[102], care a apărut în 1901—1902 la Stuttgart şi care apăra concepţiile proletare revoluţionare, a fost nevoită *să polemizeze* cu Kautsky, să dea denumirea de rezoluţie „de cauciuc“ rezoluţiei prezentate de dînsul la

www.dacoromanica.ro

Congresul socialist internaţional de la Paris care a avut loc în 1900[103], rezoluţie echivocă, evazivă, împăciuitoare faţă de oportunişti. În literatura germană au fost publicate scrisori de-ale lui Kautsky în care el a dat dovadă de nu mai puţine şovăieli înainte de a fi pornit campania împotriva lui Bernstein.

O semnificaţie mult mai profundă are însă faptul că în însăşi polemica lui Kautsky cu oportuniştii, în felul lui de a pune şi de a trata problema observăm acum, cînd studiem *istoria* celei mai recente trădări de către el a marxismului, o abatere sistematică spre oportunism tocmai în problema statului.

Să luăm prima lucrare vastă a lui Kautsky împotriva oportunismului, cartea sa „Bernstein şi programul social-democrat". Kautsky combate cu meticulozitate pe Bernstein. Dar iată un fapt caracteristic.

În cartea sa de faimă herostratică „Premisele socialismului", Bernstein aduce marxismului acuzaţia de „*blanquism*" (acuzaţie repetată de mii de ori de atunci încoace în Rusia de către oportunişti şi burghezii liberali împotriva reprezentanţilor marxismului revoluţionar, bolşevicii). Cu acest prilej, Bernstein se opreşte în mod special asupra operei lui Marx „Războiul civil din Franţa", încercînd, după cum am văzut, într-un mod cît se poate de nereuşit să identifice punctul de vedere al lui Marx cu privire la învăţămintele Comunei cu punctul de vedere al lui Proudhon. O deosebită atenţie acordă Bernstein concluziei lui Marx pe care acesta a subliniat-o în prefaţa din 1872 la „Manifestul Comunist" şi care glăsuieşte: „clasa muncitoare nu poate să ia pur şi simplu în stăpînire maşina de stat aşa cum este şi s-o pună în funcţiune pentru propriile ei scopuri"[104].

Lui Bernstein „i-a plăcut" atît de mult această formulă, încît el o citează în cartea lui de cel puţin trei ori, interpretînd-o în sensul cel mai denaturat şi mai oportunist.

Marx, după cum am văzut, vrea să spună că clasa muncitoare trebuie *să sfărîme, să zdrobească, să arunce în aer* (Sprengung, explozie, — expresie întrebuinţată de Engels) întreaga maşină de stat. După Bernstein rezultă însă că

www.dacoromanica.ro

prin aceste cuvinte Marx ar fi pus în gardă clasa muncitoare *împotriva* unui revoluționarism exagerat în momentul cuceririi puterii.

O denaturare mai grosolană și mai nerușinată a ideii lui Marx nici că se poate imagina.

Și cum a procedat oare Kautsky, combătînd cu meticulozitate bernsteiniada?[105]

El s-a eschivat să cerceteze în toată profunzimea ei denaturarea marxismului de către oportunism în această problemă. Reproducînd din prefața lui Engels la „Războiul civil" al lui Marx fragmentul citat mai sus, Kautsky a afirmat că, după Marx, clasa muncitoare nu poate să ia *pur și simplu* în stăpînire mașina de stat *așa cum este*, în general însă o *poate* lua în stăpînire, și atîta tot. Că Bernstein a atribuit lui Marx o idee *exact contrară* adevăratei idei a lui Marx, că începînd din 1852 Marx a formulat ca sarcină a revoluției proletare „sfărîmarea" mașinii de stat[106], despre toate acestea nu găsești nici un cuvînt la Kautsky.

Rezultatul a fost că deosebirea esențială dintre marxism și oportunism în problema sarcinilor revoluției proletare a fost escamotată de Kautsky!

„Rezolvarea problemei dictaturii proletare — a scris Kautsky «împotriva» lui Bernstein — o putem lăsa fără grijă pe seama viitorului" (p. 172, ediția germ.).

Aceasta nu înseamnă a polemiza *împotriva* lui Bernstein, ci înseamnă a-i face în fond *o concesie*, înseamnă a capitula în fața oportunismului, căci oportuniștilor nici nu le trebuie deocamdată nimic altceva decît „să lase fără grijă pe seama viitorului" toate problemele fundamentale privitoare la sarcinile revoluției proletare.

Timp de 40 de ani, din 1852 și pînă în 1891, Marx și Engels au învățat proletariatul că el trebuie să sfărîme mașina de stat. Iar în 1899, în fața trădării complete a marxismului în această problemă de către oportuniști, Kautsky *substituie* problemei dacă această mașină trebuie sau nu să fie sfărîmată problema formelor concrete ale sfărîmării și se refugiază sub scutul „incontestabilului"

www.dacoromanica.ro

(şi sterilului) adevăr filistin după care formele concrete nu pot fi cunoscute dinainte!!

Între Marx şi Kautsky este o prăpastie în ceea ce priveşte atitudinea lor faţă de sarcina partidului proletar de a pregăti clasa muncitoare pentru revoluţie.

Să luăm următoarea lucrare, mai matură, a lui Kautsky, consacrată şi ea într-o însemnată măsură combaterii greşelilor oportunismului. Este vorba de broşura lui despre „Revoluţia socială". Autorul şi-a luat aici ca temă specială problema „revoluţiei proletare" şi a „regimului proletar". În această broşură, autorul aduce multe lucruri extrem de preţioase, dar *ocoleşte* tocmai problema statului. În lucrare se vorbeşte peste tot de cucerirea puterii de stat, şi atît; a fost aleasă adică o asemenea formulare care face concesii oportuniştilor, întrucît ea *admite* cucerirea puterii *fără* distrugerea maşinii de stat. Tocmai ceea ce Marx declara în 1872 drept „învechit" în programul „Manifestului Comunist"[107] *este reînviat* de Kautsky în 1902.

Broşura consacră un paragraf special „Formelor şi armelor revoluţiei sociale". Se vorbeşte aici şi despre greva politică de masă, şi despre războiul civil, şi despre asemenea „instrumente ale forţei unui mare stat modern, cum sînt birocraţia şi armata", dar despre cele ce i-a învăţat pe muncitori Comuna nu se suflă nici un cuvînt. Evident că nu degeaba Engels a pus în gardă, mai ales pe socialiştii germani, împotriva „venerării superstiţioase" a statului.

Kautsky prezintă lucrurile astfel: proletariatul învingător „va înfăptui programul democratic", şi expune punctele acestuia. Despre elementele noi pe care le-a adus anul 1871 în problema înlocuirii democraţiei burgheze prin democraţia proletară, nici un cuvînt. Kautsky se eschivează prin banalităţi care sună „solid":

„Este de la sine înţeles că nu vom obţine dominaţia în condiţiile existenţei actualelor rînduieli. Revoluţia presupune ea însăşi lupte de lungă durată, mergînd în adîncime, care vor reuşi să schimbe structura noastră politică şi socială de azi".

Fără îndoială că acest lucru este „de la sine înţeles", ca şi adevărul potrivit căruia calul mănîncă ovăz şi Volga

www.dacoromanica.ro

se varsă în Marea Caspică. Păcat numai că printr-o frază goală şi umflată despre lupta care „merge în adîncime" este *ocolită* o problemă vitală pentru proletariatul revoluţionar, problema de a şti *prin ce anume* se exprimă „adîncimea" revoluţiei *lui* în raport cu statul, în raport cu democraţia, spre deosebire de revoluţiile precedente, neproletare.

Ocolind această problemă, Kautsky face *de fapt* o concesie oportunismului în această problemă esenţială, declarînd *în vorbe* un război înverşunat oportunismului, subliniind importanţa „ideii revoluţiei" (ce valoare poate avea această „idee" din moment ce te temi să propagi printre muncitori învăţămintele concrete ale revoluţiei?), sau proclamînd: „idealism revoluţionar înainte de toate", sau declarînd că astăzi muncitorii englezi nu prea sînt „altceva decît nişte mic-burghezi".

„În societatea socialistă — scrie Kautsky — pot fiinţa alături... cele mai diferite forme de întreprinderi: birocratice (??), trade-unioniste, cooperatiste, individuale"... „Există, de pildă, întreprinderi, cum ar fi căile ferate, care nu se pot lipsi de o organizare birocratică(??). Organizarea democratică poate căpăta în acest caz următorul aspect: muncitorii aleg delegaţi care alcătuiesc un fel de parlament, şi acest parlament stabileşte regimul de lucru şi supraveghează felul în care funcţionează aparatul birocratic. Alte întreprinderi pot fi încredinţate sindicatelor muncitoreşti, iar altele pot fi organizate pe baze cooperatiste" (p. 148 şi 115 din traducerea rusă, ediţia apărută la Geneva în 1903).

Acest raţionament este greşit şi reprezintă un pas înapoi faţă de explicaţiile date în perioada dintre 1870 şi 1880 de Marx şi de Engels în lumina învăţămintelor Comunei.

Din punctul de vedere al organizării „birocratice", pasămite necesare, căile ferate nu se deosebesc absolut cu nimic de toate întreprinderile marii industrii mecanizate în general, de orice fabrică, de orice mare magazin, de orice mare întreprindere agricolă capitalistă. În toate aceste întreprinderi tehnica impune în mod imperios cea mai strictă disciplină, cea mai mare exactitate în îndeplinirea de către fiecare persoană a părţii de muncă ce-i este încredinţată, sub ameninţarea opririi întregii întreprinderi sau a deteriorării mecanismului, a stricării produsului. În

www.dacoromanica.ro

toate întreprinderile de acest fel, de bună seamă că muncitorii „vor alege delegaţi care vor alcătui *un fel de parlament*".

Dar tocmai aici e miezul chestiunii: acest „un fel de parlament" *nu* va fi un parlament în sensul instituţiilor burghezo-parlamentare. Toată chestiunea constă aici în faptul că acest „un fel de parlament" *nu* se va mărgini numai „să stabilească regimul de lucru şi să supravegheze felul în care funcţionează aparatul birocratic", precum îşi închipuie Kautsky, a cărui gîndire nu depăşeşte cadrul parlamentarismului burghez. În societatea socialistă, acest „un fel de parlament", alcătuit din deputaţi ai muncitorilor, „va stabili", desigur, „regimul de lucru şi va supraveghea felul în care funcţionează" „aparatul" *dar* aparatul acesta *nu* va fi un aparat „birocratic". Cucerind puterea politică, muncitorii vor sfărîma vechiul aparat birocratic, îl vor dărîma din temelii, nu vor lăsa dintr-însul piatră pe piatră, îl vor înlocui cu un aparat nou, alcătuit din aceiaşi muncitori şi funcţionari, iar *împotriva* transformării acestora în birocraţi se vor lua imediat măsurile care au fost amănunţit examinate de Marx şi Engels: 1) nu numai eligibilitatea, dar şi revocabilitatea acestora în orice moment; 2) un salariu care să nu depăşească pe acela al unui muncitor; 3) trecerea imediată la sistemul exercitării funcţiilor de control şi de supraveghere de către *toată lumea*, încît *toată lumea* să devină pentru un timp „birocrată" şi astfel să nu poată *nimeni* deveni „birocrat".

Kautsky n-a aprofundat de loc sensul cuvintelor lui Marx: „Comuna trebuia să fie nu un organism parlamentar, ci un organism activ, atît executiv cît şi legislativ"[108].

Kautsky n-a înţeles de loc deosebirea dintre parlamentarismul burghez, care reuneşte democraţia *(nu pentru popor)* cu birocratismul *(împotriva poporului)*, şi democratismul proletar, care va lua îndată măsuri pentru a smulge birocratismul din rădăcini şi care va fi capabil să ducă aceste măsuri pînă la capăt, pînă la nimicirea deplină a birocratismului, pînă la introducerea deplină a unei democraţii pentru popor.

www.dacoromanica.ro

Kautsky a manifestat aci aceeași „venerare superstițioasă" a statului, aceeași „credință superstițioasă" în birocratism.

Să trecem la ultima și cea mai bună lucrare a lui Kautsky împotriva oportuniștilor, la broșura sa „Drumul spre putere" (nepublicată, pare-mi-se, în rusește, căci ea a apărut în 1909, cînd reacțiunea era la noi în toi[109]). Această broșură reprezintă un mare pas înainte, deoarece ea tratează nu chestiunea programului revoluționar în genere, ca broșura din 1899 îndreptată împotriva lui Bernstein, nu chestiunea sarcinilor revoluției sociale independent de momentul izbucnirii ei, ca broșura „Revoluția socială" din 1902, ci chestiunea împrejurărilor concrete care ne obligă să recunoaștem că „era revoluțiilor" *începe*.

Autorul arată în mod precis că contradicțiile de clasă se înăspresc în general și că imperialismul are un rol deosebit de însemnat în această privință. După „perioada revoluționară 1789—1871" din Europa occidentală, din 1905 a început o perioadă analogă în Orient. Războiul mondial se apropie cu o repeziciune amenințătoare. „Proletariatul nu mai poate vorbi de o revoluție prematură". „Am intrat într-o perioadă revoluționară". „Era revoluționară începe".

Aceste declarații sînt absolut clare. Broșura aceasta a lui Kautsky poate servi ca măsură de comparație între ceea ce *promisese să fie* social-democrația germană înainte de războiul imperialist și starea de decădere totală în care a ajuns ea (inclusiv Kautsky însuși) la izbucnirea războiului. „Situația actuală — scria Kautsky în această broșură — creează primejdia ca noi (adică social-democrația germană) să putem fi lesne considerați mai moderați decît sîntem în realitate". În realitate însă, Partidul social-democrat german s-a dovedit incomparabil mai moderat și mai oportunist decît părea să fie!

Cu atît mai caracteristic este faptul că, după ce a declarat categoric că era revoluțiilor a început, Kautsky, pînă și în broșura consacrată, după cum spune el însuși, analizării tocmai a problemei „revoluției *politice*", a ocolit din nou cu desăvîrșire problema statului.

www.dacoromanica.ro

Din ansamblul acestor ocoliri ale problemei, treceri sub tăcere, eschivări a rezultat în mod inevitabil acea trecere totală la oportunism despre care trebuie să vorbim acum.

Prin Kautsky, social-democraţia germană parcă ar declara: îmi menţin concepţiile revoluţionare (1899). Recunosc în special că revoluţia socială a proletariatului este inevitabilă (1902). Recunosc că începe o nouă eră a revoluţiilor (1909). Dar dau înapoi în comparaţie cu cele spuse de Marx încă în 1852, de îndată ce se pune problema sarcinilor revoluţiei proletare în ceea ce priveşte statul (1912).

Tocmai astfel a fost pusă foarte net problema în polemica lui Kautsky cu Panneckoek.

3. POLEMICA LUI KAUTSKY CU PANNECKOEK

Panneckoek luase atitudine împotriva lui Kautsky în calitate de reprezentant al curentului „radical de stînga", care număra printre exponenţii lui pe Rosa Luxemburg, Karl Radek şi alţii; susţinînd tactica revoluţionară, acest curent era unit prin convingerea că Kautsky se situează pe poziţia „centrului", poziţia unei oscilări lipsite de principii între marxism şi oportunism. Justeţea acestei păreri a fost dovedită pe deplin de război, atunci cînd curentul „centrist" (pe nedrept denumit marxist) sau „kautskist" s-a manifestat în toată dezgustătoarea lui netrebnicie.

În articolul său: „Acţiunile de masă şi revoluţia" („Neue Zeit", 1912, XXX, 2), în care era atinsă şi problema statului, Panneckoek a caracterizat poziţia lui Kautsky drept „radicalism pasiv", „teorie a aşteptării inerte". „Kautsky nu vrea să vadă procesul revoluţiei" (p. 616). Punînd astfel problema, Panneckoek s-a referit la tema care ne interesează pe noi, şi anume la tema sarcinilor revoluţiei proletare în ceea ce priveşte statul.

„Lupta proletariatului — scria el — nu este pur şi simplu o luptă împotriva burgheziei *pentru* puterea de stat, ci o luptă *împotriva* puterii de stat... Conţinutul revoluţiei proletare constă în nimicirea şi înlăturarea (textual: dizolvarea, Auflösung) instrumentelor de forţă ale statului de către instrumentele de forţă ale proletariatului... Lupta încetează abia atunci cînd, ca rezultat final, are loc distrugerea

www.dacoromanica.ro

completă a organizației de stat. Organizația majorității își dovedește superioritatea prin aceea că nimicește organizația minorității dominante" (p. 548).

Formularea în care și-a îmbrăcat Panneckoek ideile are foarte mari neajunsuri. Dar ideea este totuși limpede, și este interesant de văzut *cum* a fost ea combătută de Kautsky.

„Pînă acum — a scris acesta — opoziția dintre social-democrați și anarhiști consta în faptul că primii voiau să cucerească puterea de stat, iar cei din urmă s-o distrugă. Panneckoek vrea și una și alta" (p. 724).

Dacă expunerea lui Panneckoek nu este destul de clară și concretă (fără să mai vorbim aici de alte neajunsuri ale articolului său, care nu au legătură cu tema în discuție), apoi Kautsky s-a ocupat tocmai de esența *principială* a problemei, așa cum este schițată de Panneckoek, și în problema *principială fundamentală* el a părăsit complet pozițiile marxismului, trecînd cu totul la oportunism. Deosebirea dintre social-democrați și anarhiști e definită de el într-un mod cu totul greșit, marxismul este complet denaturat și vulgarizat.

Deosebirea dintre marxiști și anarhiști constă în aceea că (1) marxiștii, punîndu-și ca țel desființarea completă a statului, admit că acest țel e realizabil numai după desființarea claselor de către revoluția socialistă, ca rezultat al instaurării socialismului, care duce la dispariția treptată a statului; anarhiștii vor desființarea completă a statului de azi pe mîine, fără să înțeleagă condițiile în care această desființare e realizabilă. (2) Marxiștii consideră că este necesar ca proletariatul, cucerind puterea politică, să distrugă complet vechea mașină de stat și s-o înlocuiască cu una nouă, constînd într-o organizație a muncitorilor înarmați, de tipul Comunei; anarhiștii, susținînd ideea distrugerii mașinii de stat, își reprezintă în mod cu totul neclar *cu ce* va înlocui proletariatul această mașină și *cum* se va servi acesta din urmă de puterea revoluționară; ei neagă chiar necesitatea folosirii puterii de stat de către proletariatul revoluționar, neagă dictatura revoluționară a aces-

www.dacoromanica.ro

tuia. (3) Marxiştii preconizează pregătirea proletariatului pentru revoluţie pe calea folosirii statului actual; anarhiştii resping acest lucru.

În această discuţie, Panneckoek a fost acela care a reprezentat marxismul împotriva lui Kautsky, căci tocmai Marx ne-a învăţat că proletariatul nu poate cuceri pur şi simplu puterea de stat în sensul trecerii vechiului aparat de stat în alte mîini, ci trebuie să zdrobească, să sfărîme acest aparat, să-l înlocuiască cu unul nou.

Kautsky părăseşte marxismul, trecînd în tabăra oportuniştilor, căci la el dispare cu totul tocmai această nimicire a maşinii de stat, nimicire cu totul inacceptabilă pentru oportunişti, lăsînd acestora o portiţă de ieşire în sensul că s-ar putea interpreta „cucerirea" ca o simplă dobîndire a majorităţii.

Pentru a masca această denaturare a marxismului, Kautsky procedează ca un adevărat bucher: el reproduce un „citat" chiar din Marx. În 1850 Marx scrisese despre necesitatea centralizării energice a forţei în mîinile puterii de stat[110]. Şi Kautsky întreabă triumfător: nu cumva vrea Panneckoek să distrugă „centralismul"?

Dar aceasta e pur şi simplu o scamatorie, asemănătoare cu identificarea bernsteinistă a marxismului cu proudhonismul în ceea ce priveşte concepţiile lor asupra federaţiei şi a centralismului.

„Citatul" folosit de Kautsky se potriveşte aici ca nuca în perete. Centralismul e compatibil şi cu vechea maşină de stat, şi cu cea nouă. Dacă muncitorii îşi vor uni de bunăvoie forţele armate, acesta va fi centralism, dar acesta se va baza pe „distrugerea completă" a aparatului de stat centralizat, a armatei permanente, a poliţiei, a birocraţiei. Kautsky procedează într-un mod cu desăvîrşire şarlatanesc, ocolind binecunoscutele consideraţii ale lui Marx şi Engels privitoare la Comună şi scormonind un citat care n-are nici o legătură cu problema dată.

„... Poate Panneckoek vrea să desfiinţeze funcţiile de stat ale funcţionarilor? — continuă Kautsky. — Noi nu ne putem lipsi însă de funcţionari nici în organizaţiile de partid, nici în cele sindicale şi cu atît mai puţin în administraţia statului. Programul nostru cere nu desfiinţarea funcţionarilor de stat, ci alegerea funcţionarilor de către popor... Este vorba acum nu de forma pe care o va lua aparatul

www.dacoromanica.ro

administrativ al «viitorului stat», ci dacă lupta noastră politică va desființa (textual: va dizolva, auflöst) puterea de stat *încă înainte ca noi s-o fi cucerit* (subliniat de Kautsky). Care minister împreună cu funcționarii săi ar putea fi desființat?" Sînt enumerate: Ministerul Învățămîntului, al Justiției, Ministerul de Finanțe, de Război. „Nu, nici unul dintre actualele ministere nu va fi înlăturat de lupta noastră politică împotriva guvernului... Repet pentru a evita orice neînțelegere: aici nu este vorba de forma pe care o va da «viitorului stat» social-democrația victorioasă, ci de felul în care opoziția noastră transformă statul actual" (p. 725).

Aceasta este o vădită falsificare. Panneckoek a pus în mod expres problema *revoluției*. Acest lucru este spus limpede atît în titlul articolului său, cît și în pasajele citate. Sărind la chestiunea „opoziției", Kautsky nu face altceva decît să substituie punctului de vedere revoluționar pe cel oportunist. La el rezultă următoarele: acum opoziție, iar *după* cucerirea puterii vom vorbi despre celelalte. *Revoluția dispare!* Este tocmai ceea ce le trebuia oportuniștilor.

Nu e vorba aici nici de opoziție și nici de lupta politică în general, ci tocmai de *revoluție*. Revoluția constă în faptul că proletariatul *distruge* „aparatul administrativ" și *întreg* aparatul de stat, înlocuindu-l cu unul nou, alcătuit din muncitorii înarmați. Kautsky dă dovadă de „venerare superstițioasă" a „ministerelor", dar de ce n-ar putea fi ele înlocuite, să zicem, prin comisii de specialiști care să funcționeze pe lîngă Sovietele de deputați ai muncitorilor și soldaților, Soviete cu depline puteri și atotputernice?

Esența chestiunii nu constă în a ști dacă vor rămîne „ministerele" sau dacă vor exista „comisii de specialiști" sau alt fel de instituții, acest lucru este cu totul lipsit de importanță. Esența chestiunii constă în faptul dacă va fi păstrată vechea mașină de stat (legată prin mii de fire de burghezie și îmbibată pe de-a-ntregul de rutină și de conservatism), sau dacă ea *va fi distrusă* și înlocuită cu una *nouă*. Revoluția nu trebuie să constea în aceea ca o nouă clasă să comande, să cîrmuiască cu ajutorul *vechii* mașini de stat, ci în aceea ca ea *să sfărîme* această mașină și să comande, să cîrmuiască cu ajutorul unei *noi* mașini, — această idee *fundamentală* a marxismului Kautsky ori o disimulează, ori n-a înțeles-o de loc.

www.dacoromanica.ro

Întrebarea lui cu privire la funcţionari arată limpede că el n-a înţeles învăţămintele Comunei şi nici învăţătura lui Marx. „Nu ne putem lipsi de funcţionari nici în organizaţiile de partid, nici în cele sindicale...“

Nu ne putem lipsi de funcţionari *în capitalism*, în condiţiile *dominaţiei burgheziei*. Proletariatul este asuprit, masele muncitoare sînt subjugate de capitalism. În societatea capitalistă, democratismul e îngustat, comprimat, ciuntit, mutilat de către întreaga ambianţă a robiei salariate, a sărăciei şi a mizeriei maselor. De aceea, şi numai de aceea, în organizaţiile noastre politice şi sindicale funcţionarii sînt pervertiţi (sau, mai bine zis, au tendinţa de a fi pervertiţi) de către ambianţa capitalismului şi manifestă tendinţa de a se transforma în birocraţi, adică în persoane privilegiate, rupte de mase, situate *deasupra* maselor.

În aceasta constă *esenţa* birocratismului, şi pînă nu vor fi expropriaţi capitaliştii, pînă nu va fi răsturnată burghezia, pînă atunci este inevitabilă o anumită „birocratizare“ *chiar* şi a funcţionarilor proletari.

La Kautsky rezultă următoarele: din moment ce rămîn deţinători de funcţii publice eligibili, înseamnă că şi în socialism rămîn funcţionari, rămîne birocraţia! Tocmai acest lucru este inexact. Tocmai pe baza exemplului Comunei, Marx a arătat că în socialism deţinătorii de funcţii publice încetează de a fi „birocraţi“, încetează de a fi „funcţionari“ *pe măsură ce*, pe lîngă principiul eligibilităţii lor, este introdusă *şi* revocabilitatea lor în orice moment, *precum şi* reducerea salariului lor la salariul mediu al unui muncitor, *ca şi* înlocuirea instituţiilor parlamentare prin instituţii „active, adică prin instituţii atît legislative cît şi executive“[111].

În fond, toată argumentarea lui Kautsky împotriva lui Panneckoek, şi mai ales superbul argument al lui Kautsky că nici în organizaţiile sindicale, nici în organizaţiile de partid nu ne putem lipsi de funcţionari, nu reprezintă altceva decît o repetare de către Kautsky a vechilor „argumente“ ale lui Bernstein împotriva marxismului în general. În cartea sa „Premisele socialismului“ — operă de renegat —, Bernstein duce război împotriva ideilor demo-

www.dacoromanica.ro

craţiei „primitive", împotriva a ceea ce numeşte el „democratism doctrinar": mandate imperative, deţinători de funcţii publice care nu primesc retribuţii, reprezentanţă centrală lipsită de putere etc. Pentru a dovedi inconsistenţa acestui democratism „primitiv", Bernstein se referă la experienţa trade-unionurilor engleze, în interpretarea dată acesteia de soţii Webb[112]. După şaptezeci de ani de dezvoltare, zice el, trade-unionurile, care s-au dezvoltat, chipurile, „în deplină libertate" (p. 137, ed. germ.), s-au convins de ineficacitatea democratismului primitiv şi l-au înlocuit prin cel obişnuit: parlamentarism unit cu birocratism.

În realitate însă, trade-unionurile nu s-au dezvoltat „în deplină libertate", *ci în deplină robie capitalistă*, în care, se înţelege, „eşti nevoit" să faci un şir de concesii răului dominant, violenţei, nedreptăţii, excluderii sărăcimii de la treburile conducerii „superioare". În socialism vor învia în mod inevitabil multe trăsături ale democraţiei „primitive", deoarece *masa* populaţiei se va ridica pentru prima dată în istoria societăţilor civilizate pînă la participarea *de sine stătătoare* nu numai la vot şi la alegeri, *ci şi la conducerea de fiecare zi*. În societatea socialistă, *t o a t ă l u m e a* va conduce pe rînd şi se va obişnui repede ca nimeni să nu conducă.

Cu genialul său spirit critic şi analitic, Marx a văzut în măsurile practice ale Comunei acea *cotitură* de care se tem şi pe care nu vor s-o recunoască oportuniştii din laşitate, din lipsa de dorinţă de a rupe definitiv cu burghezia, şi pe care nu vor s-o vadă anarhiştii fie din cauza grabei lor, fie pentru că nu înţeleg condiţiile în care au loc în general transformările sociale cu caracter de masă. „Nici nu trebuie să ne gîndim la distrugerea vechii maşini de stat, cum s-o scoatem la capăt fără ministere şi fără funcţionari?" — astfel raţionează oportunismul, îmbibat pînă în măduva oaselor de filistinism şi care în fond nu numai că nu crede în revoluţie, în geniul creator al revoluţiei, dar se şi teme de ea ca de foc (precum se tem de ea socialiştii-revoluţionari şi menşevicii noştri).

www.dacoromanica.ro

„Trebuie să ne gîndim *numai* la distrugerea vechii maşini de stat, nu-i nevoie să aprofundăm învăţămintele *concrete* ale revoluţiilor proletare anterioare şi să analizăm *prin ce* şi *cum* trebuie să fie înlocuit ceea ce se distruge" — astfel raţionează anarhistul (cel mai bun dintre anarhişti, bineînţeles, şi nu acela care, urmînd pilda d-lor Kropotkin § Co., se tîrăşte în coada burgheziei); de aceea anarhistul ajunge la o tactică a *desperării*, şi nu la tactica activităţii revoluţionare implacabile, îndrăzneţe, care îşi pune sarcini concrete şi care totodată ţine seama de condiţiile practice ale mişcării de masă.

Marx ne învaţă să evităm ambele aceste greşeli, ne învaţă să dăm dovadă de o îndrăzneală fără preget în opera de nimicire a întregii maşini de stat vechi şi ne învaţă în acelaşi timp să punem problemele în mod concret: Comuna a putut în cîteva săptămîni *să înceapă* construirea într-un mod sau altul a unei *noi* maşini de stat, proletare, punînd în aplicare măsurile indicate, menite să realizeze mai mult democratism şi să stîrpească birocratismul. Să luăm de la comunarzi lecţii de îndrăzneală revoluţionară, să vedem în măsurile lor practice *o schiţă* a măsurilor practice imperioase şi imediat posibile, şi atunci vom ajunge, *mergînd pe această cale*, la distrugerea completă a birocratismului.

Posibilitatea unei asemenea distrugeri este asigurată prin faptul că socialismul va reduce ziua de lucru, va ridica *masele* la o viaţă nouă, va pune *majoritatea* populaţiei în condiţii care vor permite *t u t u r o r*, fără excepţie, să îndeplinească „funcţii de stat", şi acest lucru va duce la *dispariţia totală* a oricărui stat în general.

„...Sarcina grevei de masă — continuă Kautsky — nu poate niciodată să constea în *a distruge* puterea de stat, ci numai în a constrînge guvernul să facă concesii într-o anumită problemă sau în a înlocui un guvern ostil proletariatului cu un guvern binevoitor (entgegenkommende)... Dar niciodată şi în nici un fel de condiţii acest lucru" (adică victoria repurtată de proletariat asupra unui guvern ostil) „nu poate duce la *distrugerea* puterii de stat, ci numai la o anumită *deplasare* (Verschiebung) a raportului de forţe *în cadrul puterii de stat*... Şi ţelul luptei noastre politice rămîne atunci acelaşi ca şi pînă acum, anume cucerirea puterii de stat prin obţinerea majorităţii în parlament şi transformarea parlamentului în stăpîn al guvernului" (p. 726, 727, 732).

www.dacoromanica.ro

Acesta este oportunismul cel mai pur și de cea mai vulgară speță, este recunoașterea revoluției în vorbe și renunțarea la revoluție în fapt. Gîndul lui Kautsky nu merge mai departe de „un guvern binevoitor față de proletariat" — ceea ce reprezintă un pas înapoi spre filistinism în comparație cu anul 1847, cînd „Manifestul Comunist" proclamase „organizarea proletariatului ca clasă dominantă"[113].

Lui Kautsky nu-i rămîne decît să înfăptuiască mult îndrăgita lui „unitate" cu oameni ca Scheidemann, Plehanov, Vandervelde, care cu toții sînt de acord să lupte pentru un guvern „binevoitor față de proletariat".

Noi însă o vom rupe cu acești trădători ai socialismului și vom lupta pentru distrugerea întregii mașini de stat vechi, astfel încît însuși proletariatul înarmat *să devină guvernul*. Acestea sînt „două lucruri cu totul deosebite".

Kautsky va rămîne în plăcuta companie a Legienilor și Davizilor, Plehanovilor, Potresovilor, Țeretelilor, Cernovilor, care sînt întru totul de acord să lupte pentru „deplasarea raportului de forțe în cadrul puterii de stat", pentru „obținerea majorității în parlament și a atotputerniciei parlamentului asupra guvernului", — țel foarte nobil, în toate privințele acceptabil pentru oportuniști, totul rămînînd în cadrul republicii parlamentare burgheze.

Noi însă o vom rupe cu oportuniștii, și întregul proletariat conștient va fi alături de noi în lupta nu pentru „deplasarea raportului de forțe", ci pentru *doborîrea burgheziei*, pentru *distrugerea* parlamentarismului burghez, pentru o republică democratică de tipul Comunei sau pentru o republică a Sovietelor de deputați ai muncitorilor și soldaților, pentru dictatura revoluționară a proletariatului.

* * *

În cadrul socialismului internațional, pe poziții mai de dreapta decît Kautsky se situează curente ca: „Sozialistische Monatshefte"[114] în Germania (Legien, David, Kolb și mulți alții, inclusiv scandinavii Stauning și Branting), jaurèsiștii[115] și Vandervelde în Franța și Belgia, Turati, Treves și alți reprezentanți ai aripii de dreapta

www.dacoromanica.ro

a partidului italian [116], fabienii şi „independenţii" („partidul muncitoresc independent", în realitate întotdeauna dependent de liberali) în Anglia[117] şi alţii. Toţi aceşti domni, jucînd un rol imens, foarte adesea preponderent în activitatea parlamentară şi în publicistica partidului, neagă de-a dreptul dictatura proletariatului, promovează un oportunism nedeghizat. Pentru aceşti domni, „dictatura" proletariatului este „în contradicţie" cu democraţia!! În fond, ei nu se deosebesc prin nimic serios de democraţii mic-burghezi.

Luînd în consideraţie această împrejurare, sîntem îndreptăţiţi să tragem concluzia că Internaţionala a II-a, în covîrşitoarea majoritate a reprezentanţilor ei oficiali, a alunecat cu totul spre oportunism. Experienţa Comunei n-a fost numai uitată, ci şi denaturată. Nu numai că nu li s-a insuflat maselor muncitoreşti ideea că se apropie vremea cînd ele vor trebui să se ridice şi să sfărîme vechea maşină de stat, pentru a o înlocui cu una nouă, transformînd astfel dominaţia lor politică în bază a reconstruirii socialiste a societăţii, dar li s-a insuflat maselor tocmai ideea contrară, şi „cucerirea puterii" le-a fost în aşa fel înfăţişată încît oportunismului îi rămîneau mii de portiţe de ieşire.

Denaturarea şi trecerea sub tăcere a problemei atitudinii revoluţiei proletare faţă de stat n-a putut să nu joace un rol uriaş atunci cînd statele cu aparatul lor militar, întărit datorită rivalităţii imperialiste, s-au transformat în monştri militari, care extermină milioane de oameni pentru a decide care din doi, Anglia sau Germania, un capital financiar sau altul, să stăpînească lumea*.

---

* În manuscris urmează:

„CAPITOLUL AL VII-LEA
EXPERIENŢA REVOLUŢIILOR RUSE DIN 1905 ŞI 1917

Tema indicată în titlul acestui capitol este atît de nemărginit de vastă, încît despre ea pot fi şi trebuie să fie scrise volume întregi. În broşura de faţă trebuie să ne mărginim, bineînţeles, numai la cele mai importante învăţăminte ale experienţei, la acelea care vizează în mod direct sarcinile proletariatului în revoluţie în ceea ce priveşte puterea de stat". (Aici manuscrisul se întrerupe.). — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

POSTFAȚĂ LA EDIȚIA ÎNTÎI

Broșura de față a fost scrisă în august și septembrie 1917. Alcătuisem deja planul capitolului următor, al șaptelea: „Experiența revoluțiilor ruse din 1905 și 1917". În afară de titlu însă n-am mai izbutit să scriu din acest capitol nici un rînd: „m-a împiedicat" criza politică, ajunul Revoluției din Octombrie 1917. O asemenea „piedică" nu poate decît să te bucure. A doua parte a broșurii (consacrată „Experienței revoluțiilor ruse din 1905 și 1917") va trebui însă amînată, probabil, pentru multă vreme; e mai plăcut și mai folositor să înfăptuiești „experiența revoluției" decît să scrii despre ea.

Autorul

Petrograd.
30 noiembrie 1917.

www.dacoromanica.ro

MATERIALE PREGĂTITOARE LA LUCRAREA „STATUL ŞI REVOLUŢIA“

www.dacoromanica.ro

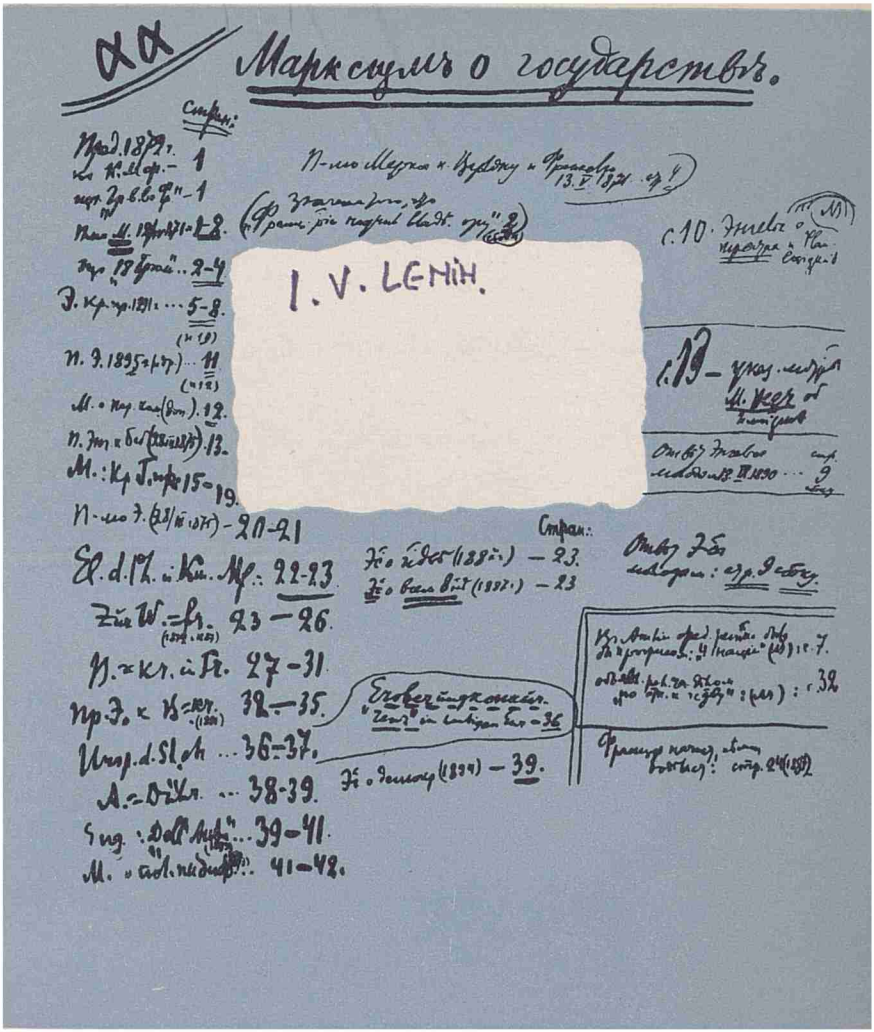

Coperta caietului lui V. I. Lenin intitulat „Marxismul despre stat". — Ianuarie-februarie 1917

Micșorat

www.dacoromanica.ro

I

MARXISMUL DESPRE STAT[118]

Paginile[119]:

Prefața din 1872 la „Manifestul Comunist“ ..... — 1 [126]

Din „Războiul civil din Franța“ — 1 [126—128]

Scrisoarea lui *Marx* din 12/IV. 1871 ..... — *1—2* [128—130

(Însemnătatea faptului că „muncitorii francezi au învățat să mînuiască armele“) ..... *2* (marginală) [132]

Din „Optsprezece brumar“ ..... *2*— [134—138]

Scrisoarea lui Marx către Varlin și Frankel din 13.V.1871 .... p. *4* [138—140]

Engels. Critica Programului din 1891 *5—8* [140—152] (și *1 0*) [156]

În Anglia, o republică federativă ar fi un progres: „4 națiuni“ (N.B.) ..... p. 7 [146]

Răspunsul dat de Engels la 13.IX.1890 tinerilor* ..... p. 9, marginal [154—156]

Engels despre *trusturi* și Planlosigkeit** (N.B.) ..... p. 10 [156]

* În manuscris, acest punct se repetă sub următoarea formă: „Răspunsul dat de Engels tinerilor: *p. 9, marginal*“. — *Nota red.*

** — lipsă de plan. — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

	Paginile:
Scrisoarea lui Engels din 189 *5* (ş.a.)	*11* (şi 12) [158—160 şi 162—164]
Marx despre Comuna din Paris (completare)	*12* [130—132]
Scrisoarea lui Engels către Bebel (28.III.1875)	13 [164—172]
Indicarea lucrărilor lui *M. Beer* despre imperialism	p. 13 [170—172]
Marx. „Critica Programului de la Gotha"	15—19 [172—186]
Scrisoarea lui Engels (din 28/III. 1875)	— 20—21 [186—192]
„Elend der Philosophie" und „Kommunistische Manifest"*	*22—23* [192—196]
Engels despre stat (1887)	— 23 [197—198]
Engels despre *războiul mondial* (1887)	— 23 [197—198]
„Zur Wohnungsfrage"** (1872 şi 1887)	23—26 [198—206]
Francezul va începe, iar germanul va desăvîrşi (1887):	p. 24 [200]
„Bürgerkrieg in Frankreich"***	27—31 [208—228]
Introducerea lui Engels la „Bürgerkrieg" (1891)	32—35 [230—244]
Proclamarea principiului conform căruia „în ceea ce priveşte statul" religia este o chestiune privată (N.B.):	p. 32 [230]
„Ursprung des Staats etc."****	36—37 [244—252]

* — „Mizeria filozofiei" şi „Manifestul Comunist". — *Nota trad.*
** — „Contribuţii la problema locuinţelor". — *Nota trad.*
*** — „Războiul civil din Franţa". — *Nota trad.*
**** — „Originea statului etc." — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

Paginile:

„Eroberungskonkurrenz" im heutigen Europa* ..... — *36* [246—248]
„Anti-Dühring" ..... 38—39 [252—256]
Engels despre democrație (1894) .. — *39* [256—260]
Engels. „Dell'Autorità"** (1873).. 39—41 [256—260]
Marx despre indiferentismul politic (1873) ..... 41—42 [260—266]

* — „Goana după cuceriri" în Europa de astăzi. — *Nota trad.*
** — „Despre autoritate". — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

mai exact:
Sarcinile revoluţiei proletare în ceea ce priveşte statul.

Marx şi Engels despre stat şi despre sarcinile revoluţiei în domeniul politic (în ceea ce priveşte atitudinea ei faţă de stat).

Un pasaj din „Războiul civil" merită o deosebită atenţie. Acest pasaj este, de altfel, citat în ultima prefaţă la „*Manifestul Comunist*", semnată de *ambii* lui autori. Această prefaţă este datată Londra, 24.VI.1872 (Karl *Marx* şi Friedrich *Engels*). În ea se spune că programul „Manifestului Comunist" „ist heute stellenweise **veraltet**" („Das Kommunistische Manifest", 7. Ausgabe, Berlin, 1906, S.17; cu o prefaţă — *vulgară!* — a lui Kautsky, prefaţa ambilor autori din 24.VI. 1872, prefaţa lui Engels din 28.VI.1883 şi cea din 1.V. 1890 cu un citat referitor la obştea rusă din prefaţa la traducerea *rusă*, Londra, 21.I.1882, heute „bildet Russland die Vorhut der revolutionären Bewegung Europas", S. 20).

Sic!!!

În ce privinţă este „învechit" programul? Autorii răspund: (((vezi mai jos, p. 27)))

www.dacoromanica.ro

mai exact:
Sarcinile revoluţiei proletare în ceea ce priveşte statul.

Marx şi Engels despre stat şi despre sarcinile revoluţiei în domeniul politic (în ceea ce priveşte atitudinea ei faţă de stat).

Un pasaj din „Războiul civil" merită o deosebită atenţie. Acest pasaj este, de altfel, citat în ultima prefaţă la *„Manifestul Comunist"*, semnată de *ambii* lui autori. Această prefaţă este datată Londra, 24. VI. 1872 (Karl *Marx* şi Friedrich *Engels*). În ea se spune că programul „Manifestului Comunist" „este astăzi pe alocuri învechit" („Manifestul Comunist", ediţia a 7-a, Berlin, 1906, p. 17[120]; cu o prefaţă — *vulgară*! — a lui Kautsky, prefaţa ambilor autori din 24. VI. 1872, prefaţa lui Engels din 28. VI. 1883 şi cea din 1. V. 1890 cu un citat referitor la obştea rusă din prefaţa la traducerea *rusă*, Londra, 21. I. 1882, astăzi „Rusia constituie detaşamentul de avangardă al mişcării revoluţionare din Europa", p. 20[121]). Sic!!!

În ce privinţă este „învechit" programul? Autorii răspund: (((vezi mai jos, **p. 27***)))

* Vezi volumul de faţă, p. 209. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

„Namentlich hat die Kommune den Beweis geliefert, dass «die Arbeiterklasse nicht die fertige Staatsmaschine [în ediția din 1876: Staatsmaschinerie] einfach in Besitz nehmen und sie [în ediția din 1876: diese] für ihre eigenen Zwecke in Bewegung setzen kann»“ („Der Bürgerkrieg in Frankreich“, S. 19). (Ed. din 1876, S.23, începutul capitolului al III-lea.)

Luat izolat, acest pasaj este neclar; el pare să lase o portiță oportunismului, dînd, la prima vedere, posibilitatea de a fi interpretat în sensul că nu se poate lua „pur și simplu“ „în mînă“ (in Besitz) „mașina de stat“ „așa cum este“ — *d e c i*... nu ne trebuie revoluții, să fim cît mai prudenți cu ele, cît mai multă atenție ideii că *n u* ne trebuie cucerirea puterii, ci dezvoltare lentă, integrare etc. etc.

B) [Vezi *B e r n s t e i n*. „Voraussetzungen“. Stuttgart, 1899, S.VI (und S.*18*, S.*134*), în care acest pasaj este pus *alături* de prefața lui Engels din 1895 și interpretat ca o renunțare la revoluție!!! În aceeași carte a sa, Bernstein citează de *t r e i* ori acest pasaj!!]*

Această interpretare (peste care am dat undeva, dar nu-mi amintesc unde) este cu totul falsă. În realitate, Marx are în vedere *e x a c t* contrariul: revoluția proletariatului nu poate să ia „pur și simplu“ în mînă mașina de stat „așa cum este“, ea trebuie să sfărîme această mașină *așa cum este* și s-o înlocuiască cu una *nouă*. Iată un pasaj deosebit de elocvent și edificator:

SCRISORILE LUI MARX CĂTRE KUGELMANN

[este amuzantă o comp. cu *Bakunin* (X. 1870, S.]

La 12 aprilie 1871, Marx scrie lui Kugelmann (*„N e u e Z e i t“*, XX, 1, 1901—1902, S.709; în acest volum figu-

* Textul încadrat de paranteze pătrate a fost scris de V. I. Lenin printre rîndurile manuscrisului. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

„Comuna a dovedit îndeosebi că «clasa muncitoare nu poate să ia pur şi simplu în stăpînire maşina de stat aşa cum este şi să o pună în funcţiune pentru propriile ei scopuri»"* („Războiul civil din Franţa", p. 19). (Ed. din 1876, p. 23, începutul capitolului al III-lea.)[122]

Luat izolat, acest pasaj este neclar; el pare să lase o portiţă oportunismului, dînd, la prima vedere, posibilitatea de a fi interpretat în sensul că nu se poate lua „pur şi simplu" „în mînă" (in Besitz) „maşina de stat" „aşa cum este" — *d e c i*... nu ne trebuie revoluţii, să fim cît mai prudenţi cu cle, cît mai multă atenţie ideii că *n u* ne trebuie cucerirea puterii, ci dezvoltare lentă, integrare etc. etc. Vezi *B e r n s t e i n*. „Premisele". Stuttgart, 1899, p. VI (şi p. *18*, p. *134*), în care acest pasaj este pus *alături* de prefaţa lui Engels din 1895 şi interpretat ca o renunţare la revoluţie!!![123] În aceeaşi carte a sa, Bernstein citează de *t r e i* ori acest pasaj!! (B

Această interpretare (peste care am dat undeva, dar nu-mi amintesc unde) este cu totul falsă. În realitate, Marx are în vedere *e x a c t* contrariul: revoluţia proletariatului nu poate să ia „pur şi simplu" în mînă maşina de stat „aşa cum este", ea trebuie să **sfărîme** această maşină *aşa cum este* şi s-o înlocuiască cu una *nouă*. Iată un pasaj deosebit de elocvent şi edificator:

SCRISORILE LUI MARX CĂTRE KUGELMANN

La 12 aprilie 1871, Marx scrie lui Kugelmann („*N e u e Z e i t*", XX, 1, 1901—1902, p. 709; în acest volum figu- este amuzantă o comp. cu *Bakunin* (X. 1870, p.

* Vezi volumul de faţă, p. 36. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

113, bei Steklow): „...es ist für mich augenscheinlich, dass nach der faktischen Zerstörung der administrativen und Regierungsmaschinerie nur die unmittelbare revolutionäre Aktion des Volkes Frankreich retten kann...“*

reazã numai douã scrisori cu privire la Comunã; celelalte scrisori cãtre Kugelmann se gãsesc în vol. XX, 2.N.B.)[124]:

„Wenn du das letzte Kapitel meines „Achtzehnten Brumaire“ nachsichst, wirst du finden, dass ich als nächsten Versuch der französischen Revolution ausspreche, nicht mehr wie bisher die bureaukratisch-militärische Maschinerie aus einer Hand in die andere zu übertragen, sondern sie zu *zerbrechen* (sublinia de Marx), und dies ist die Vorbedingung jeder wirklichen Volksrevolution auf dem Kontinent. Dies ist auch der Versuch unserer heroischen Pariser Parteigenossen“.

NB

Cele douã greşeli ale Comunei:

Extrem de importante sînt consideraţiile lui *M a r x* (12. IV. 1871) asupra cauzelor unei eventuale înfrîngeri a Comunei: „Wenn sie“ (muncitorii parizieni) „unterliegen, so ist nichts daran schuld, als ihre «Gutmütigkeit». Es galt gleich nach Versailles zu marschieren... Der richtige Moment wurde versäumt aus Gewissensskrupel. Man wollte den Bürgerkrieg nicht eröffnen als ob... Thiers den Bürgerkrieg ...nicht bereits eröffnet gehabt hätte. Zweiter Fehler: Das Zentralkomitee gab seine Macht zu früh auf, um der Kommune Platz zu machen. Wieder aus zu «ehrenhafter» Skrupulosität“ (S.709).

N.B. *ambele* greşeli constau în lipsa de acţiuni ofensive, în faptul cã nu s-a dat dovadã de suficientã conştiinţã şi hotãrîre de *a sfãrîma* maşina biro-

* Acest text a fost adãugat de V. I. Lenin ulterior, în partea de sus a paginii manuscrisului. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

rează numai două scrisori cu privire la Comună; celelalte scrisori către Kugelmann se găsesc în vol. XX, **2. N.B.)**[124]:

„Dacă vei citi ultimul capitol al lucrării mele «Optsprezece brumar», vei vedea că eu consider că viitoarea încercare a revoluției franceze nu va mai fi, ca pînă acum, trecerea aparatului birocratic-militar dintr-o mînă într-alta, ci *sfărîmarea* lui (subliniat de Marx), și aceasta este condiția prealabilă a oricărei adevărate revoluții populare pe continent. Asta încearcă și eroicii noștri tovarăși din Paris"*.

NB

113, la Steklov): „...este evident pentru mine că, după distrugerea în fapt a mașinii administrative și de guvernare, numai o acțiune revoluționară nemijlocită a poporului poate salva Franța..."[125].

Extrem de importante sînt considerațiile lui *M a r x* (12. IV. 1871) asupra cauzelor unei eventuale înfrîngeri a Comunei: „Dacă ei" (muncitorii parizieni) „vor fi învinși, de vină nu va fi decît «blîndețea» lor. Ar fi trebuit să pornească imediat asupra Versaillesului... Momentul prielnic a fost pierdut din cauza unor scrupule de conștiință. N-au vrut să înceapă războiul civil, ca și cum... Thiers... nu l-ar fi început de mult. A doua greșeală; Comitetul Central a renunțat prea devreme la împuternicirile sale pentru a face loc Comunei. Și aceasta tot dintr-o scrupulozitate exagerat de «onestă»" (p. 709)[126].

Cele două greșeli ale Comunei:

ambele greșeli constau în lipsa de acțiuni ofensive, în faptul că nu s-a dat dovadă de suficientă conștiință și de hotărîre de *a sfărîma* mașina

N.B.

* Vezi volumul de față, p. 37. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

cratică-militară a statului şi puterea burgheziei. Ce admiră Marx la Comuna din Paris? *Elastizität, historische Initiative, Aufopferungsfähigkeit* in diesen Parisern (ibidem). „Himmelsstürmer von Paris".

Nota bene: Marx către Kugelmann, 3.III.1869 („Neue Zeit", XX, 2, 1901—1902, S. 412): „In Frankreich geht sehr interessante Bewegung vor. Die Pariser studieren förmlich ihre jüngste revolutionäre Vergangenheit wieder ein, um sich für das bevorstehende neue Revolutionsgeschäft vorzubereiten...". Zeci de cărţi editate de toate partidele, de liberali, republicani-democraţi, proudhonişti, blanquişti... „Wann wird's *bei uns* soweit sein!" (413).

N.B. *Marx* către Kugelmann, 13. XII.1870: „...wie aber der Krieg immer ende, er hat das französische Proletariat in den Waffen geübt, und das ist die beste Garantie der Zukunft" (S. 544, „Neue Zeit", XX, 2, 1901—1902)*. N.B.

iar la 18.VI.1871 (*„Neue Zeit"*, XX, 2, S. 797), Marx îi scrie lui Kugelmann că el, Kugelmann, a primit, probabil, „Adresa" (Consiliului General, adică „Războiul civil din Franţa") şi că această „Adresă" a stîrnit o nemaipomenită vîlvă şi indignarea presei.

Este clar că scrisoarea lui Marx din aprilie (12.IV.1871) conţine *aceeaşi* idee ca şi „Adresa" Consiliului General al Internaţionalei, scrisă la sfîrşitul lunii mai (ea este datată 30.V.1871).

* Acest pasaj a fost scris de V. I. Lenin pe marginea manuscrisului. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

birocratică-militară a statului și puterea burgheziei. Ce admiră Marx la Comuna din Paris? *Elasticitatea, inițiativa istorică, spiritul de sacrificiu* ale acestor parizieni (ibidem). „Parizienii care asaltează cerul".

Nota bene:

Marx către Kugelmann, 3. III. 1869 („Neue Zeit", XX, 2, 1901—1902, S. 412): „În Franța se desfășoară o mișcare foarte interesantă. Parizienii încep din nou să studieze în mod temeinic recentul lor trecut revoluționar cu scopul de a se pregăti pentru noua luptă revoluționară, care se apropie..." Zeci de cărți, editate de toate partidele, de liberali, republicani-democrați, proudhoniști, blanquiști... „Cînd oare vom ajunge și *noi* aici!" (413)[127].

N.B.

Marx către Kugelmann, 13. XII. 1870: „... dar, oricum s-ar termina războiul, el a învățat proletariatul francez să mînuiască armele, și aceasta este cea mai bună garanție a viitorului" (p. 544, „Neue Zeit", XX, 2, 1901—1902)[128].

N.B.

iar la 18. VI. 1871 („*Neue Zeit*", XX, 2, p. 797), Marx îi scrie lui Kugelmann că el, Kugelmann, a primit, probabil, „Adresa" (Consiliului General, adică „Războiul civil din Franța") și că această „Adresă" a stîrnit o nemaipomenită vîlvă și indignarea presei[129].

Este clar că scrisoarea lui Marx din aprilie (12. IV. 1871) conține *aceeași* idee ca și „Adresa" Consiliului General al Internaționalei, scrisă la sfîrșitul lunii mai (ea este datată 30. V. 1871).

www.dacoromanica.ro

Ceea ce în „Războiul civil" e denumit „mașina de stat așa cum este", în scrisoarea din 12.IV.1871 e denumit „mașina birocratică-militară"; ceea ce în „Războiul civil" este exprimat prin cuvintele „să ia pur și simplu în stăpînire", în scrisoarea din 12.IV.1871 este, de asemenea, formulat mai precis, mai clar, mai bine: „a trece dintr-o mînă într-alta". În aceeași scrisoare mai găsim o completare deosebit de grăitoare care nu figurează în „Războiul civil": a nu trece mașina birocratică-militară așa cum este dintr-o mînă într-alta, ci **a o sfărîma**. Comuna *a început* să facă acest lucru, dar, din păcate, nu l-a dus pînă la capăt.

Tocmai aceasta este „condiția prealabilă a oricărei adevărate revoluții populare (N.B.: ce expresie profundă!) pe continent" (de ce pe continent? pentru că în Anglia nu exista pe atunci nici birocrație, nici militarism).

„OPTSPREZECE BRUMAR"

Într-o scrisoare din 12.IV.1871, Marx se referă la ultimul capitol din „Optsprezece brumar". În acest ultim capitol (VII) din „Optsprezece brumar", la p. 98 și 99 (ed. a 4-a, Hamburg, 1907) se spune:

„Aber die Revolution ist gründlich. Sie ist
N.B. ||| noch auf der Reise durch das Fegefeuer begriffen. Sie vollbringt ihr Geschäft mit Methode. Bis zum 2.XII.1851 hatte sie die eine Hälfte ihrer Vorbereitung absolviert, sie absolviert jetzt die andere. Sie vollendete erst die parlamentarische Gewalt, um sie stürzen zu können. Jetzt, wo sie dies erreicht, vollendet sie die *Exekutivgewalt*, reduziert sie auf ihren reinsten Ausdruck, isoliert sie, stellt sie sich als einzigen
N.B. ||| Vorwurf gegenüber, **um alle ihre Kräfte der Zerstörung gegen sie zu konzentrieren** (S. 98). Und wenn sie diese zweite Hälfte ihrer Vorarbeit
N.B. # vollbracht hat, wird Europa von seinem Sitze aufspringen und jubeln: Brav gewühlt, alter Maulwurf!

www.dacoromanica.ro

Ceea ce în „Războiul civil" e denumit „mașina de stat așa cum este", în scrisoarea din 12. IV. 1871 e denumit „mașina birocratică-militară"; ceea ce în „Războiul civil" este exprimat prin cuvintele „să ia pur și simplu în stăpînire", în scrisoarea din 12. IV. 1871 este, de asemenea, formulat mai precis, mai clar, mai bine: „a trece dintr-o mînă într-alta". În aceeași scrisoare mai găsim o completare deosebit de grăitoare care nu figurează în „Războiul civil": a nu trece mașina birocratică-militară așa cum este dintr-o mînă într-alta, ci **a o sfărîma**. Comuna *a început* să facă acest lucru, dar, din păcate, nu l-a dus pînă la capăt.

Tocmai aceasta este „condiția prealabilă a oricărei adevărate revoluții populare (N.B.: ce expresie profundă!) pe continent"[130] (de ce pe continent? pentru că în Anglia nu exista pe atunci nici birocrație, nici militarism).

„OPTSPREZECE BRUMAR"

Într-o scrisoare din 12. IV. 1871, Marx se referă la ultimul capitol din „Optsprezece brumar". În acest ultim capitol (VII) din „Optsprezece brumar", la p. 98 și 99 (ed. a 4-a, Hamburg, 1907) se spune:

Însă revoluția acționează temeinic. Ea mai parcurge încă purgatoriul. Își înfăptuiește opera metodic. Pînă la 2. XII. 1851 ea terminase prima jumătate a activității ei pregătitoare; acum o termină pe cea de-a doua. Ea a desăvîrșit întîi puterea parlamentară pentru a o putea răsturna. Acum, după ce a reușit să facă aceasta, desăvîrșește *puterea executivă*, o reduce la expresia ei cea mai pură, o izolează și și-o contrapune ca obiectiv unic, **pentru a concentra împotriva ei toate forțele sale distructive** (p. 98). Și, cînd revoluția își va fi îndeplinit această a doua jumătate a activității ei pregătitoare, Europa va sări din jilțul ei și va exclama jubilînd: Bine ai săpat, cîrtiță bătrînă! ||| N.B. ||| N.B. # N.B.

www.dacoromanica.ro

Nota bene

Diese Exekutivgewalt mit ihrer ungeheuern bureaukratischen und militärischen Organisation, mit ihrer weitschichtigen und künstlichen Staatsmaschinerie, ein Beamtenheer von einer halben Million neben einer Armee von einer andern halben Million, dieser fürchterliche Parasitenkörper, der sich wie eine Netzhaut um den Leib der französischen Gesellschaft schlingt und ihr alle Poren verstopft, entstand in der Zeit der absoluten Monarchie, beim Verfall des Feudalwesens, den er beschleunigen half" (98). Şi mai departe: prima revoluție franceză „a dezvoltat" (entwickelte) (99) centralizarea, „aber zugleich den Umfang, die Attribute und die Handlanger der Regierungsgewalt. Napoleon vollendete diese Staatsmaschinerie". Monarhia legitimă şi monarhia din iulie „fügten nichts hinzu, als eine grössere Teilung der Arbeit...".

„Die parlamentarische Republik endlich sah sich in ihrem Kampfe wider die Revolution gezwungen, mit den Repressivmassregeln die Mittel und die Zentralisation der Regierungsgewalt zu verstärken. **Alle Umwälzungen vervollkommneten diese Maschine, statt sie zu brechen.** Die Parteien, die abwechselnd um die Herrschaft rangen, betrachteten die Besitznahme dieses ungeheueren Staatsgebäudes als die Hauptbeute des Sieges" (99).

Ce pasaje minunate! *Istoria Franței*, după cum spune Engels în prefața la ediția a 3-a a lui „Optsprezece brumar" (Vorrede zur dritten Auflage), prezintă o importanță deosebită, şi anume:

„Frankreich ist das Land, wo die geschichtlichen Klassenkämpfe *mehr als anderswo* jedesmal *bis zur Entscheidung* durchgefochten wurden, wo also auch die wechselnden politischen Formen, innerhalb deren sie sich bewegen und in denen ihre Resultate sich zusam-

www.dacoromanica.ro

Această putere executivă, cu uriașa ei organizare birocratică și militară, cu complicata și artificiala ei mașină de stat, cu o armată de o jumătate de milion de funcționari, alături de o armată de o altă jumătate de milion de oameni, acest îngrozitor organism parazitar, care învăluie ca o crustă corpul societății franceze, astupîndu-i toți porii, a apărut în epoca monarhiei absolute, în timpul decăderii sistemului feudal, contribuind la grăbirea acestei decăderi" (98). Și mai departe: prima revoluție franceză „a dezvoltat" (entwickelte) (99) centralizarea, „dar în același timp a lărgit amploarea, atributele puterii guvernamentale și a sporit numărul acoliților acesteia. Napoleon a desăvîrșit această mașină de stat". Monarhia legitimă și monarhia din iulie „nu i-au adăugat decît o mai mare diviziune a muncii..."

Nota bene

„În sfîrșit, republica parlamentară s-a văzut silită, în lupta ei împotriva revoluției, să întărească, o dată cu măsurile represive, mijloacele și centralizarea puterii guvernamentale. **Toate revoluțiile au perfecționat această mașină în loc s-o sfărîme.** Partidele care luptau alternativ pentru putere considerau luarea în stăpînire a acestui imens edificiu de stat drept prada principală a învingătorului"*(99)[131].

Ce pasaje minunate! *Istoria Franței*, după cum spune Engels în prefața la ediția a 3-a a lui „Optsprezece brumar" (Vorrede zur dritten Auflage), prezintă o importanță deosebită, și anume:

„Franța este țara în care, de fiecare dată, luptele istorice dintre clase au fost duse, *mai mult ca oriunde, pînă la capăt*, țara în care, prin urmare, și formele politice succesive în cadrul cărora se desfășoară aceste lupte și în care se concretizează rezultatele lor s-au conturat

* Vezi volumul de față, p. 27 — 28. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

menfassen, in den *schärfsten* Umrissen ausgeprägt (S. 3) sind (S. 4). Mittelpunkt des Feudalismus im Mittelalter, Musterland der einheitlichen ständischen Monarchie seit der Renaissance, hat Frankreich in der grossen Revolution den Feudalismus zertrümmert und die reine Herrschaft der Bourgeoisie begründet *in einer Klassizität* wie kein anderes europäisches Land. Und auch der Kampf des aufstrebenden Proletariats gegen die herrschende Bourgeoisie tritt hier in einer, *anderswo unbekannten*, akuten Form auf" (S. 4). ((În ediția a 4-a, această prefață poartă doar semnătura *F.E.* fără dată. De căutat ediția a 3-a, pentru a stabili data!! Între altele, Engels spune aici despre „Optsprezece brumar" că „in der Tat war es eine geniale Arbeit".))

„Mașina de stat" este în majoritatea statelor capitaliste (acum, în 1917, se poate spune în *toate)* o mașină birocratică-militară. În Franța s-a conturat într-o formă *„clasică"* „deosebită" procesul capitalist *general* — pe de o parte, al creării acestei mașini (evul mediu, — monarhia absolută, — monarhia constituțională, — monarhia parlamentară sau republica), iar pe de altă parte al „reducerii acestei mașini la expresia ei cea mai pură" (1917 pretutindeni!!) și implicit al apropierii luptei pentru *„Zerstörung"* a ei. Și tocmai problema acestei „Zerstörung", acestui „brechen", „zerbrechen" este sistematic *trecută sub tăcere* și de oportuniști, și de kautskiști!!!

Marx spune în 18 *52*: „brechen", „Zerstörung".

Marx spune în 18 *71*: „zerbrechen".

Engels vorbește în 1872 („Zur Wohnungsfrage", 2. Auflage, 1887, S.55 in finem) de „dictatura proletariatului". Marx idem în 1875 („Critica programului de la Gotha").

Vezi în *„Neue Zeit"*, *29*,1, S. 796 (10.III.1911), scrisoarea lui Marx către Frankel și Varlin, membri ai Comunei. Această scrisoare este datată 13.V.1871. Manifestînd o profundă simpatie pentru Comună, Marx

www.dacoromanica.ro

în *modul cel mai pregnant* (p. 3—4). Centru al feudalismului în evul mediu, de la Renaștere încoace tipul țării cu monarhie unitară bazată pe stările sociale, Franța a sfărîmat în cursul marii revoluții feudalismul și a instituit dominația pură a burgheziei *într-o formă atît de clasică* cum n-a fost atinsă în nici o altă țară din Europa. Dar și lupta proletariatului, care ridică capul, împotriva burgheziei dominante îmbracă aici o formă acută, *necunoscută altundeva*" (p. 4)*. ((În ediția a 4-a, această prefață poartă doar semnătura *F. E.* fără dată. De căutat ediția a 3-a, pentru a stabili data!! Între altele, Engels spune aici despre „Optsprezece brumar" că, „într-adevăr, a fost o lucrare genială"[132].))

„Mașina de stat" este în majoritatea statelor capitaliste (acum, în 1917, se poate spune în *toate)* o mașină birocratică-militară. În Franța s-a conturat într-o formă *„clasică"* „deosebită" procesul capitalist *general* — pe de o parte, al creării acestei mașini (evul mediu, — monarhia absolută, — monarhia constituțională, — monarhia parlamentară sau republica), iar pe de altă parte al „reducerii acestei mașini la expresia ei cea mai pură" (1917 pretutindeni!!) și implicit al apropierii luptei pentru *„distrugerea"* ei. Și tocmai problema acestei „distrugeri", a „zdrobirii", a „sfărîmării" este sistematic *trecută sub tăcere* și de oportuniști, și de kautskiști!!!

Marx spune în 18 *52*: „sfărîmarea", „distrugerea"[133].

Marx spune în 18 *71*: „a sfărîma"[134].

Engels vorbește în 1872 („Contribuții la problema locuințelor", ediția a 2-a, 1887, la sfîrșitul p. 55) de „dictatura proletariatului"[135]. Marx idem în 1875 („Critica Programului de la Gotha")[136].

Vezi în „*Neue Zeit*", *29*, 1, p. 796 (10. III. 1911), scrisoarea lui Marx către Frankel și Varlin, membri ai Comunei. Această scrisoare este datată 13. V. 1871. Manifestînd o profundă simpatie pentru Comună, Marx

* Vezi volumul de față, p. 31 — 32. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

spune că a scris cîteva sute de scrisori în legătură cu Comuna. Despre provincii, el scrie următoarele: „leider ist ihre (a provinciilor) Aktion eine lokal beschränkte und «friedliche» (pacifique)“ ...„Die Kommune verschwendet, wie mir scheint, zu viel Zeit mit Kleinigkeiten und persönlichen Streitereien“ (796)*.

„OBSERVAȚII CRITICE PE MARGINEA PROIECTULUI DE PROGRAM SOCIAL-DEMOCRAT DIN 1891“

Engels în 1891 spune cele ce urmează mai jos (în „Zur Kritik des sozialdemokratischen Programmentwurfes 1891“, „*Neue Zeit*“, XX, 1, 1901—1902, Seite 5 ff. Scrisoarea lui Engels către Kautsky cu privire la expedierea acestei critici este datată 29.VI.1891).

N.B. „Die politischen Forderungen des Entwurfes haben einen grossen Fehler. Das, was eigentlich gesagt werden sollte, *steht nicht drin*“ (subliniat de Engels) (S.9).

Și Engels arată că constituția germană este un „Abklatsch“ al constituției din 1850, că Reichstagul este (după cum a spus Liebknecht) „das Feigenblatt des Absolutismus“ (S.10).

„...Auf Grundlage dieser Verfassung und der von ihr sanktionierten Kleinstaaterei, auf Grundlage eines Bundes zwischen Preussen, Reuss Greiz Schleiz Lobenstein, wovon das eine soviel Quadratmeilen hat als das andere Quadratzoll, auf solcher Grundlage die «Umwandlung aller Arbeitsmittel in Gemeineigentum» durchführen zu wollen, ist augenscheinlich sinnlos.

Daran zu tasten, ist aber gefährlich. Und dennoch muss so oder so die Sache angegriffen werden. Wie nötig das ist, beweist gerade jetzt der in einem grossen Teile der sozialdemokratischen Presse einreissende Opportunismus. Aus Furcht

* Textul cuprins în chenar a fost scris de V. I. Lenin pe marginea manuscrisului. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

spune că a scris cîteva sute de scrisori în legătură cu Comuna. Despre provincii, el scrie următoarele: „Din păcate, mișcarea lor (a provinciilor) are un caracter prea local și «pașnic»"... „Am impresia că Comuna pierde prea mult timp cu lucruri mărunte și certuri personale" (796)[137].

„OBSERVAȚII CRITICE PE MARGINEA PROIECTULUI DE PROGRAM SOCIAL-DEMOCRAT DIN 1891"

Engels în 1891 spune cele ce urmează mai jos (în „Observații critice pe marginea proiectului de Program social-democrat din 1891", „*Neue Zeit*", XX, 1, 1901—1902, p. 5 și urm.[138]. Scrisoarea lui Engels către Kautsky cu privire la expedierea acestei critici este datată 29. VI. 1891[139]).

„Revendicările politice ale proiectului au o mare lipsă. Tocmai ceea ce trebuia spus *nu figurează acolo*" (subliniat de Engels) (p. 9)*. N.B.

Și Engels arată că constituția germană este „o copie fidelă" a constituției din 1850, că Reichstagul este (după cum a spus Liebknecht) „frunza de viță a absolutismului" (p. 10).

„...Să vrei să înfăptuiești pe baza acestei constituții și a împărțirii în state mici consfințite de ea, pe baza uniunii dintre Prusia și un oarecare ducat pierdut pe undeva, care are tot atîția țoli pătrați cîte mile pătrate are Prusia, să vrei să înfăptuiești pe această bază «transformarea tuturor uneltelor de muncă în proprietate obștească» este o absurditate evidentă.

E.primejdios să abordezi această temă. Și totuși, într-un fel sau altul, ea trebuie atacată. Acest lucru este cu atît mai necesar acum, cînd oportunismul pătrunde tot mai mult (einreissende) într-o mare parte a presei social-democrate. De teama unei reintroduceri a legii împotriva socia-

* Vezi volumul de față, p. 68. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

vor einer Erneuerung des Sozialistengesetzes, aus der Erinnerung an allerlei unter der Herrschaft jenes Gesetzes gefallenen voreiligen Äusserungen soll jetzt auf einmal der gegenwärtige gesetzliche Zustand in Deutschland der Partei genügen können, alle ihre Forderungen auf friedlichem Wege durchzuführen".

Mai departe, Engels spune că de „integrare" „pașnică" se mai poate vorbi („man kann sich vorstellen" — o expresie mai atenuată și mai prudentă: numai *închipui*) în țări ca republicile democratice, Franța, America, în monarhii ca Anglia, „wo die bevorstehende Abkaufung der Dynastie tagtäglich in der Presse besprochen wird und wo diese Dynastie gegen den Volkswillen ohnmächtig ist..."

N.B.: argument și „voința poporului..."

„Aber in Deutschland, wo die Regierung fast allmächtig und der Reichstag und alle anderen Vertretungskörper ohne wirkliche Macht, in Deutschland so etwas proklamieren un noch dazu ohne Not, heisst das Feigenblatt dem Absolutismus abnehmen und sich selbst vor die Blösse binden.

Eine solche Politik kann nur die eigene Partei auf die Dauer irreführen. Man schickt allgemeine, abstrakte politische Fragen in den Vordergrund und verdeckt dadurch die nächsten konkreten Fragen, die Fragen, die bei den ersten grossen Ereignissen, bei der ersten politischen Krise sich selbst auf die Tagesordnung setzen. Was kann dabei herauskommen, als dass die Partei plötzlich im entscheidenden Moment ratlos ist, dass über die entscheidendsten Punkte Unklarheit und Uneinigkeit herrscht, weil diese Punkte

((Problemele abstracte pe primul plan, cele concrete sînt disimulate!!)) Nota bene! N.B. admirabil! e sesizat principalul!

www.dacoromanica.ro

liștilor sau amintindu-și unele declarații premature făcute atunci cînd această lege era în vigoare, se pretinde acum ca partidul să considere actuala ordine legală din Germania ca fiind suficientă pentru a putea realiza pe cale pașnică toate revendicările sale"*.

Mai departe, Engels spune că de „integrare" „pașnică" se mai poate vorbi („ne-o putem închipui" — o expresie mai atenuată și mai prudentă: numai *închipui*) în țări ca republicile democratice, Franța, America, în monarhii ca Anglia, „unde în presă se discută zi de zi problema de a se plăti într-un viitor apropiat dinastiei bani grei drept răscumpărare și unde această dinastie este neputincioasă în fața voinței poporului..."

N.B.: argument și „voința poporului..."

„Dar a proclama așa ceva, și încă fără ca aceasta să fie necesar, în Germania, unde guvernul e aproape atotputernic, iar Reichstagul și toate celelalte instituții reprezentative sînt lipsite de o putere reală, înseamnă să smulgi absolutismului frunza de viță, acoperindu-i goliciunea cu tine însuți.

O asemenea politică nu poate decît să ducă, în cele din urmă, partidul pe un drum greșit. Pe primul plan sînt împinse probleme politice generale, abstracte, fiind astfel disimulate problemele concrete imediate, care la primele evenimente, mari, la prima criză politică se pun de la sine la ordinea zilei. De aici nu poate rezulta nimic altceva decît că în momentul hotărîtor partidul se va pomeni deodată dezorientat, că în partid va domni confuzia și lipsa de unitate în problemele hotărîtoare, fiindcă aceste probleme *n-au*

((Problemele abstracte pe primul plan, cele concrete sînt disimulate!!)) *Nota bene!* N.B. admirabil! e sesizat principalul!

* Vezi volumul de față, p. 68 — 69. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

N.B. *nie diskutiert* worden sind..." (S.10).

„Dies (S.11) Vergessen der grossen Hauptgesichtspunkte über den augenblicklichen Interessen des Tages, dies Ringen und Trachten nach dem Augenblickserfolg ohne Rücksicht auf die späteren Folgen, dies Preisgeben der Zukunft der Bewegung um der Gegenwart der Bewegung willen mag «ehrlich» gemeint sein, *aber Opportunismus ist* und *bleibt* es, und **der «ehrliche» Opportunismus** *ist vielleicht der gefährlichste von allen.* Welches sind nun diese kitzlichen, aber sehr wesentlichen Punkte?"

oportunismul „cinstit" e cel mai primejdios*

„Erstens. Wenn etwas feststeht, so ist es dies, dass unere Partei und die Arbeiterklasse nur zur Herrschaft kommen kann unter der Form der demokratischen Republik. **Diese ist sogar die spezifische Form für die Diktatur des Proletariats, wie schon die grosse französische Revolution gezeigt hat...**"

„...Nun scheint es gesetzlich nicht anzugehen, dass man die Forderung der Republik direkt ins Programm setzt, N.B. obwohl das sogar unter Louis Philippe in Frankreich ebenso zulässig war wie jetzt in Italien. Aber das Faktum, dass man nicht einmal ein offen republikanisches Parteiprogramm in Deutschland aufstellen darf, beweist, wie kolossal die Illusion ist, als könne man dort auf gemütlich friedlichem Wege die Republik einrichten und nicht nur Republik, sondern die kommunistische Gesellschaft.

* Textul în adrat în chenar a fost scris de V. I. Lenin cu creion colorat. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

fost niciodată discutate..." (p. 10).

N.B.

„Această uitare (p. 11) a considerentelor esențiale, fundamentale, de dragul intereselor de moment ale zilei, această goană după succese de moment și luptă pentru dobîndirea lor fără a se ține seama de urmări, această sacrificare a viitorului mișcării de dragul prezentului ei pot să aibă la bază motive «cinstite». *Dar* asta *este* și *rămîne oportunism*, iar **oportunismul «cinstit»** *e poate cel mai primejdios**. Și care sînt aceste probleme delicate, dar atît de esențiale?"

oportunismul „cinstit" e cel mai primejdios

„În primul rînd. Un lucru este neîndoielnic: partidul nostru și clasa muncitoare pot ajunge la putere numai în cadrul unei forme politice cum e republica democratică. **Aceasta din urmă este chiar forma specifică a dictaturii proletariatului, după cum a demonstrat-o marea revoluție franceză...**"**

„...Nu pare a fi cu putință să se includă direct în program revendicarea republicii, deși în Franța acest lucru a fost posibil pînă și sub Ludovic-Filip, iar în Italia este posibil și astăzi. Dar însuși faptul că în Germania partidul nu poate nici măcar să vină cu un program republican fățiș dovedește cît de iluzorie este părerea că în această țară ar putea fi instaurată pe cale pașnică, idilică republica, și nu numai republica, ci și societatea comunistă.

* Vezi volumul de față, p. 69 — 70. — *Nota red.*
** Vezi volumul de față, p. 70. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

Indes kann man an der Republik sich allenfalls vorbeidrücken. Was aber nach meiner Ansicht hinein sollte und hinein kann, das ist die Forderung der *Konzentration aller politischen Macht in den Händen der Volksvertretung*. Und das würde einstweilen genügen, wenn man nicht weitergehen kann".

„deocamdată" „dacă"

„Zweitens. Die Rekonstitution Deutschlands..." Şi anume (a) lichidarea Kleinstaaterei, (b) „Preussen muss aufhören zu existieren, muss in selbstverwaltende Provinzen aufgelöst werden, damit das spezifische Preussentum aufhört, auf Deutschland zu lasten".

N.B.

„...Was soll an die Stelle treten? Nach meiner Ansicht kann das Proletariat nur die Form der einen und unteilbaren Republik gebrauchen. Die Föderativrepublik ist auf dem Riesengebiet der Vereinigten Staaten jetzt noch im Ganzen eine Notwendigkeit, obgleich sie im Osten bereits ein Hindernis wird. **Sie wäre ein Fortschritt in England, wo vier Nationen auf den beiden Inseln** wohnen und trotz eines Parlaments schon jetzt dreierlei Gesetzsysteme nebeneinander bestehen. Sie ist in der kleinen Schweiz schon längst ein Hindernis geworden, erträglich nur, weil die Schweiz sich damit begnügt, ein rein passives Glied des europäischen Staatensystems zu sein. Für Deutschland wäre die föderalistische Verschweizerung ein enormer Rückschritt. Zwei Punkte unter-

aceeaşi idee!!

N.B.* În Anglia „4 naţiuni"

N.B.

---

* N.B. *N. B.*: În Anglia (1891) existau 4 naţiuni, şi *de aceea* republica federativă ar fi însemnat un progres!!

www.dacoromanica.ro

Dar să admitem că problema republicii poate fi, de bine, de rău, ocolită. Ceea ce însă, după părerea mea, trebuie și poate fi inclus în program este revendicarea *concentrării întregii puteri politice în mîinile reprezentanței poporului*. Și acest lucru ar fi deocamdată suficient dacă nu se poate merge mai departe". — „deocamdată" / „dacă"

„În al doilea rînd. Reconstruirea Germaniei..." Și anume (a) lichidarea împărțirii în state mici, (b) „Prusia trebuie să înceteze să mai existe, trebuie să fie divizată în regiuni autonome, pentru ca specificul prusac să nu mai apese asupra Germaniei". — N.B.

„...Ce urmează să ia locul Germaniei de azi? După părerea mea, proletariatul poate folosi numai forma republicii unice și indivizibile. Republica federativă mai este și astăzi, în linii mari, o necesitate pe teritoriul imens al Statelor Unite, deși în ținuturile lor răsăritene ea a și devenit o piedică. **Ea ar reprezenta un pas înainte în Anglia, unde pe cele două insule trăiesc patru națiuni** și unde, deși există un singur parlament, ființează de pe acum concomitent trei sisteme de legislație. În mica Elveție, republica federativă a devenit de mult o piedică, și dacă acolo republica federativă mai poate fi suportată, e numai pentru că Elveția se mulțumește să fie un membru absolut pasiv al sistemului statelor europene. Pentru Germania, o federalizare de tip elvețian ar fi un imens pas înapoi. Două lucruri deosebesc un stat federativ

aceeași idee!!

N.B.* În Anglia „4 națiuni"

N.B.

---

* N.B. — N. B.: În Anglia (1891) existau 4 națiuni, și *de aceea* republica federativă ar fi însemnat un progres!!

www.dacoromanica.ro

scheiden den Bundesstaat vom Einheitsstaat, dass jeder verbündete Einzelstaat, jeder Kanton, seine eigene Zivil-und Kriminalgesetzgebung und Gerichtsverfassung hat, und dann, dass neben dem Volkshaus ein Staatenhaus besteht, worin jeder Kanton, gross oder klein, als solcher stimmt" (S.11). Bundesstaatul nostru = trecerea la un Einheitsstaat. Şi *„revoluţia de sus"* (S.11) din 1866 şi 1870 nu trebuie să fie anulată („rückgängig machen"), ci trebuie „completată" printr-o „mişcare de jos".

N.B. „Also einheitliche Republik. Aber nicht im Sinne der heutigen französischen, die weiter nichts ist, als das 1798 begründete Kaiserreich ohne den Kaiser (S.12). Von 1792 bis 1798 besass jedes französische Departement, jede Gemeinde vollständige Selbstverwaltung nach amerikanischem Muster, und das müssen wir auch haben. Wie die Selbstverwaltung einzurichten ist und wie man ohne Bureaukratie fertig werden kann, das bewies uns Amerika und die erste französische Republik und noch heute Australien, Kanada und die anderen englischen Kolonien. Und eine solche provinzielle und gemeindliche Selbstverwaltung ist weit freier als zum Beispiel der Schweizer Föderalismus, wo der Kanton zwar sehr unabhängig ist gegenüber dem Bund, aber auch gegenüber dem Bezirk und der Gemeinde. Die Kantonalregierungen ernennen Bezirksstatthalter und Präfekten, wovon man in den Ländern englischer Zunge nichts weiss und die wir uns ebenso höflichst in Zukunft

www.dacoromanica.ro

de statul unitar: faptul că fiecare stat confederat, fiecare canton își are propria lui legislație civilă și penală, propria lui justiție și faptul că alături de camera reprezentanților poporului există și o cameră a reprezentanților statelor, în care fiecare canton votează ca atare, indiferent dacă e mare sau mic" (p. 11). Confederația noastră = trecerea la un stat unitar. Și „*revoluția de sus*" (p. 11) din 1866 și 1870 nu trebuie să fie anulată („rückgängig machen"), ci trebuie „completată" printr-o „mișcare de jos"*.

„Așadar, republică unitară, dar nu în sensul actualei Republici Franceze, care nu reprezintă altceva decît imperiul întemeiat în 1798, doar fără împărat (p. 12). Din 1792 pînă în 1798, fiecare departament francez, fiecare comună (Gemeinde) se bucura de o deplină autoadministrare după modelul american, ceea ce trebuie să avem și noi. Cum trebuie organizată autoadministrarea și cum o putem scoate la capăt fără birocrație, acest lucru ni l-au dovedit America și prima Republică Franceză, și ni-l mai dovedesc și astăzi Canada, Australia și alte colonii engleze. Și o astfel de autoadministrare provincială (regională) și comunală este o instituție mult mai liberă decît, de pildă, federalismul elvețian, în care cantonul este, ce-i drept, foarte independent față de Bund, dar și față de district (Bezirk) și de comună. Guvernele cantonale numesc guvernatori (Statthalteri) și prefecți, lucru inexistent în țările de limbă engleză și pe care în viitor va trebui să binevoim să-l înlăturăm și la noi cu tot atîta hotă-

N.B.

* Vezi volumul de față, p. 71. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

verbeten haben wollen wie die preussischen Landräte und Regierungsräte".

„Von allen diesen Sachen wird nicht viel ins Programm kommen dürfen. Ich erwähne sie auch hauptsächlich, um die Zustände in Deutschland zu kennzeichnen, wo so etwas zu sagen nicht angeht, und damit gleichzeitig die Selbsttäuschung, die solche Zustände auf gesetzlichem Wege in die kommunistische Gesellschaft überführen will. Und ferner, um dem Parteivorstand in Erinnerung zu bringen, dass es noch andere politische Fragen von Wichtigkeit gibt als die direkte Gesetzgebung durch das Volk und die unentgeltliche Rechtspflege, ohne die wir am Ende auch vorankommen. Bei der allgemeinen Unsicherheit können diese Fragen von heute auf morgen brennend werden, und was dann, wenn wir sie nicht diskutiert, uns nicht darüber verständigt haben?"

„aluzie"

„Was aber ins Programm kommen kann und was wenigstens indirekt als Andeutung des nicht Sagbaren dienen kann, ist die Forderung:

N.B.

Vollständige Selbstverwaltung in Provinz, Kreis und Gemeinde durch nach allgemeinem Stimmrecht gewählte Beamte; Abschaffung aller von Staatswegen ernannten Lokal-und Provinzialbehörden".

„Ob es sonst noch möglich ist, in Bezug auf die soeben diskutierten Punkte Programmforderungen zu formulieren, kann ich hier nicht so gut beurteilen als Ihr dort. Aber wünschenswert wäre es, dass diese Fragen innerhalb der Partei debattiert würden, ehe es zu spät ist" (S. 12).

www.dacoromanica.ro

rîre ca și pe Landrați-ii și Regierungsrați-ii prusaci"*.

„Din toate acestea nu vor putea intra prea multe în program. Amintesc însă de ele mai ales pentru a caracteriza rînduielile din Germania, unde nu se poate vorbi cu voce tare despre asemenea lucruri, și pentru a sublinia totodată cît de mult se autoînșală cei care doresc să transforme pe cale legală asemenea rînduieli în societate comunistă. Vreau să mai reamintesc apoi Conducerii partidului că în afară de legiferarea directă de către popor și de justiția gratuită, fără de care, la urma urmelor, o vom scoate cumva la capăt, mai există și alte probleme politice importante. Dată fiind nesiguranța generală, aceste probleme pot deveni de pe o zi pe alta arzătoare, și ce se va întîmpla dacă nu le vom discuta în prealabil și nu vom ajunge la o înțelegere asupra lor?"

„Dar ceea ce poate intra în program și poate constitui cel puțin indirect o aluzie la ceea ce nu se poate spune direct este următoarea revendicare: „aluzie"

Autoadministrare deplină în provincii, districte și comune, exercitată de către funcționari aleși prin vot universal; desființarea tuturor autorităților locale și provinciale numite de stat"**. N.B.

„Dacă se mai pot formula și alte revendicări în program în legătură cu punctele examinate mai sus, de acest lucru voi vă puteți da seama mai bine acolo, pe loc, decît eu aici. Ar fi însă de dorit ca aceste probleme să fie discutate în cadrul partidului pînă nu e **prea tîrziu" (p. 12).**

* Vezi volumul de față, p. 72—73. — *Nota red.*
** Vezi volumul de față, p. 73. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

N.B. + ibidem Engels spune pur și simplu: „5. Vollständige Trennung von Kirche und Staat. Alle religiösen Gemeinschaften ohne Ausnahme werden vom Staate als Privatgenossenschaften behandelt. Sie verlieren jede Unterstützung aus öffentlichen Mitteln und jeden Einfluss auf die öffentlichen Schulen". Și atîta tot!! *N.B.*: în loc de „declararea religiei drept chestiune privată"?? [Vezi p. 32, jos, tot aici.]

Așadar, Engels în 1891 (29.VI.1891), vorbind despre programul politic al social-democrației:

(1) se ridică de-a dreptul împotriva *oportunismului* atunci cînd vorbește despre pătrunderea acestuia în rîndurile partidului, definindu-l ca „uitare a (corelațiilor) «punctelor de vedere» esențiale, fundamentale, principale".

(2) repetă definiția „dictaturii proletariatului".

(3) insistă asupra republicii (ca „formă specifică a dictaturii proletariatului").

(4) insistă asupra înlăturării din autoadministrarea locală a tuturor funcționarilor numiți de stat.

(5) e împotriva iluziei posibilității unei căi *exclusiv* pașnice, *exclusiv* legale.

Totul e foarte clar!

Din punct de vedere teoretic, **N.B.** îmbinarea dictaturii proletariatului cu o autoadministrare locală deplină.

Burghezia a preluat de la monarhia feudală + monarhia absolută mașina de stat „birocratică-militară" și a dezvoltat-o. Oportuniștii (îndeosebi în anii 1914—1917) s-au integrat în ea (imperialismul, care reprezintă o epocă în țările înaintate, a întărit-o în general foarte mult). Sarcina revoluției proletare: „**Zerbrechen**", a sfărîma această mașină, a o înlocui printr-o autoadministrare deplină jos, în provincie, și prin puterea *directă* a proletariatului înarmat, prin dictatura lui, sus.

Prin ce trebuie unite, legate între ele comunele? Prin nimic, spun anarhiștii (α). Prin intermediul birocrației

www.dacoromanica.ro

+ ibidem Engels spune pur şi simplu: „5. Separare totală a bisericii de stat. Toate comunităţile religioase, fără excepţie, sînt considerate de stat drept asociaţii particulare. Ele nu mai capătă nici o subvenţie din fondurile statului şi nu mai pot exercita nici o influenţă asupra şcolilor de stat“[140]. Şi atîta tot!! *N.B.*: în loc de „declararea religiei drept chestiune privată“??[141] [Vezi p. 32, jos, tot aici*.] N.B.

Aşadar, Engels în 1891 (29. VI. 1891), vorbind despre programul politic al social-democraţiei:

(1) se ridică de-a dreptul împotriva *o p o r t u n i s m u l u i* atunci cînd vorbeşte despre pătrunderea acestuia în rîndurile partidului, definindu-l ca „uitare a (corelaţiilor) «punctelor de vedere» esenţiale, fundamentale, principale“.

(2) repetă definiţia „dictaturii proletariatului“.

(3) insistă asupra republicii (ca „formă specifică a dictaturii proletariatului“).

(4) insistă asupra înlăturării din autoadministrarea locală a tuturor funcţionarilor numiţi de stat.

(5) e împotriva iluziei posibilităţii unei căi *exclusiv* paşnice, *exclusiv* legale.

Totul e foarte clar!

Din punct de vedere teoretic, N.B. îmbinarea dictaturii proletariatului cu o autoadministrare locală deplină.

Burghezia a preluat de la monarhia feudală + monarhia absolută maşina de stat „birocratică-militară“ şi a dezvoltat-o. Oportuniştii (îndeosebi în anii 1914—1917) s-au integrat în ea (imperialismul, care reprezintă o epocă în ţările înaintate, a întărit-o în general foarte mult). Sarcina revoluţiei proletare: „a sfărîma“, a zdrobi această maşină, a o înlocui printr-o autoadministrare deplină jos, în provincie, şi prin puterea *directă* a proletariatului înarmat, prin dictatura lui, sus.

Prin ce trebuie unite, legate între ele comunele? prin nimic, spun anarhiştii (α). Prin intermediul birocraţiei şi

* Vezi volumul de faţă, p. 231. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

şi al castei militare, spune (şi aşa procedează) burghezia (β). Prin uniunea, prin organizaţia muncitorilor înarmaţi (*„Sovietele de deputaţi ai muncitorilor“ !)*, spune marxismul (γ).

Bilanţul: aproximativ:

(α) = „desfiinţarea“ statului; (β) = eternizarea (mai exact: salvgardarea) statului; (γ) = folosirea revoluţionară a statului (dictatura proletariatului; sfărîmarea vechii maşini; reprimarea împotrivirii burgheziei; unirea şi legarea între ele a unor comune pe deplin democratice de către proletariatul înarmat, centralizat) în vederea *trecerii* la desfiinţarea claselor, la *comunism*, care duce la *dispariţia treptată a statului*.

Ad (α) — apoliticism; ad (γ) — participarea la lupta politică *în vederea* pregătirii pentru folosirea revoluţionară a statului.

În lucrarea sa „Voraussetzungen“, S.24, Bernstein subliniază îndeosebi răspunsul dat de Engels, la 13.IX. 1890 (în „Sozialdemokrat“), „tinerilor“, redîndu-l în felul următor: „Engels erklärte die Bewegung der Jungen für eine blosse «Literaten-und Studentenrevolte», warf ihr «krampfhaft verzerrten Marxismus» vor und erklärte, was von dieser Seite der Fraktion vorgeworfen werde, laufe im besten Falle auf Lappalien hinaus; möge die «Sächsische Arbeiter-Zeitung» auf eine Überwindung der erfolgssüchtigen parlamentarischen Richtung in der Sozialdemokratie durch den gesunden Sinn der deutschen Arbeiter hoffen, solange sie wolle, er, Engels, hoffe nicht mit, ihm sei von einer solchen Mehrheit in der Partei nichts bekannt“. (Aşa redă Bernstein răspunsul, confruntîndu-l cu observaţiile făcute de Engels în 1887 în prefaţa la „Zur Wohnungsfrage“ *N.B.*)*

de menţionat, între altele, că, în critica proiectului de program de la Erfurt, Engels a mai scris şi următoarele cu privire la problema camerelor paritare:

* Textul cuprins în chenar a fost scris de V. I. Lenin pe marginea manuscrisului. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

al castei militare, spune (şi aşa şi procedează) burghezia (β). Prin uniunea, organizaţia muncitorilor înarmaţi (*„Sovietele de deputaţi ai muncitorilor“ !)*, spune marxismul (γ).

(α) = „desfiinţarea“ statului; (β) = eternizarea (mai exact: salvgardarea) statului; (γ) = folosirea revoluţionară a statului (dictatura proletariatului; sfărîmarea vechii maşini; reprimarea împotrivirii burgheziei; unirea şi legarea între ele a unor comune pe deplin democratice de către proletariatul înarmat, centralizat) în vederea *trecerii* la desfiinţarea claselor, la *comunism*, care duce la *dispariţia treptată a statului*.

Bilanţul: aproximativ:

Ad (α)* — apoliticism; ad (γ) — participarea la lupta politică *în vederea* pregătirii pentru folosirea revoluţionară a statului.

În lucrarea sa „Premisele“, p. 24, Bernstein subliniază îndeosebi răspunsul dat de Engels, la 13. IX. 1890 (în „Sozialdemokrat“)[142], „tinerilor“[143], redîndu-l în felul următor: „Engels a caracterizat mişcarea tinerilor drept o simplă «revoltă a unor literaţi şi studenţi», imputîndu-le «marxismul lor monstruos de denaturat»; el a declarat că reproşurile şi acuzaţiile lor la adresa fracţiunii se reduc, în cel mai bun caz, la nişte fleacuri; «Sächsische Arbeiter-Zeitung» n-are decît să spere că bunul-simţ al muncitorilor germani va învinge curentul parlamentar, avid de succese ieftine, din cadrul social-democraţiei; el, Engels, nu poate împărtăşi această speranţă, întrucît nu are cunoştinţă de existenţa unei asemenea majorităţi în partid“. (Aşa redă Bernstein răspunsul, confruntîndu-l cu observaţiile făcute de Engels în 1887 în prefaţa la „Contribuţii la problema locuinţelor“[144]. *N. B.*)

de menţionat, între altele, că, în critica proiectului de program de la Erfurt, Engels a mai scris şi următoarele cu privire la problema camerelor paritare:

* — la punctul (α). — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

Sic! („cursă")

admirabil!

„...wäre zu bemerken, dass wir mit Arbeitskammern von Halb-Arbeitern und Halb-Unternehmern geleimt wären. Auf Jahre hinaus werden da die Majoritäten stets auf Seiten der Unternehmer sein, wozu ein schwarzes Schaf unter den Arbeitern genügt. Wird nicht ausgemacht, dass in Streitfällen *beide Hälften separat* (subliniat de Engels) Meinung abgeben, wäre es viel besser, eine Unternehmerkammer und *daneben eine unabhängige Arbeiterkammer zu haben*" (S.13). (Subliniat de Engels.)

N.B.: Engels despre trusturi:

În aceeași critică a proiectului de program de la Erfurt, Engels scrie următoarele în legătură cu expresia „*Planlosigkeit*": „Und wenn wir von den Aktiengesellschaften übergehen zu den Trusts, die ganze Industriezweige beherrschen und monopolisieren, so hört da nicht nur die *Privatproduktion* auf, sondern auch die *Plänlosigkeit*" (S.8).

ΣΣ: Marx în 1852 — sarcina: „a sfărîma" mașina birocratică-militară. —

Marx în 1871 — însemnătatea Comunei din Paris: încercarea *de a sfărîma* mașina birocratică-militară. —

Engels (+ Marx) în 1875 se pronunță în modul cel mai categoric „împotriva" statului (aici, p. 13).

Marx și Engels în anii 1872—1891 — „dictatura proletariatului". —

De căutat și de verificat dacă Marx și Engels au vorbit de „dictatura proletariatului" *înainte de 1871!* Se pare că nu!

www.dacoromanica.ro

„...trebuie arătat că, cu camerele de muncă compuse pe jumătate din muncitori şi pe jumătate din patroni, am cădea într-o cursă. E de ajuns ca printre muncitori să se găsească o singură oaie rîioasă, ca, încă timp de mulţi ani, majoritatea să fie întotdeauna de partea patronilor. Dacă nu se va conveni ca în problemele litigioase *ambele părţi* să-şi dea *separat* (subliniat de Engels) avizul, ar fi mult mai bine să existe o cameră a patronilor şi, *alături de ea, o cameră de sine stătătoare a muncitorilor*" (p. 13). (Subliniat de Engels.)[145]

Sic! („cursă")

admi-

rabil!

În aceeaşi critică a proiectului de program de la Erfurt, Engels scrie următoarele în legătură cu expresia „*lipsă de plan*": „Dacă trecem de la societăţile pe acţiuni la trusturi, care îşi subordonează şi monopolizează ramuri întregi ale industriei, apoi aici încetează nu numai *producţia privată*, ci şi *lipsa de plan*" (p. 8)*.

N.B.: Engels despre trusturi:

Bilanţul general: Marx în 1852 — sarcina: „a sfărîma" maşina birocratică-militară[146]. —

Marx în 1871 — însemnătatea Comunei din Paris: încercarea *de a sfărîma* maşina birocratică-militară[147].

Engels (+ Marx) în 1875 se pronunţă în modul cel mai categoric „împotriva" statului[148] (aici, p. 13**).

Marx şi Engels în anii 1872—1891 — „dictatura proletariatului". —

De căutat şi de verificat dacă Marx şi Engels au vorbit de „dictatura proletariatului" *înainte de 1871*!*** Se pare că nu!

* Vezi volumul de faţă, p. 67. — *Nota red.*
** Vezi volumul de faţă, p. 167. — *Nota red.*
*** Vezi volumul de faţă, p. 33 — 34. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

În *Manifestul Comunist* (1847) — numai „revoluția proletară", „revoluția comunistă", „Umsturz prin violență aller bisherigen Gesellschaftsordnung..." „die Erhebung des Proletariats zur herrschenden Klasse, die Erkämpfung der Demokratie" (sfîrșitul capitolului al II-lea) = erster Schritt (= prima formulare!!)*.

Engels în 1891 — dictatura proletariatului + înlăturarea funcționarilor de stat din autoadministrarea locală. —

~„~ în același an, în prefața la „Războiul civil" atrage în mod special atenția asupra pericolului pe care îl reprezintă „credința superstițioasă în stat" care predomină în Germania (vezi aici, p. *3 4—3 5)*.

BRIEFE VON F. ENGELS ÜBER DIE FRANZÖSISCHE ARBEITERPARTEI

În „Neue Zeit", XIX, 1 (1901, 2. I, nr. 14, S.423—427) au fost publicate „*Briefe von F. Engels* über die französische Arbeiterpartei".

(((Bernstein a publicat în „Mouvement Socialiste" (nr. 45) (evident în 1900) scrisorile scrise de Engels împotriva guesdiștilor în 1881, 1882 și 1883. Ele au fost retipărite în original în „Vorwärts" nr. 277 și 278 din 28 și 29.XI.1900. Aceste scrisori, în care Engels aparent apără pe Clemenceau, au fost folosite de oportuniști. Atunci Lafargue a publicat în „Socialiste" (nr. 115 din 24.XI.1900) o serie de scrisori din perioada 1886—1895, care au fost apoi publicate în numărul menționat din „*Neue Zeit*".)))

Din punct de vedere teoretic, aceste scrisori nu conțin nimic important. De menționat doar 6.III.1894:

„Aber wir haben die Republik in Frankreich, werden uns die Exradikalen sagen; bei Euch ist es etwas anderes.

* Acest alineat a fost scris de V. I. Lenin pe partea din stînga a paginii manuscrisului, în dreptul celor trei alineate precedente. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

În „*Manifestul Comunist*“ (1847) — numai „revoluția proletară“, „revoluția comunistă“, „doborîrea prin violență a întregii orînduiri sociale de pînă acum“... „ridicarea proletariatului la rangul de clasă dominantă, cucerirea democrației“ (sfîrșitul capitolului al II-lea) = primul pas (= prima formulare!!)[149].

Engels în 1891 — dictatura proletariatului + înlăturarea funcționarilor de stat din autoadministrarea locală[150].—

~ „ ~ în același an, în prefața la „Războiul civil“, atrage în mod special atenția asupra pericolului pe care îl reprezintă „credința superstițioasă în stat“ care predomină în Germania[151] (vezi aici, p. *3 4 —3 5* *).

SCRISORILE LUI F. ENGELS DESPRE PARTIDUL MUNCITORESC FRANCEZ

În „Neue Zeit“, XIX, 1 (1901, 2. I, nr. 14, p. 423—427) au fost publicate „*Scrisorile lui F. Engels* despre Partidul muncitoresc francez“[152].

(((Bernstein a publicat în „Mouvement Socialiste“[153] (nr. 45) (evident în 1900) scrisorile scrise de Engels împotriva guesdiștilor[154] în 1881, 1882 și 1883. Ele au fost retipărite în original în „Vorwärts“[155] nr. 277 și 278 din 28 și 29. XI. 1900. Aceste scrisori, în care Engels aparent apără pe Clemenceau, au fost folosite de oportuniști. Atunci Lafargue a publicat în „Socialiste“[156] (nr. 115 din 24. XI. 1900) o serie de scrisori din perioada 1886—1895, care au fost apoi publicate în numărul menționat din „*Neue Zeit*“.)))

Din punct de vedere teoretic, aceste scrisori nu conțin nimic important. De menționat doar

6. III. 1894:

„Da, dar la noi, în Franța, e republică, ne vor spune exradicalii; voi nu o aveți. Noi putem să ne folosim de

* Vezi volumul de față, p. 241. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

Wir können bei uns die Regierung für sozialistische Massregeln ausnützen! — Dem Proletariat gegenüber unterscheidet sich die Republik von der Monarchie nur dadurch, dass sie die *fertige*, geeignete politische Form für die künftige Herrschaft des Proletariats ist. Ihr habt vor uns den Vorteil voraus, sie schon zu haben. *Wir anderen müssen 24 Stunden verlieren, um sie zu schaffen* (S.425) (subliniat de Engels). Aber wie jede andere Regierungsform, so wird auch die Republik durch das bestimmt, was ihren Inhalt ausmacht. Solange sie die Form der bürgerlichen Demokratie ist, ist sie uns ebenso feindlich als irgend eine Monarchie (abgesehen von den *Formen* dieser Feindseligkeit). Es ist deshalb eine ganz unverzeihliche Illusion, sie ihrem Wesen nach für eine sozialistische Form zu halten. Wir können ihr Konzessionen entreissen, aber sie niemals mit der Ausführung unserer eigenen Aufgaben betrauen, selbst wenn wir sie durch eine Minorität kontrollieren könnten, die stark genug ist, dass sie sich von heute auf morgen in die Majorität verwandeln kann".

Introducerea lui Engels la „Die Klassenkämpfe in Frankreich", datată (N.B.): 6.III.1895.

3.IV.1895:

„X... hat mir einen hübschen Streich gespielt. Er hat aus meiner* «Einleitung» zu den Artikeln von Marx über Frankreich von 1848—1850 alles das entnommen, was ihm dazu dienen kann, die *um jeden Preis friedliche und antigewalttätige Taktik* zu stützen, die zu predigen ihm seit etlicher Zeit beliebt, zumal in diesem Augenblick, wo man in Berlin Zwangsgesetze vorbereitet. Aber diese Taktik predige ich nur für *das Deutschland von heute*, und das obendrein noch *unter allem Vorbehalt* (sous bonne réserve). In Frankreich, Belgien, Italien, Österreich kann diese Taktik in ihrer Gesamtheit nicht befolgt werden, und für Deutsch-

N.B.

* În manuscris, de la cuvîntul „meiner" porneşte o săgeată spre data „6. III. 1895". — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

cîrmuire pentru înfăptuirea unor măsuri socialiste! În ceea ce privește proletariatul, republica se deosebește de monarhie doar prin aceea că este forma politică *gata* pregătită, potrivită pentru viitoarea dominație a proletariatului. Avantajul vostru față de noi este că o aveți deja. *Nouă ne trebuie 24 de ore pentru a o crea* (p. 425) (subliniat de Engels). Iar republica, ca orice altă formă de guvernămînt, este determinată de conținutul ei; atîta timp cît este o formă a democrației burgheze, ea ne este tot atît de ostilă ca orice monarhie (abstracție făcînd de *formele* de manifestare a acestei ostilități). De aceea a crede că republica este o formă socialistă este o iluzie cu totul de neiertat. Noi putem să-i smulgem unele concesii, dar niciodată nu-i vom putea încredința înfăptuirea propriilor noastre sarcini, chiar dacă am avea posibilitatea s-o controlăm printr-o minoritate care să fie destul de puternică, încît să poată deveni de pe o zi pe alta majoritate"[157].

Introducerea lui Engels la „Luptele de clasă în Franța", datată (N.B.): 6. III. 1895[158].

3. IV. 1895:

„X... mi-a jucat o festă urîtă. El a extras din «Introducerea» mea la articolele lui Marx cu privire la Franța din 1848—1850 tot ce-i putea servi pentru a apăra *tactica cu orice preț pașnică, antiviolentă*, pe care îi place s-o propovăduiască de la un timp încoace și mai ales acum, cînd la Berlin se pregătesc legi excepționale. Eu însă recomand această tactică numai pentru *Germania de astăzi*, și încă *cu multă rezervă*. În ceea ce privește Franța, Belgia, Italia, Austria, această tactică n-ar putea fi aplicată în întregime, iar în cazul Germaniei ea poate N.B.

www.dacoromanica.ro

land kann sie morgen schon undurchführbar werden". (Subliniat de Engels.)

N.B. comp. „*Weg zur Macht*", 2 Auflage, 1910, S.51, scrisoarea lui Engels către Kautsky din 1.IV.1895: „Zu meinem Erstaunen sehe ich heute im «Vorwärts» einen Auszug aus meiner «Einleitung» ohne mein Vorwissen abgedruckt und derartig zurechtgestutzt, dass ich als friedfertiger Anbeter der Gesetzlichkeit quand même dastehe. Um so lieber ist es mir, dass das Ganze jetzt in der «Neuen Zeit» erscheint, damit dieser schmähliche Eindruck verwischt wird. Ich werde Liebknecht sehr bestimmt darüber meine Meinung sagen und auch denjenigen, die, wer sie auch seien, ihm diese Gelegenheit gegeben haben, meine Meinung zu entstellen".

N.B.

2.VI.1894:

„Dieses Vorwärtsdrängen des Sozialismus, das sich bei Euch zeigt, könnte zu einem entscheidenden Konflikt führen, in welchem Ihr die ersten Siege davontragt. Die revolutionäre Tradition des Landes und der Hauptstadt, der Charakter Eurer Armee, die seit 1870 auf einer viel populäreren Grundlage reorganisiert worden ist, all dies macht eine ähnliche Eventualität möglich. Aber um den Sieg zu sichern, um die Grundlagen der kapitalistischen Gesellschaft fallen zu machen, dazu bedürft Ihr der tatkräftigen Stütze einer sozialistischen Partei, die stärker, zahlreicher, kampfgeübter, bewusster ist als die, über welche Ihr verfügt. Es würde die Erfüllung dessen sein, was wir seit vielen Jahren vorausgesehen und vorausgesagt haben: die Franzosen geben das Signal, eröffnen das Feuer, und die Deutschen entscheiden die Schlacht".

22.XI.1887:

„Sie werden im L... die Rede von N. im Wahlkreis von K. gelesen haben. Mit Recht klagt er darüber, dass die Partei mehr und mehr *verspiessbürgert* (va s'embourgeoissant). Es ist dies das Unglück aller extremen Parteien, sobald

www.dacoromanica.ro

deveni inaplicabilă chiar mîine"... (Subliniat de Engels)[159].

comp. „*Drumul spre putere*", ediția a 2-a, 1910, p. 51, scrisoarea lui Engels către Kautsky din 1. IV. 1895: „Spre marea mea mirare, găsesc astăzi în «Vorwärts» un extras din «Introducerea» mea publicat fără știința mea și ciuntit în așa fel, încît apar ca un pașnic admirator al legalității cu orice preț. Cu atît mai mulțumit sînt că ea apare acum în întregime în «Neue Zeit», și în felul acesta se va șterge această impresie rușinoasă. Voi spune categoric părerea mea în această chestiune atît lui Liebknecht, cît și tuturor acelora care, indiferent cine ar fi ei, i-au dat posibilitatea să denatureze punctul meu de vedere fără să-mi spună nici un cuvînt în această privință"[160]. N.B. N.B.

2. VI. 1894:

„Această ofensivă a mișcării socialiste care se observă la voi ar putea duce la un conflict decisiv, în care voi să repurtați primele victorii; tradițiile revoluționare ale țării și capitalei, caracterul armatei voastre reorganizată din 1870 pe o bază de masă mult mai largă, — toate acestea fac posibilă o asemenea eventualitate. Dar pentru a asigura victoria, pentru a nărui temeliile societății capitaliste, aveți nevoie de sprijinul activ al unui partid socialist mai puternic, mai numeros, mai încercat, mai conștient decît acela pe care îl aveți. Atunci s-ar înfăptui ceea ce noi am prevăzut și am prezis de mulți ani încoace: francezii dau semnalul, deschid focul, iar germanii hotărăsc deznodămîntul bătăliei"[161].

22. XI. 1887:

„Cred că ați citit în L... cuvîntarea ținută de N. în circumscripția electorală K. El se plînge, și pe bună dreptate, că partidul *se îmburghezește* tot mai mult. Aceasta e nenorocirea tuturor partidelor extreme de îndată ce

www.dacoromanica.ro

die Stunde naht, wo sie «möglich» werden. Aber unsere Partei kann in dieser Beziehung eine gewisse Grenze nicht überschreiten, ohne sich selbst aufzuheben, *und es scheint mir, dass wir in Frankreich wie in Deutschland an dieser Grenze angelangt sind. Zum Glücke ist es noch Zeit, dem Einhalt zu tun*" (subliniat de Engels) (S.426).

27.X.1890 — contra „Junge"; ei sînt cu toţii nişte carierişti, nişte pretinşi marxişti („eu nu sînt marxist", spunea Marx referindu-se la oameni de teapa lor) — şi Marx ar fi spus în acest caz ca Heine: „Ich habe Drachen gesäet und habe Flöhe geerntet" (S.427).

ibidem. S.794. „*Marx über den Schutzzoll*", cuvîntarea **(a doua)** nepublicată a lui Marx despre liber-schimbism, în traducerea lui Weydemeyer (ediţia din 1848), apărută în „New-Yorker Volkszeitung". Despre protecţionism. Printre altele:

„Im allgemeinen können die sozialen Reformen aber auch niemals durch die Schwäche des Starken bewirkt werden; sie müssen und werden ins Leben gerufen werden durch die Stärke des Schwachen".

Marx în 1848? *nu mai tîrziu de* 1848

SCRISOAREA LUI ENGELS CĂTRE BEBEL

O importanţă *excepţională* în problema statului o are scrisoarea lui **Engels** către *Bebel* din *18/28.III 1875* (Bebel. „Aus meinem Leben", Bd. II, S. 318 ff. Stuttgart, 1911: Vorwort, 2.IX.1911).

Iată, în întregime, pasajul cel mai important:

„...Der freie Volksstaat ist in den freien Staat verwandelt. Grammatikalisch genommen ist ein freier Staat ein solcher, wo der Staat frei gegenüber seinen Bürgern ist, also ein Staat mit despotischer Regierung. **Man sollte das ganze Gerede vom Staat** (S. 321) **fallen** (322) **lassen**, besonders *seit der Kommune*, **die schon kein Staat im eigentlichen Sinne mehr war.** Der «*Volksstaat*»

N.B.

www.dacoromanica.ro

sînt «tolerate». Partidul nostru însă nu poate depăși în această privință o anumită limită fără să se trădeze pe sine însuși, și *mi se pare că în Franța, ca și în Germania, am și atins această limită. Din fericire, nu este încă prea tîrziu să ne oprim*" (subliniat de Engels) (p. 426)[162].

27. X. 1890 — contra „tinerilor"; ei sînt cu toții niște carieriști, niște pretinși marxiști („eu nu sînt marxist", spunea Marx referindu-se la oameni de teapa lor) — și Marx ar fi spus în acest caz ca Heine: „Am semănat dinți de balaur și am cules purici"[163] (p. 427)[164].

ibidem, p. 794, „*Marx despre taxele vamale protecționiste*, cuvîntarea (a doua) nepublicată a lui Marx despre liber-schimbism, în traducerea lui Weydemeyer (ediția din 1848) apărută în „New-Yorker Volkszeitung"[165]. Despre protecționism. Printre altele:

„În general însă, reformele sociale nu pot fi niciodată realizate de slăbiciunea celui puternic; ele trebuie să fie realizate și vor fi realizate de puterea celui slab"[166].

Marx în 1848? *nu mai tîrziu* de 1848.

SCRISOAREA LUI ENGELS CĂTRE BEBEL

O importanță *excepțională* în problema statului o are scrisoarea lui **Engels** către *Bebel* din *18/28. III. 1875*[167] (Bebel. „Din viața mea", vol. II, p. 318 și urm. Stuttgart, 1911: Prefață, 2. IX. 1911).

Iată, în întregime, pasajul cel mai important:

„...Statul popular liber s-a transformat în stat liber. În accepția gramaticală a acestor cuvinte, stat liber înseamnă un stat care este liber față de cetățenii săi, prin urmare un stat cu o formă de guvernămînt despotică. **Ar trebui să fie lăsată la o parte toată flecăreala despre stat** (p. 321—322), mai ales *de la Comună încoace*, **care nu a mai fost un stat în adevăratul înțeles al**

N.B.

www.dacoromanica.ro

ist uns von den Anarchisten bis zum Überdruss in die Zähne* geworfen worden, obwohl schon die Schrift Marx' gegen Proudhon und nachher das «Kommunistische Manifest» direkt sagen, dass *mit Einführung der sozialistischen Gesellschaftsordnung* **der Staat sich von selbst auflöst und verschwindet.** Da nun der Staat doch nur eine vorübergehende Einrichtung ist, deren man sich im Kampf, in der Revolution bedient, um seine Gegner gewaltsam niederzuhalten, so ist es purer Unsinn, von freiem Volksstaat zu sprechen: solange das Proletariat den Staat noch *gebraucht* (subliniat de Engels), gebraucht es ihn *nicht im Interesse der Freiheit, sondern der Niederhaltung seiner Gegner, und sobald von Freiheit die Rede sein kann hört der Staat als solcher auf, zu bestehen.* Wir würden daher vorschlagen, überall statt *Staat* «Gemeinwesen» zu setzen, ein gutes altes deutsches Wort, das das französische «Kommune» sehr gut vertreten kann" (subliniat de Engels).

N.B.

N.B.

Acesta este, cred, pasajul cel mai remarcabil şi, probabil, cel mai tăios, ca să zicem aşa, din cîte au scris Marx şi Engels *„împotriva* statului".

(1) „Trebuie să fie lăsată la o parte toată flecăreala despre stat".

(2) „Comuna nu a mai fost un stat în adevăratul înţeles al cuvîntului" (dar ce anume? evident, o formă de trecere de la stat la nestat!).

(3) Destul „ne-au scos ochii" (in die Zähne geworfen — literal=ne-au aruncat drept în faţă) anarhiştii cu „statul popular". (Marx şi Engels se jenau deci de această greşeală evidentă a prietenilor lor germani; ei o considerau însă — şi, *în împrejurările* **de atunci** firește, pe bună dreptate — ca o greşeală incomparabil mai puţin gravă decît greşeala anarhiştilor. N.B.!!)

* „(Gerade) in die Zähne = gerade ins Gesicht": dicţionarul lui Sanders.

www.dacoromanica.ro

cuvîntului. Destul ne-au scos ochii* anarhiştii cu «*statul popular*», deşi încă în lucrarea lui Marx împotriva lui Proudhon şi apoi în «Manifestul Comunist» se spune de-a dreptul că, *o dată cu instaurarea orînduirii sociale socialiste*, **statul se dizolvă (sich auflöst) de la sine şi dispare.** Întrucît statul nu este decît o instituţie trecătoare, folosită în luptă, în revoluţie, pentru a-i reprima prin violenţă pe adversari, este o curată absurditate să se vorbească de statul popular liber: atîta timp cît proletariatul mai *are nevoie* (subliniat de Engels) de stat, el are nevoie de acesta *nu în interesul libertăţii, ci în vederea reprimării adversarilor săi, şi de îndată ce va putea fi vorba de libertate, statul ca atare va înceta să mai există.* Noi am propune deci ca în loc de *stat* să se spună peste tot «comunitate» («Gemeinwesen»), minunat cuvînt german vechi care corespunde cuvîntului francez «commune»" (subliniat de Engels)**.

N.B.

N.B.

Acesta este, cred, pasajul cel mai remarcabil şi, probabil, cel mai tăios, ca să zicem aşa, din cîte au scris Marx şi Engels „*împotriva* statului".

(1) „Trebuie să fie lăsată la o parte toată flecăreala despre stat".

(2) „Comuna **nu** a mai fost un stat în adevăratul înţeles al cuvîntului" (dar ce anume? evident, o formă de trecere de la stat la nestat!).

(3) Destul „ne-au scos ochii" (literal = ne-au aruncat drept în faţă) anarhiştii cu „statul popular". (Marx şi Engels se jenau deci de această greşeală evidentă a prietenilor lor germani; ei o considerau însă — şi, *în împrejurările* **de atunci**, firesc, pe bună dreptate — ca o greşeală incomparabil mai puţin gravă decît greşeala anarhiştilor. N.B.!!)

* „(Drept) în dinţi = drept în faţă": dicţionarul lui Sanders.
** Vezi volumul de faţă, p. 64. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

(4) Statul „se descompune („se dizolvă") de la sine [Nota bene] și dispare..." (cf. mai tîrziu: „dispare treptat") „o dată cu instaurarea orînduirii sociale socialiste..."

(5) Statul este „o instituție trecătoare", necesară „în luptă, în revoluție..." (necesară *proletariatului*, firește)...

(6) Statul este necesar *nu în interesul libertății*, ci în vederea *reprimării* (?Niederhaltung nu înseamnă propriu-zis reprimare, ci împiedicare a restaurației, ținere în stare de supunere) *a adversarilor proletariatului*.

(7) Cînd va exista libertate, nu va mai exista stat.

De obicei, noțiunile de „libertate" și „democrație" sînt considerate ca identice, fiind adesea folosite una în locul celeilalte. Tocmai așa procedează foarte adeseori marxiștii vulgari (în frunte cu Kautsky, Plehanov & Co.).

În realitate, democrația exclude libertatea. Dialectica (mersul) dezvoltării este următoarea : de la absolutism la democrația burgheză; de la democrația burgheză la democrația proletară; de la democrația proletară la nici un fel de democrație*.

N.B. !!!! (8) „Noi" (adică Engels și *Marx)* am propune ca în loc de „stat" să se spună *„peste tot"* (în program) „comunitate" (Gemeinwesen), „comună"!!!

De aici se vede cum au vulgarizat, cum au pîngărit pe Marx și Engels nu numai oportuniștii, ci și Kautsky.

Oportuniștii *nu* au înțeles nici una din aceste 8 idei atît de bogate în conținut!!

Ei au luat *numai* necesitatea practică a prezentului: folosirea luptei politice, folosirea statului *actual* pentru instruirea, educarea proletariatului, pentru „a smulge concesii". Asta e just (împotriva anarhiștilor), dar reprezintă numai $^1/_{100}$ din marxism, dacă ne putem exprima astfel, aritmetic.

* Acest pasaj, scris de V. I. Lenin în colțul liber de sus al paginii anterioare a manuscrisului, a fost trecut de noi, după conținut, la punctul 7.j— *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

(4) Statul „se descompune („se dizolvă") de la sine [Nota bene] și dispare..." (cf. mai tîrziu: „dispare treptat") „o dată cu instaurarea orînduirii sociale socialiste..."

(5) Statul este „o instituție trecătoare", necesară „în luptă, în revoluție..." (necesară *proletariatului*, firește)...

(6) Statul este necesar *nu în interesul libertății*, ci în vederea *reprimării* (?Niederhaltung nu înseamnă propriu-zis reprimare, ci împiedicare a restaurației, ținere în stare de supunere) *a adversarilor proletariatului*.

(7) Cînd va exista libertate, nu va mai exista stat.

De obicei, noțiunile de „libertate" și „democrație" sînt considerate ca identice, fiind adesea folosite una în locul celeilalte. Tocmai așa procedează foarte adeseori marxiștii vulgari (în frunte cu Kautsky, Plehanov & Co.).

În realitate, democrația exclude libertatea. Dialectica (mersul) dezvoltării este următoarea: de la absolutism la democrația burgheză; de la democrația burgheză la democrația proletară; de la democrația proletară la nici un fel de democrație.

(8) „Noi" (adică Engels și *Marx*) am propune ca în loc de „stat" să se spună „*peste tot*" (în program) „comunitate" (Gemeinwesen), „comună"!!! N.B.!!!!

De aici se vede cum au vulgarizat, cum au pîngărit pe Marx și Engels nu numai oportuniștii, ci și Kautsky.

Oportuniștii *nu* au înțeles nici una din aceste *8* idei atît de bogate în conținut!!

Ei au luat *numai* necesitatea practică a prezentului: folosirea luptei politice, folosirea statului *actual* pentru instruirea, educarea proletariatului, pentru „a smulge concesii". Asta e just (împotriva anarhiștilor), dar reprezintă numai $^{1}/_{100}$ din marxism, dacă ne putem exprima astfel, aritmetic.

www.dacoromanica.ro

Kautsky a estompat cu totul (sau a uitat? sau n-a înțeles?) în activitatea sa propagandistică și în general în activitatea sa publicistică punctele 1, 2, 5, 6, 7, 8 și „Zerbrechen" a lui Marx (în polemica cu Panneckoek din 1912 sau 1913, Kautsky (vezi mai jos, p. 45—47) a căzut cu totul în oportunism în această chestiune).

De anarhiști ne deosebește (α) folosirea statului *în prezent* și (β) în timpul *revoluției* proletariatului („dictatura proletariatului"), puncte extrem de importante pentru practică în momentul de față. (Tocmai pe acestea le-*a uitat* Buharin!)

De oportuniști ne deosebesc adevăruri mai profunde, „mai eterne" în legătură cu: (αα) caracterul „trecător" al statului, (ββ) caracterul *dăunător* al „flecărelii" despre stat în prezent, (γγ) caracterul nu întru totul de stat al dictaturii proletariatului, (δδ) contradicția dintre stat și libertate, (εε) ideea (noțiunea, termenul de program) mai justă de „comunitate" în loc de stat, (ζζ) „sfărîmarea" (Zerbrechen) a mașinii birocratice-militare. De asemenea nu trebuie uitat faptul că oportuniștii fățiși din Germania (Bernstein, Kolb etc.) neagă direct *dictatura proletariatului*, iar programul oficial și Kautsky o neagă *indirect*, trecînd-o sub tăcere în agitația curentă și *tolerînd* atitudinea de renegați a diverșilor Kolb & Co.

Lui Buharin i s-a scris în august 1916: „nu te grăbi cu ideile tale despre stat, lasă-le *să se cristalizeze pe deplin*". El însă *nu le-a lăsat* să se cristalizeze, ci s-a grăbit să le expună în presă, sub pseudonimul „Nota bene", și a făcut-o în așa fel, încît, în loc să demaște pe kautskiști, i-*a ajutat* prin greșelile sale!! În fond însă, Buharin e mai aproape de adevăr decît Kautsky.

N.B. „Neue Zeit", XIX, 1 (1900—1901) (nr. 26, 27. III. 1901), S. *804*: **M. Beer** despre decăderea Angliei, cu observații referitoare la imperialismul ei, la *putrefacția* ei și la *imperialismul* altor țări. — — — N.B. Idem: „Sozialer Imperialismus", „Neue Zeit", XX, 1 (1901—1902),

www.dacoromanica.ro

Kautsky a estompat cu totul (sau a uitat? sau n-a înțeles?) în activitatea sa propagandistică și în general în activitatea sa publicistică punctele 1, 2, 5, 6, 7, 8 și „sfărîmarea" a lui Marx (în polemica cu Panneckoek din 1912 sau 1913, Kautsky (vezi mai jos, p. 45—47*) a căzut cu totul în oportunism în această chestiune).

De anarhiști ne deosebește (α) folosirea statului *în prezent* și (β) în timpul *revoluției* proletariatului („dictatura proletariatului"), puncte extrem de importante pentru practică în momentul de față. (Tocmai pe acestea le-*a uitat* Buharin!)

De oportuniști ne deosebesc adevăruri mai profunde, „mai eterne" în legătură cu: (αα) caracterul „trecător" al statului, (ββ) caracterul *dăunător* al „flecărelii" despre stat în prezent, (γγ) caracterul nu întru totul de stat al dictaturii proletariatului, (δδ) contradicția dintre stat și libertate, (εε) ideea (noțiunea, termenul de program) mai justă de „comunitate" în loc de stat, (ζζ) „sfărîmarea" (Zerbrechen) a mașinii birocratice-militare. De asemenea nu trebuie uitat faptul că oportuniștii fățiși din Germania (Bernstein, Kolb etc.) neagă direct *dictatura proletariatului*, iar programul oficial și Kautsky o neagă *indirect*, trecînd-o sub tăcere în agitația curentă și *tolerînd* atitudinea de renegați a diverșilor Kolb & Co.

Lui Buharin i s-a scris în august 1916: „nu te grăbi cu ideile tale despre stat, lasă-le *să se cristalizeze pe deplin*"**. El însă *nu le-a lăsat* să se cristalizeze, ci s-a grăbit să le expună în presă, sub pseudonimul „Nota bene", și a făcut-o în așa fel, încît, în loc să demaște pe kautskiști, *i-a ajutat* prin greșelile sale!![168] În fond însă, Buharin e mai aproape de adevăr decît Kautsky.

„Neue Zeit", XIX, 1 (1900—1901) (nr. 26, 27. III. 1901), p. *804*: **M. Beer** despre decăderea Angliei, cu observații referitoare la imperialismul ei, la *putrefacția* ei și la *imperialismul* altor țări. ———N.B. Idem: „Imperialismul social", „Neue Zeit", XX, 1 (1901—1902), || N.B.

* Vezi volumul de față, p. 205—297. — *Nota red.*

** Vezi *V. I. Lenin.* Opere, vol. 35, București, E.S.P.L.P. 1958, p. 207—208. — *Nota red*

www.dacoromanica.ro

S.209 ff. (fabienii) und „Die gegenwärtige Lage des Trade Unionismus", *ibidem*, S. *43* (N.B.) ((„*Imperialistisch-soziale Ära*".)).
XIX, 2, S. 197: articolul lui *Walter* despre „imperialismul rus..." ((de la Petru I la *China* din secolul al XX-lea))*.

CRITICA PROGRAMULUI DE LA GOTHA

Scrisoarea lui *Engels către Bebel* a fost scrisă la 28/III. 1875. Scrisoarea lui *Marx* către Bracke, însoțită de *critica Programului de la Gotha, a fost scrisă* cu peste o lună mai tîrziu: *5. V. (mai) 1875* („Neue Zeit", IX, 1, 1891) (*1890—1891, nr. 18).*

La prima vedere, Marx apare în această scrisoare mult mai „etatist" — dacă ne e permis să folosim această expresie vulgară a adversarilor noștri — decît Engels.

Engels recomandă (1) să nu se mai vorbească de loc de stat; (2) acest cuvînt să fie înlocuit prin: „comunitate"; (3) declară chiar că Comuna (adică „dictatura proletariatului") „nu a mai fost un stat în adevăratul înțeles al cuvîntului", — în timp ce Marx *nu pomenește nimic* despre toate acestea, ci, *dimpotrivă*, vorbește chiar de *„dem zukünftigen Staatswesen der kommunistischen* Gesellschaft"!! („Neue Zeit", IX, 1, S. 573). (Aici, p.16 jos.)

!!

La prima vedere se poate crea impresia că este vorba de o contradicție crasă, de o confuzie sau o divergență! Dar numai la prima vedere.

Iată în întregime pasajul hotărîtor (cu privire la acest punct) din scrisoarea lui Marx:

„Die «heutige Gesellschaft» ist die kapitalistische Gesellschaft, die in allen Kulturländern existiert, mehr oder weniger frei von mittelaltrigem Beisatz, mehr oder weniger durch die besondre geschichtliche Entwicklung jedes Landes modifiziert, mehr oder weniger entwickelt. Da-

* Textul din chenar a fost scris de V. I. Lenin într-una din paginile precedente ale manuscrisului, jos. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

p. 209 și urm. (fabienii) și „Situația actuală a trade-unionismului", *ibidem*, p. *43* (N.B.) (*(„Era imperialismului social".)*)[169].

XIX, 2, p. 197: articolul lui *Walter* despre „imperialismul rus..." ((de la Petru I la *China* din secolul al XX-lea)).

CRITICA PROGRAMULUI DE LA GOTHA

Scrisoarea lui *Engels către Bebel* a fost scrisă la 28/III. 1875. Scrisoarea lui *Marx* către Bracke, însoțită de *critica Programului de la Gotha, a fost scrisă* cu peste o lună mai tîrziu : *5. V (mai) 1875* („Neue Zeit", IX, 1, 1891) *(1890—1891, nr. 18)*[170].

La prima vedere, Marx apare în această scrisoare mult mai „etatist" — dacă ne e permis să folosim această expresie vulgară a adversarilor noștri — decît Engels.

Engels recomandă (1) să nu se mai vorbească de loc de stat; (2) acest cuvînt să fie înlocuit prin: „comunitate"; (3) declară chiar că Comuna (adică „dictatura proletariatului") „nu a mai fost un stat în adevăratul înțeles al cuvîntului", — în timp ce Marx *nu pomenește nimic* despre toate acestea, ci, *dimpotrivă*, vorbește chiar de *„viitorul stat* al societății *comuniste*" („Neue Zeit", IX, 1, p. 573). (Aici, p. 16 jos*.) !!

La prima vedere se poate crea impresia că este vorba de o contradicție crasă, de o confuzie sau o divergență! Dar numai la prima vedere.

Iată în întregime pasajul hotărîtor (cu privire la acest punct) din scrisoarea lui Marx:

„«Societatea actuală» este societatea capitalistă care există în toate țările civilizate, societate mai mult sau mai puțin eliberată de rămășițele medievale, mai mult sau mai puțin modificată datorită particularităților dezvoltării istorice a fiecărei țări, mai mult sau mai puțin dezvoltată.

* Vezi volumul de față, p. 175. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

gegen der «heutige Staat» wechselt mit der Landesgrenze. Er ist ein andrer im preussischdeutschen Reich als in der Schweiz (572), ein (573) andrer in England als in den «Vereinigten Staaten». «*Der* heutige Staat» ist also eine Fiktion.

Jedoch haben die verschiedenen Staaten der verschiedenen Kulturländer trotz ihrer bunten Formverschiedenheit alle das gemein, dass sie auf dem Boden der modernen bürgerlichen Gesellschaft stehn, nur einer mehr oder minder kapitalistisch entwickelten. Sie haben daher auch gewisse wesentliche Charaktere gemein. In diesem Sinne kann man von «heutigem Staatswesen» sprechen, im Gegensatz zur Zukunft, worin seine jetzige Wurzel, die bürgerliche Gesellschaft, abgestorben ist.

N.B. Es fragt sich dann: welche Umwandlung wird **das Staats***wesen in einer kommunistischen Gesellschaft* erleiden? In andern Worten, *welche gesellschaftlichen Funktionen bleiben dort übrig, die jetzigen Staatsfunktionen analog sind?* Diese Frage ist nur wissenschaftlich zu beantworten, und man kommt dem Problem durch tausendfache Zusammensetzung des Wortes «Volk» mit dem Wort «Staat» auch nicht um einen Flohsprung näher".

„Zwischen der kapitalistischen und der kommunistischen Gesellschaft liegt die Periode der revolutionären Umwandlung der einen in die andre. Der entspricht auch eine politische Übergangsperiode, deren Staat nichts andres sein kann, als *die revolutionäre Diktatur des Proletariats*" (subliniat de Marx).

„Das Programm nun hat es weder mit letzterer zu tun noch mit *dem zukünftigen Staatswesen der kommunistischen Gesellschaft*".

www.dacoromanica.ro

«Statul actual», dimpotrivă, se schimbă de îndată ce treci frontiera. În imperiul germano-prusac este cu totul altul decît în Elveția (572), în Anglia cu totul altul (573) decît în «Statele Unite». «Statul actual» este, deci, o ficțiune.

Totuși, în pofida diversității lor ca formă, diferitele state ale diferitelor țări civilizate au toate comun faptul că la baza lor se află societatea burgheză modernă, mai mult sau mai puțin dezvoltată sub raport capitalist. De aceea au anumite caracteristici esențiale comune. În acest sens se poate vorbi de «statul actual» în opoziție cu cel viitor, în care actuala lui rădăcină, societatea burgheză, va fi dispărut.

Se naște atunci întrebarea: ce fel de modificări va suferi **statul** *în societatea comunistă?* Cu alte cuvinte, *ce funcții sociale, analoge cu actualele funcții ale statului, vor mai rămîne?* La această întrebare se poate răspunde numai în mod științific și, în oricîte mii de feluri am îmbina cuvîntul «popor» cu cuvîntul «stat», aceasta nu ne va apropia cîtuși de puțin de rezolvarea problemei". N.B.

„Între societatea capitalistă și cea comunistă se află perioada transformării revoluționare a celei dintîi în cea de-a doua. Acestei perioade îi corespunde și o perioadă de tranziție politică, al cărei stat nu poate fi altul decît *dictatura revoluționară a proletariatului*" (subliniat de Marx)*.

„Dar programul nu se ocupă nici de această dictatură, nici de *viitorul stat al societății comuniste*".

* Vezi volumul de față, p. 84 — 85. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

Este clar că e un reproș; acest lucru reiese în mod evident din fraza următoare: programul „se ocupă" de vechea litanie (Litanei) democratică, *și nu* de problemele dictaturii revoluționare a proletariatului și de statul societății comuniste...

„Seine politischen Forderungen enthalten nichts ausser der alten weltbekannten demokratischen Litanei: allgemeines Wahlrecht, direkte Gesetzgebung, Volksrecht, Volkswehr etc. Sie sind blosses Echo der bürgerlichen Volkspartei, des Friedens- und Freiheitsbundes..." (573)...

Aceste revendicări, spune el, au și fost „înfăptuite", dar nu în statul german, ci în alte state, în Elveția, în Statele Unite. Aceste revendicări sînt la locul lor („am Platze") *numai* într-o *republică democratică*. Programul nu revendică republica, așa cum au făcut programele muncitorimii franceze sub Ludovic-Filip și Ludovic-Napoleon — acest lucru nu este posibil în Germania, și atunci n-are nici un sens să cerem unui despotism militar lucruri care au un sens numai într-o republică democratică... pînă și democrația vulgară *„steht noch berghoch über solcher Art Demokratentum innerhalb der Grenzen des polizeilich Erlaubten und logisch Unerlaubten"*.

très bien (și foarte important)

prin aceste cuvinte, Marx a prevăzut parcă întreaga vulgaritate a kautskismului: discursuri dulcege despre tot soiul de lucruri frumoase, care se trans-

www.dacoromanica.ro

Este clar că e un reproș; acest lucru reiese în mod evident din fraza următoare: programul „se ocupă" de vechea litanie (Litanei) democratică, *și nu* de problemele dictaturii revoluționare a proletariatului și de statul societății comuniste...

„Revendicările lui politice nu cuprind nimic în afară de vechea litanie democratică arhicunoscută: vot universal, legiferare directă, justiție populară, miliție populară etc. Ele nu sînt decît un simplu ecou al partidului popular burghez[171], al Ligii păcii și libertății...[172]" (573)...

Aceste revendicări, spune el, au și fost „înfăptuite", dar nu în statul german, ci în alte state, în Elveția, în Statele Unite. Aceste revendicări sînt la locul lor („am Platze") *numai* într-o *republică democratică*. Programul nu revendică republica, așa cum au făcut programele muncitorimii franceze sub Ludovic-Filip și Ludovic-Napoleon — acest lucru nu este posibil în Germania, și atunci n-are nici un sens să cerem unui despotism militar lucruri care au un sens numai într-o republică democratică... pînă și democrația vulgară „*stă cu mult deasupra acestui soi de democratism îngrădit în limitele permise de poliție și inadmisibile din punctul de vedere al logicii*"[173].

foarte bine (și foarte important)

prin aceste cuvinte, Marx a prevăzut parcă întreaga vulgaritate a kautskismului: discursuri dulcege despre tot soiul de lucruri frumoase, care se trans-

www.dacoromanica.ro

formă într-o poleire a realității, deoarece este disimulată sau lăsată în umbră contradicția ireductibilă dintre lumea democratică și imperialism, dintre democrație și monarhie etc.

Așadar, dictatura proletariatului este „o perioadă de tranziție politică"; e clar că și *statul acestei perioade* este o tranziție de la stat la nestat, adică „kein Staat im eigentlichen Sinne mehr". Prin urmare, Marx și Engels nu se contrazic cîtuși de puțin unul pe altul în acest punct.

Marx vorbește însă mai departe de „viitorul stat al societății comuniste"!! Așadar, în „societatea *comunistă*" va exista stat!! Nu e oare aici o contradicție?

Nu:

statul este necesar burgheziei	I — — în societatea capitalistă, stat în adevăratul înțeles al cuvîntului
statul este necesar proletariatului	II — — tranziția (dictatura proletariatului): stat de tip tranzitoriu (nu stat în adevăratul înțeles al cuvîntului)
statul nu este necesar, el dispare treptat	III — — societatea comunistă: *dispariția treptată* a statului.

Deplină claritate și consecvență!!

Cu alte cuvinte:

I — democrație numai pentru cei bogați și pentru o pătură subțire a proletariatului. Nu pentru săraci!	I — democrație numai ca excepție, niciodată deplină...

www.dacoromanica.ro

formă într-o poleire a realității, deoarece este disimulată sau lăsată în umbră contradicția ireductibilă dintre lumea democratică și imperialism, dintre democrație și monarhie etc.

Așadar, dictatura proletariatului este „o perioadă de tranziție politică"; e clar că și *statul acestei perioade* este o tranziție de la stat la nestat, adică „nu mai este un stat în adevăratul înțeles al cuvîntului". Prin urmare, Marx și Engels nu se contrazic cîtuși de puțin unul pe altul în acest punct.

Marx vorbește însă mai departe de „viitorul stat al societății comuniste"!! Așadar, în „societatea *c o m u n i s t ă*" va exista stat!! Nu e oare aici o contradicție?

Nu:

statul este necesar burgheziei	I — — în societatea capitalistă, stat în adevăratul înțeles al cuvîntului
statul este necesar proletariatului	II — — tranziția (dictatura proletariatului): stat de tip tranzitoriu (nu stat în adevăratul înțeles al cuvîntului)
statul nu este necesar, el dispare treptat	III — — societatea comunistă: *dispariția treptată* a statului.

Deplină claritate și consecvență!!

Cu alte cuvinte:

I — democrație numai pentru cei bogați și pentru o pătură subțire a proletariatului. Nu pentru săraci!	I — democrație numai ca excepție, niciodată deplină...

www.dacoromanica.ro

II — democrație pentru cei săraci, pentru $^{9}/_{10}$ din populație, reprimarea prin forță a împotrivirii celor bogați	II — democrație aproape deplină, limitată numai de necesitatea *reprimării* împotrivirii burgheziei
III — democrație deplină, intrată în obișnuință, care de aceea dispare treptat, cedînd locul principiului: „de la fiecare după capacități, fiecăruia după nevoi“	III —democrație într-adevăr deplină, intrată în obișnuință, care *de aceea* dispare treptat... Democrația deplină echivalează cu nici un fel de democrație. Nu e un paradox, ci un adevăr!

vezi p.19 marginală

La problema statului se referă și pasajul extrem de important din „*Critica Programului de la Gotha*“ consacrat analizei *economice* a societății viitoare.

Marx critică aici (S. 565—567) ideea lassalleană a „venitului integral provenit din muncă“, arătînd necesitatea scăderii unui fond pentru înlocuirea mijloacelor de producție uzate, a unui fond de rezervă, a cheltuielilor pentru administrație, pentru școli, instituții sanitare etc., *și continuă*:

> „Womit wir es hier zu tun haben, ist eine kommunistische Gesellschaft, nicht wie sie sich auf ihrer eigenen Grundlage *entwickelt* hat, sondern umgekehrt, wie sie eben aus der kapitalistischen Gesellschaft *hervorgeht*; die also in jeder Beziehung, ökonomisch, sittlich, geistig, noch behaftet ist mit den Muttermalen der alten Gesellschaft, aus deren Schoss sie herkommt. Demgemäss erhält der einzelne Produzent — nach den Abzügen — exakt zurück, was er ihr gibt. Was er ihr gegeben hat, ist sein individuelles Arbeitsquantum. Z.B. der gesellschaftliche Arbeitstag besteht aus der Summe der individuellen Arbeitsstunden; die individuelle Arbeitszeit des einzelnen

www.dacoromanica.ro

II — democrație pentru cei săraci, pentru $^{9}/_{10}$ din populație, reprimarea prin forță a împotrivirii celor bogați	II — democrație aproape deplină, limitată numai de necesitatea *reprimării* împotrivirii burgheziei
III — democrație deplină, intrată în obișnuință, care de aceea dispare treptat, cedînd locul principiului: „de la fiecare după capacități, fiecăruia după nevoi" [vezi p. 19 marginală*]	III — democrație într-adevăr deplină, intrată în obișnuință, care *de aceea* dispare treptat... Democrația deplină echivalează cu nici un fel de democrație. Nu e un paradox, ci un adevăr!

La problema statului se referă și pasajul extrem de important din „*Critica Programului de la Gotha*" consacrat analizei *economice* a societății viitoare.

Marx critică aici (p. 565—567) ideea lassalleană a „venitului integral provenit din muncă", arătînd necesitatea scăderii unui fond pentru înlocuirea mijloacelor de producție uzate, a unui fond de rezervă, a cheltuielilor pentru administrație, pentru școli, instituții sanitare etc., *și continuă:*

„Avem de-a face aici nu cu o societate comunistă care *s-a dezvoltat* pe propria-i bază, ci, dimpotrivă, cu una care abia *se naște* din societatea capitalistă și care, de aceea, mai poartă din toate punctele de vedere — economic, moral, spiritual — pecetea vechii societăți din sînul căreia s-a născut**. Prin urmare, fiecare producător primește de la societate — după ce s-au făcut toate reținerile — exact atît cît îi dă el. Ceea ce a dat el societății este cota sa parte de muncă individuală. De pildă, ziua socială de muncă reprezintă suma orelor de muncă individuale; timpul de muncă individual al fiecărui producător este acea parte din ziua socială

* Vezi volumul de față, p. 185. — *Nota red.*
** Vezi volumul de față, p. 91. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

Produzenten ist der von ihm gelieferte Teil des gesellschaftlichen Arbeitstags, sein Anteil daran. Er erhält von der Gesellschaft einen Schein, dass er soundso viel Arbeit geliefert (nach Abzug seiner Arbeit für die gemeinschaftlichen Fonds), und zieht mit diesem Schein aus dem gesellschaftlichen Vorrat von Konsumationsmitteln so viel heraus, als gleichviel Arbeit kostet. Dasselbe Quantum Arbeit, das er der Gesellschaft in einer Form gegeben hat, erhält er in der anderen zurück" (566).

„În proprietate individuală nu pot trece decît mijloace de consum individuale" (567). „Was aber die Verteilung der letzteren unter die einzelnen Produzenten betrifft, herrscht dasselbe Prinzip wie beim Austausch von Warenäquivalenten, es wird gleichviel Arbeit in einer Form gegen gleichviel Arbeit in einer andern umgetauscht" (567). Această egalitate în drepturi presupune *o inegalitate*, o inegalitate în fapt, o inegalitate între oameni, deoarece unul este puternic, altul este slab etc. (indivizii „wären nicht verschiedene Individuen, wenn sie nicht Ungleiche wären") (567), — unul va primi mai mult decît altul.

Așadar: I „îndelungate dureri ale facerii" II „prima fază a societății comuniste" III „faza superioară a societății comuniste"	„Aber diese Missstände sind unvermeidbar in **der ersten Phase** der kommunistischen Gesellschaft, wie sie eben aus der kapitalistischen Gesellschaft nach langen Geburtswehen hervorgegangen ist. Das Recht kann nie höher sein als die ökonomische Gestaltung und dadurch bedingte Kulturentwicklung der Gesellschaft".
N.B.	„In einer *höhern Phase* der *kommunistischen* Gesellschaft, nachdem die knechtende Unterordnung der Individuen unter die Teilung der Ar-

www.dacoromanica.ro

de muncă pe care a efectuat-o el, cota sa parte din ziua socială de muncă. El primește din partea societății o chitanță că a efectuat atîta și atîta muncă (după ce s-a scăzut partea din munca sa pentru fondurile comune), iar pe baza acestei chitanțe el primește din stocul social o cantitate de mijloace de consum pentru care s-a cheltuit o cantitate egală de muncă. Aceeași cantitate de muncă pe care a dat-o societății sub o anumită formă, el o primește înapoi sub o altă formă" (566).

„În proprietate individuală nu pot trece decît mijloace de consum individuale" (567). „În ceea ce privește însă repartiția acestor mijloace de consum între diferiții producători, aici domnește același principiu ca și la schimbul unor echivalente-marfă: o anumită cantitate de muncă sub o formă este schimbată pe o cantitate egală de muncă sub altă formă" (567). Această egalitate în drepturi presupune o *inegalitate*, o inegalitate în fapt, o inegalitate între oameni, deoarece unul este puternic, altul este slab etc. (indivizii „nu ar fi indivizi diferiți dacă nu ar fi inegali") (567), — unul va primi mai mult decît altul.

„Dar aceste neajunsuri sînt inevitabile în **prima fază** a societății comuniste, în forma în care s-a născut, după îndelungate dureri ale facerii, din societatea capitalistă. Dreptul nu poate fi niciodată superior orînduirii economice și dezvoltării culturale a societății determinate de această orînduire".

Așadar:
I „îndelungate dureri ale facerii"
II „prima fază a societății comuniste"
III „faza superioară a societății comuniste"

„În *faza superioară* a societății *comuniste*, după ce va dispărea subordonarea înrobitoare a indivizilor față de diviziunea muncii și, o dată cu ea,

N.B.

www.dacoromanica.ro

beit, damit auch der Gegensatz geistiger und körperlicher Arbeit verschwunden ist; nachdem die Arbeit nicht nur Mittel zum Leben, sondern selbst das erste Lebensbedürfnis geworden; nachdem mit der allseitigen Entwicklung der Individuen auch die Produktionskräfte gewachsen sind und alle Springquellen des genossenschaftlichen Reichtums voller fliessen — erst dann kann der **enge bürgerliche Rechtshorizont** ganz überschritten werden und die Gesellschaft auf ihre Fahnen schreiben: «Jeder nach seinen Fähigkeiten, jedem nach seinen Bedürfnissen!»" (567).

N.B.

Așadar, aici se deosebesc clar, precis și distinct cele două faze ale societății comuniste:

Tot o formă de constrîngere: „cine nu muncește nu mănîncă"

inferioară („prima") — repartiția mijloacelor de consum este „proporțională" (567) cu cantitatea de muncă oferită de fiecare societății. Inegalitatea în ceea ce privește repartiția este încă foarte pronunțată. „Limitele înguste ale dreptului burghez" *nu sînt încă pe deplin* depășite. Asta *N. B.*!! O dată cu dreptul (semiburghez), evident, nu dispare cu totul nici statul (semiburghez). Asta *Nota Bene!!*

N.B.

Munca a devenit o necesitate, nu există nici un fel de constrîngere

„*superioară*" — „de la fiecare după capacități, fiecăruia după nevoi". Cînd devine posibil acest lucru? Atunci cînd (1) dispare opoziția dintre munca intelectuală și munca fizică; (2) munca devine *prima necesitate vitală*, (N.B.: deprinderea de a munci va deveni o normă, fără constrîngere!!); (3) forțele de producție vor cunoaște o înaltă dez-

www.dacoromanica.ro

opoziția dintre munca intelectuală și munca fizică; cînd munca va înceta să mai fie numai un mijloc de existență și va deveni ea însăși prima necesitate vitală; cînd alături de dezvoltarea multilaterală a indivizilor vor crește și forțele de producție, iar toate izvoarele avuției colective vor țîșni ca un torent — abia atunci **limitele înguste ale dreptului burghez** vor putea fi cu totul depășite și societatea va putea înscrie pe stindardele ei: «De la fiecare după capacități, fiecăruia după nevoi!»"* (567)[174].

N.B.

Așadar, aici se deosebesc clar, precis și distinct cele două faze ale societății comuniste:

inferioară („prima") — repartiția mijloacelor de consum este „proporțională" (567) cu cantitatea de muncă oferită de fiecare societății. Inegalitatea în ceea ce privește repartiția este încă foarte pronunțată. „Limitele înguste ale dreptului burghez" *nu sînt încă pe deplin* depășite. Asta *N. B.*!! O dată cu dreptul (semiburghez), evident, nu dispare cu totul nici statul (semiburghez). Asta *Nota Bene!!*

Tot o formă de constrîngere: „cine nu muncește nu mănîncă"

N.B.

„*superioară*" — „de la fiecare după capacități, fiecăruia după nevoi". Cînd devine posibil acest lucru? Atunci cînd (1) dispare opoziția dintre munca intelectuală și munca fizică; (2) munca devine *prima necesitate vitală* (N.B.: deprinderea de a munci va deveni o normă, fără constrîngere!!); (3) forțele de producție vor cunoaște o

Munca a devenit o necesitate, nu există nici un fel de constrîngere

* Vezi volumul de față, p. 94 — 95. — *Nota red*

www.dacoromanica.ro

voltare etc. E clar că dispariția *deplină* a statului nu este posibilă decît în această fază superioară. Asta N.B.

SCRISOAREA LUI ENGELS DIN 1875

În scrisoarea lui Engels către Bebel din *18/28. III. 1875* există și alte pasaje deosebit de instructive care tratează anumite aspecte ale marxismului cu mai multă claritate decît în alte părți:

(1)„...Zuerst nimmt man (în Programul de la Gotha) die grosstönende, aber historisch falsche Lassalesche Phrase an: gegenüber der Arbeiterklasse seien alle anderen Klassen *nur eine reaktionäre* Masse. *Dieser Satz ist nur in einzelnen Ausnahmefällen wahr*, zum Beispiel *in einer Revolution* des Proletariats *wie die Kommune* **oder** in *einem Land*, wo *nicht nur* die Bourgeoisie Staat und Gesellschaft *nach ihrem Bilde gestaltet* hat, *sondern auch schon nach ihr das demokratische* Kleinbürgertum diese Umbildung *bis auf ihre letzten Konsequenzen durchgeführt hat*" (S. 319). (În Germania voi ați mers, chipurile, alături de Volkspartei „jahrelang" și includeți 7 revendicări politice „von denen keine einzige, die nicht *bürgerlich* (subliniat de Engels)-demokratisch".)

N.B.

(ca în Elveția)

N.B.

(2)„...Fünftens (cea de-a cincea obiecție a lui Engels) ist von der Organisation der Arbeiterklasse als Klasse vermittels der *Gewerksgenossenschaften* gar keine Rede. Und das ist ein sehr wichtiger Punkt, denn *dies ist die eigentliche Klassenorga-*

Sic!

www.dacoromanica.ro

înaltă dezvoltare etc. E clar că dispariția *deplină* a statului nu este posibilă decît în această fază superioară. Asta N.B.

SCRISOAREA LUI ENGELS DIN 1875

În scrisoarea lui Engels către Bebel din *18/28.III.1875* există și alte pasaje deosebit de instructive care tratează anumite aspecte ale marxismului cu mai multă claritate decît în alte părți:

(1) „...În primul rînd, e adoptată (în Programul de la Gotha) teza lassalleană grandilocventă, dar greșită din punct de vedere istoric, că, față de clasa muncitoare, toate celelalte clase nu reprezintă *decît* o masă *reacționară*. *Această teză este justă numai în unele cazuri excepționale*, de pildă *într-o revoluție* proletară *cum a fost Comuna*, **sau** *într-o țară* în care *nu numai* burghezia *a format* statul și societatea *după chipul și asemănarea ei, dar în care și* mica burghezie *democrată a dus*, la rîndul ei, această transformare *pînă la ultimele ei consecințe*“ (p. 319). (În Germania, voi ați mers, chipurile, alături de Partidul popular „ani de zile“, și includeți 7 revendicări politice, „din care nu este una care să nu fie *burghezo* (subliniat de Engels)-democratică“.)

N.B.

(ca în Elveția)

N.B.

(2) „...În al cincilea rînd (cea de-a cincea obiecție a lui Engels), nu se pomenește nimic despre organizarea, cu ajutorul *sindicatelor*, a clasei muncitoare ca clasă. Acesta este un punct esențial, căci *sindicatele sînt adevărata organizație de clasă*

Sic!

www.dacoromanica.ro

nisation des Proletariats, in der es seine täglichen Kämpfe mit dem Kapital durchficht, in der es sich schult, und die heutzutage bei der schlimmsten N.B. Reaktion (wie jetzt in Paris) platterdings nicht mehr kaputt zu machen ist (321). Bei der Wichtigkeit, die diese Organisation auch in Deutschland erreicht, wäre es unserer Ansicht nach unbedingt notwendig, ihrer im Programm zu gedenken und ihr womöglich einen Platz in der Organisation der Partei offen zu lassen".

(3)„...Ebenso fehlt (din program) die erste Bedingung aller Freiheit: dass alle Beamte für alle ihre Amtshandlungen N.B. jedem Bürger gegenüber vor den gewöhnlichen Gerichten und nach gemeinem Recht verantwortlich sind" (321).

(4)„...«Beseitigung aller sozialen und politischen Ungleichheit» ist auch eine sehr bedenkliche Phrase statt: «Aufhebung aller Klassenunterschiede». Von Land zu Land, von Provinz zu Provinz, von Ort zu Ort sogar wird immer eine *gewisse* Ungleichkeit der Lebensbedingungen bestehen, die man auf ein Minimum reduzieren, aber nie ganz beseitigen können wird. Alpenbewohner werden immer andere Lebensbedingungen haben als Leute des flachen Landes. Die Vorstellung der sozialistischen Gesellschaft als des Reiches der *Gleichheit* ist eine einseitige französische Vorstellung, anlehnend an das alte: «Freiheit, Gleichheit, Brüderlichkeit», eine Vorstellung, die *als Entwicklungsstufe* ihrer Zeit und ihres Ortes berechtigt war, die aber, wie alle die Einseitigkeiten der früheren sozialistischen Schulen, jetzt überwunden sein sollten, da sie nur Verwirrung in den

www.dacoromanica.ro

a proletariatului, în care el își duce lupta de zi cu zi împotriva capitalului, care constituie pentru el o școală și pe care astăzi nici cea mai sălbatică reacțiune (ca cea de acum de la Paris) nu o mai poate suprima (321). Față de importanța pe care această organizație a ajuns s-o aibă și în Germania, după părerea noastră ar fi absolut necesar să o amintim în program și, pe cît posibil, să-i rezervăm un loc în organizarea partidului". N.B.

(3) „...De asemenea lipsește (din program) prima condiție a oricărei libertăți: responsabilitatea tuturor funcționarilor pentru toate actele lor oficiale, privind oricare cetățean, față de tribunalele ordinare și potrivit dreptului comun" (321). N.B.

(4) „...«Înlăturarea oricărei inegalități sociale și politice» este de asemenea o frază foarte îndoielnică, în loc de: «desființarea tuturor deosebirilor de clasă». Între diferite țări, provincii și chiar localități va exista întotdeauna o *oarecare* inegalitate a condițiilor de viață, care va putea fi redusă la minimum, dar niciodată nu va putea fi înlăturată în întregime. Locuitorii Alpilor vor avea întotdeauna alte condiții de viață decît cei de la șes. Concepția despre societatea socialistă ca despre o împărăție a *egalității* este o concepție franceză unilaterală, care se sprijină pe vechea lozincă «libertate, egalitate, fraternitate», o concepție justificată *ca treaptă de dezvoltare* la timpul și locul ei, dar care, ca toate unilateralitățile fostelor școli socialiste, trebuie să fie înlăturată acum, deoarece nu face altceva decît să

www.dacoromanica.ro

N.B. Köpfen anrichten und präzisere Darstellungsweisen der Sache gefunden sind" (322).

„cuvînt nechibzuit" al lui Liebknecht (5) Bakunin in seiner Schrift „Politik und Anarchie" *ne* face răspunzători de fiecare „unüberlegtes Wort" al lui Liebknecht... (322—323)...

(6) „Im allgemeinen *kommt es weniger auf das offizielle Programm einer Partei an als auf das, was sie tut.* Aber ein *neues* Programm ist doch immer eine öffentlich aufgepflanzte Fahne, und die Aussenwelt beurteilt danach die Partei...." (323).

N.B. ha-ha! Bebel i-a răspuns lui Engels la 21. IX. 1875, între altele, — „*Mit dem Urteil*, das Sie über die Programmvorlage fällten, *stimme ich*, wie das auch Briefe von mir an Bracke beweisen, *vollkommen überein* (334—335). Ich habe auch Liebknecht über seine Nachgiebigkeit heftige Vorwürfe gemacht...", dar acum faptele sînt consumate, „das Ganze ist eine Erziehungsfrage".

Că Bebel *însuşi* împărtăşea cu puţin înainte aceste idei confuze în legătură cu „Volksstaat" o dovedeşte broşura lui „Unsere Ziele" (ed. a 9-a, *1886*, în „Biblioteca social-democrată", retipărită, fără modificări, după ed. a 3-a din 1872), S. 14: „Der Staat soll also aus einem auf *Klassenherrschaft* beruhenden Staat in einen *Volksstaat* verwandelt werden... und in diesem Staat soll... die genossenschaftliche Produktion an Stelle der... Privatunternehmungen treten..." Şi tot aici, S. 44, recomandă *şi* pe Marx, *şi* pe Lassalle!!! Alături!! Bebel *nu* vedea atunci deosebirile dintre ei în problema statului.

www.dacoromanica.ro

semene confuzie şi deoarece în prezent au fost găsite moduri mai precise de a expune această problemă" (322). — N.B.

(5) Bakunin, în lucrarea sa „Statul şi anarhia", *ne* face răspunzători de fiecare „cuvînt nechibzuit" al lui Liebknecht... (322—323)... — „cuvînt nechibzuit" al lui Liebknecht

(6) „În general, *programul oficial al unui partid are mai puţină importanţă decît ceea ce face partidul în realitate*. Dar un program *nou* reprezintă totuşi întotdeauna un drapel arborat în mod public, iar lumea judecă partidul după el... "(323)[175].

Bebel i-a răspuns lui Engels la 21.IX. 1875, între altele, — „*Sînt întru totul de acord cu sentinţa* pe care aţi dat-o proiectului de program, aşa cum o dovedesc şi scrisorile pe care i le-am scris lui Bracke (334—335). De asemenea i-am făcut lui Liebknecht reproşuri aspre pentru atitudinea lui îngăduitoare...", dar acum faptele sînt consumate, „totul se rezumă la probleme de educaţie". — N.B. ha-ha!

Că Bebel *însuşi* împărtăşea cu puţin înainte aceste idei confuze în legătură cu „statul popular" o dovedeşte broşura lui „Ţelurile noastre" (ed. a 9-a, *1886*, în „Biblioteca social-democrată", retipărită, fără modificări, după ed. a 3-a din 1872), p. 14: „Aşadar, statul trebuie să fie transformat dintr-un stat bazat pe *dominaţia de clasă* într-un *stat popular*...*, iar în acest stat... producţia bazată pe întovărăşire trebuie să ia locul întreprinderilor particulare..." Şi tot aici, la p. 44, recomandă şi pe Marx, şi pe Lassalle!!! Alături!! Bebel *nu* vedea atunci deosebirile dintre ei în problema statului.

* Vezi volumul de faţă, p. 66. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

„ELEND DER PHILOSOPHIE"

Pasajul din **„Elend der Philosophie"** (S. 182), despre care vorbește Engels în scrisoarea din 18/28. III. 1875 (vezi mai sus, p. 13), este, probabil, următorul:

„Die arbeitende Klasse wird im Laufe der Entwicklung an die Stelle der alten bürgerlichen Gesellschaft eine Assoziation setzen, welche die Klassen und ihren Gegensatz ausschliesst, und es N.B. wird keine eigentliche politische Gewalt mehr geben, weil gerade die politische Gewalt der offizielle Ausdruck des Klassengegensatzes innerhalb der bürgerlichen Gesellschaft ist". (S. 182, „Das Elend der Philosophie", Stuttgart, 1885.) (Prefața datată: *15. VI. 1847.*)

„KOMMUNISTISCHE MANIFEST"

N.B.: *Manifestul Comunist* despre *stat*

În „Manifestul Comunist" (XI. 1847), această idee este exprimată astfel:

„*Manifestul Comunist*": „statul, adică proletariatul organizat ca clasă dominantă". N.B.

„...Indem wir die allgemeinsten Phasen der Entwicklung des Proletariats zeichneten, verfolgten wir den mehr oder minder versteckten Bürgerkrieg innerhalb der bestehenden Gesellschaft bis zu dem Punkt, wo er in eine offene Revolution ausbricht, und durch den gewaltsamen Sturz der Bourgeoisie *das Proletariat seine Herrschaft begründet*" (S. *31*, ed. a 7-a, 1906) ((sfîrșitul capitolului I)).

Iar la sfîrșitul capitolului al II-lea, S. 37, citim: „...Wir sahen schon oben,

www.dacoromanica.ro

„MIZERIA FILOZOFIEI"

Pasajul din „**Mizeria filozofiei**" (p. 182) despre care vorbește Engels în scrisoarea din 18/28.III.1875 (vezi mai sus, p. 13)* este, probabil, următorul:

„Clasa muncitoare va înlocui, în cursul dezvoltării ei, vechea societate burgheză cu o asociație care exclude clasele și antagonismul dintre ele, iar putere politică propriu-zisă nu va mai exista, pentru că puterea politică este tocmai expresia oficială a antagonismului dintre clase din societatea burgheză"**. (P. 182, „Mizeria filozofiei". Stuttgart, 1885[176].) (Prefața datată: *15. VI. 1847*[177].)

N.B.

„MANIFESTUL COMUNIST"

N.B. „*Manifestul Comunist*": „**statul, adică proletariatul organizat ca clasă dominantă**"[178].

În „Manifestul Comunist" (XI. 1847), această idee este exprimată astfel:

N.B.: „*Manifestul Comunist*" despre *stat*

„...Descriind fazele cele mai generale ale dezvoltării proletariatului, am urmărit războiul civil, mai mult sau mai puțin latent, dinăuntrul societății actuale, pînă la punctul cînd acesta se transformă într-o revoluție deschisă și cînd, răsturnînd prin violență burghezia, *proletariatul își întemeiază dominația sa*" (p. *31*, ed. a 7-a, 1906) ((sfîrșitul capitolului I)).

Iar la sfîrșitul capitolului al II-lea, p. 37, citim: „...După cum am văzut

* Vezi volumul de față, p. 165. — *Nota red.*
** Vezi volumul de față, p. 23. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

dass der erste Schritt in der Arbeiterrevolution *die Erhebung des Proletariats zur herrschenden Klasse, die Erkämpfung der Demokratie ist.*

Das Proletariat wird seine politische Herrschaft dazu benutzen, der Bourgeoisie nach und nach alles Kapital zu entreissen, alle Produktionsinstrumente **in den Händen des Staats, d.h. des als herrschende Klasse organisierten Proletariats,** zu zentralisieren und die Masse der Produktionskräfte möglichst rasch zu vermehren".

„statul", adică proletariatul organizat ca clasă dominantă

„Es kann dies natürlich zunächst nur geschehn vermittelst **despotischer Eingriffe** in das Eigentumsrecht und in die bürgerlichen Produktionsverhältnisse, durch Massregeln also, die ökonomisch unzureichend und unhaltbar erscheinen, die aber im Lauf der Bewegung über sich selbst hinaus treiben und als Mittel zur Umwälzung der ganzen Produktionsweise unvermeidlich sind..." (S. 37). Iar după enumerarea „măsurilor" (§§ 1—10)*, autorii continuă:

N.B.: „încălcare despotică"

„Sind im Laufe der Entwickelung die Klassenunterschiede verschwunden, und ist alle Produktion in den Händen der assoziierten Individuen konzentriert, *so verliert die öffentliche Gewalt den politischen Charakter.* Die politische Gewalt im eigentlichen Sinne ist die organisierte Gewalt einer Klasse zur Unterdrückung einer andern. Wenn

„puterea publică își pierde caracterul ei politic"

* În cadrul acestor măsuri (§§ 1, 5, 6) se vorbește peste tot pur și simplu de „stat", de pildă § 6: „centralizarea tuturor mijloacelor de transport în mîinile statului".

www.dacoromanica.ro

mai sus, primul pas în revoluția muncitorească *este ridicarea*" (textual: înălțarea) „*proletariatului la rangul de clasă dominantă, este cucerirea democrației.*

Proletariatul va folosi dominația lui politică pentru a smulge burgheziei, pas cu pas, întreg capitalul, pentru a centraliza toate uneltele de producție **în mîinile statului, adică în mîinile proletariatului organizat ca clasă dominantă,** și pentru a mări, cît se poate de repede, masa forțelor de producție"*.

„statul", adică proletariatul organizat ca clasă dominantă

„La început acest lucru nu se poate face, firește, decît printr-o **încălcare despotică** a dreptului de proprietate și a relațiilor de producție burgheze, adică prin măsuri care, din punct de vedere economic, apar neîndestulătoare și șubrede, dar care se depășesc singure în decursul mișcării și care sînt inevitabile ca mijloc pentru revoluționarea întregului mod de producție..." (p. 37). Iar după enumerarea „măsurilor" (§§ 1—10)**, autorii continuă:

N.B.: „încălcare despotică"

„Cînd, în cursul dezvoltării, vor fi dispărut deosebirile de clasă și întreaga producție va fi fost concentrată în mîinile indivizilor asociați, *atunci puterea publică își va pierde caracterul ei politic.* În sensul propriu al cuvîntului, puterea politică este violența organizată, exercitată de o clasă pentru asuprirea alteia. Dacă proletariatul,

„puterea publică își pierde caracterul ei politic"

* Vezi volumul de față, p. 23. — *Nota red.*

** În cadrul acestor măsuri (§§ 1, 5, 6) se vorbește peste tot pur și simplu de „stat", de pildă § 6: „centralizarea tuturor mijloacelor de transport în mîinile statului".

www.dacoromanica.ro

das Proletariat im Kampfe gegen die Bourgeoisie sich notwendig zur Klasse vereint, durch eine Revolution sich zur herrschenden Klasse macht und als herrschende Klasse gewaltsam die alten Produktionsverhältnisse aufhebt, so hebt es mit diesen Produktionsverhältnissen die Existenzbedingungen des Klassengegensatzes, die Klassen überhaupt und damit seine eigene Herrschaft als Klasse auf..." (S. 38).

„Manifestul Comunist" despre *statul modern*: „Die moderne Staatsgewalt ist nur ein Ausschuss, der die gemeinschaftlichen Geschäfte der ganzen Bourgeoisklasse verwaltet"*.

N.B.

„Manifestul Comunist" vorbește de „Arbeiterrevolution", „kommunistische Revolution", „proletarische Revolution". Se pare că termenul de „dictatură a proletariatului" nu există încă. Este însă evident că transformarea proletariatului în „clasă dominantă", „organizarea lui ca clasă dominantă", „încălcarea despotică a dreptului de proprietate" de către el etc. *nu este altceva decît* „dictatura proletariatului"...

„*Statul, adică proletariatul organizat ca clasă dominantă*", nu este altceva decît dictatura proletariatului.

* Această frază a fost adăugată de V. I. Lenin mai tîrziu, chiar în susul paginii manuscrisului. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

în lupta sa împotriva burgheziei, se unește în mod necesar ca clasă, dacă, prin revoluție, devine clasă dominantă și, ca clasă dominantă, desființează vechile relații de producție făcînd uz de forță, atunci el desființează, o dată cu aceste relații de producție, și condițiile de existență ale antagonismului de clasă, clasele în genere, și, prin aceasta, propria sa dominație de clasă..." (p. 38).

„Manifestul Comunist" despre *statul modern:* „Puterea de stat modernă nu este decît un comitet care administrează treburile obștești ale întregii clase burgheze"[179].

„Manifestul Comunist" vorbește de „revoluție muncitorească", „revoluție comunistă", „revoluție proletară". Se pare că termenul de „dictatură a proletariatului" nu există încă. Este însă evident că transformarea proletariatului în „clasă dominantă", „organizarea lui ca clasă dominantă", „încălcarea despotică a dreptului de proprietate" de către el etc. *nu este altceva decît* „dictatura proletariatului"...

„*Statul, adică proletariatul organizat ca clasă dominantă*", nu este altceva decît dictatura proletariatului. — N.B.

www.dacoromanica.ro

Engels despre stat și despre război

Engels a scris și „*Einleitung*“ la broșura lui *S. Borkheim*. „Zur Erinnerung für die deutschen Mordspatrioten 1806—1807“ („Sozial-Demokratische Bibliothek“*, Band II, № XXIV), scrisă la 15. XII. 1887, unde el vorbește, între altele, de *statul* în *Germania*: „...der Staat entfremdet sich mehr und mehr den Interessen der grossen Volksmassen, um sich in ein Konsortium von Agrariern, Börsenleuten und Grossindustriellen zu verwandeln, zur Ausbeutung des Volks“ (S. 7). Tot acolo vorbește despre un viitor *Weltkrieg*, care va duce la „die allgemeine Erschöpfung und die Herstellung der Bedingungen des schliesslichen Siegs der Arbeiterklasse...“(7) „am Schluss“ acestui război, „ist der Sieg des Proletariats entweder schon errungen oder doch unvermeidlich“ (8).

„ZUR WOHNUNGSFRAGE“

În „*Zur Wohnungsfrage*“ (1872) există o serie de pasaje referitoare la problema dictaturii proletariatului și la problema statului (legată de aceasta) care merită să fie reținute:

„Wie ist nun die Wohnungsfrage zu lösen? In der heutigen Gesellschaft gerade wie eine jede andere gesellschaftliche Frage gelöst wird: durch die allmählige ökonomische Ausgleichung von Nachfrage und Angebot, eine Lösung, die die Frage selbst immer wieder von neuem erzeugt, also keine Lösung ist. *Wie eine soziale Revolution* diese *Frage lösen* würde, hängt nicht nur von den jedesmaligen Umständen ab, sondern auch zusammen mit viel weiter gehenden Fragen, unter denen die Aufhebung

* Aici a fost scrisă de către V. I. Lenin cota broșurii: „K. II. F. 874 ca“. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

Engels despre stat și despre război

Engels a scris și „*Introducerea*“ la broșura lui *S. Borkheim*. „În amintirea patrioților de paradă germani din 1806-1807“ („Biblioteca social-democrată“, vol. II, nr. XXIV), scrisă la 15.XII. 1887, unde el vorbește, între altele, de *statul* în *Germania:* „...statul, căruia interesele maselor largi populare îi sînt tot mai străine, se transformă într-un consorțiu de agrarieni, afaceriști de bursă și mari industriași, care exploatează poporul“ (p. 7). Tot acolo vorbește despre un viitor *r ă z b o i m o n d i a l*, care va duce la „epuizarea generală și la crearea condițiilor pentru victoria definitivă a clasei muncitoare...“ (7) „la sfîrșitul“ acestui război, „victoria proletariatului va fi, dacă nu obținută, în orice caz (doch) inevitabilă“ (8)[180].

„CONTRIBUȚII LA PROBLEMA LOCUINȚELOR“

În „*C o n t r i b u ț i i l a p r o b l e m a l o c u i n ț e l o r*“ (1872)[181] există o serie de pasaje referitoare la problema dictaturii proletariatului și la problema statului (legată de aceasta) care merită să fie reținute:

„Cum trebuie rezolvată problema locuințelor? În societatea modernă, ea se rezolvă la fel ca oricare altă problemă socială: prin echilibrarea economică treptată a cererii și ofertei, soluție care generează ea însăși în permanență problema și care, deci, nu este o soluție. Modul în care *r e v o l u ț i a s o c i a l ă va rezolva* această *problemă* va depinde nu numai de împrejurările respective, ci și de probleme mult mai complexe, printre care una dintre cele mai importante este desființarea *opoziției dintre oraș*

www.dacoromanica.ro

des Gegensatzes von Stadt und Land eine der wesentlichsten ist. Da wir keine utopistischen Systeme für die Einrichtung der künftigen Gesellschaft zu machen haben, wäre es mehr als müssig, hierauf einzugehen. Soviel aber ist sicher, dass schon jetzt in den grossen Städten hinreichend Wohngebäude vorhanden sind, um bei rationeller Benutzung derselben jeder wirklichen «Wohnungs*not*» (subliniat de Engels) sofort abzuhelfen. Dies kann natürlich nur *durch Expropriation der heutigen Besitzer*, resp. *durch Bequartierung ihrer Häuser* mit obdachlosen oder in ihren bisherigen Wohnungen übermässig zusammengedrängten Arbeitern geschehn, und sobald das Proletariat die politische Macht erobert hat, wird eine solche durch das öffentliche Wohl gebotene Massregel ebenso leicht ausführbar sein wie andere Expropriationen und Einquartierungen durch den heutigen Staat" (S. 22, ed. din 1887).

Iată în mod concret una dintre funcțiile dictaturii proletariatului, una dintre sarcinile *statului* (uniunii de proletari) în *epoca de trecere* de la capitalism la comunismul deplin. Asemenea lucruri nu pot fi începute *i m e d i a t* fără *folosirea revoluționară a puterii d e s t a t.*

S. 26 să se noteze remarca extrem de importantă că probleme cum sînt creditul, datoria publică, impozitele etc. sînt lucruri care interesează în *f o a r t e* mare măsură pe burghez și *îndeosebi pe micul burghez*, dar interesează prea puțin pe muncitori. Impozitele intră, în ultimă instanță, în cheltuielile de producție a forței de muncă: „...«Staatsschulden»! Die Arbeiterklasse weiss, dass sie sie nicht gemacht hat, und wenn sie zur Macht kommt, wird sie die Abzahlung denen überlassen, die sie aufgenommen haben" (26).

S. 9 — „... *wird vielleicht auch in Zukunft die Rolle der Initiative den Franzosen vorbehalten bleiben, aber die Entscheidung kann nur in Deutschland ausgekämpft*

www.dacoromanica.ro

și sat. Întrucît noi nu ne ocupăm de elaborarea unor sisteme utopice de organizare a viitoarei societăți, ar fi mai mult decît inutil să ne oprim asupra acestui lucru. Un fapt este cert: în marile orașe există încă de pe acum destule case de locuit pentru ca, prin folosirea lor rațională, să se poată rezolva imediat adevărata «*lipsă* de locuințe» (subliniat de Engels). Acest lucru va fi posibil, firește, numai *dacă actualii proprietari vor fi expropriați*, iar *în casele respective vor fi mutați* muncitorii fără locuință sau cei care stau în locuințe absolut neîncăpătoare. De îndată ce proletariatul va cuceri puterea politică, o asemenea măsură, dictată de interesele binelui obștesc, va fi tot atît de ușor de înfăptuit ca oricare altă expropriere sau încartiruire efectuată de către statul modern" (p. 22, ed. din 1887)*.

Iată în mod concret una dintre funcțiile dictaturii proletariatului, una dintre sarcinile *statului* (uniunii de proletari) în *epoca de trecere* de la capitalism la comunismul deplin. Asemenea lucruri nu pot fi începute *i m e d i a t* fără *folosirea revoluționară a puterii d e s t a t.*

la p. 26 să se noteze remarca extrem de importantă că probleme cum sînt creditul, datoria publică, impozitele etc. sînt lucruri care interesează în *f o a r t e* mare măsură pe burghez și *îndeosebi pe micul burghez*, dar interesează prea puțin pe muncitori. Impozitele intră, în ultimă instanță, în cheltuielile de producție a forței de muncă: „... «Datoria publică». Clasa muncitoare știe că nu ea a contractat-o, și, atunci cînd va prelua puterea, va lăsa plata ei în seama acelora care au contractat-o" (26)[182].

p. 9 — „...*din această cauză se poate ca și în viitor inițiativa să aparțină francezilor, dar victoria decisivă poate fi obținută numai în Germania...*" (în același spirit

* Vezi volumul de față, p. 57. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

werden...“ (în același spirit S.10 — din prefața, datată 10. I. *1887*, despre viitoarea *revoluție*, „Aufstand“, despre rolul revoluționar „der Bauernsöhne“, des „herrlichen Kriegsheers“ etc.).

idem S. 36—37: „...Zunächst wird aber (după rațonamentele cu privire la necesitatea desființării opoziției dintre oraș și sat) jede soziale Revolution die Dinge nehmen müssen, wie sie sie findet, *und den schreiendsten Übeln mit den vorhandenen Mitteln abhelfen müssen.* Und da haben wir schon gesehen, dass der Wohnungs*not* sofort abgeholfen werden kann durch Expropriation eines Teils der den besitzenden Klassen gehörenden Luxuswohnungen und durch Bequartierung des übrigen Teils“ (36—37).

(S. 55), Pariser Kommune... die Proudhonisten stark in ihr vertreten... aber ihre ökonomischen Massregeln au decurs, spre *cinstea* Comunei, din „das einfache praktische Bedürfniss“...

„Und deshalb waren diese Massregeln — die Abschaffung der Nachtarbeit der Bäcker, das Verbot der Geldstrafen in Fabriken, die Konfiskation stillgesetzter Fabriken und Werkstätten und ihre Überlassung an Arbeiter-Assoziationen — durchaus nicht im Geist Proudhons, wohl aber in dem des deutschen wissenschaftlichen Sozialismus. Die einzige soziale Massregel, die die Proudhonisten durchsetzten, war — die Bank von Frankreich *nicht* mit Beschlag zu legen, und zum Teil daran ging die Kommune zugrunde...“ (55).

„desființ- Die Blanquisten... haben proklamiert (manifestul refugiaților Comunei) „...fast buchstäblich, die Anschauungen des deutschen wissenschaftlichen Sozialismus von der Notwendigkeit der politischen Aktion des Proletariats und seiner Diktatur als Übergang zur *Abschaffung der Klassen* und, *mit ihnen, des*

www.dacoromanica.ro

p. 10 — din prefața, datată 10.I.*1887*, despre viitoarea *revoluție*, „insurecție", despre rolul revoluționar al „fiilor de țărani", al „glorioasei armate" etc.)[183].

idem, p. 36—37: „...Orice revoluție socială va trebui însă, la început (după raționamentele cu privire la necesitatea desființării opoziției dintre oraș și sat), să ia lucrurile așa cum le găsește *și să remedieze r a c i l e l e c e l e m a i f l a g r a n t e c u m i j l o a c e l e e x i s t e n t e*. Și, după cum am văzut, *lipsa* de locuințe poate fi imediat remediată prin exproprierea unei părți din locuințele luxoase, aparținînd claselor avute, cealaltă parte urmînd să servească pentru încartiruiri" (36—37).

(p. 55), Comuna din Paris... proudhoniștii erau acolo puternic reprezentați... dar, spre *cinstea* Comunei, măsurile economice luate de ea au decurs din „simpla necesitate practică"...

„Iată de ce aceste măsuri — desființarea muncii de noapte în brutării, interzicerea amenzilor în fabrici, confiscarea fabricilor și atelierelor închise și trecerea lor în mîinile asociațiilor de muncitori — nu au fost nicidecum măsuri în spiritul lui Proudhon, ci în cel al socialismului științific german. Singura măsură socială pe care au impus-o proudhoniștii a fost aceea de a *nu* se confisca Banca Franței, ceea ce a dus în parte la căderea Comunei..." (55)[184].

Blanquiștii... au proclamat (manifestul refugiaților Comunei[185]) „...aproape textual concepțiile socialismului științific german despre necesitatea activității politice a proletariatului și a dictaturii lui ca formă de trecere la *d e s f i i n ț a r e a c l a s e l o r* și, *o d a t ă c u a c e s t e a, a s t a t u l u i**, așa cum au „desfiin-

* Vezi volumul de față, p. 58. *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

ţarea statului"... *S t a a t s* —wie solche bereits im «Kommunistischen Manifest» und seitdem unzählige Male ausgesprochen worden" (55—56).

Engels „merge" pînă acolo încît vorbeşte de „desfiinţarea" statului! A te crampona însă de acest lucru ar fi o şicană ridicolă: esenţialul îl constituie cuvintele *o dată cu ele*, cu clasele!!

S. 56, la mijloc, în treacăt, între altele: „...in der Revolution, **in der gewaltsamsten Bewegung**, «stehn»?..." (Ironizare a cuvîntului „stehn". În treacăt fie zis, definiţia revoluţiei nu e rea).

S. 57: „...Da jede politische Partei darauf ausgeht, die Herrschaft im Staat zu erobern, so strebt die deutsche sozialdemokratische Arbeiterpartei notwendig *ihre* Herrschaft, die Herrschaft der Arbeiterklasse, also eine «Klassenherrschaft» an. Übrigens hat *jede* (subliniat de Engels) wirkliche proletarische Partei, von den englischen Chartisten an, immer die Klassenpolitik, die Organisation des Proletariats als selbständige politische Partei, als erste Bedingung, und *d i e D i k t a t u r d e s P r o l e t a r i a t s* als *n ä c h s t e s* Ziel des Kampfes hingestellt" (57). N.B.

„...Übrigens muss konstatiert werden, dass die «faktische Besitzergreifung» sämtlicher Arbeitsinstrumente, die Inbesitznahme der gesamten Industrie von seiten des arbeitenden Volks, das gerade Gegenteil ist von der proudhonistischen «Ablösung». Bei der letzterem wird der *einzelne Arbeiter* Eigentümer der Wohnung, des Bauernhofes, des Arbeitsinstruments; bei der ersteren bleibt das «arbeitende Volk» Gesamteigentümer der

www.dacoromanica.ro

fost formulate încă în «Manifestul Comunist» și repetate de atunci de nenumărate ori" (55—56).

țarea statului"...

Engels „merge" pînă acolo încît vorbește de „desființarea" statului! A te crampona însă de acest lucru ar fi o șicană ridicolă: esențialul îl constituie cuvintele *o dată cu ele*, cu clasele!!

p. 56, la mijloc, în treacăt, între altele: „...«a sta» în revoluție, **această mișcare dintre cele mai violente?...**" (Ironizare a cuvîntului „a sta". În treacăt fie zis, definiția revoluției nu e rea).

p. 57: „...Întrucît orice partid politic tinde să cucerească dominația în stat, Partidul muncitoresc social-democrat german tinde și el în mod inevitabil la dominația *sa*, la dominația clasei muncitoare, deci la o «dominație de clasă». De altfel, *orice* (subliniat de Engels) partid cu adevărat proletar, începînd cu cartiștii englezi, a considerat întotdeauna politica de clasă, organizarea proletariatului ca partid politic independent, ca o primă condiție, iar *dictatura proletariatului* ca țința *imediată* a luptei" (57).

N.B.

„...De altfel, trebuie să constatăm că «luarea efectivă în stăpînire» a tuturor uneltelor de muncă, a întregii industrii de către poporul muncitor este tocmai opusul «răscumpărării» proudhoniste. În acest din urmă caz, *fiecare muncitor în parte* devine proprietarul locuinței, al gospodăriei țărănești, al uneltei de muncă; în primul caz, «poporul muncitor» rămîne proprietar colectiv al caselor, fabricilor și uneltelor de muncă,

www.dacoromanica.ro

(una dintre funcțiile „statului" proletar, ale dictaturii proletariatului)

Häuser, Fabriken und Arbeitsinstrumente und wird deren Niessbrauch, wenigstens während einer Übergangszeit, schwerlich ohne Entschädigung der Kosten an einzelne oder Gesellschaften überlassen. Gerade wie die Abschaffung des Grundeigentums nicht die Abschaffung der Grundrente ist, sondern ihre Übertragung, wenn auch in modifizierter Weise, an die Gesellschaft. Die faktische Besitznahme sämtlicher Arbeitsinstrumente durch das arbeitende Volk schliesst also die Beibehaltung des Mietverhältnisses keineswegs aus" (68).

„Überhaupt (69) handelt es sich nicht um die Frage, ob das Proletariat, wenn es zur Macht gelangt, die Produktionsinstrumente, Rohstoffe und Lebensmittel einfach gewaltsam in Besitz nimmt, ob es sofort Entschädigung dafür zahlt oder das Eigentum daran durch langsame Ratenzahlungen ablöst. Eine solche Frage im voraus und für alle Fälle beantworten zu wollen, hiesse Utopien fabrizieren und das überlasse ich andern" (69).

N.B.

În legătură cu prefața lui Engels la „Klassenkämpfe in Frankreich", **Kautsky** scria în „Neue Zeit" (1909), XXVII, 2, S. *416* („Der charakterlose Engels") — "...in seinem (Engels) Manuskript sei (scrisese mai înainte Kautsky) der revolutionäre Standpunkt energisch betont gewesen, die revolutionären Stellen wurden ihm jedoch in Berlin *gestrichen*, wenn ich recht berichtet bin vom Genossen Richard *Fischer*..."

www.dacoromanica.ro

şi este greu de presupus că, cel puţin în perioada de trecere, uzufructul lor va fi lăsat unor persoane sau societăţi fără o rambursare a cheltuielilor. Întocmai cum desfiinţarea proprietăţii funciare nu înseamnă desfiinţarea rentei funciare, ci trecerea ei, fie chiar şi într-o formă modificată, în mîinile societăţii. Aşadar, luarea efectivă în stăpînire a tuturor uneltelor de muncă de către poporul muncitor nu exclude nicidecum menţinerea sistemului de închiriere" (68)*.

(una dintre funcţiile „statului" proletar, ale dictaturii proletariatului)

„În genere (69), problema nu este dacă proletariatul, atunci cînd va lua puterea în mîinile sale, va pune pur şi simplu stăpînire prin violenţă pe uneltele de producţie, pe materiile prime şi pe mijloacele de subzistenţă, dacă el va plăti imediat o despăgubire pentru acestea sau dacă va răscumpăra proprietatea prin plata în rate nu prea mari. A încerca să dai la această problemă un răspuns anticipat şi valabil în toate cazurile înseamnă să fabrici utopii, ceea ce las în seama altora" (69)[186].

În legătură cu prefaţa lui Engels la „Luptele de clasă din Franţa", **Kautsky** scria în „Neue Zeit" (1909), XXVII, 2, p. *416* („Influenţabilul Engels") — „...în manuscrisul său (al lui Engels) (scrisese mai înainte Kautsky) punctul de vedere revoluţionar este subliniat cu tărie, pasajele revoluţionare au fost însă *şterse* la Berlin, dacă sînt just informat, de către tovarăşul Richard *Fischer*..." N.B.

* Vezi volumul de faţă, p. 57—58. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

N.B. || şi „Neue Zeit", XVII, 2 (1898—1899, nr. 28), în polemica cu Bernstein:

„...Die deutschen Freunde drangen in ihn (Engels) den Schluss, *weil zu revolutionär* (subliniat de Kautsky), wegzulassen" (S. 47).

+„*Neue Zeit*", XXVII, 1 (2. X. 1908), S. 6—7, scrisorile lui Engels către Kautsky despre prefaţa lui Engels la „Klassenkämpfe"*.

cf. şi (mai amănunţit; cu citatele din scrisorile lui Engels către Kautsky) în „*Weg zur Macht*".

„DER BÜRGERKRIEG IN FRANKREICH"

„*Der Bürgerkrieg in Frankreich*" (Leipzig, 1876). Datat **30. V. 1871** (cf. aici, p. 2, la mijloc), — capitolul al III-lea în întregime, sau aproape în întregime, e consacrat problemei statului, lămuririi ideii că clasa muncitoare nu poate să ia „pur şi simplu" în stăpînire „maşina de stat aşa cum este" (vezi mai sus, p. 1).

organele „puterii de stat" || „...Die zentralisierte Staatsmacht, mit ihren allgegenwärtigen Organen — stehende Armee, Polizei, Bureaukratie, Geistlichkeit, Richterstand..." ((îşi are originea în evul mediu şi s-a dezvoltat mai departe în secolul al XIX-lea...)). Pe măsură ce se dezvoltă antagonismul de clasă dintre capital şi muncă, „nahm die Staatsmacht mehr und mehr den Charakter einer offentlichen Gewalt zur Unterdrückung der Arbeit, einer Maschine der Klassenherrschaft an. Nach jeder Revolution, die einen Fortschritt des Klassenkampfs bezeichnet, tritt **der rein unter-**

* În manuscris, această frază a fost intercalată între cele două citate din articolele lui K. Kautsky date mai sus. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

și „Neue Zeit", XVII, 2 (1898—1899, nr. 28), în polemica cu Bernstein:

„...Prietenii germani au insistat ca el (Engels) să omită încheierea *ca fiind prea revoluționară*" (subliniat de Kautsky) (p. 47). || N.B.

+ „*Neue Zeit*", XXVII, 1 (2.X.1908), p. 6—7, scrisorile lui Engels către Kautsky despre prefața lui Engels la „Luptele de clasă"[187].

cf. și (mai amănunțit; cu citatele din scrisorile lui Engels către Kautsky) în *Drumul spre putere*".

„RĂZBOIUL CIVIL DIN FRANȚA"

„*Războiul civil din Franța*" (Leipzig, 1876). Datat **30. V. 1871** (cf. aici, p. 2, la mijloc)*, — capitolul al III-lea în întregime, sau aproape în întregime, e consacrat problemei statului, lămuririi ideii că clasa muncitoare nu poate să ia „pur și simplu" în stăpînire „mașina de stat așa cum este"[188] (vezi mai sus, p. 1)**.

„...Puterea de stat centralizată, cu organele ei omniprezente — armată permanentă, poliție, birocrație, cler, magistratură..." ((își are originea în evul mediu și s-a dezvoltat mai departe în secolul al XIX-lea...)). Pe măsură ce se dezvoltă antagonismul de clasă dintre capital și muncă, „puterea de stat căpăta tot mai mult caracterul unei puteri publice în vederea asupririi muncii, caracterul unui instrument de dominație de clasă. După fiecare revoluție care marchează un progres al luptei de clasă, caracterul **pur asupritor** ||| organele „puterii de stat"

* Vezi volumul de față, p. 133—135. — *Nota red.*
** Vezi volumul de față, p. 129. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

N.B. || **drückende** Charakter der Staatsmacht offener und offener hervor..."

((Mai departe acest lucru este analizat în mod amănunțit: revoluția din 1830, din 1848 etc. Cel de-al doilea Imperiu)). ((Între altele (după 1848/9): „... Die Staatsmacht" = „das nationale Kriegswerkzeug des Kapitals gegen die Arbeit..."))

„...Der gerade Gegensatz des Kaisertums war die Kommune". „Die Kommune war die bestimmte Form dieser Republik" |S. 45, ed. a 3-a| (nämlich „einer Republik, die nicht nur die monarchische Form der Klassenherrschaft beseitigen sollte, sondern die Klassenherrschaft selbst").

„Der Bürgerkrieg", ediția din 1876, îndeosebi N.B.:
S. 28, Zeile 2 von unten — („bricht")
„ „ „ 18 von oben — („abschneiden")
„ „ „ 13 von oben — („Vernichtung").
S. 29: statul = „excrescența parazitară"*.

Așadar, comuna = **„forma specifică"** a republicii proletare-socialiste. Dar *p r i n c e* anume s-a manifestat acest lucru? În ce anume constă această „formă specifică"?

desființarea armatei permanente || ((1)) „Das erste Dekret der Commune war daher die *Unterdrückung des stehenden Heeres* und seine Ersetzung durch das bewaffnete Volk..." |S. 46, ed. a 3-a.|

o instituție aleasă în mod democratic responsabilitatea și *revocabilitatea* în orice moment || ((2)) „...Die Commune bildete sich aus den durch allgemeines Stimmrecht in den verschiedenen Bezirken von Paris gewählten Stadträten. Sie waren verantwortlich und *j e d e r z e i t a b s e t z b a r*. Ihre Mehrzahl bestand selbstredend aus Arbeitern oder anerkannten Vertretern der Arbeiterklasse..."

în 1876 se scria Commune
în 1891 „ „ Kommune

* Acest text a fost scris de V.I. Lenin în colțul de sus al paginii manuscrisului. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

al puterii de stat se manifestă tot mai fățiș..." || N.B.

((Mai departe acest lucru este analizat în mod amănunțit: revoluția din 1830, din 1848 etc. Cel de-al doilea Imperiu)). ((Între altele (după 1848/9): ...„Puterea de stat" = „instrumentul național în războiul capitalului împotriva muncii"...)).

„...Comuna a fost antiteza directă a imperiului". „Comuna era forma specifică a acestei republici" |p. 45, ed. a 3-a| (și anume „a unei republici care urma să înlăture nu numai forma monarhică a dominației de clasă, ci însăși dominația de clasă")*.

„Războiul civil", ediția din 1876, îndeosebi N.B.:
p. 28, rîndul 2 de jos — („sfărîmă")
„ „ „ 18 de sus — („amputeze")
„ „ „ 13 de sus — („nimicirea")
p. 29: statul = „excrescența parazitară"**.

Așadar, comuna = „**forma specifică**" a republicii proletare-socialiste. Dar *p r i n c e* anume s-a manifestat acest lucru? În ce anume constă această „formă specifică"?

((1)) „Primul decret al Comunei *a suprimat armata permanentă*, înlocuind-o cu poporul înarmat..." |p. 46, ed. a 3-a| || desființarea armatei permanente

((2)) „...Comuna era alcătuită din consilieri municipali aleși prin vot universal în diferitele arondismente ale Parisului. Ei erau răspunzători și *o r i c î n d r e v o c a b i l i*. Cei mai mulți dintre ei erau, bineînțeles, muncitori sau reprezentanți recunoscuți ai clasei muncitoare..."*** || o instituție aleasă în mod democratic responsabilitatea și *revocabilitatea* în orice moment

în 1876 se scria Commune
în 1891 „ „ Kommune

* Vezi volumul de față, p. 40 — 41. — *Nota red.*
** Vezi volumul de față, p. 215 — 217 (punctele ((12)) și ((14))). — *Nota red.*
*** Vezi volumul de față, p. 41. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

„*nu* parlamentară, ci activă": puterea *atît* executivă, *cît* şi legislativă

((3)) „...Die Commune sollte **nicht eine parlamentarische, sondern eine arbeitende Körperschaft sein**, vollziehend und gesetzgebend zugleich..."

poliţia despuiată de atributele politice şi transformată într-un organism de executanţi revocabili

((4)) „...Die Polizei, bisher das Werkzeug der Staatsregierung, wurde sofort aller ihrer politischen Eigenschaften entkleidet und in das verantwortliche und jederzeit absetzbare Werkzeug der Commune verwandelt..."

idem *toţi* funcţionarii

((5)) „...Ebenso die Beamten aller anderen Verwaltungszweige..."

„retribuirea obişnuită a muncitorilor"

((6)) „...Von den Mitgliedern der Commune an abwärts musste der öffentliche Dienst für *Arbeiterlohn* besorgt werden".

desfiinţarea privilegiilor funcţionarilor superiori (demnitari)

((7)) „Die erworbenen Anrechte und die Repräsentationsgelder der hohen Staatswürdenträger verschwanden mit diesen Würdenträgern selbst" ...(26—27)

S. 46, ed. a 3-a

„sfărîmarea" puterii popilor

((8)) „...Das stehende Heer und die Polizei, die Werkzeuge der materiellen Macht der alten Regierung, einmal beseitigt, ging die Commune sofort darauf aus, das geistliche Unterdrückungswerkzeug, die Pfaffenmacht, zu brechen..." (lichidarea şi exproprierea bisericilor).

((9)) „...Die richterlichen Beamten verloren jene scheinbare Unabhängigkeit..." Sie „sollten fernerhin öffentlich gewählt, verantwortlich und absetzbar sein..." (27)

www.dacoromanica.ro

((3)) „...Comuna trebuia **să fie nu un organism parlamentar ci un organism activ,** atît executiv cît și legislativ...“*

„*nu* parlamentară, ci activă“: puterea *atît* executivă, *cît* și legislativă

((4)) „...Poliția, care pînă atunci era un instrument al guvernului central, a fost imediat despuiată de toate atributele ei politice și transformată într-un organ răspunzător al Comunei și oricînd revocabil...“

poliția despuiată de atributele politice și transformată într-un organism de executanți revocabili

((5)) „...La fel și funcționarii din toate celelalte sectoare administrative...“

idem *toți* funcționarii

((6)) „...Începînd cu membrii Comunei și pînă la ultimul slujbaș, funcțiile publice trebuiau îndeplinite în schimbul unui *salariu de muncitor*“.

„retribuirea obișnuită a muncitorilor“

((7)) „Privilegiile înalților demnitari și cheltuielile lor de reprezentare au dispărut o dată cu acești demnitari“... (26—27) p. 46, ed. a 3-a

desființarea privilegiilor funcționarilor superiori (demnitari)

((8)) „...După înlăturarea armatei permanente și a poliției, instrumente ale puterii materiale a vechii cîrmuiri, Comuna a trecut imediat la sfărîmarea instrumentului de asuprire spirituală, puterea popilor...“ (lichidarea și exproprierea bisericilor).

„sfărîmarea“ puterii popilor

((9)) „...Magistrații și-au pierdut independența aparentă“... „De aici înainte“ ei „aveau să fie aleși și deveneau răspunzători și revocabili...“ (27)**

* Vezi volumul de față, p. 44. — *Nota red.*
** Vezi volumul de față, p. 41. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

„organizarea națională" pe comune

((10)) „...In einer kurzen Skizze der nationalen Organisation, die die Commune nicht die Zeit hatte, weiter auszuarbeiten, heisst es ausdrücklich, dass die Commune die politische Form selbst des kleinsten Dorfes sein... sollte"... Tot comunele urmau să aleagă și „Nationaldelegation" de la Paris (28)...

[S. 47, ed. a 3-a]

„guvernul central" alcătuit din funcționari „comunali", adică strict răspunzători

((11)) „...Die wenigen, aber wichtigen Funktionen, welche dann noch für eine Zentralregierung blieben, sollten nicht, wie dies absichtlich gefälscht worden, abgeschaft, sondern an kommunale, d.h. streng verantwortliche Beamte übertragen werden..."

„Orînduirea Comunei" = „*nimicirea* puterii de „stat", care nu era decît o excrescență parazitară

((12)) „...Die Einheit der Nation sollte nicht gebrochen, sondern im Gegenteil organisiert werden durch die Communalverfassung; sie sollte eine Wirklichkeit werden durch die *Vernichtung jener Staatsmacht*, welche sich für die Verkörperung dieser Einheit ausgab, aber unanhängig und überlegen sein wollte gegenüber der Nation, an deren Körper sie doch nur ein *Schmarotzerauswuchs* war. Während es galt, die bloss unterdrückenden Organe der alten Regierungsmacht *abzuschneiden*, sollten ihre berechtigten Funktionen einer Gewalt, die über der Gesellschaft zu stehen beanspruchte, entrissen und den verantwortlichen Dienern der Gesellschaft übergeben werden..." (28).

vezi p. *31*, aici, cum Bernstein „a făcut o apropiere" între toate acestea și Proudhon!

nu vechiul parlamentarism, ci

((13)) „...Statt einmal in drei oder sechs Jahren zu entscheiden, welches Mitglied der herrschenden Klassen das Volk im

www.dacoromanica.ro

((10)) „...În schița sumară a organizării naționale, pe care Comuna n-a avut răgazul s-o elaboreze mai pe larg, se spune categoric că Comuna urmează... să fie forma politică chiar și a celui mai mic sat“... Tot comunele urmau să aleagă și „delegația națională“ de la Paris (28)... p. 47, ed. a 3-a

„organizarea națională“ pe comune

((11)) „...Puținele, dar foarte importantele funcții care mai rămîneau guvernului central nu urmau să fie desființate — afirmațiile în acest sens constituiau un fals cu bună știință —, ci încredințate unor funcționari comunali, strict răspunzători...“

„guvernul central“ alcătuit din funcționari „comunali“, adică strict răspunzători

((12)) „...Unitatea națiunii nu urma să fie distrusă, ci, dimpotrivă, să fie organizată pe baza orînduirii Comunei. Unitatea națiunii avea să devină o realitate prin *nimicirea puterii de stat*, care pretindea că întruchipează această unitate, dar care voia să fie independentă de națiune și să se situeze deasupra ei, deși nu era decît *o excrescență parazitară* pe corpul acesteia... Sarcina era de *a amputa* organele pur represive ale vechii puteri de stat, iar funcțiile legitime ale acestei puteri, care avea pretenția că se situează deasupra societății, să-i fie luate și trecute în mîna unor slujitori răspunzători ai societății“... (28)**

„Orînduirea Comunei“ = „*nimicirea* puterii de stat“, care nu era decît o excrescență parazitară

vezi p. *31*, aici*, cum Bernstein „a făcut o apropiere“ între toate acestea și Proudhon!

((13)) „...În loc să hotărască o dată la trei sau la șase ani care membru al clasei dominante să reprezinte și să calce

nu vechiul parlamentarism, ci

* Vezi volumul de față, p. 221. — *Nota red.*
** Vezi volumul de față, p. 50 — 51. *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

„poporul constituit în comune“

Parlamente ver- und zertreten soll, sollte das allgemeine Stimmrecht dem in Communen konstituierten Volk dienen, wie das individuelle Stimmrecht jedem andern Arbeitgeber dazu dient, Arbeiter, Aufseher und Buchhalter in seinem Geschäft auszusuchen“. |S. 47, ed. a 3-a|

„noile creații istorice“

((14)) „...Es ist das gewöhnliche Schicksal *neuer geschichtlicher* Schöpfungen, für das Seitenstück älterer und selbst verlebter Formen des gesellschaftlichen Lebens angesehen zu werden, denen sie einigermassen ähnlich sehen. So ist diese *neue Commune, die die moderne Staatsmacht bricht*, angesehen worden für eine Wiederbelebung der mittelalterlichen Communen... für einen Bund kleiner Staaten (Montesquieu, Girondins)... für eine übertriebene Form des alten Kampfes gegen Überzentralisation...“ |S. 48, ed. a 3-a|

„această *nouă* Comună care zdrobește puterea de stat contemporană...“

Marx despre „excrescența parazitară“ numită „stat“: Sic!

((15)) „...Die Communalverfassung würde im Gegenteil dem gesellschaftlichen Körper alle die Kräfte zurückgegeben haben, die bisher *der Schmarotzerauswuchs «Staat»*, der von der Gesellschaft sich nährt und ihre freie Bewegung hemmt, aufgezehrt hat. Durch diese Tat allein würde sie die Wiedergeburt Frankreichs in Gang gesetzt haben...“ |S. 48, ed. 3 -a|

((16)) „...In Wirklichkeit... hätte die Communalverfassung die ländlichen Produzenten unter die geistige Führung der Bezirkshauptstädte gebracht und ihnen dort, in den städtischen Arbeitern, die

www.dacoromanica.ro

în picioare (ver- und zertreten) poporul în parlament, votul universal urma să servească poporului, constituit în comune, pentru a-şi alege muncitorii, supraveghetorii şi contabilii, aşa cum votul individual serveşte oricărui alt patron să şi-i aleagă pentru întreprinderea lui"*. p. 47, ed. a 3-a

„poporul constituit în comune"

((14)) „...Este soarta obişnuită a *noilor* creaţii *istorice* de a fi considerate în mod greşit drept similare unor forme mai vechi şi chiar perimate ale vieţii sociale, cu care noile instituţii seamănă în oarecare măsură. Aşa şi aceasta *nouă Comună, care zdrobeşte (bricht* — sparge) *puterea de stat contemporană*, a fost privită ca o reînviere a comunelor medievale... drept o uniune de state mici (Montesquieu şi girondinii)... drept o formă exagerată a vechii lupte împotriva centralizării excesive..." p. 48, ed. a 3-a

„noile creaţii istorice"

„această *nouă* Comună care zdrobeşte puterea de stat contemporană..."

((15)) „...Sistemul Comunei... ar fi redat organismului social toate forţele pe care pînă atunci le înghiţea *excrescenţa parazitară numită «stat»*, care se hrăneşte pe socoteala societăţii, stînjenindu-i libertatea de mişcare. Chiar şi numai acest fapt ar fi fost suficient pentru a duce la renaşterea Franţei..." p. 48, ed. a 3-a

Marx despre „excrescenţa parazitară" numită „stat": Sic!

((16)) „...În realitate... Comuna ar fi pus pe producătorii rurali sub conducerea spirituală a capitalelor departamentelor, asigurîndu-le, prin muncitorii de la oraşe, reprezentanţi fireşti ai intereselor lor. —

* Vezi volumul de faţă, p. 44 — 45. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

natürlichen Vertreter ihrer Interessen gesichert. — Das blosse Bestehen der Commune führte, *als etwas Selbstverständliches, die lokale Selbstregierung mit sich*, aber nun nicht mehr als Gegengewicht gegen die, *jetzt überflüssig gemachte Staatsmacht*" (29).

„jetzt überflüssig gemachte Staatsmacht"

S. 48, ed. a 3-a

((17)) „Die Commune machte das Stichwort aller Bourgeois-Revolutionen — wohlfeile Regierung — zur Wahrheit, indem sie die beiden grössten Ausgabequellen, **die Armee und das Beamtentum, aufhob**" (30).

N.B.: a suprimat armata și birocrația

S. 49, ed. a 3-a

((18)) „Die *Mannigfaltigkeit der Deutungen*, denen die Commune unterlag, und die Mannigfaltigkeit der Interessen, die sich in ihr ausgedrückt fanden, beweisen, dass sie eine *durch und durch ausdehnungsfähige politische Form* war, während alle früheren *Regierungsformen* wesentlich unterdrückend gewesen waren. Ihr wahres Geheimnis war dies: sie war wesentlich eine *Regierung der Arbeiterklasse* (subliniat de Marx), das Resultat des Kampfes der hervorbringenden gegen die aneignende Klasse, *die endlich entdeckte politische Form, unter der die ökonomische Befreiung der Arbeit sich vollziehen konnte*" (30).

Comuna = *un guvern al clasei muncitoare*

N. B.: Comuna = „forma politică în sfîrșit descoperită"

S. 49, ed. a 3-a

((19)) „...Ohne diese letzte Bedingung war die Communalverfassung eine Unmöglichkeit und eine Täuschung"...

www.dacoromanica.ro

Chiar şi numai existenţa Comunei implica, ca pe un lucru *de la sine înţeles*, *autoadministrarea locală*, dar de astă dată nu ca o contrapondere *a puterii de stat, devenită acum de prisos*" (29)*. p. 48, ed. a 3-a

„a puterii de stat, devenită acum de prisos"

((17)) „Comuna a înfăptuit lozinca tuturor revoluţiilor burgheze — cîrmuire ieftină —, **suprimînd** cele două mari capitole de cheltuieli: **armata şi birocraţia**" (30)**. p. 49, ed. a 3-a

N.B.: a suprimat armata şi birocraţia

((18)) „*Diversitatea interpretărilor* cărora le-a dat naştere Comuna şi diversitatea intereselor care şi-au găsit expresia în ea dovedesc că ea constituia *o formă politică elastică prin excelenţă*, în timp ce toate *vechile forme de guvernare* aveau în esenţă un — caracter asupritor. Adevăratul ei secret era acesta: ea era în esenţă *un guvern al clasei muncitoare* (subliniat de Marx), rezultatul luptei clasei producătoare împotriva clasei acaparatoare, *forma politică în sfîrşit descoperită, în cadrul căreia putea fi înfăptuită eliberarea economică a muncii*" (30). p. 49, ed. a 3-a

Comuna = *un guvern al clasei muncitoare*

N. B.: Comuna = „forma politică în sfîrşit descoperită"

((19)) „...Fără această din urmă condiţie, Comuna ar fi fost o imposibilitate şi o amăgire..."***

* Vezi volumul de faţă, p. 54. — *Nota red.*
** Vezi volumul de faţă, p. 44. — *Nota red.*
*** Vezi volumul de faţă, p. 55. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

„...Die Commune beabsichtigte die Enteignung der Enteigner..." (31).

N.B. Comuna salva mica burghezie pariziană, — ea avea dreptate cînd declara țăranilor că victoria ei este singura lor salvare;... 3 luni de relații nestingherite între „Parisul Comunei" și provincii ar fi provocat „einen allgemeinen Bauernaufstand" (35) [S. 53, ed. a 3-a]. Comuna era adevărata reprezentantă a „tuturor elementelor sănătoase ale societății franceze..." (35) [S. 53, ed. a 3-a]

vulgarul Bernstein a redus totul la „municipii" și autoadministrare locală. Idiot!!

„...Ihre (ale Comunei) besonderen Massregeln konnten nur die Richtung andeuten, in der eine Regierung des Volkes durch das Volk sich bewegt" (36) [S. 53, ed. 1891, ed. a 3-a] — desființarea muncii de noapte a muncitorilor brutari; — interzicerea amenzilor; — predarea fabricilor închise unor asociații muncitorești...

(N.B.) Aprecierea lui **Bernstein**:

În „Voraussetzungen", S. 134, Bernstein citează aceste pasaje (nr. 12 și nr. 13 și nr. 15 la mine) din „Bürgerkrieg", declarînd: acest „program" „seinem politischen Gehalt nach in allen wesentlichen Zügen die grösste Ähnlichkeit aufweist mit dem Föderalismus — *P r o u d h o n s*". (Ha-ha!)

„...Bei allen sonstigen Verschiedenheiten zwischen Marx und dem (!!) «Kleinbürger» Proudhon ist in diesen Punkten der Gedankengang bei ihnen so nahe wie nur möglich" (136). Și mai departe: importanța „municipalităților" crește, spune el, *d a r*: „Ob freilich eine solche Auflösung der modernen Staatswesen und die völlige Umwandlung ihrer Organisation, wir Marx und Proudhon sie schildern (die Bildung der Nationalversammlung aus Delegierten der Provinz-beziehungsweise Bezirksversammlungen, die ihrerseits aus Delegierten der Kommunen

www.dacoromanica.ro

„...Comuna voia exproprierea expropriatorilor..." (31)[189].

Comuna salva mica burghezie pariziană, — ea avea dreptate cînd declara țăranilor că victoria ei este singura lor salvare;... 3 luni de relații nestingherite între „Parisul Comunei" și provincii ar fi provocat „o răscoală generală a țăranilor" (35) |p. 53, ed. a 3-a|. Comuna era adevărata reprezentantă a „tuturor elementelor sănătoase ale societății franceze..." (35). |p. 53, ed. a 3-a|

N.B.

„...Măsurile ei (ale Comunei) speciale nu puteau decît să indice direcția în care se dezvoltă guvernarea poporului de către poporul însuși" (36) |p. 53, ed. 1891, ed. a 3-a| — desființarea muncii de noapte a muncitorilor brutari; — interzicerea amenzilor; — predarea fabricilor închise unor asociații muncitorești...[190]

vulgarul Bernstein a redus totul la „municipii" și autoadministrare locală. Idiot!!

(N.B.) Aprecierea lui **Bernstein**:

În „Premise", p. 134, Bernstein citează aceste pasaje (nr. 12 și nr. 13 și nr. 15 la mine) din „Războiul civil", declarînd: acest „program" „prin conținutul său politic vădește în toate trăsăturile esențiale o foarte mare asemănare cu federalismul — lui *Proudhon*". (Ha — ha!)

„...Cu toate divergențele dintre Marx și (!!) «micul burghez» Proudhon în celelalte probleme, în punctele acestea raționamentul la ei este cum nu se poate mai apropiat" (136). Și mai departe: importanța „municipalităților" crește, spune el, *dar:* „îmi pare îndoielnic că prima sarcină a democrației ar fi o astfel de desființare (Auflösung — textual: dizolvare) a statelor contemporane și o astfel de transformare totală (Umwandlung — răsturnare) a organizării lor cum o prezintă Marx și Proudhon (constituirea adunării naționale din delegați din partea adunărilor provinciale sau departamentale,

www.dacoromanica.ro

zusammenzusetzen währen), das erste Werk der Demokratie zu sein hätte, so dass also die bisherige Form der Nationalvertretungen wegfiele, erscheint mir zweifelhaft“ (136). Firește, nici că s-ar putea fără controlul din partea conducerii centrale!!!*

Din această confruntare a celor mai importante raționamente ale lui Marx despre Comună se vede limpede că Marx subliniază cu toată tăria necesitatea de a „aufheben“ (armata și birocrația), „vernichten“ jene Staatsmacht. „brechen die moderne Staatsmacht“ etc., de a nimici, zdrobi, înlătura (beseitigen), ce? *n u* statul, ci „puterea de stat modernă“, „mașina de stat așa cum este“, și în primul rînd birocrația și armata. Numind „statul“ excrescență parazitară, Marx „*aproape*“ că vorbește și de desființarea statului. Dar ceea ce importă nu este, firește, termenul, ci *e s e n ț a*.

[Etwa:]

(I) Ideea fundamentală a lui Marx: cucerirea *puterii politice* de către proletariat nu înseamnă luarea în stăpînire a mașinii de stat „așa cum este“, *ci* (I) „sfărîmarea“ ei, distrugerea și *înlocuirea* ei cu una **n o u ă**. Și ce fel de mașină nouă?

{II} Marx studiază *experiența* Comunei, el nu inventează această „nouă“ putere, ci studiază *cum* revoluțiile înseși *o „d e s c o p e r ă“ („e n d l i c h entdecken“)* [S. 49, ed. a 3-a], cum însăși mișcarea muncitorească *se apropie* de această sarcină, cum *practica* începe s-o rezolve.

{înlocuirea armatei permanente prin poporul înarmat}

(III) ...(III) *Suprimarea birocrației*, inclusiv a magistraților: (α) să fie izgoniți „hohe Staatswürdenträger“, „înalții demnitari“; (β) ceilalți să

* Acest extras din cartea lui Bernstein a fost scris de V. I. Lenin pe manuscris în stînga paginii. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

В. Кл. и Ег

++ кратко је ово Либ., и без сваке форме без Natural и Klarheit и ...; сматрао сам принципијелно (Ег.) Кеплера в. су у свакој књиги прави...

...подлеже - из одређ. сигурне; ... 3-ствари овог енорм Комплекса

(55 b)

од III Класе" с чуд. уочити да сам одређен Ерлангенштајн" (55). Комплекс

(s 53 u 3)

овог нер. предмет ове врсте дебљ прим. обе" (55)

... Ове (Кеп.) Бесконачне Кеплерове комбе (s 53 ug 1891 u 3) Ридбург ...

...ја, "и ће сва Регирунг бе Вебер, нема ово Ова нов Кеплер" (56) - Ствара

нови. рад. Грубиш; - Регион. Прорад; - Пред. чудне ствари за рад Зобел

(M. 16.)

Ова

Ег

(I)

(II)

(III)

(IV)

(V)

(VI)

Нота Бене

Ово је Ег. сопствени Карактерни Израз Н-а. Кеп. нема Ридбург. А ту ово сав непрекидан контраст „Лишћем" (грана - чаша), „комадић" је Шекспир, Вечан die andere Bedeutung • ја. Ујед Ег, једнак, Украшен (Вечан) је? не Гледаоци, а Сврстају Ген. Кеп; Чудно чов. машину; Чинбенице - ствар у чудно обоје. Карактер Гледаоци" Карактер. Карактер, Ал. чиста "Сврха" • од Уметност Карактер Ко зна, Конгрес, не у Карактер, а у Стил

Ова идеја об-ја: јабук Ширина. Облик чудан не зна обод. не „Гледа" Чег. машина; а „радија", Карактер ов "Јамства Нови" Кеп. је нови?

Ал. Израз, онај Конгрес, он не Сећа Ег. је нови" Облик, а Израз, Као сам ранија Ствари „Откривају" (analisi „Анализа") а, не само рад. Ширина надаље • Ег. једнак, да Јамства Карактер Ствари ће.

..... Јамства (III) Ег. (d) Чудно Ег. Облик Вредности; Ствари чов. Облик; (B) Сваки Ег. Чудан не Чудо ств. рад; (γ) Сигурност; (δ) Облик Ег. Јамства Ег. Ствари (Michl ciue parte mentre ...) Ег. Чудно Ег. Облик Ствари" (Сигурност Облик Ег. Ствари") Ег. и Једнак • Чудан Ствари Облик Ег. Ствари Ег. Облик Ствари Ег. Облик Ствари Ег. Облик

Pagina 31 a manuscrisului lui
V. I. Lenin „Marxismul despre stat". —
Ianuarie-februarie 1917

www.dacoromanica.ro

care, la rîndul lor, să fie formate din delegați din partea comunelor), așa încît vechea formă a reprezentanțelor naționale ar dispărea cu desăvîrșire" (136). Firește, nici că s-ar putea fără controlul din partea conducerii centrale!!!

Din această confruntare a celor mai importante raționamente ale lui Marx despre Comună se vede limpede că Marx subliniază cu toată tăria necesitatea de „a desființa" (armata și birocrația), de „a nimici" acea putere de stat, de „a zdrobi puterea de stat modernă" etc., de a nimici, zdrobi, înlătura (beseitigen), ce? *n u* statul, ci „puterea de stat modernă", „mașina de stat așa cum este", și în primul rînd birocrația și armata. Numind „statul" excrescență parazitară, Marx *„aproape"* că vorbește și de desființarea statului. Dar ceea ce importă nu este, firește, termenul, ci *e s e n ț a.*

Ideea fundamentală a lui Marx: cucerirea *puterii politice* de către proletariat **nu** înseamnă luarea în stăpînire a mașinii de stat „așa cum este", *ci* (I) „sfărîmarea" ei, distrugerea și *înlocuirea* ei cu una **n o u ă.** Și ce fel de mașină nouă?

Cam așa: | (I)

Marx studiază *experiența* Comunei, el nu inventează această „nouă" putere, ci studiază *cum* revoluțiile înseși *o „d e s c o p e r ă" („î n s f î r ș i t descoperă")* |p. 49, ed. a 3-a|, cum însăși mișcarea muncitorească *se apropie* de această sarcină, cum *practica* începe s-o rezolve.

{II} înlocuirea armatei permanente prin poporul înarmat

...(III) *Suprimarea birocrației*, inclusiv a magistraților: (α) să fie izgoniți „hohe Staatswürdenträger", „înalții demnitari"; (β) ceilalți să (III)

www.dacoromanica.ro

fie reduși la un rol pur executiv; (γ) revocabilitatea; (δ) salariul de muncitor obișnuit.

(IV) ...Înlocuirea reprezentanței *parlamentare* a poporului („nicht eine parlamentarische", S. 46, ed. a 3-a) cu una „comunală" („sistemul Comunei"), **adică** atît legislativă cît și *executivă*...

(V) ...*Autoadministrarea locală* fără supravegherea și tutela statului...

(VI) ...*Democrația deplină* în general...

Toate acestea sînt condiționate de: trezirea (prin focul revoluției, prin activitatea revoluționară) a maselor

I muncitoare, a *majorității* populației,

participarea *l o r* activă *în locul*

II funcționarilor la treburile statului, — conducerea proletară: masele trebuie să fie conduse de proletarii organizați, centralizați.

Toate acestea sînt condiționate de: reducerea zilei de lucru pînă la 8—6—4 ore; — îmbinarea muncii productive a *tuturor* cu participarea *tuturor* la conducerea „statului".

contra: platitudinile crase ale lui Kautsky în articolul îndreptat împotriva lui Panneckoek, apărut în „Neue Zeit", XXX, 2, S. *7 3 2* (N.B.)

III Revoluția rusă *a folosit* aceeași metodă; pe de o parte, a folosit-o într-o măsură mai mică (mai timid) decît Comuna din Paris, iar pe de altă parte a creat o organizație mai largă — „Sovietele de deputați ai muncitorilor", „de deputați ai muncitorilor feroviari", „de deputați ai soldaților și ai matrozilor", „de deputați ai țăranilor". Asta *Nota bene*.

cf.: „Neue Zeit", XXX, 2 (1912), cf. S. 723—725 și 732, polemica lui *K a u t s k y* cu Panneckoek. Foarte im-

www.dacoromanica.ro

fie reduşi la un rol pur executiv; (γ) revocabilitatea; (δ) salariul de muncitor obişnuit.

...Înlocuirea reprezentanţei *parlamentare* a poporului („nu parlamentară", p. 46, ed. a 3-a) cu una „comunală" („sistemul Comunei"), adică atît legislativă cît şi *executivă*... (IV)

...*Autoadministrarea locală* fără supravegherea şi tutela statului... (V)

...*Democraţia deplină* în general... (VI)

Toate acestea sînt condiţionate de: trezirea (prin focul revoluţiei, prin activitatea revoluţionară) a maselor muncitoare, a *majorităţii* populaţiei, participarea *l o r* activă *în locul* funcţionarilor la treburile statului, — conducerea proletară: masele trebuie să fie conduse de proletarii organizaţi, centralizaţi. I II

Toate acestea sînt condiţionate de: reducerea zilei de lucru pînă la 8—6—4 ore; — îmbinarea muncii productive a *tuturor* cu participarea *tuturor* la conducerea „statului".

Revoluţia rusă *a folosit* aceeaşi metodă; pe de o parte, a folosit-o într-o măsură mai mică (mai timid) decît Comuna din Paris, iar pe de altă parte a creat o organizaţie mai largă — „Sovietele de deputaţi ai muncitorilor", „de deputaţi ai muncitorilor feroviari", „de deputaţi ai soldaţilor şi ai matrozilor", „de deputaţi ai ţăranilor". Asta *Nota bene*. III

cf.: platitudinile crase ale lui Kautsky în articolul îndreptat împotriva lui Panneckoek, apărut în „Neue Zeit", XXX, 2, p. *7 3 2* (N.B.)

cf.: „Neue Zeit", XXX, 2 (1912), cf. p. 723—725 şi 732, polemica lui *K a u t s k y* cu Panneckoek. Foarte

www.dacoromanica.ro

portant! *Kautsky* aici = reformist (şi escroc); *Panneckoek* este confuz, dar caută o tactică revoluţionară.

N.B.: mai cu seamă S. 723: § IV. 1: „Die Zerstörung des Staates"...*

Schimbările după 1871? Toate sînt de aşa natură sau caracterul lor general, Σ lor este de aşa natură, că birocratismul a luat *pretutindeni* o dezvoltare vertiginoasă (şi în parlamentarism, în interiorul lui, şi în autoadministrarea locală şi în societăţile pe acţiuni şi în trusturi etc.), asta-i una. Iar în al doilea rînd: partidele muncitoreşti „socialiste" „s-au afundat" pe $^3/_4$ în *acelaşi* birocratism. Sciziunea dintre social-patrioţi şi internaţionalişti, dintre reformişti şi revoluţionari are deci o semnificaţie şi mai adîncă: reformiştii şi social-patrioţii „*vervollkommnen*" maşina birocratică de stat (cf. Marx, p. 3, jos *aici*), iar revoluţionarii trebuie s-o „*sfărîme*", această „maşină de stat birocratică-militară", s-o sfărîme înlocuind-o prin „comună", un nou „**semistat**"**.

Nota bene

Se poate, eventual, exprima întreaga chestiune în mod succint, drastic, astfel: *înlocuirea* vechii maşini de stat („aşa cum este") **şi a parlamentelor** prin *Sovietele de deputaţi ai muncitorilor* şi prin împuternicirii lor. Asta-i esenţialul!! Dar cei care nu muncesc? Cine nu munceşte nu trebuie să mănînce (şi cu atît mai puţin să conducă statul)!! (Oportuniştii vor obiecta, după cum a mai obiectat Bernstein în 1899, că aceasta este o „democraţie primitivă". O democraţie „primitivă" *bazată* pe socialism nu va fi primitivă!)

Rămîne sau nu „folosirea" puterii de stat contemporane şi a parlamentelor? Nu, răspund

* Textul cuprins în chenar a fost scris de V. I. Lenin în colţul stîng al uneia dintre paginile precedente ale manuscrisului. — *Nota red.*

** Acest pasaj a fost adăugat de V. I. Lenin mai tîrziu, în partea de jos a uneia dintre paginile anterioare ale manuscrisului. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

important! *Kautsky* aici = reformist (şi escroc); *Panneckoek* este confuz, dar caută o tactică revoluţionară.
N.B.: mai cu seamă p. 723: § IV, 1: „Distrugerea statului"...

Schimbările după 1871? Toate sînt de aşa natură sau caracterul lor general, suma lor este de aşa natură, că birocratismul a luat *pretutindeni* o dezvoltare vertiginoasă (şi în parlamentarism, în interiorul lui, şi în autoadministrarea locală şi în societăţile pe acţiuni şi în trusturi etc.), asta-i una. Iar în al doilea rînd: partidele muncitoreşti „socialiste" „s-au afundat" pe $^3/_4$ în *acelaşi* birocratism. Sciziunea dintre social-patrioţi şi internaţionalişti, dintre reformişti şi revoluţionari are deci o semnificaţie şi mai adîncă: reformiştii şi social-patrioţii „*perfecţionează*" maşina birocratică de stat (cf. Marx, p. 3, jos *aici**), iar revoluţionarii trebuie s-o „*sfărîme*", această „maşină de stat birocratică-militară", s-o sfărîme înlocuind-o prin „comună", un nou „**semistat**".

Se poate, eventual, exprima întreaga chestiune în mod succint, drastic, astfel: *înlocuirea* vechii maşini de stat („aşa cum este") **şi a parlamentelor** prin *Sovietele de deputaţi ai muncitorilor* şi prin împuternicirea **lor**. Asta-i esenţialul!! Dar cei care nu muncesc? Cine nu munceşte nu trebuie să mănînce (şi cu atît mai puţin să conducă statul)!! (Oportuniştii vor obiecta, după cum a mai obiectat Bernstein în 1899, că aceasta este o „democraţie primitivă". O democraţie „primitivă" *bazată* pe socialism nu va fi primitivă!)

Nota bene

Rămîne sau nu „folosirea" puterii de stat contemporane şi a parlamentelor? Nu, răs-

* Vezi volumul de faţă, p. 135 – 137. – *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

anarhiştii. — Da, *ca şi înainte*, tot aşa, pe calea care a dus la falimentul din 1914, răspund oportuniştii făţişi şi deghizaţi (kautskişti).

Da, răspundem noi, **dar nu ca şi înainte**, ci *numai* à la Karl Liebknecht, adică (α) *în vederea* acţiunii revoluţionare *în fruntea* mişcării, şi nu în coada ei; — (β) în vederea slujirii mişcării revoluţionare de masă; — (γ) sub controlul acesteia; — (δ) într-o continuă legătură între activitatea legală şi cea ilegală; — (ε) într-o neîncetată luptă dusă pînă la capăt, pînă la ruptura cu oportuniştii şi *birocraţii* din mişcarea muncitorească.

şi *la anarhişti* sînt: scriitori, ziarişti, Jouhaux & Co.!

N. B. Statul burghez îi lasă pe muncitori şi pe social-democraţi să pătrundă în instituţiile lui, în democraţia *lui* numai şi numai astfel: el (α) îi trece prin sită, dînd la o parte pe revoluţionari; (β) îi „cucereşte" prin pisălogeală, transformîndu-i în funcţionari; „Ermattungsstrategie" folosită de adversarii, de duşmanii noştri; *Ermattungsstrategie pe o altă cale*!! (γ) îi cucereşte prin corupţie: *„voi instruiţi-i, iar noi îi vom cumpăra"*... (δ) în afară de corupţia grosolană, el practică una subtilă, care merge pînă la *linguşirea*, îmbunarea lor etc.; — (ε) „se ocupă" de ei, îi aglomerează cu „munca", îi înăbuşă sub maldăre de „hîrtii", îi sufocă în atmosfera stătută a „reformelor" şi reformuţelor; (ς) îi perverteşte prin confortul mic-burghez al vieţii de filistin, acceptabilă din punctul de vedere al condiţiilor „civilizate"...

Lupta împotriva acestei politici pe toată linia. Cum să luptăm? *Nu* prin refuzul de a

www.dacoromanica.ro

pund anarhiştii. — Da, *ca şi înainte*, tot aşa, pe calea care a dus la falimentul din 1914, răspund oportuniştii făţişi şi deghizaţi (kautskişti).

Da, răspundem noi, **dar nu ca şi înainte**, ci *numai* a la Karl Liebknecht, adică (α) *în vederea* acţiunii revoluţionare *în fruntea* mişcării, şi nu în coada ei; — (β) în vederea slujirii mişcării revoluţionare de masă; — (γ) sub controlul acesteia; — (δ) într-o continuă legătură între activitatea legală şi cea ilegală; — (ε) într-o neîncetată luptă dusă pînă la capăt, pînă la ruptura cu oportuniştii şi *birocraţii* din mişcarea muncitorească.

şi *la anarhişti* sînt: scriitori, ziarişti, Jouhaux & Co.!

N.B.

Statul burghez îi **lasă** pe muncitori şi pe social-democraţi **să pătrundă** în instituţiile lui, în democraţia *lui* numai şi numai astfel: el (α) îi trece prin sită, dînd la o parte pe revoluţionari; (β) îi „cucereşte" prin pisălogeală, transformîndu-i în funcţionari; „o strategie de extenuare" folosită de adversarii, de duşmanii noştri; *o strategie de extenuare pe o altă cale folosită de adversari!!* (γ) îi cucereşte prin corupţie: *„voi instruiţi-i, iar noi îi vom cumpăra..."* (δ) în afară de corupţia grosolană, el practică una subtilă, care merge pînă la *linguşirea*, îmbunarea lor etc.; — (ε) „se ocupă" de ei, îi aglomerează cu „munca", îi înăbuşă sub maldăre de „hîrtii", îi sufocă în atmosfera stătută a „reformelor" şi reformuţelor; (ς) îi perverteşte prin confortul mic-burghez al vieţii de filistin, acceptabilă din punctul de vedere al condiţiilor „civilizate"...

Lupta împotriva acestei politici pe toată linia. Cum să luptăm? *Nu* prin refuzul de a

www.dacoromanica.ro

participa (la *v i a ț a* burgheză?) — acest lucru e cu putință *n u m a i* în momente excepționale, — ci prin crearea unei orientări și a unui partid *î n v e d e r e a* acestei lupte. Karl Liebknecht nu este un izolat, el *a crescut* din *curentul* de stînga al social-democrației germane. Bolșevicii nu sînt un „caz", ei *s-au format* în lupta din perioada 1894—1914 împotriva oportunismului!!

INTRODUCEREA LUI ENGELS LA „DER BÜRGERKRIEG"

Prefața lui Engels la cea de-a *3-a* ediție a „Der Bürgerkrieg", datată 18.III.18 *9 1* publicată și în „Neue Zeit", IX, 2 (1890—1891), S. *3 3*, oferă foarte mult material excelent *tocmai* în această problemă. Îndeosebi trebuie să menționăm următoarele:

S.4.: În Franța, după fiecare revoluție, muncitorii erau *înarmați*, — „...für die am Staatsruder befindlichen Bourgeois war daher *E n t w a f f n u n g d e r A r b e i t e r e r s t e s G e b o t.* Daher nach jeder, durch die Arbeiter erkämpften Revolution ein neuer Kampf, der mit der Niederlage der Arbeiter endigt..."

S. 7—8: un minunat bilanț al *măsurilor* luate de Comună (cu datele).

„Wie in der Kommune fast nur Arbeiter oder anerkannte Arbeitervertreter sassen, so trugen auch ihre Beschlüsse einen entschieden proletarischen Charakter. Entweder dekretierten sie Reformen, die die republikanische Bourgeoisie nur aus Feigheit unterlassen hatte, die aber für die freie Aktion der Arbeiterklasse eine notwendige Grundlage bildeten, wie die Durchführung des N.B. Satzes, dass *d^em Staat gegenüber*" (subliniat de Engels) „die Religion blosse Privatsache sei; oder sie erliess Beschlüsse direkt im Interesse der Arbei-

www.dacoromanica.ro

participa (la *v i a ţ a* burgheză?) — acest lucru e cu putinţă *n u m a i* în momente excepţionale —, ci prin crearea unei orientări şi a unui partid *î n v e d e r e a* acestei lupte. Karl Liebknecht nu este un izolat, el *a crescut* din *curentul* de stînga al social-democraţiei germane. Bolşevicii nu sînt un „caz", ei *s-au format* în lupta din perioada 1894—1914 împotriva oportunismului!!

INTRODUCEREA LUI ENGELS LA „RĂZBOIUL CIVIL"

Prefaţa lui Engels la cea de-a *3-a* ediţie a „Războiului civil", datată 18.III.18*91* [publicată şi în „Neue Zeit", IX, 2 (1890—1891), p. *33*], oferă foarte mult material excelent *tocmai* în această problemă[191]. Îndeosebi trebuie să menţionăm următoarele:

p. 4: În Franţa, după fiecare revoluţie, muncitorii erau *înarmaţi*, — „...pentru burghezii aflaţi la cîrma statului, *c e a d i n t î i p o r u n c ă* era *d e z a r m a r e a m u n c i t o r i l o r*. De aceea, fiecare revoluţie înfăptuită de muncitori era urmată de o nouă luptă, care se termina cu înfrîngerea muncitorilor..."*

p. 7—8: un minunat bilanţ al *măsurilor* luate de Comună (cu datele).

„Întrucît membrii Comunei erau aproape numai muncitori sau reprezentanţi recunoscuţi ai muncitorimii, şi hotărîrile lor aveau un caracter net proletar. Ei decretau reforme pe care burghezia republicană numai din laşitate nu le înfăptuise, dar care constituiau o temelie necesară pentru libertatea de acţiune a clasei muncitoare, cum ar fi aplicarea principiului că *în ceea ce priveşte statul*" (subliniat de Engels) „religia este o chestiune privată; sau Comuna adopta hotărîri în interesul direct al clasei muncitoare, care în parte loveau N.B.

* Vezi volumul de faţă, p. 74. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

terklasse, und teilweise tief einschneidend in die alte Gesellschaftsordnung. Alles das konnte aber in einer belagerten Stadt höchstens einen Anfang von Verwirklichung erhalten" (S.8).

Majoritatea membrilor Comunei erau blanquiști, iar proudhoniștii constituiau minoritatea (S.10). Ca toți „doctrinarii" (11), ei *au trebuit* să facă (atunci cînd au ajuns la putere) „contrarul celor" preconizate de Schuldoktrin a lor (11).

Proudhon ura asocierea. Principala măsură luată de Comună „anordnete eine Organisation der grossen Industrie und sogar der Manufaktur, die nicht nur auf der Assoziation der Arbeiter in jeder Fabrik beruhen, sondern auch alle diese Genossenschaften zu einem grossen Verband vereinigen sollte; kurz, eine Organisation, die, wie Marx im «Bürgerkrieg» ganz richtig sagt, schliesslich auf den Kommunismus, also auf das direkte Gegenteil der Proudhonschen Lehre, hinauslaufen musste" (S.11).

Pe cît se vede, Engels se referă la următoarele (S.8): „Am 16.April ordnete die Kommune eine statistische Aufstellung der von den Fabrikanten stillgesetzten Fabriken an und die Ausarbeitung von Plänen für den Betrieb dieser Fabriken durch die in Kooperativ-Genossenschaften zu vereinigenden, bisher darin beschäftigten Arbeiter, so wie für eine Organisation dieser Genossenschaften zu einem grossen Verband".

N.B.

Dar blanquiștii? Școala blanquiștilor = conspirație, disciplină se-

www.dacoromanica.ro

adînc în vechea ordine socială*. Dar într-un oraș asediat toate acestea nu puteau reprezenta decît primii pași" (p. 8).

Majoritatea membrilor Comunei erau blanquiști, iar proudhoniștii constituiau minoritatea (p. 10). Ca toți „doctrinarii" (11), ei *au trebuit* să facă (atunci cînd au ajuns la putere) „contrarul celor" preconizate de doctrina școlii lor (11).

Proudhon ura asocierea. Principala măsură luată de Comună era „organizarea marii industrii și chiar a manufacturii nu numai pe baza asociațiilor muncitorilor care urmau să fie create în fiecare fabrică, dar și pe baza unirii tuturor acestor asociații într-o mare uniune, care — cum arată, pe bună dreptate, Marx în «Războiul civil» — trebuia să ducă în cele din urmă la comunism, adică exact la contrarul doctrinei lui Proudhon" (p. 11).

Pe cît se vede, Engels se referă la următoarele (p. 8): „În ziua de 16 aprilie, Comuna a dispus să se facă o statistică a fabricilor închise de patroni și să se elaboreze un plan pentru repunerea lor în funcțiune de către asociații cooperatiste ale muncitorilor care lucraseră în ele pînă atunci, precum și pentru unirea acestor asociații într-o mare uniune". N.B.

Dar blanquiștii? Școala blanquiștilor = conspirație, disciplină se-

* Vezi volumul de față, p. 76. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

veră, energie revoluționară einer „kleinen Schaar“ ...„Dazu gehörte vor allen Dingen strengste, diktatorische Zentralisation aller Gewalt in der Hand der neuen revolutionären Regierung. Und was tat die Kommune, die der Mehrzahl nach aus eben diesen Blanquisten bestand? (S.11—12) In allen ihren Proklamationen an die Franzosen der Provinz forderte sie diese auf **zu einer freien Föderation** aller französischen Kommunen mit Paris, zu einer nationalen Organisation, die zum ersten Mal wirklich durch die Nation selbst geschaffen werden sollte. *Gerade die unterdrückende Macht* der *bisherigen zentralisierten Regierung*, *Armee*, *politische Polizei*, *Büreaukratie*, die Napoleon 1798 geschaffen und die seitdem jede neue Regierung als willkommnes Werkzeug übernommen und gegen ihre Gegner ausgenutzt hatte, gerade **diese Macht sollte überall fallen**, wie sie in Paris bereits gefallen war“.

Nu înseamnă oare aceasta „federalism“? Nu, aceasta ar însemna pur și simplu să te agăți de un cuvînt

N.B.

α—β*:

(α—)„Die Kommune musste gleich von vorn herein anerkennen, dass die Arbeiterklasse, einmal zur Herrschaft gekommen, nicht fortwirtschaften könne mit der *alten Staatsmaschine;* dass diese Arbeiterklasse, um nicht ihrer eignen, erst eben eroberten Herrschaft

cu „vechea“ mașină de stat *nu se poate*

* α—β: K. Kautsky citează acest pasaj în răspunsul pe care i l-a dat lui Bernstein, *S. 22*, „Bernstein und das sozialdemokratische Programm“ (vezi p. 47 aici).

www.dacoromanica.ro

veră, energie revoluționară a unui „grup restrîns"... „În acest scop se cerea, în primul rînd, cea mai strictă centralizare dictatorială a întregii puteri în mîna noului guvern revoluționar. Și cum a procedat Comuna, ai cărei membri erau în cea mai mare parte tocmai acești blanquiști? (p. 11—12). În toate proclamațiile ei către francezii din provincie, ea îi chema să alcătuiască o **federație liberă** a tuturor comunelor din Franța împreună cu cea din Paris, o organizație națională care avea să fie creată pentru prima oară cu adevărat de națiunea însăși. *Tocmai forța represivă a regimului centralizat de pînă atunci — armata, poliția politică, birocrația* — pe care Napoleon o crease în 1798 și pe care de atunci fiecare nou regim o preluase ca pe un instrument bine venit, folosind-o împotriva adversarilor lui, tocmai **această forță urma să fie desființată peste tot,** așa cum a fost desființată la Paris".

Nu înseamnă oare aceasta „federalism"? Nu, aceasta ar însemna pur și simplu să te agăți de un cuvînt

N.B.

(α —) „Comuna a trebuit să recunoască din capul locului că clasa muncitoare, odată ajunsă la putere, nu putea continua să gospodărească cu *vechea mașină de stat;* că pentru a nu pierde propria ei dominație, abia cucerită, această clasă muncitoare trebuia, pe de o

α—β*:

cu „vechea" mașină de stat *nu se poate*

* α—β: K. Kautsky citează acest pasaj în răspunsul pe care i l-a dat lui Bernstein, p. 22, „Bernstein și programul social-democrat" (vezi p. 47aici). (Vezi volumul de față, p. 297. — *Nota red.*)

www.dacoromanica.ro

N.B.:
„să înlăture" mașina de represiune ((armata; poliția; birocrația)) (1)

„să se asigure împotriva deputaților și funcționarilor" (2)

wieder verlustig zu gehn, einerseits alle die alte, bisher gegen sie selbst ausgenutzte *Unterdrückungsmaschinerie beseitigen, andrerseits aber sich sichern*, müsse gegen ihre *eignen Abgeordneten und Beamten*, (—β), indem sie diese, ohne alle Ausnahme, für jederzeit absetzbar erklärte. Worin bestand die charakteristische Eigenschaft des bisherigen Staats?" (S.12) în transformarea „slujitorilor societății", „Diener der Gesellschaft", a organelor ei, în „Herren über dieselbe", în „stăpîni ai acesteia". „Wie dies z.B. nicht bloss in der erblichen Monarchie, sondern *ebensogut in der demokratischen Republik* zu sehn ist". De pildă, în America de Nord există două „bande" de speculanți politici (acolo nu există nici dinastie, nici nobilime, nici armată permanentă, nici birocrație „mit fester Anstellung oder Pensionsberechtigung") (S.12). Națiunea este neputincioasă față de aceste două „Kartelle von Politikern" (S.13)...

două „mijloace infailibile":

„Gegen diese, *in allen bisherigen Staaten* unumgängliche Verwandlung *des Staats und der Staatsorgane* aus Dienern der Gesellschaft in Herren der Gesellschaft wandte die Kommune *zwei unfehlbare Mittel* an. Erstens besetzte sie alle Stellen, verwaltende, richtende, leh-

www.dacoromanica.ro

parte, *să înlăture* vechea *mașină de represiune* folosită pînă atunci împotriva ei, *iar pe de altă parte să se asigure* împotriva propriilor ei *deputați și funcționari* (— β), declarîndu-i fără nici o excepție revocabili în orice moment*. În ce consta caracteristica statului de pînă acum?" (p. 12) în transformarea „slujitorilor societății", „Diener der Gesellschaft", a organelor ei, în „Herren über dieselbe" în „stăpîni ai acesteia". „Acest fenomen îl întîlnim, de pildă, nu numai în monarhia creditară, *dar și în republica democratică*". De pildă, în America de Nord există două „bande" de speculanți politici (acolo nu există nici dinastie, nici nobilime, nici armată permanentă, nici birocrație, „inamovibilă sau cu drept la pensie") (p. 12). Națiunea este neputincioasă față de aceste două „mari carteluri de politicieni" (p. 13)...

(1) N.B.: „să înlăture" mașina de represiune ((armata; poliția; birocrația))

(2) „să se asigure împotriva deputaților și funcționarilor"

„Împotriva acestei transformări, inevitabilă *în toate statele care au existat pînă acum, a statului și a organelor de stat* din slujitori ai societății în stăpîni ai societății, Comuna a folosit *două mijloace infailibile*. În primul rînd, ea a încredințat toate func-

două „mijloace infailibile":

* Vezi volumul de față, p. 76—77. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

1) revocabilitatea în orice moment

2) salariul muncitorului simplu

rende, durch Wahl nach allgemeinem Stimmrecht der Beteiligten, und zwar auf jederzeitigen Widerruf durch dieselben Beteiligten. Und zweitens zahlte sie für alle Dienste, hohe wie niedrige, nur den Lohn, den andre Arbeiter empfingen. Das höchste Gehalt, das sie überhaupt zahlte, war 6 000 Franken. Damit war **der Stellenjägerei und dem Strebertum** ein sichrer Riegel vorgeschoben, auch ohne die gebundnen Mandate bei Delegierten zu Vertretungskörpern, die noch zum Überfluss hinzugefügt wurden".

N.B.:
„aruncarea în aer a puterii de stat de pînă acum și înlocuirea ei printr-una *nouă*..."

„*Diese Sprengung der bisherigen Staatsmacht* und ihre *Ersetzung durch* **eine neue,** in *Wahrheit demokratische*, ist im dritten Abschnitt des «Bürgerkriegs» eingehend geschildert. Es war aber nötig, hier nochmals kurz auf einige Züge derselben einzugehn, weil gerade in Deutschland der *Aberglaube an den Staat* aus der Philosophie sich in das allgemeine Bewusstsein der Bourgeoisie und selbst vieler Arbeiter übertragen hat. Nach der philosophischen Vorstellung ist der Staat die «Verwirklichung der Idee» oder das ins Philosophische übersetzte Reich Gottes auf Erden, das Gebiet, worauf die ewige Wahrheit und Gerechtigkeit sich verwirklicht

N. B.:
„credința superstițioasă în stat"

www.dacoromanica.ro

ţiile administrative, judecătoreşti, didactice unor persoane alese pe baza principiului votului universal, care puteau fi revocate în orice moment de către cei care i-au ales. În al doilea rînd, orice funcţie — fie superioară, fie inferioară — era retribuită cu salarii egale cu salariile celorlalţi muncitori. Salariul cel mai ridicat pe care îl plătea în genere Comuna era de 6 000 de franci. În felul acesta erau stăvilite în mod eficace **carierismul** şi **arivismul**, chiar făcînd abstracţie de mandatele imperative ale delegaţilor în instituţiile reprezentative, introduse, în afară de aceasta, de către Comună"*.

1) revocabilitatea în orice moment

2) salariul muncitorului simplu

„Această aruncare în aer (Sprengung) a puterii de stat de pînă acum şi *înlocuirea* ei **printr-una nouă**, *cu adevărat democratică*, este descrisă în mod amănunţit în capitolul al treilea din «Războiul civil». A fost totuşi nevoie să mai insistăm aici pe scurt asupra unor trăsături ale ei tocmai pentru că în Germania *credinţa superstiţioasă în stat* a trecut din filozofie în conştiinţa generală a burgheziei şi chiar a multor muncitori. Potrivit reprezentării filozofice, statul este «realizarea ideii», sau, tradus în limba filozofilor, împărăţia domnului pe pămînt, domeniul în care se realizează sau trebuie să se realizeze adevărul etern şi dreptatea eternă. Iar

N. B.:
„aruncarea în aer a puterii de stat de pînă acum şi înlocuirea ei printr-una *nouă*..."

N. B.:
„credinţa superstiţioasă în stat"

* Vezi volumul de faţă, p. 77. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

N. B.: „o venerare superstiţioasă a statului“ etc.

oder verwirklichen soll. Und daraus folgt dann eine *abergläubische Verehrung* **des Staats** und alles dessen, was mit dem Staat zusammenhängt, und die sich um so leichter einstellt, als man sich von Kindesbeinen daran gewöhnt hat, sich einzubilden, die der ganzen Gesellschaft gemeinsamen Geschäfte und Interessen könnten nicht anders besorgt werden, als wie sie bisher besorgt worden sind, nämlich durch den Staat und seine wohlbestallten Behörden. Und man glaubt schon einen ganz gewaltig kühnen Schritt getan zu haben, wenn man sich frei gemacht vom Glauben an die erbliche Monarchie und auf die demokratische Republik schwört. In Wirklichkeit aber ist der Staat nichts als eine Maschine zur Unterdrückung einer Klasse durch eine andre, und zwar in der demokratischen Republik nicht minder als in der Monarchie; und im besten Fall ein Übel, das dem im Kampf um die Klassenherrschaft siegreichen Proletariat vererbt wird, und dessen schlimmste Seiten es, ebensowenig wie die Kommune, umhin können wird, sofort *möglichst zu beschneiden*, bis ein in neuen, freien Gesellschaftszuständen herangewachsenes Geschlecht im Stande sein wird, *den ganzen Staat splunder von sich abzutun*“ (13).

N.B.

afară cu „întreaga vechitură“ (ciuruc) „pe care o reprezintă statul“

„Der deutsche Philister ist neuerdings wieder in heilsamen Schrecken

www.dacoromanica.ro

de aici rezultă *o venerare superstiţioasă* a statului şi a tot ceea ce are vreo legătură cu statul, venerare care se înrădăcinează cu atît mai uşor cu cît oamenii s-au deprins din copilărie să-şi închipuie că treburile şi interesele comune ale întregii societăţi nu ar putea fi rezolvate altfel decît au fost rezolvate pînă în prezent, adică de către stat şi funcţionarii lui bine plătiţi. Oamenii cred că, dacă s-au eliberat de credinţa în monarhia ereditară şi devin adepţi ai republicii democratice, au făcut un pas nespus de îndrăzneţ. În realitate însă, statul nu este altceva decît o maşină pentru reprimarea unei clase de către altă clasă, în republica democratică nu mai puţin ca în monarhie, iar în cel mai bun caz el nu-i decît o racilă lăsată moştenire proletariatului care a învins în lupta pentru dominaţia de clasă; proletariatul victorios, la fel ca şi Comuna, *va trebui* imediat *să reteze* laturile cele mai rele ale acestei racile, pînă ce o generaţie crescută în condiţii sociale noi, libere va fi în stare *să se descotoroseasc㠄 de întreaga vechitură pe care o reprezintă statul*“ (13)*.

N. B.: „o venerare superstiţioasă a statului“ etc.

N.B.

afară cu „întreaga vechitură“ (ciuruc) „pe care o reprezintă statul“

„În ultimul timp, filistinul german[192] este cuprins din nou de o

* Vezi volumul de faţă, p. 78–79. — *Nota r.*

www.dacoromanica.ro

geraten bei dem Wort: Diktatur des Proletariats. Nun gut, ihr Herren, wollt ihr wissen, wie diese Diktatur aussieht? Seht euch die Pariser Kommune an. Das war die Diktatur des Proletariats“ (S.14).

((Sfîrșitul prefeței. Data: a 20-a aniversare a Comunei din Paris, 18.III.1891)).

N.B.: „să se descotorosească de întreaga vechitură pe care o reprezintă statul“

Trebuie să recunoaștem că, atît aici cît și în scrisoarea din 18/28. III. 1875, Engels expune într-un mod mult mai popular decît Marx ideile cele mai importante despre dictatura proletariatului și despre *forma* (sau mai bine zis, despre necesitatea unei noi forme) a acelei puteri de stat pe care o *va cuceri* proletariatul. Pentru a cuceri și a menține puterea de stat, proletariatul nu trebuie să preia vechea mașină de stat, așa cum este, nu trebuie s-o treacă din mîinile vechi într-unele noi, ci *să sfărîme* mașina de stat de pînă acum și **să creeze** („neue geschichtliche Schöpfung“) („o nouă ||*creație*|| istorică“: vezi aici p. 29) una nouă.

„războiul național“ = „o înșelăciune a guvernului“

„**Bürgerkrieg**“, ed. a *3-a*, p. 67: „Der höchste heroische Aufschwung, dessen die alte Gesellschaft noch fähig war, ist der Nationalkrieg, und dieser erweist sich jetzt als reiner Regierungsschwindel, der keinen andern Zweck mehr hat, als den Klassenkampf hinauszuschieben,

www.dacoromanica.ro

spaimă salutară la cuvintele: dictatura proletariatului. Ei bine, domnilor, vreți să știți cum arată această dictatură? Priviți Comuna din Paris. Aceasta a fost dictatura proletariatului" (p. 14).

((Sfîrșitul prefeței. Data: a 20-a aniversare a Comunei din Paris, 18. III. 1891[193]))

Trebuie să recunoaștem că, atît aici cît și în scrisoarea din 18/28. III. 1875[194], Engels expune într-un mod mult mai popular decît Marx ideile cele mai importante despre dictatura proletariatului și despre *forma* (sau, mai bine zis, despre necesitatea unei noi forme) a acelei puteri de stat pe care o *va cuceri* proletariatul. Pentru a cuceri și a menține puterea de stat, proletariatul nu trebuie să preia vechea mașină de stat, așa cum este, nu trebuie s-o treacă din mîinile vechi într-unele noi, ci *să sfărîme* mașina de stat de pînă acum și **să creeze** („neue geschichtliche Schöpfung") („o nouă ‖*creație*‖ istorică": vezi aici p. 29)* una nouă.

N.B.: „să se descotorosească de întreaga vechitură pe care o reprezintă „statul"

„**Războiul civil**", ed. a *3-a*, p. 67: „Cel mai înalt avînt eroic de care mai era în stare societatea veche era războiul național; acum acesta se vădește a fi o simplă înșelăciune a guvernului, prin care el nu urmărește decît să mai amîne lupta de clasă, dar de îndată ce lupta de cla-

„războiul național" = „o înșelăciune a guvernului"

* Vezi volumul de față, p. 217. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

und der beiseite fliegt, sobald der Klassenkampf im Bürgerkrieg auflodert".

revoluțiile burgheze și revoluțiile proletare

„Der 18. Brumaire", ed. a *4-a*, S.10—11, — revoluțiile burgheze (din secolul al XVIII-lea) înregistrează un succes după altul, ele sînt „kurzlebig" etc.; „revoluțiile proletare, revoluțiile secolului al XIX-lea, se critică singure mereu, «verhöhnen grausam gründlich die Halbheiten etc. ihrer ersten Versuche... schrecken von der unbestimmten Ungeheuerlichkeit ihrer eignen Zwecke...»"(11).

F. ENGELS. „DER URSPRUNG DER FAMILIE, DES PRIVATEIGENTUMS UND DES STAATS"

6. AUFLAGE, STUTTGART, 1894.
(PREFAȚA LA EDIȚIA A 4-A. 16.VI. 1891)

„...*Der Staat* ist also keineswegs eine der Gesellschaft von aussen aufgezwungene Macht; ebensowenig ist er «die Wirklichkeit der sittlichen Idee», «das Bild und die Wirklichkeit der Vernunft», wie Hegel behauptet. Er ist vielmehr ein Produkt der Gesellschaft auf bestimmter Entwicklungsstufe; er ist das Eingeständnis, dass diese Gesellschaft sich in einen unlösbaren Widerspruch (S. 177—178) mit sich selbst verwickelt, sich in unversöhnliche Gegensätze gespalten hat, die zu bannen sie ohnmächtig ist. Damit aber diese Gegensätze, Klassen mit widerstreitenden ökonomischen Interessen, nicht sich und die Gesellschaft in fruchtlosem Kampfe verzehren, *ist eine scheinbar über der Gesellschaft stehende Macht nötig* geworden, die den Konflikt dämpfen, innerhalb der Schranken der «Ordnung» halten soll; und diese, aus der Gesellschaft hervorgegangne, aber sich über sie stellende, sich ihr mehr und mehr entfremdende Macht ist der Staat" (178).

www.dacoromanica.ro

să ia forma unui război civil, această înșelăciune este spulberată"[195].

revoluțiile burgheze și revoluțiile proletare

„18 Brumar", ed. a *4-a*, p. 10—11, — revoluțiile burgheze (din secolul al XVIII-lea) înregistrează un succes după altul, ele sînt „efemere" etc.; „revoluțiile proletare, revoluțiile secolului al XIX-lea, se critică singure mereu, ... «ridiculizează necruțător și în amănunt jumătățile de măsură, slăbiciunile primelor lor încercări... dau mereu înapoi, speriate, în fața imensității nedefinite a propriilor lor țeluri...»" (11)[196].

F. ENGELS. „ORIGINEA FAMILIEI, A PROPRIETĂȚII PRIVATE ȘI A STATULUI"[197]

ED. A 6-A, STUTTGART, 1894.
(PREFAȚA LA EDIȚIA A 4-A. 16. VI. 1891[198])

„...Așadar, *s t a t u l* nu este nicidecum o forță impusă societății din afară; el nu este, de asemenea, nici «realizarea ideii morale», «imaginea și realitatea rațiunii», după cum susține Hegel. Statul este, dimpotrivă, un produs al societății pe o anumită treaptă de dezvoltare; el stă mărturie faptului că această societate s-a încurcat într-o contradicție de nerezolvat (p. 177—178) cu sine însăși, că s-a scindat în antagonisme de neîmpăcat, din care nu este în stare să se elibereze. Dar pentru ca aceste antagonisme, aceste clase cu interese economice contradictorii să nu se macine unele pe altele și să nu macine și societatea într-o luptă stearpă, a devenit *necesară o forță care, stînd în aparență deasupra societății*, să atenueze conflictul, să-l țină în limitele «ordinii»; și această forță, ieșită din sînul societății, dar care, situîndu-se deasupra ei, se înstrăinează din ce în ce mai mult de ea, este statul" (178)*.

* Vezi volumul de față, p. 6—7. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

„Gegenüber der alten Gentilorganisation kennzeichnet sich der Staat *erstens* durch die Einteilung der Staatsangehörigen *nach dem Gebiet...*“ (nouă ni se pare „firească“ această împărțire, dar ea a necesitat o îndelungată luptă împotriva vechii organizări după triburi sau Geschlechtern...)

N.B.: populație înarmată

„organizarea armată de sine stătătoare a populației“

„oameni înarmați + închisori + instituții de constrîngere“

„Das zweite ist die Einrichtung einer *öffentlichen Gewalt* [forța publică], welche nicht mehr unmittelbar zusammenfällt mit der sich selbst als bewaffnete Macht organisierenden Bevölkerung. Diese besondre, öffentliche Gewalt ist nötig, weil *eine selbsttätige bewaffnete Organisation* der *Bevölkerung unmöglich* geworden seit der Spaltung in Klassen (178)... Diese (179) öffentliche Gewalt existiert in jedem Staat; sie besteht nicht bloss *aus bewaffneten Menschen*, sondern auch aus *sachlichen Anhängseln, Gefängnissen* und Zwangsanstalten aller Art, von denen die Gentilverfassung nicht wusste... Uneori această forță publică este slabă (în Statele Unite ale Americii *pe alocuri*)... Sie verstärkt sich aber in dem Mass, wie die Klassengegensätze innerhalb des Staats sich verschärfen und wie die einander begrenzenden Staaten grösser und volksreicher werden — man sehe nur *unser heutiges Europa* an, *wo Klassenkampf* und *Eroberungskonkurrenz* die öffentliche Macht auf eine Höhe emporgeschraubt haben, auf der sie die ganze Gesellschaft und selbst den Staat zu verschlingen droht“ (179).

N.B.: „goana după cuceriri“ în Europa de astăzi

www.dacoromanica.ro

„Față de vechea organizare gentilică (sau de clan), statul se caracterizează, *în primul rînd*, prin împărțirea supușilor săi *după teritoriu*...“ (nouă ni se pare „firească“ această împărțire, dar ea a necesitat o îndelungată luptă împotriva vechii organizări după triburi sau ginți...)

„A doua caracteristică a statului este instituirea unei forțe publice care nu mai coincide nemijlocit cu populația, care se organizează ea însăși ca o forță armată. Această forță publică distinctă este necesară, deoarece de la scindarea societății în clase *organizarea armată de sine stătătoare a populației* a devenit *imposibilă* (178)... Această (179) forță publică există în orice stat; ea constă nu numai *din oameni înarmați*, ci și din *accesorii materiale, închisori* și instituții de constrîngere de tot felul, pe care societatea gentilică (de clan) nu le cunoștea... Uneori această forță publică este slabă (în Statele Unite ale Americii *pe alocuri*)... Ea se întărește pe măsură ce se ascut contradicțiile de clasă din cadrul statului și pe măsură ce statele învecinate devin mai mari și populația lor crește. Aruncați o privire asupra *Europei noastre de astăzi*, în care *lupta de clasă* și *goana după cuceriri* au ridicat forța publică pe o asemenea culme, încît amenință să înghită întreaga societate și statul însuși“* (179)[199].

N.B.: populație înarmată

„organizarea armată de sine stătătoare a populației“

„oameni înarmați + închisori + instituții de constrîngere“

N.B.: „goana după cuceriri“ în Europa de astăzi

* Vezi volumul de față, p. 8–9, 11. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

Prin ce se deosebește Eroberungskonkurrenz de imperialism? — În politica externă de *anexiuni*, prin nimic.— *Ergo*, în 1891, Engels recunoștea existența *atît* a Eroberungskonkurrenz, *cît și* a „apărării patriei" în Germania!! („Der Sozialismus in Deutschland" în „*Neue Zeit*", 1891—1892, Jahrgang X, 1). — Da, dar în 1891 un război *din partea* Germaniei *ar fi fost* un război de apărare. Aceasta este esența. Eroberungskonkurrenz a existat *întotdeauna*, în *toate* statele, deoarece toate statele sînt organe ale dominației de clasă. Dar *nu* toate războaiele dintre state au fost provocate de Eroberungskonkurrenz!! Aceasta în primul rînd. Și *nu* toate de *a m b e l e* părți. Aceasta în al doilea rînd*.

...Pentru a menține forța publică sînt necesare *impozitele* — și *datoria publică*.

„...Im Besitz der öffentlichen Gewalt und des Rechts der Steuereintreibung (perceperea impozitelor) stehn die Beamten nun da als Organe der Gesellschaft *über* die Gesellschaft. Die freie, willige Achtung, die den Organen der Gentilverfassung gezollt wurde, genügt ihnen nicht, selbst wenn sie sie haben könnten..." (179) sînt create legi speciale privitoare la Heiligkeit und Unverletzlichkeit, ...der lumpigste Polizeidiener are mai multă „autoritate" decît toate organele societății gentilice luate la un loc, dar chiar și un comandant de oști al unui stat civilizat

N.B. ar putea să invidieze pe Gentilvorsteherul pentru „unerzwungne Achtung" de care se bucura din partea societății.

„Da der Staat entstanden ist aus dem Bedürfnis, Klassengegensätze im Zaum zu halten; da er aber gleichzeitig mitten

* Acest pasaj a fost scris de V. I. Lenin deasupra și în partea de jos a paginii manuscrisului. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

Prin ce se deosebește goana după cuceriri de imperialism? — În politica externă de *anexiuni*, prin nimic. — *Așadar*, în 1891, Engels recunoștea existența *atît* a goanei după cuceriri, *cît și* a „apărării patriei" în Germania!! („Socialismul în Germania" în „*Neue Zeit*", 1891—1892, anul X, 1)[100]. — Da, dar în 1891 un război *din partea* Germaniei *ar fi fost* un război de apărare. Aceasta este esența. Goana după cuceriri a existat *întotdeauna*, în *toate* statele, deoarece toate statele sînt organe ale dominației de clasă. Dar *nu* toate războaiele dintre state au fost provocate de goana după cuceriri!! Aceasta în primul rînd. Și *nu* toate de *a m b e l e* părți. Aceasta în al doilea rînd.

...Pentru a menține forța publică sînt necesare *impozitele* — și *datoria publică*...

„...Avînd în mîna lor forța publică și dreptul de a percepe impozite, funcționarii ajung, ca organe ale societății, să se situeze acum *deasupra* societății. Respectul nesilit, arătat de bunăvoie organelor orînduirii gentilice (de clan), nu le mai ajunge, chiar dacă l-ar putea obține..." (179) sînt create legi speciale privitoare la caracterul sacru și la inviolabilitatea funcționarilor... cel mai umil slujbaș al poliției are mai multă „autoritate" decît organele clanului, dar chiar și șeful puterii militare etc. ar putea să invidieze pe un șef de gintă pentru „respectul nesilit" de care se bucura din partea societății. | N.B.

„Dat fiind că statul a luat ființă din nevoia de a ține în frîu antagonismul dintre clase; dat fiind că, în același timp, el

www.dacoromanica.ro

im Konflikt dieser Klassen entstanden ist, so ist er in der Regel Staat der mächtigsten, ökonomisch herrschenden Klasse, die vermittelst seiner auch politisch herrschende Klasse wird und so neue Mittel erwirbt zur Niederhaltung und Ausbeutung der unterdrückten Klasse..." Statul antic, cel feudal... so... „der moderne Repräsentativstaat Werkzeug der Ausbeutung der Lohnarbeit durch das Kapital. Ausnahmsweise indes kommen Perioden vor, wo die kämpfenden Klassen einander so nahe das Gleichgewicht halten, dass die Staatsgewalt als Scheinbare Vermittlerin momentan eine gewisse Selbstständigkeit gegenüber beiden erhält..." (180). (Monarhia absolută din secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea; bonapartismul din timpul primului şi al celui de-al doilea Imperiu, Bismarck.)

În mod obişnuit există censul. În republica democratică, „übt der Reichtum seine Macht indirekt, aber um so sichrer aus...": (1) „*direkte Beamten*korruption" (America); (2) „*Allianz zwischen Regierung* und Börse" (Franţa şi America).

dreptul de vot universal = numai un criteriu de maturitate

Dreptul de vot universal este de asemenea un instrument de dominaţie a burgheziei. Dreptul de vot universal = „Gradmesser der Reife der Arbeiterklasse. Mehr kann und wird es (acest drept) nie sein im heutigen Staat" (182).

„...Der Staat ist also nicht von Ewigkeit her. Es hat Gesellschaften gegeben, die ohne ihn fertig wurden, die von Staat und Staatsgewalt keine Ahnung hatten. Auf

www.dacoromanica.ro

a luat ființă chiar din conflictul dintre aceste clase, el este, de regulă, statul clasei celei mai puternice, al clasei dominante din punct de vedere economic, care, cu ajutorul lui, devine dominantă și din punct de vedere politic, dobîndind astfel noi mijloace pentru oprimarea și exploatarea clasei asuprite...“ Statul antic, cel feudal..., ca și... „statul reprezentativ modern este instrumentul de exploatare a muncii salariate de către capital. În mod excepțional însă se ivesc perioade în care clasele în luptă ajung la un astfel de echilibru încît puterea de stat capătă vremelnic, ca mijlocitoare aparentă între clase, o oarecare independență față de amîndouă...“ (180). (Monarhia absolută din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea; bonapartismul din timpul primului și al celui de-al doilea Imperiu, Bismarck.)

În mod obișnuit există censul. În republica democratică, „bogăția își exercită puterea în mod indirect, dar cu atît mai sigur...“: (1) „*sub forma* coruperii *directe a funcționarilor*“ (America); (2) „*sub forma alianței dintre guvern* și bursă“ (Franța și America)*.

Dreptul de vot universal este de asemenea un instrument de dominație a burgheziei. Dreptul de vot universal = „un criteriu al maturității clasei muncitoare. Mai mult el (acest drept) nu poate da, nici nu va da niciodată în statul actual“ (182).

dreptul de vot universal = numai un criteriu de maturitate

„...Statul nu a existat deci dintotdeauna. Au existat societăți care au scos-o la capăt fără el, care nici idee n-aveau despre stat și despre puterea de stat. Pe o anumită

* Vezi volumul de față, p. 12–13. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

einer bestimmten Stufe der ökonomischen Entwicklung, die mit Spaltung der Gesellschaft in Klassen notwendig verbunden war, wurde durch diese Spaltung der Staat eine Notwendigkeit. Wir nähern uns jetzt mit raschen Schritten einer Entwicklungsstufe der Produktion, auf der das Dasein dieser Klassen nicht nur aufgehört hat, eine Notwendigkeit zu sein, sondern ein positives Hindernis der Produktion wird. Sie werden fallen, ebenso unvermeidlich, wie sie früher entstanden sind. Mit ihnen fällt unvermeidlich der Staat. Die Gesellschaft, die die Produktion auf Grundlage freier und gleicher Assoziation der Produzenten neu organisiert, versetzt **die ganze Staatsmaschine dahin,** wohin sie dann gehören wird: ins Museum der Altertümer, neben das Spinrad und die bronzene Axt" (182).

„ANTI-DÜHRING"

Anti-Dühring, 3 (1894), (Prefaţa din 23. V. 1894), S. 301—302:

„...*Das Proletariat ergreift die Staatsgewalt und verwandelt die Produktionsmittel zunächst in Staatseigentum.* Aber damit hebt es sich selbst als Proletariat, damit hebt es alle Klassenunterschiede und Klassengegensätze auf, und damit auch den Staat als Staat. Die bisherige, sich in Klassengegensätzen bewegende Gesellschaft hatte den Staat nötig, das heisst eine Organisation der jedesmaligen ausbeutenden Klasse zur Aufrechterhaltung ihrer äussern Produktionsbedingungen, also namentlich zur gewaltsamen Niederhaltung der ausgebeuteten Klasse in den durch die bestehende Produktionsweise gegebnen Bedingungen der Unterdrückung (Sklaverei,

www.dacoromanica.ro

treaptă a dezvoltării economice, legată în mod necesar de scindarea societății în clase, statul a devenit, ca urmare a acestei scindări, o necesitate. Ne apropiem acum cu pași repezi de o treaptă de dezvoltare a producției pe care existența acestor clase nu numai că încetează de a fi o necesitate, dar devine o adevărată piedică pentru producție. Clasele vor dispărea tot atît de inevitabil precum au luat ființă în trecut. O dată cu ele va dispărea în mod inevitabil și statul. Societatea, care va organiza în chip nou producția pe baza asocierii libere și egale a producătorilor, **va trimite întreaga mașină de stat acolo** unde-i va fi atunci locul: la muzeul de antichități, alături de roata de tors și de toporul de bronz"* (182)[201].

„ANTI-DÜHRING"[202]

„Anti-Dühring", ed. a 3-a (1894), (Prefața din V. 1894), p. 301—302: 23,

„...*Proletariatul ia puterea de stat și transformă mijloacele de producție mai întîi în proprietate de stat.* Dar prin aceasta el se desființează pe sine însuși ca proletariat, desființează toate deosebirile de clasă și toate contradicțiile de clasă și o dată cu aceasta desființează și statul ca stat. Societatea de pînă acum, care s-a dezvoltat în cadrul unor contradicții de clasă, avea nevoie de stat, adică de o organizație a clasei exploatatoare din epoca dată, pentru a menține condițiile ei exterioare de producție, așadar mai ales pentru a ține prin forță clasa exploatată în condițiile de oprimare determinate de modul de producție dat (sclavie, iobăgie sau dependență feudală, muncă

* Vezi volumul de față, p. 14, 15. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

Leibeigenschaft oder Hörigkeit. Lohnarbeit). Der Staat war der offizielle Repräsentant der ganzen Gesellschaft, ihre Zusammenfassung in einer sichtbaren Körperschaft, aber er war dies nur, insofern er der Staat derjenigen Klasse war, welche selbst für ihre Zeit die ganze Gesellschaft vertrat: im Altertum Staat der sklavenhaltenden Staatsbürger, im Mittelalter des Feudaladels, in unsrer Zeit der Bourgeoisie. Indem er endlich tatsächlich Repräsentant der ganzen Gesellschaft wird, macht er sich selbst überflüssig. Sobald es keine Gesellschaftsklasse mehr in der Unterdrückung zu haltten gibt, sobald mit der Klassenherrschaft und dem in der bisherigen Anarchie der Produktion begründeten Kampf ums Einzeldasein auch die daraus entspringenden Kollisionen und Exzesse beseitigt sind, gibt es nichts mehr zu reprimieren, das eine besondre Repressionsgewalt, einen Staat, nötig machte. Der erste Akt, worin der Staat wirklich als Repräsentant der ganzen Gesellschaft auftritt, — die Besitzergreifung der Produktionsmittel im Namen der Gesellschaft — ist zugleich sein letzter selbständiger Akt als Staat. Das Eingreifen einer Staatsgewalt in gesellschaftliche Verhältnisse wird auf einem Gebiete nach dem andern überflüssig und schläft dann von selbst ein. An die Stelle der Regierung über Personen tritt die Verwaltung von Sachen und die Leitung von Produktionsprozessen. Der Staat wird nicht «abgeschafft», *er stirbt ab*. Hieran ist die Phrase vom «freien Volksstaat» zu messen, also sowohl nach ihrer zeitweiligen agitatorischen Berechtigung wie nach ihrer endgültigen wissenschaftlichen Unzulänglichkeit; hieran ebenfalls (S. 302) die Forderung der sogenannten Anarchisten, der Staat solle von heute auf morgen abgeschaft werden" (S. 303, Anti-Dühring, 3).

În prefața la „*Internationales aus dem «Volksstaat»*" (3. I. *1894*), Engels

www.dacoromanica.ro

salariată). Statul era reprezentantul oficial al întregii societăți, sintetizarea ei într-un organism vizibil, dar aceasta numai în măsura în care era statul acelei clase care reprezenta în epoca dată întreaga societate: în antichitate, stat al cetățenilor proprietari de sclavi, în evul mediu, stat al nobilimii feudale, în vremurile noastre, stat al burgheziei. Devenind, în sfîrșit, realmente reprezentant al întregii societăți, el se face pe sine însuși de prisos. De îndată ce nu va mai exista nici o clasă socială care trebuie oprimată, de îndată ce, împreună cu dominația de clasă și cu lupta pentru existența individuală, generată de anarhia de pînă acum a producției, sînt înlăturate și conflictele, și excesele care izvorăsc de aici, nu mai este nimic de reprimat, nimic care să facă necesară o forță specială de represiune, un stat. Primul act prin care statul se manifestă realmente ca reprezentant al întregii societăți — luarea în stăpînire a mijloacelor de producție în numele societății — este, în același timp, și ultimul său act independent ca stat. Intervenția unei puteri de stat în relațiile sociale devine, rînd pe rînd, de prisos în toate domeniile și încetează apoi de la sine. În locul guvernării asupra persoanelor apar administrarea lucrurilor și conducerea proceselor de producție. Statul nu este «desființat», *el dispare treptat*. Prin această prismă trebuie apreciată frazeologia cu privire la «statul popular liber», frazeologie care o anumită perioadă de timp era justificată ca mijloc de agitație, dar care, în ultimă instanță, este inconsistentă din punct de vedere științific. Tot prin această prismă trebuie apreciată și (p. 302) revendicarea așa-numiților anarhiști ca statul să fie desființat de la o zi la alta"* (p. 303, „Anti-Dühring", ediția a 3-a)[203].

În prefața la „*Internationales aus dem «Volksstaat»*" (3. I. *1894*), Engels

* Vezi volumul de față, p. 16—17. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

scrie că cuvîntul „social-democrat" „heute mag passieren" (S. 6), „so unpassend es (das Wort „Sozialdemokrat") bleibt für eine Partei, deren ökonomisches Programm nicht bloss allgemein sozialistisch, sondern direkt kommunistisch, und deren politisches letztes Endziel *die Überwindung des g a n z e n S t a a t e s*, also *auch der Demokratie ist*" (7).

N.B.

FR. ENGELS. „DELL'AUTORITÀ"

Friedrich Engels: „Neue Zeit", XXXII, 1 (1913—1914), S. 10, 37. (Publicat în 1873.)

Friedrich Engels, „Dell'Autorità", „Über das Autoritätsprinzip" (37—39).

Autorität presupune „Subordination". Mica producție este înlăturată de marea producție. „Ist es nun möglich, eine Organisation ohne Autorität zu haben?" (37).

„Nehmen wir an, dass *e i n e* **soziale Revolution** die Kapitalisten entthront habe... Wird in **diesem** Falle die Autorität verschwinden, oder wird sie nur ihre Form ändern?" (38).

Să luăm un exemplu: filaturile de bumbac, căile ferate, Schiff auf hoher See... Fără autoritate nu e cu putință.

„Wenn (S. 39) ich diese Argumente den rabiatesten Antiautoritären entgegenstelle, können sie mir nur die folgende Antwort geben: Ah! Das ist wahr, es handelt sich aber hier nicht um die Autorität, die wir den Delegieren verleihen, *sondern um einen Auftrag*. Diese Leute glauben, dass sie eine Sache ändern können, wenn sie ihren Namen ändern. So machen sich diese tiefen Denker über die ganze Welt lustig.

Wir haben also gesehen, dass einesteils eine gewisse Autorität, von wem immer sie delegiert wird, un andererseits eine gewisse Subordination Dinge sind, die sich uns unabhängig von der sozialen Organisation aufdrängen zugleich mit den materiellen Bedingungen, unter denen wir die Güter produzieren und zirkulieren lassen.

www.dacoromanica.ro

scrie că „astăzi" cuvîntul „social-democrat" „ar putea să meargă (mag passieren)" (p. 6), „oricît ar rămîne el (cuvîntul „social-democrat") de nepotrivit (unpassend), pentru un partid al cărui program economic nu este numai socialist în general, ci de-a dreptul comunist, pentru un partid al cărui țel politic final este *desființarea întregului stat*, deci și *a democrației*"*(7) [204]. N.B.

FR. ENGELS „DESPRE AUTORITATE"

Friedrich Engels: „Neue Zeit", XXXII, 1 (1913—1914), p. 10, 37. (Publicat în 1873.)

Friedrich Engels. „Despre autoritate", „Despre principiul autorității" (37—39)[205].

Autoritatea presupune **„subordonare"**. Mica producție este înlăturată de marea producție. „Este oare posibilă organizarea fără autoritate?" (37).

„Să presupunem că **revoluția socială** i-a răsturnat pe capitaliști... Dispare oare **atunci** autoritatea sau numai își schimbă forma?" (38).

Să luăm un exemplu: filaturile de bumbac, căile ferate, o navă în largul mării... Fără autoritate nu e cu putință.

„Ori de cîte ori (p. 39) expun asemenea argumente celor mai înverșunați antiautoritariști, ei nu pot răspunde decît: «Da! Este adevărat, dar aici nu este vorba de autoritatea cu care învestim pe delegații noștri, *ci de o însărcinare*». Acești domni își închipuie că au schimbat obiectul schimbînd denumirea lui**. Iată cum își bat joc de oameni acești profunzi cugetători.

Am văzut, așadar, că, pe de o parte, o anumită autoritate, indiferent de felul în care a fost conferită, iar pe de altă parte o anumită subordonare sînt lucruri care — independent de organizarea socială — ni se impun o dată cu condițiile materiale în care au loc producția și circulația produselor.

* Vezi volumul de față, p. 80. — *Nota red.*
** Vezi volumul de față, p. 61. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

Wir haben ausserdem gesehen, dass die materiellen Bedingungen der Produktion und der Zirkulation unvermeidlich immer mehr dem Einfluss der Grossindustrie und der Grossagrikultur unterliegen, dass sich somit mehr und mehr auch das Gebiet dieser Autorität erweitert. Es ist daher ein Widersinn, das Prinzip der Autorität als absolut schlecht und das Prinzip der Autonomie als absolut gut hinzustellen. Autorität und Autonomie sind relative Begriffe, und ihr Geltungsbereich ändert sich mit den verschiedenen Phasen der gesellschaftlichen Entwicklung.

Hätten sich die Autonomisten begnügt, zu sagen, dass die soziale Organisation der Zukunft die Autorität nur in den Grenzen zulassen wird, die durch die Produktionsverhältnisse unvermeidlich gezogen werden, dann hätte man sich mit ihnen verständigen können; sie sind aber blind für alle Tatsachen, welche die Autorität notwendig machen, und kämpfen leidenschaftlich gegen das Wort.

statul va dispărea

nu e clar!!

„statul politic“ (!!)

Warum beschränken sich die Antiautoritären nicht darauf, gegen die politische Autorität, gegen den Staat zu schreien? Alle Sozialisten sind darin einverstanden, *dass der Staat und mit ihm die politische Autorität* infolge der künftigen sozialen Revolution verschwinden werden; das heisst, dass *die öffentlichen Funktionen ihren politischen Charakter verlieren und sich*, in *einfache administrative Funktionen verwandeln werden*, die die sozialen Interessen **überwachen.*** Die Antiautoritären aber fordern, dass **der politische Staat** (N.B.: termenul!!) mit einem Schlage abgeschafft werde, noch früher, als die sozialen Verhältnisse abgeschafft sind, die ihn erzeugt haben. Sie fordern, dass der

* Buharin citează *numai*: [ ] omiţînd cele ce urmează!!

www.dacoromanica.ro

Pe de altă parte, am văzut că condițiile materiale ale producției și ale circulației se complică în mod inevitabil o dată cu dezvoltarea marii industrii și marii agriculturi și că au tendința de a extinde tot mai mult sfera acestei autorități. Este, prin urmare, absurd să considerăm că principiul autorității este absolut negativ, iar principiul autonomiei — absolut pozitiv. Autoritatea și autonomia sînt relative, sferele lor de aplicare se schimbă o dată cu diferitele faze ale dezvoltării sociale.

Dacă autonomiștii s-ar mulțumi să spună că organizarea socială a viitorului va restrînge autoritatea numai în cadrul acelor limite în care condițiile producției ar face-o inevitabilă, s-ar mai putea ajunge la o înțelegere cu ei; ei sînt însă orbi în fața tuturor realităților care fac necesară autoritatea și obiectează numai împotriva cuvîntului ca atare.

De ce nu se mulțumesc antiautoritariștii să vocifereze împotriva autorității politice, împotriva statului? Toți socialiștii sînt de acord *că statul politic și, o dată cu el, autoritatea politică* vor dispărea ca urmare a viitoarei revoluții sociale; aceasta înseamnă că *funcțiile publice își vor pierde caracterul politic și se vor transforma în simple funcții administrative*, care **apără interesele sociale***. Dar antiautoritariștii cer ca **statul politic** (N.B.: termenul!!) să fie desființat dintr-o dată, încă înainte de a fi desființate condițiile sociale care l-au generat. Ei cer ca primul

statul va dispărea

nu e clar!!

„statul politic" (!!)

* Buharin citează *numai*: [ ] omițînd cele ce urmează!![106]

www.dacoromanica.ro

erste Akt der sozialen Revolution die Abschaffung der Autorität sein soll.

bien dit!

Haben sie einmal eine Revolution gesehen, diese Herren? Eine Revolution ist gewiss die autoritärste Sache, die es gibt, ein Akt, durch den ein Teil der Bevölkerung seinen Willen dem anderen Teil durch Flinten, Bajonnette und Kanonen, alles das sehr autoritäre Mittel, aufzwingt; und die Partei, die gesiegt hat, muss ihre Herrschaft *durch den Schrecken, den ihre Waffen den Reaktionären einflössen*, behaupten.

N.B.:

Comuna din Paris experienţa ei

Und hätte sich die **Pariser Kommune** nicht *der Autorität eines bewaffneten Volkes gegen die Bourgeoisie bedient*, hätte sie *sich länger als einen Tag* behauptet? Können wir sie nicht *umgekehrt tadeln, dass sie sich zu wenig dieser Autorität bedient habe?* Also: entweder — oder. Entweder die Antiautoritären wissen selbst nicht, was sie sagen, und in diesem Falle schaffen sie nur Konfusion, oder sie wissen es, und in diesem Falle verraten sie die Sache des Proletariats. In beiden Fällen dienen sie nur der Reaktion" (39).

N.B.:

ce trebuie să i se reproşeze Comunei din Paris?

Sfîrşitul articolului lui Engels.

K. MARX DESPRE INDIFERENTISMUL POLITIC

În acelaşi almanah italian din 1874 a apărut un articol al lui *Marx* (scris în 1873) intitulat: „*L'indifferenza in materia politica*".

Marx începe prin a ridiculiza pe proudhonişti, care susţineau că muncitorii nu trebuie să des-

www.dacoromanica.ro

act al revoluției sociale să fie desființarea autorității.

Au văzut oare vreodată acești domni o revoluție? O revoluție este, fără îndoială, lucrul cel mai autoritar posibil. Revoluția este actul prin care o parte din populație impune voința ei celeilalte părți cu ajutorul puștilor, baionetelor și tunurilor, deci cu ajutorul celor mai autoritare mijloace; iar dacă partidul victorios nu vrea ca lupta lui să fi fost zadarnică, trebuie să-și mențină dominația *prin frica pe care armele sale o inspiră reacționarilor*. S-ar fi menținut **Comuna din Paris** *măcar o singură zi* dacă ea nu *ar fi recurs împotriva burgheziei la această autoritate a poporului înarmat?* N-ar trebui oare, *dimpotrivă, să i se reproșeze* Comunei *că nu a recurs în suficientă măsură la această autoritate?* Așadar, una din două: ori antiautoritariștii nu știu ce spun, și în acest caz seamănă doar confuzie, ori știu ce spun, și în acest caz trădează mișcarea proletariatului. Și într-un caz și în celălalt, ei slujesc reacțiunea" (39)*.

bine zis!

N.B.: Comuna din Paris experiența ei

N.B.: ce trebuie să i se reproșeze Comunei din Paris?

Sfîrșitul articolului lui Engels.

K. MARX DESPRE INDIFERENTISMUL POLITIC

În același almanah italian din 1874 a apărut un articol al lui *Marx* (scris în 1873) intitulat: „*Indiferentismul politic*"[207].

Marx începe prin a ridiculiza pe proudhoniști, care susțineau că muncitorii nu trebuie să des-

* Vezi volumul de față, p. 61 — 62. *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

fășoare luptă politică, deoarece aceasta înseamnă a recunoaște statul! nu trebuie să facă greve! nu trebuie „să lupte pentru concesii"! nu trebuie să lupte pentru reducerea zilei de muncă și pentru o legislație a muncii! Aceasta ar însemna „să închei un compromis"!! etc.

foarte bine!

„Wenn der politische Kampf der Arbeiterklasse *revolutionäre Form* annimmt, wenn die Arbeiter an Stelle der Diktatur der Bourgeoisie *ihre revolutionäre Diktatur setzen*, dann begehen sie das schreckliche Verbrechen der Prinzipienbeleidigung, denn um ihre kläglichen profanen Tagesbedürfnisse zu befriedigen, *um den Widerstand der Bourgeoisie zu brechen*, geben *sie dem Staat eine revolutionäre und vorübergehende Form, statt die Waffen niederzulegen und den Staat abzuschaffen**. Die Arbeiter dürfen keine Gewerkschaften bilden, denn es hiesse die gesellschaftliche Arbeitsteilung, wie sie in der bürgerlichen Gesellschaft existiert, verewigen. Ist doch diese Arbeitsteilung, die die Arbeiter trennt, wirklich die Grundlage ihrer Sklaverei..." (40). „Mit einem Worte, die Arbeiter sollen die Hände kreuzen und nicht ihre Zeit auf politische und ökonomische Bewegungen verschwenden...", să aștepte „lichidarea socială" așa cum popii așteaptă raiul etc.

„In ihrem alltäglichen Leben müssen die Arbeiter die gehorsamsten Diener des Staates bleiben, in ihrem Innern aber müssen sie auf das energischste gegen seine Existenz protestieren und ihre tiefe theoretische Verachtung für ihn durch Kaufen und Lesen von Broschüren über die Abschaffung des Staates bezeugen; sie müssen sich hüten, der kapitalistischen Ordnung einen anderen Widerstand entgegenzusetzen als Deklamationen über die Gesellschaft

* Persiflare a proudhoniștilor și bakuniștilor

www.dacoromanica.ro

fășoare luptă politică, deoarece aceasta înseamnă a recunoaște statul! nu trebuie să facă greve! nu trebuie „să lupte pentru concesii"! nu trebuie să lupte pentru reducerea zilei de muncă și pentru o legislație a muncii! Aceasta ar însemna „să închei un compromis"!! etc.

„Dacă lupta politică a clasei muncitoare ia *forme revoluționare*, dacă în locul dictaturii burgheziei muncitorii *instaurează dictatura lor revoluționară*, ei săvîrșesc oribila crimă de a profana principiile, deoarece, pentru a-și satisface jalnicele și vulgarele nevoi zilnice, *pentru a înfrînge rezistența burgheziei, muncitorii* dau *statului o formă revoluționară și trecătoare în loc să depună armele și să desființeze statul**. Muncitorii nu trebuie să creeze sindicate, deoarece în felul acesta ei ar eterniza diviziunea socială a muncii, așa cum există ea în societatea burgheză; or, tocmai această diviziune a muncii îi dezbină pe muncitori și constituie adevărata temelie a sclaviei lor..." (40). „Într-un cuvînt, muncitorii trebuie să stea cu brațele încrucișate și să nu-și piardă timpul participînd la mișcarea politică și economică...", să aștepte „lichidarea socială" așa cum popii așteaptă raiul etc.

foarte bine!

„În viața practică de fiecare zi, muncitorii trebuie să fie slugile plecate ale statului, dar în forul lor interior ei trebuie să protesteze energic împotriva existenței lui și să manifeste profundul lor dispreț teoretic față de stat, cumpărînd și citind tratate despre desființarea acestuia; ei nu trebuie să opună ordinii capitaliste altă împotrivire

* Persiflare a proudhoniștilor și bakuniștilor[309].

www.dacoromanica.ro

der Zukunft, in der diese verhasste Ordnung verschwinden wird!

Niemand wird bestreiten, dass, hätten sich die Apostel der politischen Abstinenz so klar ausgesprochen, die Arbeiterklasse sie alsbald zum Teufel geschickt und alles das nur als eine Beleidigung durch einige doktrinäre Bourgeois und verkommene Junker aufgefasst hätte, die so dumm oder so klug seien, ihr jedes reale Kampfmittel zu verweigern, weil man alle diese Kampfmittel in der heutigen Gesellschaft ergreifen muss und weil die fatalen Bedingungen dieses Kampfes das Unglück haben, sich nicht den idealistischen Phantasien anzupassen, die unsere Doktoren der Sozialwissenschaft unter den Namen *Freiheit*, *Autonomie*, *Anarchie* als Göttinnen erklärt haben" (41).

(Urmează critica „principiilor" economice ale lui Proudhon.)

(„diese philantropischen Sektierer" — ibidem.))

O altă clasă trebuie să se ridice la conducere. Acesta-i esențialul.

O *altfel* de democrație!!

Deosebit de profundă este următoarea remarcă pe care o face Marx în „**Războiul civil**": Comuna din Paris **nu** a fost un organism parlamentar [aici p. *28*, sieh ab 3], „ci un organism activ, atît executiv cît și legislativ".

Proletariatul are nevoie *nu* de democrația de astăzi, burgheză, ci de o *altfel* de democrație, de cea proletară, capabilă să fie forma, precum și instrumentul revoluției socialiste. În ce constă deosebirea dintre ele? Din punct de vedere economic, în faptul că democrația burgheză nu este decît o firmă înșelătoare etc.

Din punct de vedere politic, în faptul că (1) democrația proletară este o democrație deplină, generală, neîngră-

www.dacoromanica.ro

decît peroraţii despre viitoarea societate, în care nu va mai exista această ordine odioasă!

Nu încape îndoială că dacă apostolii indiferentismului politic s-ar fi exprimat atît de limpede, clasa muncitoare i-ar fi trimis la toţi dracii şi ar fi considerat toate acestea doar ca o insultă din partea unor doctrinari burghezi şi a unor nobili decăzuţi, care sînt atît de proşti sau atît de naivi, încît îi interzic să folosească orice mijloc de luptă real sub pretextul că toate aceste mijloace trebuie luate de la actuala societate şi că condiţiile inevitabile ale acestei lupte, din păcate, nu corespund fanteziilor idealiste, din care, sub numele de *libertate*, *autonomie*, *anarhie*, aceşti doctori în ştiinţe sociale fac un cult" (41)[209].

(Urmează critica „principiilor" economice ale lui Proudhon.)

((„aceşti sectarişti filantropici" — ibidem.))

O altă clasă trebuie să se ridice la conducere. Acesta-i esenţialul.

Deosebit de profundă este următoarea remarcă pe care o face Marx în **„Războiul civil"**: Comuna din Paris **nu** a fost un organism parlamentar [aici p. *28*, vezi punctul 3*,] „ci un organism activ, atît executiv cît şi legislativ".

O *altfel* de democraţie!!

Proletariatul are nevoie *nu* de democraţia de astăzi, burgheză, ci de o *altfel* de democraţie, de cea proletară, capabilă să fie forma, precum şi instrumentul revoluţiei socialiste. În ce constă deosebirea dintre ele? Din punct de vedere economic, în faptul că democraţia burgheză nu este decît o firmă înşelătoare etc.

Din punct de vedere politic, în faptul că **(1)** democraţia proletară este o democraţie deplină, generală,

* Vezi volumul de faţă, p. 213. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

dită (cantitatea trece în calitate: o democrație deplină *nu* este *calitativ* tot una cu o democrație ciuntită); (2) ea nu este o instituție parlamentară, ci o democrație „activă": în ce sens „activă"? (α) în cel economic: muncitorii sînt membrii ei; (β) în cel politic: ea nu înseamnă „un loc de trăncăneală", ci muncă, nu înseamnă separare, ci îmbinare. (3) Îmbinarea funcțiilor legislative cu cele executive = **pășirea** pe calea spre *desființarea statului* în sensul că treburile statului vor fi conduse *nu* de un organ special, nu de organe speciale, ci de *toți* membrii săi.

Democrația „primitivă" pe o altă bază, superioară

Cum? Este vorba de un fel — de un *nou* fel — de „legiferare directă de către popor", pe care Engels nu o admitea în condițiile capitalismului. E necesară acum *îmbinarea* „conducerii" cu munca *fizică*, *alternarea* nu numai a unei munci industriale cu alta, ci *și* alternarea muncii industriale (a celei agricole, a muncii fizice în genere) *cu* cea de conducere.

La K. Kautsky (p. 43, aici *N.B.*) e o vulgarizare: nici urmă de idee despre o *altfel* de democrație.

KAUTSKY. „REVOLUȚIA SOCIALĂ"

I: Reformă socială și revoluție socială

Prima ediție a apărut în **1902**, a 2-a în **1907** (în prima jumătate a anului) cu o prefață despre *revoluția rusă*. Și, totuși, autorul tot timpul vorbește despre „**stat**" *în general* (p.158 ș.a. din trad. rusă, II, § 8), despre „cucerirea puterii politice" de

www.dacoromanica.ro

neîngrădită (cantitatea trece în calitate: o democrație deplină *nu* este *calitativ* tot una cu o democrație ciuntită); (2) ea nu este o instituție parlamentară, ci o democrație „activă": în ce sens „activă"? (α) în cel economic: muncitorii sînt membrii ei; (β) în cel politic: ea nu înseamnă „un loc de trăncăneală", ci muncă, nu înseamnă separare, ci îmbinare. (3) Îmbinarea funcțiilor legislative cu cele executive = **pășirea pe calea spre** *desființarea statului* în sensul că treburile statului vor fi conduse *nu* de un organ special, nu de organe speciale, ci de *toți* membrii săi. Cum? Este vorba de un fel—de un *nou* fel—de „legiferare directă de către popor", pe care Engels nu o admitea în condițiile capitalismului[210]. E necesară acum *îmbinarea* „conducerii" cu munca *fizică*, *alternarea* nu numai a unei munci industriale cu alta, ci *și* alternarea muncii industriale (a celei agricole, a muncii fizice în genere) *cu* cea de conducere.

Democrația „primitivă" pe o altă bază, superioară

La K. Kautsky (p. 43, aici *N. B.**) e o vulgarizare: nici urmă de idee despre o *altfel* de democrație.

KAUTSKY. „REVOLUȚIA SOCIALĂ"

I: Reformă socială și revoluție socială

Prima ediție a apărut în **1902**, a 2-a în **1907** (în prima jumătate a anului) cu o prefață despre *revoluția rusă*. Și, totuși, autorul vorbește tot timpul despre „*stat*" *în general* (p. 158 ș.a. din trad. rusă, II, § 8), despre „cucerirea puterii politice" de

* Vezi volumul de față, p. 267 – 273 – *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

II: A doua zi după revoluția socială

un pas înapoi de la 1852—1891 la 1847 N.B.:

către proletariat (despre „revoluția proletară", despre „regimul proletar"...), *fără să vorbească* despre sarcina „de a sfărîma mașina birocratică-militară", despre „desființarea statului", *fără să sufle o vorbă despre lupta împotriva „credinței superstițioase în stat"*...

Kautsky vorbește de „lupta pentru cucerirea puterii de stat" (p. 32 din trad. rusă, I, § 4) (Um den Besitz dieser (politischen) Macht, ediția 1, S. 20), de „lupta pentru cucerirea mașinii de stat" (p. 34 ibidem!!) (Bestreben die *Staatsmaschinerie zu erobern*, 1. Auflage, S. 21).

II, § 2: „Exproprierea expropriatorilor" — *peste tot* este vorba de stat pur și simplu!!*

„Parlamentarismul are nevoie de o revoluție pentru a deveni din nou viabil" (? inexact) (p. 72, I, § 6).

„Democrația este necesară ca mijloc pentru **pregătirea** proletariatului în vederea revoluției sociale, dar ea nu poate să preîntîmpine revoluția socială" (p. 74 ibidem).

= I, § 7: „Formele și armele revoluției sociale" („Formen und Waffen der sozialen Revolution"): la început se pomenește despre „Machtmittel des modernen Grossstaates: seine Bureaukratie und Armee" („instrumentele de forță ale unui mare stat modern") (1. Auflage germană, 47; trad. rusă, 77), *și totuși nu se spune nici*

!!

* Această frază a fost scrisă de V. I. Lenin pe marginea de sus a paginii manuscrisului. — *Nota red.*

= Și alături fraze și iar fraze: „idealismul revoluționar" „înainte de toate" (trad. rusă, 91) (1. Auflage germană, S. 56: „revolutionärer Idealismus" „vor allem"), „die Idee der Revolution" (ibidem). *Muncitorii englezi* „nu sînt decît niște mic-burghezi" (p. 91) (*„kaum noch etwas Anderes als kleine Bourgeois"*, 1. Auflage, S. 56).

www.dacoromanica.ro

către proletariat (despre „revoluția proletară", despre „regimul proletar"...), *fără să vorbească* despre sarcina „de a sfărîma mașina birocratică-militară", despre „desființarea statului", *fără să sufle o vorbă despre lupta împotriva „credinței superstițioase în stat"*...*

II: A doua zi după revoluția socială

Kautsky vorbește de „lupta pentru cucerirea puterii de stat" (p. 32 din trad. rusă, I, § 4) (Um den Besitz dieser (politischen) Macht, ediția 1, p. 20), de „lupta pentru cucerirea mașinii de stat" (p. 34 ibidem!!) (Bestreben die *Staatsmaschinerie zu erobern*, ediția 1, p. 21).

N.B.: un pas înapoi de la 1852—1891 la 1847

II, § 2: „Exproprierea expropriatorilor" — *peste tot* este vorba de **stat** pur și simplu!!

„Parlamentarismul are nevoie de o revoluție pentru a deveni din nou viabil" (? inexact) (p. 72, I, § 6).

„Democrația este necesară ca mijloc pentru **pregătirea** proletariatului în vederea revoluției sociale, dar ea nu poate să preîntîmpine revoluția socială" (p. 74 ibidem).

I, § 7: „Formele și armele revoluției sociale" („Formen und Waffen der sozialen Revolution"): la început se pomenește despre „Machtmittel des modernen Grossstaates: seine Bureaukratie und Armee" („instrumentele de forță ale unui mare stat modern: birocrația și armata sa") (ediția 1 germană, p. 47; trad. rusă, p. 77),

= ↓

!!

* Vezi volumul de față, p. 107. — *Nota red.*

= Și alături fraze și iar fraze: „idealismul revoluționar" „înaiute de toate" (trad. rusă, p. 91) (ediția 1 germană, p. 56: „revolutionärer Idealismus" „vor allem"), „ideea revoluției" (ibidem. *Muncitorii englezi* **„nu sînt decît niște mic-burghezi"** (p. 91) (*„kaum noch etwas Anderes als kleine Bourgeois"*, ediția 1, p. 56).

www.dacoromanica.ro

un cuvînt despre **distrugerea („Zerbrechen") acestor Machtmittel!!!**

(„Greva politică este, poate, arma cea mai revoluționară a proletariatului..." (trad. rusă, p. 83; 1. Auflage germană, 51)... „Războiul civil" poate să aibă loc (trad. rusă, 79; 1. Auflage germană, 48), dar *nu* insurecții armate („bewaffnete Insurrektionen"), ci este necesar ca armata însăși să devină „nesigură" (p. 79), „unzuverlässig" (S. 49).)

atîta tot!! prea puțin!

În broșura a 2-a, pasajul cel mai *clar* (!) este următorul: „Este de la sine înțeles că nu vom obține dominația în condițiile existenței actualelor rînduieli. Revoluția presupune ca însăși lupte de lungă durată, mergînd în adîncime, care vor reuși să schimbe structura noastră politică și socială de azi" (trad. rusă, II, § 1, p. 97). („Und doch ist es selbstverständlich (S. 4), dass wir nicht zur Herrschaft kommen unter den heutigen Verhältnissen. Die Revolution selbst setzt lange und tiefgehende Kämpfe voraus, die bereits unsere heutige politische und soziale Struktur verändern werden".) Eu, spune el (Kautsky), am fost în 1890 împotriva introducerii în program a măsurilor pentru trecerea de la capitalism la socialism... (trad. rusă, II, § 1, p. 95—96; ediția 1 germană, S. 3).

N.B.

N.B. **„Proletariatul va înfăptui programul democratic"** (II, § 2, trad. rusă, p. 99—101), după care urmează o enumerare a paragrafelor acestuia! Atîta tot!! *Despre îmbinarea specifică a democrației cu dictatura proletariatului nici un cuvînt!!*

www.dacoromanica.ro

și totuși nu se spune nici un cuvînt despre **distrugerea** („Zerbrechen") **acestor Machtmittel**!!!

(„Greva politică este, poate, arma cea mai revoluționară a proletariatului..." (trad. rusă, p. 83; ediția 1 germană, p. 51)...„Războiul civil" poate să aibă loc (trad. rusă, p. 79; ediția 1 germană, p. 48) dar *nu* insurecții armate („bewaffnete Insurrektionen"), ci este necesar ca armata însăși să devină „nesigură" (p. 79), „unzuverlässig" (p.49).)

În broșura a 2-a, pasajul cel mai *clar* (!) este următorul: „Este de la sine înțeles că nu vom obține dominația în condițiile existenței actualelor rînduieli. Revoluția presupune ea însăși lupte de lungă durată, mergînd în adîncime, care vor reuși să schimbe structura noastră politică și socială de azi" (trad. rusă, II, § 1, p. 97)*. („Und doch ist es selbstverständlich (p. 4), dass wir nicht zur Herrschaft kommen unter den heutigen Verhältnissen. Die Revolution selbst setzt lange und tiefgehende Kämpfe voraus, die bereits unsere heutige politische und soziale Struktur verändern werden".) Eu, spune el (Kautsky), am fost în 1890 împotriva introducerii în program a măsurilor pentru trecerea de la capitalism la socialism... (trad. rusă, II, § 1, p. 95—96; ediția 1 germană, p. 3).

atîta tot!! prea puțin! N.B.

„**Proletariatul va înfăptui programul democratic**" (II, § 2, trad. rusă, p. 99—101), după care urmează o enumerare a paragrafelor acestuia! Atîta tot!! *Despre îmbinarea specifică a democrației cu dictatura proletariatului nici un cuvînt!!*

N.B.

* Vezi volumul de față, p. 107. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

Tocmai că nu „welches", nu acel program democratic...

În originalul german: „Es (das Proletariat) wird... das demokratische Programm, welches auch die Bourgeoisie einmal vertreten hat, zur Wahrheit machen" (II, § 2, ediția 1, S. 5).

N.B. în legătură cu problema imperialismului

Astfel de „monopoluri" ca trusturile „cunosc de pe acum o mare amploare; ele domină deja într-o foarte mare măsură întreaga viață economică și se dezvoltă foarte rapid" (II, § 2, trad. rusă, 104)*.

atitudine oportunistă în ceea ce privește agitația în rîndurile armatei

Între altele, găsim la Kautsky *astfel de pasaje* („Allerhand Revolutionäres", „Neue Zeit", 24. II. 1904, XXII, 1, S. 686): „Kampf zwischen zwei Fraktionen des Militärs"... „wäre doch nur eine besondere Form der allgemeinen Voraussetzung, «dass das Militär unzuverlässig erscheint»" ...„Haben wir aber Ursache, über diese besondere Form weitere Untersuchungen anzustellen? Das Nachdenken über die Probleme der Zukunft und die Mittel ihrer Lösung ist nur dann von Bedeutung, wenn es imstande ist, Parxis und Theorie der Gegenwart zu beeinflussen... Da wir nicht die Absicht haben, Propaganda in der Armee zu treiben und sie zur Insubordination aufzureizen — und heute denkt in der ganzen deutschen Sozialdemokratie niemand daran — bedarf für uns die Frage, welche Formen diese Insubordination annehmen könnte und dürfte, keiner Erörterung..."

Onorabil și... ...comod!

* Acest pasaj a fost scris de V. I. Lenin în josul paginii manuscrisului. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

În originalul german: „El (proletariatul) va înfăptui... programul democratic pe care l-a apărat odinioară și burghezia“ (II, § 2, ediția 1, p. 5).

Tocmai că nu „pe care“, nu acel program democratic...

Astfel de „monopoluri“ ca trusturile „cunosc de pe acum o mare amploare; ele domină deja într-o foarte mare măsură întreaga viață economică și se dezvoltă foarte rapid“ (II, § 2, trad. rusă, p. 104).

N.B. în legătură cu problema imperialismului

Între altele, găsim la Kautsky *astfel de pasaje* („Perspectivele revoluționare“, „Neue Zeit“, 24. II. 1904, XXII, 1, p. 686): „Lupta dintre două părți ale armatei“... „ar fi doar o formă specială a premisei generale că «armata este nesigură»“... „Avem noi însă temeiuri să continuăm studierea acestei forme speciale? Considerațiile asupra problemelor viitorului și asupra mijloacelor de rezolvare a acestora nu au valoare decît atunci cînd pot exercita o influență asupra practicii și teoriei prezentului... Întrucît nu avem intenția să facem propagandă în rîndurile armatei și s-o îndemnăm la nesupunere — în întreaga social-democrație din Germania nu există astăzi om căruia să-i treacă prin cap așa ceva —, nu este cazul să fie examinată problema formelor pe care poate și trebuie să le ia această nesupunere...“

atitudine oportunistă în ceea ce privește agitația în rîndurile armatei

Onorabil și... ...comod!

www.dacoromanica.ro

KAUTSKY. „DER WEG ZUR MACHT"

Ed. 1: 1909, ed. a 2-a 1910 ((S.S. 112)).

Subtitlu: „Politische Betrachtungen über das Hineinwachsen in die Revolution". (Prefață la ed. a 2-a: 1.VII. 1910.)

Tema broșurii: revoluția politică

Prefața la ed. 1, rîndul 1: „Erörterung der Frage der *politischen Revolution*..." (cit. după ed. a 2-a, S.5)... „Das Ganze = Ergänzung... der Broschüre über die soziale Revolution" (S.6).

N.B. ↗

Cap. I: „Die Eroberung der politischen Macht". Prima frază din broșură... die Sozialdemokratie „eine *revolutionäre*" (subliniat de K. Kautsky) „Partei ist" (S.15).

S.16 (în expunerea concepțiilor lui *Marx și Engels*, asta N.B.)... entstehe die Möglichkeit „die Staatsgewalt zu erobern und festzuhalten" atîta tot! nu zerschlagen. „Es stellt sich immer klarer heraus, dass eine Revolution nur noch möglich ist als *proletarische* (subliniat de K. Kautsky) Revolution" (S.18)... Cucerirea puterii politice nu este posibilă „ohne politische* Revolution, ohne Änderung des Wesens der Staatsgewalt" (18—19)... S.20: „Haben sie (Marx und Engels) doch das Wort von der *Diktatur des Proletariats* (subliniat de K. Kautsky) geprägt... das Wort von der politischen Alleinherrschaft des Proletariats als der einzigen Form, in der es die politische Macht auszuüben vermöge" (20).

atîta tot!

Cum anume?

atîta tot?

în ce anume constă ea, despre aceasta nici un cuvînt

* În manuscris, cuvîntul „politische" lipsește. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

KAUTSKY. „DRUMUL SPRE PUTERE"

Ed. 1: 1909, ed. a 2-a **1910** ((p. 112)).

Subtitlu: „Considerații politice asupra integrării în revoluție". (Prefață la ed. a 2-a: 1. VII. 1910.)

Prefața la ed. 1, rîndul 1: „Examinarea problemei *revoluției politice*..." (cit. după ed. a 2-a, p. 5)... „În ansamblu = o completare... la broșura despre revoluția socială" (p. 6).

Tema broșurii: revoluția **politică**

Cap. I: „Cucerirea puterii politice". Prima frază din broșură... social-democrația „este un partid *revoluționar*" (subliniat de K. Kautsky) (p. 15).

N.B.

P. 16 (în expunerea concepțiilor lui *Marx și Engels*, asta N.B.)... apare posibilitatea „de a cuceri și păstra puterea de stat" atîta tot! nu de a o sfărîma. „Devine din ce în ce mai evident că revoluția nu este posibilă decît ca revoluție *proletară*" (subliniat de K. Kautsky) (p. 18)... Cucerirea puterii politice nu este posibilă „fără o revoluție politică, fără schimbarea esenței puterii de stat" (18—19)... p. 20: „Doar ei (Marx și Engels) au creat noțiunea de *dictatură a proletariatului* (subliniat de K. Kautsky)... noțiunea de putere politică exclusivă a proletariatului, singura formă în care el poate exercita puterea politică" (20).

atîta tot!

Cum anume?

atîta tot?

în ce anume constă ea, despre aceasta nici un cuvînt

www.dacoromanica.ro

În întregul capitol I (S.15—21) nu se spune nici un cuvînt despre „sfărîmarea" mașinii de stat birocratice-militare, — nici despre lupta împotriva credinței superstițioase în stat, nici despre înlocuirea instituțiilor parlamentare și a funcționarilor prin instituții proletare de tipul Comunei din Paris.

Capitolul al II-lea despre prevestirea revoluției... că în lupta revoluționară trebuie să fii pregătit pentru eventualitatea unor înfrîngeri, că am fi niște „trădători" (S. 26) dacă de la bun început am fi „convinși de inevitabilitatea unei înfrîngeri..." (sic!)

Kautsky în 1909: „noi apărem mai moderați decît

Revoluția în legătură cu un război poate fi determinată de faptul că > partea mai slabă va aduce proletariatul la putere (29)... dar și altfel: „Die Revolution infolge eines Krieges kann aber auch aus einer Erhebung der Volksmasse hervorgehen, wenn die Armee gebrochen und der Leiden des Krieges satt ist..." (29).

Atîta tot! În capitolul al II-lea nu se spune nici un cuvînt despre folosirea *revoluționară* a *oricărei* situații revoluționare! Nil! a se compara cu Engels, „Anti-Dühring", pasajul despre revoluție și violență!!

Capitolul al III-lea despre „integrarea" în „statul viitorului"... împotriva „reformiștilor" (33) și „revizioniștilor" (34) și cap. 4

— — cap. 4 (despre libertate: minciună) — nil.

www.dacoromanica.ro

În întregul capitol I (p. 15—21) nu se spune nici un cuvînt despre „sfărîmarea" mașinii de stat birocratice-militare, — nici despre lupta împotriva credinței superstițioase în stat, nici despre înlocuirea instituțiilor parlamentare și a funcționarilor prin instituții proletare de tipul Comunei din Paris.

Capitolul al II-lea despre prevestirea revoluției... că în lupta revoluționară trebuie să fii pregătit pentru eventualitatea unor înfrîngeri, că am fi niște „trădători" (p. 26) dacă de la bun început am fi „convinși de inevitabilitatea unei înfrîngeri..." (sic!)

Revoluția în legătură cu un război poate fi determinată de faptul că >partea mai slabă va aduce proletariatul la putere (29)... dar și altfel: „Revoluția, ca urmare a unui război, poate să ia naștere ca rezultat al ridicării la luptă a maselor populare, cînd armata este zdrobită și sătulă de suferințele provocate de război..." (29).

Kautsky în 1909: „noi apărem mai moderați decît

Atîta tot! În capitolul al II-lea nu se spune nici un cuvînt despre folosirea *revoluționară* a *oricărei* situații revoluționare! Nimic! a se compara cu Engels, „Anti-Dühring", pasajul despre revoluție și violență!![211]

Capitolul al III-lea despre „integrarea" în „statul viitorului"... împotriva „reformiștilor" (33) și „revizioniștilor" (34) și cap. 4 — — cap. 4 (despre libertate: minciună) — nimic.

www.dacoromanica.ro

sîntem“

Capitolul al V-lea: „*Weder Revolution noch Gesetzlichkeit um jeden Preiss...*“ Între altele, din articolul din 1893 împotriva anarhiștilor (referindu-se la comportarea lor în răscoala din 1873 din Spania) și împotriva atentatelor lor: în 1878 în Germania, în 1884 în Austria, în 1886 în America. Primejdia, spune el, este aceasta: „die heutige Situation bringt aber die Gefahr mit sich, *dass wir leicht* **«gemässigter»** *aussehen*, als *wir sind*“ (59)... dacă masele își vor pierde încrederea în social-democrație ca partid revoluționar, ele se vor orienta spre anarhism (sindicalismul în Franța)... (60).

N.B.: sic!!!

!!!

„Wir wissen, dass wir die historischen Situationen nicht nach Belieben schaffen können, dass unsere Taktik ihnen angepasst sein muss“ (60).

„...Die Beobachtung der heutigen Situation führt mich zu der Anschauung,.. dass wir alle Ursache haben, anzunehmen, wir seien jetzt in eine Periode von Kämpfen um die Staatseinrichtungen und die Staatsmacht eingetreten...“ (61).

N.B. S. 50: Din scrisoarea lui Engels către Kautsky (3.I.1895): „...Wäre Deutschland ein romanisches Land, so *wäre der revolutionäre Konflikt unvermeidlich*“*. N.B.

Capitolul al VI-lea: „*Das Wachstum der revolutionären Elemente*“.

Cunoaște rolul birocrației și armatei

Între altele: „Seine (des herrschenden Regimes) eigenen Werkzeuge, Bureaukratie und Armee“ (63).

Capitolul al 7-lea: „*Die Milderung der Klassengegensät-*

* Această frază a fost scrisă de V. I. Lenin în colțul din dreapta de sus al aceleiași pagini a manuscrisului. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

Capitolul al V-lea: „*Nici revoluție cu orice preț, nici legalitate cu orice preț...*“ Între altele, din articolul din 1893 împotriva anarhiștilor (referindu-se la comportarea lor în răscoala din 1873 din Spania[212]) și împotriva atentatelor lor: în 1878 în Germania[213], în 1884 în Austria[214], în 1886 în America[215]. Primejdia, spune el, este aceasta: „situația actuală creează primejdia *ca noi să putem fi lesne considerați* **mai «moderați»** decît *sîntem în realitate*“ (59)*... dacă masele își vor pierde încrederea în social-democrație ca partid revoluționar, ele se vor orienta spre anarhism (sindicalismul în Franța)... (60).

sîntem“

N.B.: sic!!!

!!!

„Noi știm că situațiile istorice nu pot fi create în mod arbitrar și că tactica noastră trebuie să fie pusă în concordanță cu ele“ (60).

„...Urmărind situația actuală, ajung la concluzia... că avem toate motivele să credem că am intrat acum în perioada luptei pentru instituțiile de stat și pentru puterea de stat...“ (61).

N.B. P. 50: din scrisoarea lui Engels către Kautsky (3.I.1895): „...Dacă Germania ar fi o țară romanică, *conflictul revoluționar ar fi inevitabil*“[216]. N.B.

Capitolul al VI-lea: „*Creșterea elementelor revoluționare*“.

Între altele: „Instrumentele proprii lui (regimului dominant), birocrația și armata“ (63).

Cunoaște rolul birocrației și armatei

Capitolul al 7-lea: „*Atenuarea contradicțiilor de clasă*“

* Vezi volumul de față, p. 110. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

imperialismul

ze" (71—79). S. 76: Imperialismus... „die Angliederung eines überseeischen Reiches an das europäische Staatsgebiet"...

Cu privire la problema pacifismului N.B.

„Der Imperialismus eines Grossstaats heisst aber Eroberungspolitik und heisst Feindschaft gegen die anderen Grossstaaten... Er ist undurchführbar ohne starke Kriegsrüstungen..." În pofida deosebirilor dintre ele, clasele avute „finden sich alle in der Opferfreudigkeit für die kriegerischen Rüstungen... Das Proletariat (S. 76) bildet allein (!!N.B.) die Opposition dagegen".

Capitolul al 8-lea: „*Die Verschärfung der Klassengegensätze*".

Cartcluri, trusturi, „künstliche Monopole" (80)... „bedürfnislose ausländische Arbeitskräfte" (81)... Teuerung (83).

Cu privire la problema pacifismului!

„Friedensschwätzereien in Suttnerscher Manier helfen keinen Schritt vorwärts. Das jetzige Wettrüsten ist vor allem eine Folge der *Kolonialpolitik* und des *Imperialismus*, und es hilft nichts, Friedenspropaganda zu machen, solange man diese Politik mitmacht" (90).

N.B.

„...Kann gerade die Politik des Imperialismus zum Ansatzpunkt werden, von dem aus das herrschende System aus den Angeln gehoben wird" (96).

Capitolul al 9-lea: „*Ein neues Zeitalter der Revolutionen*" (97—112).

Creşterea înarmărilor (97)... ascuţirea „nationalen Gegensätze" (100)... „Schon längst hätte diese Situation zum Kriege geführt als der einzigen (N.B.) Alternative neben der Revolution... wenn nicht eben diese Alternative der Revolution hinter dem Kriege noch näher stände als hinter dem bewaffneten Frieden..." (100).

www.dacoromanica.ro

(71—79). P. 76: Imperialismul... „anexarea imperiilor de peste mări la teritoriul unui stat european“...

imperialismul

„Dar imperialismul unei mari puteri înseamnă o politică de cuceriri și ostilitate față de celelalte mari puteri... El nu poate fi înfăptuit fără înarmări intense...“ În pofida deosebirilor dintre ele, clasele avute „sînt unanime în hotărîrea lor de a nu precupeți nici un sacrificiu pentru înarmări... Numai (!! N.B.) proletariatul (p. 76) constituie opoziția“.

Cu privire la problema pacifismului N.B.

Capitolul al 8-lea: „*Ascuțirea contradicțiilor de clasă*“.

Carteluri, trusturi, „monopoluri artificiale“ (80)... „muncitori străini cu cerințe foarte reduse“ (81)... Scumpetea (83).

„Pălăvrăgeala despre pace în maniera lui Suttner nu avansează lucrurile cu nimic. Actuala cursă a înarmărilor este, înainte de toate, o urmare a *politicii coloniale* și a *imperialismului*; e inutil să se facă propagandă în favoarea păcii atîta timp cît mai dăinuie această politică“ (90).

Cu privire la problema pacifismului!

„...Tocmai politica imperialismului poate deveni punctul de plecare al începutului prăbușirii orînduirii existente“ (96).

N.B.

Capitolul al 9-lea: „*O nouă epocă a revoluțiilor*“ (97—112).

Creșterea înarmărilor (97)... ascuțirea „contradicțiilor naționale“ (100)... „Această situație ar fi dus demult la război, singura (N.B.) alternativă în afară de revoluție..., dacă revoluția n-ar fi o urmare și mai inevitabilă a războiului decît a păcii înarmate...“ (100).

www.dacoromanica.ro

N.B. „revolutionären Zeitalter 1789—1871“ für „Westeuropas“; „Eine ähnliche Zeit... seit 1905... für den Orient“ (104). „Der Weltkrieg wird nun in bedrohlichste Nähe gerückt. Die Erfahrung der letzten Jahrzehnte beweist aber, dass der Krieg die Revolution bedeutet“ (105). „Es (das Proletariat) kann nicht mehr von einer *vorzeitigen* Revolution reden“... „Diese revolutionäre Periode“ (112) (in die „wir eingetreten sind“) (112)... „...Die revolutionäre Ära anhebt...“ (112)... (Sfîrșitul broșurii.)

sic!!

Sînt estompate tocmai particularitățile revoluției politice a proletariatului

Bilanț: tot timpul se vorbește despre „revoluție“, mai cu seamă despre „revoluția politică“, și nu se spune *nil* despre felul cum au concretizat-o Marx și Engels în 1852, 1871 și 1891. Nil despre „Zerschlagen“, despre „statul-parazit“, despre înlocuirea instituțiilor parlamentare prin instituții active.

Iată cum își pregătea Kautsky portițe de scăpare. În 1910 (în a doua jumătate a anului), el a și cotit (pe jumătate): „Ermattungsstrategie“!! „Neue Zeit“, XXVIII, 2 (1910, IV—IX) și... a ajuns la reformism, combătîndu-l pe Panneckoek: „**Neue Zeit**“, *XXX*, *2* (1912, IV—IX) („Neue Zeit“, XXX, 2).

N.B. **Kautsky contra Panneckoek**: Articolele lui *Panneckoek* sînt intitulate: „**Massenaktion und Revolution**“ (N.B.). *Panneckoek* arată în primele rînduri care sînt „**Lehren der russischen Revolution**“ (S. 541)... Imperialismul: ...înarmări, scumpete etc. „Die politische Herrschaft, die Eroberung der Staatsgewalt... Ziel jeder revolutionären Klasse... Die Eroberung der politischen Gewalt“. N.B. „Die Bedingungen und Methoden dieser politischen Revo-

www.dacoromanica.ro

„perioada revoluționară 1789—1871" în „Europa occidentală"; „o perioadă asemănătoare... începînd din 1905... în Orient" (104). „Războiul mondial se apropie cu pași amenințător de repezi. Experiența ultimelor decenii a dovedit însă că războiul înseamnă revoluție" (105). „El (proletariatul) nu mai poate vorbi de o revoluție *prematură*"... „Această perioadă revoluționară" (112) (în care „am intrat") (112)... „Era revoluționară începe..." (112)... (Sfîrșitul broșurii.)

N.B.

sic!!

Bilanț: tot timpul se vorbește despre „revoluție", mai cu seamă despre „revoluția politică", și nu se spune *n i m i c* despre felul cum au concretizat-o Marx și Engels în 1852, 1871 și 1891[217]. Nimic despre „sfărîmare", despre „statul-parazit", despre înlocuirea instituțiilor parlamentare prin instituții active.

Sînt estompate tocmai particularitățile revoluției politice a proletariatului

Iată cum își pregătea Kautsky portițe de scăpare. În 1910 (în a doua jumătate a anului), el a și cotit (pe jumătate): „Strategie de sleire a adversarului"!! „Neue Zeit", XXVIII, 2 (1910, IV—IX) și... a ajuns la reformism, combătîndu-l pe Panneckoek: **„Neue Zeit"**, *X X X, 2* (1912, IV—IX) („Neue Zeit", XXX, 2).

K a u t s k y c o n t r a P a n n e c k o e k: Articolele lui *P a n n e c k o e k* sînt intitulate: **„Ac- ț i u n i l e d e m a s ă ș i r e v o l u ț i a"** (N.B.). *P a n n e c k o e k* arată în primele rînduri care sînt **„Învățămintele revoluției ruse"** (p. 541)... Imperialismul: ...înarmări, scumpete etc. „Dominația politică, cucerirea puterii de stat... Țelul oricărei clase revoluționare... Cucerirea puterii politice". N.B. „Trebuie analizate mai amănunțit condițiile și metodele acestei revoluții poli-

N.B.

www.dacoromanica.ro

lution gilt es, näher zu betrachten" (542). În ce rezidă forța burgheziei? (1) Geistig überlegen... (2) Organizația: „*Diese Organisation der herrschenden Klassen ist die Staatsgewalt*" (subliniat de Panneckoek) (543). „Sie tritt als die Gesamtheit der Beamten auf"... „Sie bildet gleichsam einen riesigen Polypen"... Dann „noch stärkere Machtmittel" (des Staates): „Polizei und Armee"... (toate sublinierile sînt ale lui Panneckoek).

Nr. 1
Primul citat al lui Kautsky (S. 724)

Das Proletariat muss „die Staatsgewalt... besiegen"...„ **Der Kampf des Proletariats ist nicht einfach ein Kampf gegen die Bourgeoisie um die Staatsgewalt als Object, sondern ein Kampf gegen die Staatsgewalt** (544). Das Problem der sozialen Revolution lautet in kurzer Zusammenfassung: die Macht des Proletariats so hoch steigern, dass sie der Macht des Staates überlegen ist; *und* **der Inhalt dieser Revolution ist die Vernichtung und Auflösung der Machtmittel des Staates durch die Machtmittel des Proletariats**" (544). (Urmează apoi o pagină și jumătate de platitudini pe tema importanței cunoștințelor și organizării!! Caii mănîncă ovăz!!) Apoi despre „Illusion der parlamentarischen Eroberung der Herrschaft"... „Nach der formellen Seite hin", cucerirea puterii politice constă din 2 părți: 1) „Gewinnung politischer Rechte für die Masse..." 2) „Gewinnung der Volksmehrheit für den Sozialismus" (545)... Proletariatul va recurge la Massenaktionen, de la forma cea mai simplă (demonstrația) pînă „zu der mächtigsten (!???) Form des Massenstreiks" (546)... așa cum s-au petrecut lucrurile în Rusia în octombrie 1905 (547)...

Nr. 2
Al 2-lea citat al lui Kautsky

inexact!!

a alunecat spre reformism!!

Inexact!! dar în decembrie 1905?

www.dacoromanica.ro

tice" (542). În ce rezidă forța burgheziei? (1) Superioritatea intelectuală... (2) Organizația: „*Această organizație a clasei dominante o constituie puterea de stat*" (subliniat de Panneckoek) (543). „Ea apare ca totalitate a funcționarilor"... „Ea este asemenea unui polip enorm"... Apoi „instrumentele de forță și mai puternice" (ale statului): „poliția și armata"... (toate sublinierile sînt ale lui Panneckoek).

Nr. 1 — Primul citat — al lui — Kautsky — (p. 724)

Proletariatul trebuie... „să învingă puterea de stat"... „**Lupta proletariatului nu este pur și simplu o luptă împotriva burgheziei, pentru puterea de stat, ci o luptă împotriva puterii de stat** (544). Problema revoluției sociale poate fi formulată pe scurt astfel: forța proletariatului să fie ridicată la o asemenea înălțime, încît să depășească forța statului; *iar* **conținutul acestei revoluții constă în nimicirea și înlăturarea** (textual: dizolvarea, **Auflösung**) **instrumentelor de forță ale statului de către instrumentele de forță ale proletariatului**" (544).

Nr. 2 — Al 2-lea citat al lui Kautsky

(Urmează apoi o pagină și jumătate de platitudini pe tema importanței cunoștințelor și organizării!! Caii mănîncă ovăz!!) Apoi despre „iluzia cuceririi puterii pe cale parlamentară"... „Din punct de vedere formal", cucerirea puterii politice constă din 2 părți: 1) „Cucerirea drepturilor politice pentru masele populare"... 2) „Cîștigarea majorității poporului de partea socialismului" (545)... Proletariatul va recurge la acțiuni de masă, de la forma cea mai simplă (demonstrația) pînă la „forma cea mai viguroasă (!???) — greva de masă" (546)... așa cum s-au petrecut lucrurile în Rusia în octombrie 1905[218] (547)...

inexact!! a alunecat spre reformism!!

Inexact!! dar în decembrie 1905? [219]

www.dacoromanica.ro

Nr. 3

Nr. 3. Al 3-lea citat al lui Kautsky

„Der Kampf hört erst auf, wenn als Endresultat die völlige Zerstörung der staatlichen Organisation eingetreten ist. Die Organisation der Mehrheit hat dann ihre Überlegenheit dadurch erwiesen, dass sie die Organisation der herrschenden Minderheit vernichtet hat“ (548).

Panneckoek contra Kautsky

Expresie nefericită, de care s-a legat ticălosul de K. Kautsky

„...Die Organisation des Proletariats, die wir als sein wichtigstes Machtmittel bezeichnen, ist nicht zu verwechseln mit der Form der heutigen Organisationen und Verbände... *Das Wesen dieser Organisation ist etwas Geistiges*“ (548)... „dieser Geist wird sich neue Formen der Betätigung schaffen“ (549) (cîteva rînduri mai jos urmează o referire la „Sozialistengesetz“) (549)... Toate acestea „in revolutionären Zeiten“ (549) (N.B.)

„Das Militär?... Söhne des Volkes (549), instrument nesigur pentru burghezie...“

„Am Schlusse des Revolutionsprozesses ist von dieser Macht (materielle Macht der Bourgeoisie und des Staates) nichts mehr übrig...“ (550).

Urmează apoi considerații asupra „Aktion der Masse“. K. Kautsky, spune el, face distincție între aceasta și „stradă“ (586). Dar nu asta, spune el, înțelegem noi prin „Aktion der Masse“, ci „*eine bestimmte neue Form der Betätigung der organisierten* ((*N.B.*)) *Arbeiter*“ (586) (subliniat de Panneckoek). „Massenaktionen“ = „ausser parlamentarische politische Betätigung der organisierten (N.B.) Arbeiterklasse“ (ibidem) „meinen wir“.

Inexact!

definiția Massenaktionen

Inexact!

www.dacoromanica.ro

„Lupta încetează abia atunci cînd, ca rezultat final, are loc distrugerea completă a organizației de stat. Organizația majorității își dovedește superioritatea prin aceea că nimicește organizația minorității dominante" (548)*.

Nr. 3

Nr. 3. Al 3-lea citat al lui Kautsky

„...Organizația proletariatului, pe care noi o considerăm instrumentul lui de forță cel mai important, nu trebuie confundată cu forma organizațiilor și uniunilor de astăzi... *Esența acestei organizații este ceva de ordin spiritual*" (548)... „spiritul acesta va făuri forme noi de activitate" (549) (cîteva rînduri mai jos urmează o referire la „legea împotriva socialiștilor") (549)... Toate acestea „într-o perioadă revoluționară" (549) (N.B.)

Panneckoek contra Kautsky

Expresie nefericită, de care s-a legat ticălosul de K. Kautsky

„Armata?... Fii ai poporului (549), instrument nesigur pentru burghezie..."

„La sfîrșitul procesului revoluționar nu va mai rămîne nimic din această forță (forța materială a burgheziei și a statului)..." (550).

Urmează apoi considerații asupra „acțiunii masei". K. Kautsky, spune el, face distincție între aceasta și „stradă" (586). Dar nu asta, spune el, înțelegem noi prin „acțiunea masei", ci „*o anumită formă nouă de activitate a muncitorilor organizați* ((*N.B.*)) (586) (subliniat de Panneckoek). „Acțiuni de masă" = „acțiuni politice extraparlamentare ale clasei muncitoare organizate (N.B.)" (ibidem) „credem noi".

Inexact!

definiția acțiunilor de masă

Inexact!

* Vezi volumul de față, p. 111 – 112. – *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

prea puțin. Ce este revoluția?

Dar, spune el, „es ist nicht ausgeschlossen, dass auch in Zukunft plötzliche gewaltige Erhebungen der millionenköpfigen unorganisierten Massen gegen eine Regierung losbrechen können“ (587).

La p. *591* Panneckoek *se corectează*, spunînd că acțiunile celor organizați „atrag repede“ pe cei „*ne*organizați“, transformînd lupta în acțiuni „der ganzen proletarischen Klasse“. La K. Kautsky însă reiese doar că acțiunile masei „unberechenbar“, că, prin urmare, „es geht alles in der alten Weise in allmählich steigendem Umfang weiter“... „*die Theorie des aktionslosen Abwartens*“ (591)... teoria noastră este cea „der revolutionären Aktivität“, a lui K. Kautsky este „passiver Radikalismus“ (592)... care în practică „nur allzuoft“ „se apropie de tactica revizionistă“.

foarte adevărat!!

adevărat!

§ 4: „lupta împotriva războiului“ (609—616). Kautsky zugrăvește teama populației „de invazie“... Clasa muncitoare „muss“ să se ridice și se va ridica împotriva războiului pentru a-l împiedica. K. Kautsky „*übersieht den Prozess der Revolution*“ (616).

este adevărat!

Răspunzînd lui Panneckoek, K. Kautsky debitează o serie de platitudini despre „instinctul masei“ (ca și cum despre asta ar fi vorba!), despre „marxismul vulgar“, se leagă de cuvîntul „spiritual“ (Panneckoek, spune el, face „alchimie“) (688). În timpul legii excepționale, spune el, au existat organizații „secrete“ (690)... „Aber eine Steigerung und Vervollkommnung der Organisation des Proletariats über das unter freiheitlicheren Zuständen erlangte Mass hinaus hat bisher noch niemand in solchen Zuständen entdeckt“ (690).

Kautsky îi răspunde lui Panneckoek

eludarea problemei organizațiilor ilegale (*escroc*)!

www.dacoromanica.ro

Dar, spune el, „nu este exclus ca și în viitor să se dezlănțuie pe neașteptate puternice răscoale ale masei neorganizate de milioane de oameni împotriva regimului“ (587).

prea puțin. Ce este revoluția?

La p. *591* Panneckoek *se corectează*, spunînd că acțiunile celor organizați „atrag repede“ pe cei „*ne*organizați“, transformînd lupta în acțiuni ale „întregii clase proletare“. La K. Kautsky însă reiese doar că acțiunile masei „nu pot fi prevăzute“, că, prin urmare, „totul merge ca și înainte, crescînd treptat în amploare“... *„teoria așteptării pasive“* (591)... teoria noastră este cea a „activității revoluționare“, a lui K. Kautsky este „radicalismul pasiv“ (592)... care în practică „prea adesea“ „se apropie de tactica revizionistă“.

foarte adevărat!!

adevărat!

§ 4: „lupta împotriva războiului“ (609—616). Kautsky zugrăvește teama populației „de invazie“... Clasa muncitoare „trebuie“ să se ridice și se va ridica împotriva războiului pentru a-l împiedica. K. Kautsky *„nu vede procesul revoluției“* (616).

este adevărat!

Răspunzînd lui Panneckoek, K. Kautsky debitează o serie de platitudini despre „instinctul masei“ (ca și cum despre asta ar fi vorba!), despre „marxismul vulgar“, se leagă de cuvîntul „spiritual“ (Panneckoek, spune el, face „alchimie“) (688). În timpul legii excepționale, spune el, au existat organizații „secrete“ (690)... „Dar nimeni n-a descoperit încă pînă acum că creșterea și perfecționarea organizației proletariatului poate, în asemenea condiții, să depășească limita care poate fi atinsă în condițiile unei libertăți mai mari“ (690).

Kautsky îi răspunde lui Panneckoek

eludarea problemei organizațiilor ilegale (*escroc*)!

www.dacoromanica.ro

despre „testamentul" lui Engels

escroc și ticălos!!

ei înșiși au falsificat Vermächtnis

„...Die Klugheit, die wir empfehlen, ist jene, die uns Friedrich Engels in seiner letzten Veröffentlichung, seinem politischen Vermächtnis, empfahl" (692). [Cf. Bernstein. „Voraussetzungen". 1899, S.26: „Testamentul" politic al lui Engels!!!] (Și mai departe, tot în maniera unui escroc, vorbește despre „Spiritualisierung" (692) der Organisation la Panneckoek, spunînd că „nu este clar" ce vrea el, că el vrea „veranstalten" die Revolution (697) etc.)

capitolul al IV-lea, § 1, esența vulgarizării marxismului

Urmează § IV: „Die Eroberung der Staatsgewalt", 1. *Die Zerstörung des Staates*". Aicea-i principalul. K. Kautsky „citează" nr. 1, nr. 2 și nr. 3 (aici 45—46)—S. 724— și „conchide": „...Bisher bestand der Gegensatz zwischen Sozialdemokraten und Anarchisten darin, dass jene die Staatsgewalt erobern, diese sie zerstören wollten. Panneckoek will beides..."

„citat" din Marx!! Citează tocmai ceea ce *nu* se potrivește!!

„...Was an der so gekennzeichneten Organisation will Panneckoek zerstören? Den Zentralismus?... (urmează un citat din *Marx:* «Enthüllungen über den Kommunistenprozess zu Köln», S.81, *1850:* «entschiedenste Zentralisation der Gewalt in die Hände der Staatsmacht»)". „Ist Panneckoek derselben Meinung, was will er dann mit der «völligen Zerstörung der staatlichen Organisation» sagen? (724) Will (725) er vielleicht die staatlichen Funktionen der Beamten aufheben? Aber wir kommen in Partei und Gewerkschaft nicht ohne Beamte aus, geschweige denn in der Staatsverwaltung. Unser Programm fordert denn auch nicht Abschaffung der staatlichen Beamten, sondern die Erwäh-

www.dacoromanica.ro

despre „testamentul" lui Engels[220]

„...Noi recomandăm să se dea dovadă de aceeași înțelepciune pe care ne-a recomandat-o Engels în ultima sa lucrare, testamentul său politic" (692). [Cf. Bernstein. „Premisele", 1899, p. 26: „Testamentul" politic al lui Engels!!!] (Şi mai departe, tot în maniera unui escroc, vorbește despre „spiritualizarea" (692) organizației la Panneckoek, spunînd că „nu este clar" ce vrea el, că el vrea „să organizeze" revoluția (697) etc.).

escroc și ticălos!!

ei înșiși au falsificat testamentul

capitolul al IV-lea, § 1, esența vulgarizării marxismului

Urmează § IV: „Cucerirea puterii de stat", 1. „*Distrugerea statului*". Aicea-i principalul. K. Kautsky „citează" nr. 1, nr. 2 și nr. 3 (aici 45—46*) — p. 724 — și „conchide":

„...Pînă acum opoziția dintre social-democrați și anarhiști consta în faptul că primii voiau să cucerească puterea de stat, iar cei din urmă s-o distrugă. Panneckoek vrea și una și alta..."**.

„citat" din Marx!! Citează tocmai ceea ce *nu* se potrivește!!

„...Ce vrea să distrugă Panneckoek din această organizație, caracterizată în felul acesta? Centralismul?... (urmează un citat din *Marx:* «Dezvăluiri asupra procesului comuniștilor de la Colonia», p. 81, *1850:* «cea mai categorică centralizare a puterii în mîinile statului»[221])". „Dacă Panneckoek este de aceeași părere, atunci ce vrea să spună prin cuvintele: «distrugerea completă a organizației de stat»? (724). Poate (725) vrea să desființeze funcțiile de stat ale funcționarilor? Noi nu ne putem lipsi însă de funcționari nici în organizațiile de partid, nici în cele sindicale și cu atît mai puțin în administrația statului. Programul nostru cere nu desființarea funcționarilor de stat, ci alegerea funcționarilor de către

* Vezi volumul de față, p. 284 — 286. — *Nota red.*
** Vezi volumul de față, p. 112. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

lung der Behörden durch das Volk... Nicht darum handelt es sich bei unserer jetzigen Erörterung, wie sich der Verwaltungsapparat des «Zukunftsstaates» gestalten wird, sondern darum, ob unser politischer Kampf die Staatsgewalt auflöst, *ehe wir sie noch erobert haben* (subliniat de K. Kautsky). Welches Ministerium mit seinen Beamten könnte aufgehoben werden?" **(Ministerul Învățămîntului? al Justiției? Ministerul de Finanțe? de Război?)**. „Nein, keines der heutigen Ministerien wird durch unsern politischen Kampf gegen die Regierungen beseitigt werden... Ich wiederhole es, um Missverständnissen vorzubeugen: hier ist nicht die Rede von der Gestaltung des Zukunftsstaates durch die siegreiche Sozialdemokratie, sondern von der des Gegenwartstaates durch unsere Opposition" (725).

escroc, căci Panneckoek vorbește tocmai de „revoluție"!

„...Seine (des Massenstreiks) Aufgabe kann nicht die sein, die Staatsgewalt zu *zerstören* (subliniat de K. Kautsky), sondern nur die, eine Regierung zur Nachgiebigkeit in einer bestimmten Frage zu bringen oder eine dem Proletariat feindselige Regierung durch eine ihm entgegenkommende zu ersetzen..." (726).

o perlă de reformism!

„...Aber nie und nimmer kann dies" (wenn „das Proletariat" „feindliche Regierung" „matt setzt") „zu einer *Zerstörung* (subliniat de K. Kautsky) der Staatsgewalt, sondern stets nur zu einer *Verschiebung* der Machtverhältnisse *innerhalb der Staatsgewalt* führen..." (727).

Esență și bilanț:

www.dacoromanica.ro

popor... Este vorba acum nu de forma pe care o va lua aparatul administrativ al «viitorului stat», ci dacă lupta noastră politică va desființa (textual: va dizolva, auflöst) puterea de stat *încă înainte ca noi s-o fi cucerit* (subliniat de K. Kautsky). Care minister împreună cu funcționarii săi ar putea fi desființat?" **(Ministerul Învățământului? al Justiției? Ministerul de Finanțe? de Război?).** „Nu, nici unul dintre actualele ministere nu va fi înlăturat de lupta noastră politică împotriva guvernului... Repet, pentru a evita orice neînțelegere: aici nu este vorba de forma pe care o va da viitorului stat social-democrația victorioasă, ci de felul în care opoziția noastră transformă statul actual" (725)*.

escroc, căci Panneckoek vorbește tocmai de „**revoluție**"!

„...Sarcina ei (a grevei de masă) nu poate niciodată să constea în *a distruge* (subliniat de K. Kautsky) puterea de stat, ci numai în a constrînge guvernul să facă concesii într-o anumită problemă sau în a înlocui un guvern ostil proletariatului printr-un guvern binevoitor (entgegenkommende)..." (726).

o perlă de reformism!

„...Dar niciodată și în nici un fel de condiții acest lucru" (adică „victoria" „repurtată de proletariat" asupra „unui guvern ostil") „nu poate duce la *distrugerea* (subliniat de K. Kautsky) puterii de stat, ci numai la o anumită *deplasare* (Verschiebung) a raportului de forțe *în cadrul puterii de stat*..." (727).

Esență și bilanț:

* Vezi volumul de față, p. 113 – 114. – *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

N.B. aici vorbește de revoluție!!

„...Und das Ziel unseres (732) politischen Kampfes bleibt dabei das gleiche, das es bisher gewesen: Eroberung der Staatsgewalt durch Gewinnung der Mehrheit im Parlament und Erhebung des Parlaments zum Herrn der Regierung. Nicht aber Zerstörung der Staatsgewalt. Auf welchem Wege will denn Panneckoek die sozialistische Produktionsweise einführen als mit Hilfe gesetzlicher Massnahmen über... Verstaatlichung... von Industriezweigen... (etc.)? Durch welche Mittel will Panneckoek diese Verhältnisse regeln, wenn nicht durch eine proletarische Staatsgewalt? Und wo soll die herkommen, wenn jegliche Staatsgewalt durch die Aktion der Masse zerstört worden?... Ich bleibe bei der Auffassung, mit deren Formulierung ich meine Artikelserie über die Aktion der Masse vor einem Jahre schloss: «...Ausbau der Organisation, Gewinnung aller Machtpositionen, die wir aus eigener Kraft zu erobern und festzuhalten vermögen, Studium von Staat und Gesellschaft und Aufklärung der Massen: andere Aufgaben können wir uns und unseren Organisationen auch heute noch nicht bewusst und planmässig setzen»“ (733).

ΣΣ = socialism *fără* revoluție!! Sau o revoluție **fără** distrugerea puterii politice, a „mașinii de stat“ a burgheziei!!

o mostră de idiotenie!!

Aceasta ar însemna un **faliment** *t o t a l a l m a r x i s m u l u i!!* Toate învățămintele și doctrina lui Marx și Engels din anii 1852—1891 *sînt date uitării* și denaturate. Marx și Engels ne-au învățat că „mașina militară-birocratică de stat trebuie *s f ă r î m a t ă*“. Despre aceasta nu se spune nici un cuvînt. Dictaturii proletariatului i se substituie utopia mic-burgheză a

www.dacoromanica.ro

„...Şi ţelul luptei noastre (732) politice rămîne atunci acelaşi ca şi pînă acum: cucerirea puterii de stat prin obţinerea majorităţii în parlament şi transformarea parlamentului în stăpîn al guvernului*. Dar nu distrugerea puterii de stat. Cum ar putea Panneckoek să introducă modul de producţie socialist dacă nu cu ajutorul unor măsuri adoptate pe cale legislativă... etatizarea... ramurilor industriale... (etc.)? Prin ce mijloace ar putea Panneckoek să reglementeze aceste relaţii dacă nu cu ajutorul unei puteri de stat proletare? Dar de unde va apărea ea dacă orice putere de stat va fi distrusă prin acţiunea maselor? ...Eu rămîn la părerea pe care am formulat-o acum un an ca încheiere a unei serii de articole ale mele cu privire la acţiunea maselor: «...Construirea organizaţiei, cucerirea tuturor poziţiilor puterii pe care sîntem în stare să le cucerim şi să le păstrăm prin propria noastră forţă, studierea statului şi a societăţii şi luminarea maselor; alte sarcini nu ne putem pune deocamdată în mod conştient şi sistematic nici nouă, nici organizaţiilor noastre»“ (733).

N. B. aici vorbeşte **de** revoluţie!!

Bilanţ general = socialism *fără* revoluţie!! Sau o revoluţie fără distrugerea puterii politice, a „maşinii de stat“ a burgheziei!!

o mostră de idioţenie!!

Aceasta ar însemna **un faliment** *total al marxismului!!* Toate învăţămintele şi doctrina lui Marx şi Engels din anii 1852—1891 *sînt date uitării* şi denaturate. Marx şi Engels ne-au învăţat că „maşina militară-birocratică de stat trebuie *sfărîmată*“. Despre aceasta nu se spune nici un cuvînt. Dictaturii proletariatului i se substituie utopia mic-burgheză a

* Vezi volumul de faţă, p. 117. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

luptei pentru reforme. Socialismul se înfăptuieşte prin reforme; grevă de masă pentru reforme — la aceasta se reduce totul. Nici un cuvînt despre lupta împotriva „credinţei superstiţioase în stat", despre crearea de către proletariat a unor instituţii reprezentative „active, executive şi legislative", şi *n u* parlamentare. Şi aceasta în august 1912 — după apariţia lui „Weg zur Macht!" — în preajma lansării Manifestului de la Basel!! într-un răspuns special la un articol despre *revoluţie*, despre „revoluţia politică"!! Nu găseşti aici nici propagarea revoluţiei, nici elaborarea problemei ei.

Bernstein despre „Comuna din Paris"...

(Kautsky a eludat)

În cartea sa „Voraussetzungen", *B e r n s t e i n* aduce marxismului acuzaţia de „blanquism" (capitolul II, b) şi respinge categoric „dictatura proletariatului", iar în problema Comunei din Paris (citat de mine *mai sus, p. 31)* confundă în mod stupid cu ideile lui Proudhon, în mod şarlatanesc *e l u d e a z ă c u t o t u l*, cu desăvîrşire „sfărîmarea maşinii de stat. (Cf. Bernstein, S.183 despre „dictatura proletariatului" = „dictatura oratorilor de club şi a literaţilor", S. 137 despre democraţia primitivă, fără funcţionari retribuiţi etc. şi despre decăderea acesteia în cursul dezvoltării „libere" [ha-ha!!] a trade-unionurilor, Webb!!)

cf. Engels despre revoluţie în „Anti-Dühring"!!

În cartea sa împotriva lui Bernstein, *K a u t s k y* a eludat şi el problema, declarînd: „Die Entscheidung über das Problem der proletarischen Diktatur können wir wohl ganz ruhig der Zukunft überlassen" (S. 172). O adevărată perlă! Ha-ha-ha!! „Ganz ruhig!!" E puţin probabil, spune el, s-o poţi scoate la capăt cu d-nii iuncheri, Rockefelleri etc. fără

www.dacoromanica.ro

luptei pentru reforme. Socialismul se înfăptuieşte prin reforme; grevă de masă pentru reforme — la aceasta se reduce totul. Nici un cuvînt despre lupta împotriva „credinţei superstiţioase în stat", despre crearea de către proletariat a unor instituţii reprezentative „active, executive şi legislative", şi *nu* parlamentare. Şi aceasta în august 1912 — după apariţia „Drumului spre putere"! — în preajma lansării Manifestului de la Basel!![222] într-un răspuns special la un articol despre *revoluţie*, despre „revoluţia politică"!! Nu găseşti aici nici propagarea revoluţiei, nici elaborarea problemelor ei.

Bernstein despre „Comuna din Paris"...

(Kautsky a eludat)

În cartea sa „Premisele", *Bernstein* aduce marxismului acuzaţia de „blanquism" (capitolul II, b) şi respinge categoric „dictatura proletariatului", iar în problema Comunei din Paris (citat de mine *mai sus, p. 31**) confundă în mod stupid cu ideile lui Proudhon, în mod şarlatanesc *eludează cu totul*, cu desăvîrşire „sfărîmarea" maşinii de stat. (Cf. Bernstein, p. 183 despre „dictatura proletariatului" = „dictatura oratorilor de club şi a literaţilor", p. 137 despre democraţia primitivă, fără funcţionari retribuiţi etc. şi despre decăderea acesteia în cursul dezvoltării „libere" ha-ha!! a trade-unionurilor, Webb!!)

cf. Engels despre revoluţie în „Anti-Dühring"!![223]

În cartea sa împotriva lui Bernstein, *Kautsky* a eludat şi el problema, declarînd: „Rezolvarea problemei dictaturii proletare o putem lăsa fără grijă pe seama viitorului" (p. 172)**. O adevărată perlă! Ha-ha-ha!! „Fără grijă!!" E puţin probabil, spune el, s-o poţi scoate la capăt cu d-nii iuncheri, Rockefelleri etc. fără dictatură, însă nu vreau „să jur" că

* Vezi volumul de faţă, p. 221. — *Nota red.*
** Vezi volumul de faţă, p. 106. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

Iată în ce hal au vulgarizat marxismul!!

dictatură, însă nu vreau „schwören" că dominația de clasă a proletariatului va lua „forme de dictatură de clasă". Dar democrația nu va înlătura necesitatea dominației de clasă a proletariatului (S.172).

ΣΣ: Eu, cică, sînt *pentru* dictatura proletariatului, dar nu vreau să insist asupra ei și s-o analizez. Nici pro, nici contra!!!!

S.180: noi, cică, nu știm nici *cînd*, nici *cum* va dobîndi proletariatul dominația politică: printr-un singur crah, printr-un șir de catastrofe sau printr-o dezvoltare treptată... dar noi, pasămite, sîntem „partidul revoluției sociale"...

În legătură cu referirea lui Bernstein la afirmația lui Marx că clasa muncitoare nu poate lua *pur și simplu* mașina de stat *așa cum este*, K. Kautsky citează α — β (vezi mai sus, p. 33 din acest caiet) și se limitează la aceasta (S. *2 2*). Vedeți dv., *pur și simplu* și *așa cum este* nu se poate, în general însă se poate!

K. MARX. „REVOLUTION UND KONTERREVOLUTION IN DEUTSCHLAND"

STUTTGART, 1907, 2. AUFLAGE

S. 117: „Nun ist der Aufstand eine Kunst ebenso wie der Krieg oder andere Künste, und gewissen Regeln unterworfen, deren Vernachlässigung zum Verderben der Partei führt, die sich ihrer schuldig macht. Diese Regeln, logische Folgerungen aus dem Wesen der Parteien und der Verhältnisse, mit denen man in solchem Falle zu tun hat, sind so klar und einfach, dass die kurze Erfahrung von 1848 die Deutschen ziemlich bekannt mit ihnen gemacht hatte. Erstens darf man nie mit dem Aufstand spielen, wenn man nicht entschlossen ist, allen Konsequenzen des Spiels Trotz zu bieten. Der Aufstand ist eine Rechnung mit höchst unbestimmten Grössen, deren Wert sich jeden Tag ändern kann; die Streitkräfte, gegen die man zu kämpfen hat, haben

www.dacoromanica.ro

dominația de clasă a proletariatului va lua „forme de dictatură de clasă". Dar democrația nu va înlătura necesitatea dominației de clasă a proletariatului (p. 172).

Iată în ce hal au vulgarizat marxismul!!

Bilanț general: Eu, cică, sînt *pentru* dictatura proletariatului, dar nu vreau să insist asupra ei și s-o analizez. Nici pro, nici contra!!!!

P. 180: noi, cică, nu știm nici *c î n d*, nici *c u m* va dobîndi proletariatul dominația politică: printr-un singur crah, printr-un șir de catastrofe sau printr-o dezvoltare treptată... dar noi, pasămite, sîntem „partidul revoluției sociale"...

În legătură cu referirea lui Bernstein la afirmația lui Marx că clasa muncitoare nu poate lua *p u r ș i s i m p l u* mașina de stat *a ș a c u m e s t e*, K. Kautsky citează α — β (vezi mai sus, p. 33 din acest caiet*) și se limitează la aceasta (p. *2 2*). Vedeți dv., *pur și simplu* și *așa cum este* nu se poate, în general însă se poate!

K. MARX. „REVOLUȚIE ȘI CONTRAREVOLUȚIE ÎN GERMANIA"[224]

STUTTGART, 1907, EDIȚIA A 2-A

P. 117: „Insurecția este o artă, ca și războiul sau ca oricare altă artă. Ea este supusă anumitor reguli, și neglijarea lor duce la pieirea partidului care s-a făcut vinovat de nerespectarea lor. Aceste reguli, fiind consecința logică care decurge din esența partidelor, din esența condițiilor cu care ai de-a face într-un asemenea caz, sînt atît de clare și de simple, încît scurta experiență din 1848 a făcut ca germanii să le cunoască îndeajuns de bine. În primul rînd, niciodată nu trebuie să te joci cu insurecția dacă nu ești hotărît să mergi pînă la capăt (literal: să ai în vedere toate consecințele acestui joc). Insurecția este o ecuație cu mărimi extrem de nedeterminate, a căror valoare se poate schimba de la o zi la alta. Forțele de luptă împotriva cărora trebuie

* Vezi volumul de față, p. 235. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

den Vorteil der Organisation, Disziplin und der herkömmlichen Autorität ganz auf ihrer Seite; kann man nicht grosse Gegenmächte dagegen aufbringen, so wird man geschlagen und vernichtet. Zweitens, ist der Aufstand einmal begonnen, dann handle man mit der grössten Entschiedenheit und ergreife die Offensive. Die Defensive ist der Tod jeder bewaffneten Erhebung; diese ist verloren, ehe sie sich noch mit dem Feinde gemessen hat. Überrasche die Gegner, solange ihre Truppen zerstreut sind, sorge täglich für neue, wenn auch kleine Erfolge; halte das moralische Übergewicht fest, das die erste erfolgreiche Erhebung dir gebracht; ziehe jene schwankenden Elemente an dich, die immer dem stärksten Anstoss folgen und sich immer auf die sicherere Seite schlagen; zwinge deine Feinde zum Rückzug, bevor sie ihre Kräfte gegen dich zusammenfassen können; kurz, nach den Worten Dantons, des grössten bisher bekannten Meisters revolutionärer Taktik: de l'audace, de l'audace, encore de l'audace!" (118).

Scris în ianuarie—februarie 1917

Publicat pentru prima oară în 1930, în „Culegeri din Lenin", vol. XIV

Se tipărește după manuscris

www.dacoromanica.ro

să acționezi au pe de-a-ntregul de partea lor avantajul organizării, disciplinei și autorității tradiționale; dacă insurgenții nu pot concentra forțe mari împotriva dușmanului, ei vor fi înfrînți și nimiciți. În al doilea rînd, din moment ce a început insurecția, trebuie să acționezi cu cea mai mare hotărîre și să treci la ofensivă. Defensiva este moartea oricărei insurecții armate; rămînînd în defensivă, ea este pierdută încă înainte de a-și fi măsurat forțele cu cele ale inamicului. Trebuie să-l iei pe dușman prin surprindere atîta timp cît trupele lui sînt încă răzlețite, trebuie să cauți să obții în fiecare zi noi succese, fie și succese mici; trebuie să menții superioritatea morală pe care ți-a dat-o prima mișcare încununată de succes a insurgenților; trebuie să atragi de partea ta elementele șovăielnice, care-l urmează întotdeauna pe cel mai tare și se situează întotdeauna alături de partea cea mai sigură; trebuie să-l silești pe dușman să se retragă înainte ca el să fi putut concentra trupele împotriva ta; într-un cuvînt, acționează așa cum spunea Danton, cel mai mare maestru al tacticii revoluționare cunoscut pînă acum: îndrăzneală, îndrăzneală și iar îndrăzneală!" (118)[225].

Publicat pentru prima oară în 1930, în „Culegeri din Lenin", vol. XIV

Tradus din limba germană

www.dacoromanica.ro

II

PLANURI, CONSPECTE ŞI ÎNSEMNĂRI PENTRU LUCRAREA „STATUL ŞI REVOLUŢIA"[226]

1

PLANURILE LUCRĂRII

1

Învăţătura marxistă despre stat

Să aleg ordinea istorică-dogmatică (α) sau cea logică (β) de expunere?

(α) Dezvoltarea (cronologică) a concepţiilor lui Marx şi Engels. 1847, 1848, 1852, 12.IV.1871, 1872, 1873, 1875, 1878 („Anti-Dühring"), 1891 („Critica Programului de la Erfurt"), (18 *9 1:* prefaţa la „Bürgerkrieg"*) 1894, (1895)

(β) Statul în societatea gentilică... } introducere
statul în societatea împărţită în clase... } introducere
Entfremdung**; Cum îşi exercită burghezia dominaţia în republica democratică?
Engels 1887. Engels 1894 („Ursprung"***).
Statul şi revoluţia (şi socialismul).
1847 şi 1848.
1852: experienţa revoluţiilor franceze
Experienţa Comunei... 1871; 1872; 1873; 1875.
Trecerea de la capitalism la socialism:
economică: „Critica Programului de la Gotha": cele două faze ale societăţii comuniste
politică: trecerea de la stat la *nestat.*
Plehanov în 1894 nil****.

---

* — „Războiul civil". — *Nota trad.*
** — Înstrăinare. — *Nota trad.*
*** — „Originea". — *Nota trad.*
**** — nihil — nimic. — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

K. Kautsky versus* Panneckoek 1912.
(Nil şi chiar mai rău decît nil.)
Experienţa anilor 1905 şi 1917. „Sovietele"...

2

Etwa**:

I. Introducerea. (Statul în societatea premergătoare apariţiei claselor şi în societatea împărţită în clase. Ce este statul?)
II. Statul contemporan.
{Republica democratică şi bursa.
{Înarmarea şi războaiele.
III. „Dispariţia treptată a statului".
Caracterul sumar al acestei noţiuni.
IV. 1847 şi 1848: „Teoria".
V. 1852: învăţămintele istoriei Franţei şi a revoluţiilor franceze.
N.B. VI. Experienţa Comunei.
(„Endlich entdeckt"[227])
ad VI***
scrisoarea din 12.IV.1871[228]. 1871
Prefaţa din 24.VI.1872[229] la „Manifestul Comunist".
1873.
1875.
VII. Economia treptei de trecere de la capitalism la comunism.
VIII. Trecerea politică de la stat la „*n e s t a t*".
IX. Marxismul este dat uitării şi vulgarizat.
Plehanov 1894 *n i l.*
K. Kautsky 1912 *î n a p o i.*
X. Experienţa anilor 1905 şi 1917.

eventual, mai prudent:
X. Încheiere
(experienţa anilor1905 şi 1917).

* — contra. — *Nota trad.*
** — aproximativ. — *Nota trad.*
*** la punctul VI. — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

3

Planul broşurii.

Învăţătura marxistă despre stat.

(p. 1) **Prefaţă:** Însemnătatea teoretică şi actualitatea problemei.

1. **Introducere** — p. *36*; *37—38* [244—252][230]
   Citat din „Ursprung“: societatea premergătoare apariţiei claselor — fără stat şi societatea împărţită în clase — cu stat[231].
   Ce este statul? (Asta-i tot ce „ştiu“ oportuniştii şi kautskiştii.)
2. *Statul contemporan:*
   Republica democratică şi bursa (Engels în „Ursprung“) — p. *37* [250]
   înarmarea şi războaiele (Engels în „Anti-Dühring“)
   ||?|| **Imperialismul** „*Trusturile de stat*“: *monopolurile de stat*. (+ Engels despre Planlosigkeit...[232])
3. „*Dispariţia treptată a statului*“. Acest lucru îl ţin minte, dar critica „statului popular liber“ (*i b.** Engels în „Anti-Dühring“) au uitat-o!! — p. *38—39* [252—256]

ΣΣ = concluzii generale. Lucruri îndeobşte cunoscute. Ca ceva de ordin *general*, fără contingenţă cu problema revoluţiei, a formelor şi modurilor de dispariţie. Creează posibilitatea unei interpretări oportuniste:

||„dispariţia treptată“ versus „sfărîmare“.||

* — ibidem. — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

Планъ брошюры:

Ученіе марксизма о государствѣ.

Предисловіе: Теорет. важность и актуальность в-са

1. Введеніе — с. 36, 37–38
   Цит. изъ Нейшл.: доклассовое общ-во без гос-ва и класс. общ-во с гос-вом. Что такое гос-во? (это Эко и „знают" описать и каутскіе).

2. Новѣйшее гос-во: — с. 37.
   Дем. республика и Бурж. (Э. в Ингл.)
   Вооруж. и в-ка (Э. в А.-Д.)
   ‖ ? ‖ Нейшл.: „гос-во трактат", гос-во монополія (+ Энгельса Planlosigkeit)..

3. „Отмираніе гос-ва" — с. 38–39.
   Это помнит, а крест. „своб. нар. гос-ва" (в Э. в „А.-Д.") забыли!!

Эс = общ. [illegible] общественное [illegible] общее, не касается в-са о революціи, формах, способах отмиранія. Допускает [illegible]: „отмираніе" vs „разбитіе"

Сопоставить „отмираніе" и цит. из А.-Д. „[illegible]"

~~Н.(1) Изъяснить §§1–3, кн. „Классовое общество и гос-во"~~

Конкретное развіе взглядов М. и Э.: — с. 22.

4. 1847 (Нищ. ф.) и 1848 (К. Мф.) — с. 22–23.
   Забытое мѣсто: „гос-во т.е. орган. в госп. кс прит"...
   Какъ отрывно?

5. 1852: Уроки фрц. рвоц. („сломать машину")... с. 2-3-4. (Эс о „классичности" пет. Фрш: с. 4)

6. Опыт Коммуны:
   (γ) 12. IV. 1871 (Пісьмо М. к Куг.). с. 1-2. — с. 27–28–29–30–31
   (δ) (30 ?) 28. V 1871 (Гр. в-ка) — (1872: Z. W. „Гр." с. 25: „[illegible]" (Диктатура „прит"): с. 25.) с. 23–24–25–26
   (α) пред. къ „К. М." 29. VI 1872 — с. 1
   с. 1 (β). „Бѣдно доктрин. дейст." 12е

7. (β) Искаженіе брошюры и уклончивыя увертки Каутскаго („не м. просто овладѣть")... — (м + 47.)

8. 1873 (против анхов) — с. 39–40–41–42

9. 1875. Экон. основы превращенія гос-во в не-гос-во (Мх в кр. Го. пр.) — с. 15–16–17–18–19

10. 1875 (Э. к Бебелю) (Ее) — с. 13–(14). (+ 21 т.е. Енг. и Навел)

10 bis 1891: Эс пр. к 3 изд. с. 32–33–34–35. [Енг. 1887: с. 23] Эс в [illegible] 1891 с. 5–6–7–8. Эс: 1894: с. 39.

www.dacoromanica.ro

Pagină din manuscrisul lui V. I. Lenin
„Planuri, conspecte
şi însemnări pentru lucrarea
«Statul şi revoluţia ". —
Iulie-septembrie 1917

www.dacoromanica.ro

A compara „dispariţia treptată“ cu citatul din „Anti-Dühring“[233].
Un panegiric al revoluţiei violente.

A uni §§ 1—3 sub titlul „Societatea împărţită în clase şi statul“* (p. 2)**.

Dezvoltarea concretă a concepţiilor lui Marx şi Engels:

4. *1847* („Mizeria filozofiei“) şi *1848* („Manifestul Comunist“) — p. *22* [190—192] p. *22 — 23* [192—196]

Un pasaj dat uitării: „statul, *adică* proletariatul organizat ca clasă dominantă“... *În ce fel* organizat?

5. *1852:* Învăţămintele revoluţiilor franceze („a sfărîma maşina“)... — p. *2 — 3 — 4* [134—136]
Engels despre „caracterul clasic“ al istoriei Franţei: — p. *4* [136—138]

6. *Experienţa Comunei:*

γ) 12. IV. 1871. (Scrisoarea lui Marx către Kugelmann.) — p. *1 — 2* [128—132]

δ) (*30*.V.?) 28.V.1871. („Războiul civil“) — p. *27—28—29—30 —* 31 [208—228]

α) Prefaţa la „Manifestul Comunist“ 24. VI. 1872 — p. *1* [126—128]

β) Bernstein despre „democratismul doctrinar“ 12e — p. *23 — 24 —* 25 *— 26* [198—206] — p. *1* (B) [128]

(1872: „Zur Wohnungsfrage“*** p. *25* [200—202]: „desfiinţarea statului“ („dictatura proletariatului“: p. *26* [204])

* Iniţial în manuscris era: „Eventual să unesc §§ 1—3 sub titlul «Concepţiile teoretice generale ale marxismului despre stat» ?“ — *Nota red.*

** Vezi volumul de faţă, p. 5. — *Nota red.*

*** — „Contribuţii la problema locuinţelor“. — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

7. Denaturarea de către Bernstein și tertipurile dubioase la care recurge Kautsky („nu se poate pur și simplu lua în stăpînire")...
8. 1873 (împotriva anarhiștilor)
9. 1875. Bazele economice ale *transformării statului în nestat.* (Marx în „Critica Programului de la Gotha")
10. 1875 (Engels către Bebel). (ΣΣ*)

10 bis. *1891:* Engels, prefața la ediția a 3-a.
Engels 1887: p. 23 [198]
Engels în „Critica" din 1891.

Engels: 18*94:*
Capitolul al VI-lea (11). Vulgarizarea*** marxismului de către oportuniști.
(α) Plehanov în broșura despre anarhism → ? 1894— nil!
(β) Kautsky 19*02* („Revoluția socială") și 19*09* („Drumul spre putere") foarte prost + Kautsky 1899 împotriva lui Bernstein.
(γ) Kautsky versus Panneckoek în 19*12* *înapoi.*
(δ) „*Pregătirea*" revoluției. Quid est?****

N. B. + *47* [296—298].
p. *39—40—41—42* [256—266]

p. 15—16—17—18—19 [172—186]
p. *13* — (14) [165—172]
+ 21 [192] in finem**
Engels und Bebel
p. *32—33—34—35* [230—244]

p. 5 — *6* — 7 — *8* [140—152]
p. *39* [254]

Mai ales N.B.: „Noi apărem mai moderați decît sîntem" (Kautsky).
p. *44* [276—278].
p. *43—44—45 46—47* [266—298] Tradiția revoluționară.

* — Suma summarum — total general. — *Nota trad.*
** — la sfîrșit. — *Nota trad.*
*** — Inițial în manuscris era „Uitarea". — *Nota red.*
**** — Ce este? — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

(cf. Engels 1894—1895, p. *10 — 11 — 12.)* [158—164]

„Mesianism"? Nu, luarea în considerare a anilor 1905—1917

|+ p. *20* [186] („masă reacţionară") |

„Francezul va începe, iar germanul va duce pînă la capăt" p. *11 — 12* [163]... (cf. Spectator 1915—1916)...

(+ o filă separată: Kautsky: „über Nacht"[234]).

Sau la capitolul al VII-lea?

Ad δ din cap. VI.
A adăuga: „francezul va începe, germanul va duce pînă la capăt": Engels: 2. VI. 1894: p. *11—12* [163]

(Cap. VI ad δ). Engels despre calea paşnică (prefaţa din 1895): p. 11 [162] (+ N.B.: *p. 27* [206—208]).

Capitolul VII (12). Experienţa anilor 1905 şi 1917.

S o v i e t e l e. Quid est? | cf. 1905 şi 1906, rezoluţia bolşevicilor* |

Acelaşi tip ca şi Comuna.

Denaturat de către socialiştii-revoluţionari şi menşevici.

Capitolul al VII-lea:

1. (α) 1905. Rezoluţia bolşevicilor din 1906.

Nil în literatura vest-europeană despre stat.

2. (β) 1915: Tezele din „Soţial-Demokrat"**.

3. (γ) 1917. Experienţă.

* Vezi *V. I. Lenin.* Opere complete, vol. 12, Bucureşti, Editura politică, 1962, ed. a doua, p. 224—225. — *Nota red.*

** Vezi *V. I. Lenin.* Opere complete, vol. 27, Bucureşti, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 49—52. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

N.B. ||| Trecerea la socialism în formele concrete de trecere (N.B.)...
— puterea.
— miliția.
— trecerea la socialism.

4. (δ) Atitudinea socialiștilor revoluționari și a menșevicilor.
5. (ε) Previziunea făcută de mine în iunie 1917 la Congresul Sovietelor![235]
6. (ζ) Experiența lunilor iulie și august 1917.
7. Septembrie 1917.
8. „Mesianism"? Cine „va începe"?
9. Engels despre „pregătirea" revoluției. Tradiția revoluționară.

Capitolul al VIII-lea (13). Încheiere. *Necesitatea de a se schimba programul social-democraților.*

[*P a ș i* în această direcție] — a-la Socialist *L a b o r* Party[236] fără!

Proiectul de program al P.M.S.D.R. din aprilie și mai 1917[237].

www.dacoromanica.ro

2

ÎNSEMNĂRI LA PLANUL LUCRĂRII

N-ar trebui adăugat un capitol (sau §§ la capitolul al VII-lea): concretizarea sarcinilor revoluţiei proletare pe baza experienţei revoluţiei ruse din 1917? Acest lucru este necesar! a dezvolta capitolul al VII-lea, γ

Trebuie adăugat: *atitudinea faţă de anarhism.*

„A cui" e Comuna?

Cînd, cum şi în ce privinţă nu e necesar statul?

N.B. Acest lucru poate fi inclus în comentariile la articolul lui Engels din 1873 împotriva anarhiştilor[238].

Cu privire la problema „mesianismului": „Was ökonomisch formall falsch, kann weltgeschichtlich richtig sein", prefaţa lui Engels la „Mizeria filozofiei", traducere în limba rusă de S. Alekseev, ediţia a 3-a, „Novîi mir", P., 1906, p. 7—8: „Ceea ce însă din punctul de

N.B. vedere al ştiinţei economice poate fi în mod formal greşit poate fi pe deplin just din punctul de vedere al istoriei universale".

„...Îndărătul unei greşeli economice formale se poate ascunde un conţinut economic foarte real" (p. 8)[239].

www.dacoromanica.ro

3
PLANURI PENTRU ÎMPĂRȚIREA LUCRĂRII ÎN CAPITOLE

1

Eventual unirea §§ 1—3 ca introducere (sau ca secțiunea I?): „Concepțiile teoretice generale ale marxismului despre stat“ (singurul lucru pe care au vrut să-l știe pînă acum oportuniștii și kautskiștii). Apoi: Dezvoltarea concretă a concepțiilor lui Marx și Engels despre rolul statului în revoluție și în perioada de trecere la socialism: (α) 1847 și 1848, ca o schițare;

(β) 1852, ca concluzie a experienței Franței; (γ) experiența anului 1871 = principalul și (δ) „rezumatul“ anului 1891 ((1894—1847 = 47 de ani)).

2

Capitolul I. Ceea ce e îndeobște cunoscut din concepțiile lui Marx și Engels despre stat.
II. Concluziile experienței anilor 1789—1851.
III. Experiența anului 1871.
IV. *Cum* a început să dispară treptat statul?*

3

Etwa: *Învățătura marxistă despre stat* (și sarcinile revoluției noastre).

Prefață.

Cap. I. Concepțiile teoretice generale (nu e cuvîntul potrivit) (Numai generale?) ale lui Marx și Engels despre stat.

* Acest text a fost scris de V. I. Lenin cu creion roșu peste alt text. Deasupra lui sînt scrise și încadrate în chenar cuvintele: „nu merge“. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

Cap. II. Dezvoltarea concretă a acestor concepţii: experienţa anilor 1848—1852.
Cap. III. Experienţa Comunei din Paris.

A cui e Comuna? a anarhiştilor şi social-democraţilor.

Cap. IV. Bazele economice ale transformării statului în nestat (§ 6, 9—10).
Cap. V. Consideraţiile finale ale lui Engels în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea (§ 10 bis).
Cap. VI. Marxismul este dat uitării şi vulgarizat.
Cap. VII. Experienţa anilor 1905 şi 1917.
Cap. VIII. Încheiere*.

* Acest text a fost scris de V. I. Lenin cu creion albastru. Pe deasupra e scris cu cerneală conţinutul broşurii. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

4
PLANUL PREFEȚEI

P r e f a ț ă: α) Despre delimitarea marxismului de anarhism*. — β) Problemă teoretică de importanță primordială, mai ales în legătură cu imperialismul. — γ) Oportunismul și atitudinea față de stat. — δ) „Era" revoluției soc. — ε) 1917.

---

* Inițial în manuscris era: „α) Prilej (???): discuțiile privind delimitarea marxismului de anarhism". — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

5
MATERIALE PENTRU CAPITOLUL AL III-LEA AL LUCRĂRII

1
CONSPECTUL CITATELOR DIN LUCRAREA LUI MARX „RĂZBOIUL CIVIL DIN FRANŢA“ [240]

I. Suprimarea armatei permanente (p. 28 [210] nr. 1).
Funcţionarii de stat: revocabili şi recrutaţi din rîndurile muncitorilor: (p. 28 [210—212] nr. 2).
Poliţia despuiată de atributele ei politice şi revocabilă (p. 28 [212] nr. 4).
La fel şi ceilalţi funcţionari de stat (p. 28 [212] nr. 5).
În schimbul unui salariu de muncitor (p. 28 [212] nr. 6)...
Pierderea privilegiilor lor (p. 28 [212] nr. 7)...
Desfiinţarea bisericilor (p. 28 [213] nr. 8).
Magistraţii (p. 28 [213] nr. 9).
P. 30 [216] nr. 17.

II. Comuna nu este o instituţie parlamentară, ci o instituţie activă, atît legislativă cît şi executivă (p. 28 [212] nr. 3).
N.B.: Nu parlamentari, ci împuterniciţi ai poporului: p. 29 [214—216] nr. 13.

III. Comuna = organizare a întregii Franţe: p. 29 [214] nr. 10.
şi a puterii centrale: p. 29 [214] nr. 11.
„Unitatea naţiunii“: p. 29 [214] nr. 12.

ΣΣ = Comuna *n u* = medievală, ci *modernă*: p. 29 [216] nr. 14; jos statul-*p a r a z i t*: p. 29—30 [216] nr. 15.
idem p. 30 [216—218] nr. 16.

---

www.dacoromanica.ro

IV. ΣΣ = Forma politică în sfîrșit descoperită: p. 30 [218] nr. 18.
V. Condiția pentru toate acestea: p. 30 [218—220] nr. 19

și p. 31 [218—220].

2

PRIMUL CONSPECT AL CAPITOLULUI AL III-lea

1. Încercarea de „a sfărîma" mașina de stat.
2. Prin ce să fie înlocuită? Suprimarea armatei permanente și a birocrației.
3. Nu parlamentare, ci active.
4. Cum să fie organizată unitatea națiunii.
5. Jos statul-parazit.
6. În sfîrșit descoperită.
7. *Condițiile.*

3

AL DOILEA CONSPECT AL CAPITOLULUI AL III-lea[241]

Etwa:

1. În ce constă eroismul încercării comunarzilor? p. 18 [35].
2. Prin ce să fie înlocuită mașina de stat sfărîmată? p. 21 [40].
3. Desființarea parlamentarismului*: p. 24 [44].
4. Organizarea unității națiunii**: p. 29 [50].
5. Nimicirea statului-„parazit"***: p. 32 [54].
6. Forma politică „în sfîrșit descoperită" pentru trecerea la socialism.

* Inițial în manuscris era: „Nu instituții parlamentare, ci active". — *Nota red.*
** Inițial în manuscris era: „Cum să fie organizată unitatea națiunii". — *Nota red.*
*** Inițial în manuscris era: „Jos statul-«parazit»". — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

4

SCHIŢĂ DE PLAN A CAPITOLULUI AL III-lea

Etwa:

Capitolul al III-lea. *1.* În ce sens s-a învechit „Manifestul Comunist"?
2. Analiza însemnătăţii Comunei. Marx*.

---

* Punctele 1 şi 2 au fost tăiate de V. I. Lenin. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

6
MATERIALE PENTRU CAPITOLUL AL IV-LEA AL CĂRȚII

1
PLANUL CAPITOLULUI AL IV-lea

Capitolul al IV-lea.
1. Engels 1872.
2. Engels 1873 și Marx.
3. Engels 1875.

Dictatura proletariatului. Deosebirea de anarhism. Comuna nu a fost „un stat în adevăratul înțeles al cuvîntului“[242].

4. Engels 1891.

Capitolul al IV-lea.
§ 4.
Engels 1891. **Critica programului.**
§ 4. Critica proiectului de Program de la Erfurt.
§ 5. Engels 1891, prefața.
§ 6. Engels 1894: *împotriva democrației.*

2
CONSPECTUL CITATELOR DIN LUCRAREA LUI F. ENGELS „CONTRIBUȚII LA PROBLEMA LOCUINȚELOR“

Engels 1872
1) Exproprierea caselor și a locuințelor
2) „ajutor imediat“
3) chiria va rămîne
4) dictatura proletariatului
5) „desființarea statului“...

www.dacoromanica.ro

7
PLANURI PENTRU CAPITOLUL AL VII-LEA (NESCRIS)

1

1. Noua „creaţie a poporului" în revoluţia rusă: Sovietele.
2. Învăţămintele anului 1905.
3. Ajunul revoluţiei din 1917. Tezele din 1915.
4. Experienţa revoluţiei din 1917. Sovietele şi rolul lor. III—IV. Începutul şi perspectivele.
5. Prostituarea Sovietelor de către menşevici şi socialiştirevoluţionari. Decăderea Sovietelor.
   V—VIII. Decăderea.
6. Rebeliunea lui Kornilov[243]. IX. Trădarea conducătorilor primei legislaturi.

2

Capitolul al VII-lea. *Experienţa revoluţiilor ruse din 1905 şi 1917*: p. 85 —

Etwa: sau Σ
1. Noua „creaţie a poporului" în revoluţie. Quid est? (Plehanov 1906.)
2. Învăţămintele anului 1905. (Rezoluţiile menşevicilor şi bolşevicilor din 1906.)
3. Ajunul revoluţiei din 1917: tezele din octombrie 1915.
4. Experienţa anului 1917. Avîntul de masă, Sovietele.
   (Amploarea şi slăbiciunea lor: dependenţă micburgheză.)
5. Prostituarea Sovietelor de către eseri şi menşevici:

www.dacoromanica.ro

milițiа, înarmarea poporului
secția militară. „*S e c ț i i l e*“
secția economică.
ancheta din 3—5. VII
„independența“ puterii față de organizațiile de partid.

6. Rebeliunea lui Kornilov.
Descompunerea menșevicilor și a eserilor.
Falsul de la 14—19. IX[244].

7. „Mesianismul“. Cine va începe? sau să tratez aceasta în „încheiere“?

www.dacoromanica.ro

8
CONŢINUTUL CĂRŢII

Titlul trebuie să fie: „Statul şi revoluţia".
Subtitlul: *Învăţătura marxismului despre stat şi sarcinile proletariatului în revoluţie.*
O r i g i n a l u l:

Prefaţa: (p. 1) [3][245]
Sau aşa:
(p. 2) Capitolul I.

Societatea împărţită în clase şi statul*.

Una din sursele denaturării oportuniste a marxismului: *„d i s p a r i ţ i a t r e p t a t ă"*. Aceasta = „sociologie"**.

Capitolul I. — (p. 2) [5]
§ 1. Statul — produs al ireductibilităţii contradicţiilor de clasă... p. 2.

§ 2. Detaşamente speciale de „oameni înarmaţi", închisori etc. — p. *3* [8] in finem.
§ 3. Statul*** — instrument de exploatare a clasei asuprite — p. *5* [12].
§ 4. „Dispariţia treptată" a statului şi

* Iniţial în manuscris era: „Statul în societatea premergătoare apariţiei claselor şi în societatea împărţită în clase". — *Nota red.*
** În manuscris acest text este tăiat. — *Nota red.*
*** În manuscris urmează cuvintele tăiate: „şi bursa". — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

revoluția violentă: p. *8* — 11 [15—22].

Capitolul al II-lea. Dezvoltarea istorică concretă a învățăturii lui Marx și Engels despre stat. I. Experiența anilor 1848—1852*.

Capitolul al II-lea. Statul și revoluția. Experiența anilor 1848—1851. P. *11—18* [22—35]

1. Ajunul revoluției: p. *11* [22].
2. Bilanțul revoluției: p. *14* [27].

„Politica" concretă sarcinile *revoluției*

„Statul este proletariatul organizat ca clasă dominantă". Mașina de stat a burgheziei trebuie *sfărîmată*.

Cap. III. Continuare.
II. Experiența Comunei din Paris.

Capitolul al III-lea. Statul și revoluția. Experiența Comunei din Paris.
Analiza lui **Marx**, p. *18 — 34* [35—56]

eventual II. α. Marx (1871) und 1873. (1872: Marx und Engels).
? II. β. Engels 1872, 1873, 1875.

§§ 1. În ce constă eroismul încercării comunarzilor? — p. 18 [35].
2. Prin ce să fie înlocuită mașina de stat sfărîmată? — p. 21 [40].
3. Desființarea parlamentarismului: p. *24* [44].
4. Organizarea unității națiunii: p. 29 [50].
5. Nimicirea statului-parazit — p. 32—34 [54—56].
6.

* În manuscris textul e tăiat înc pînă de la cuvîntul „dezvoltarea" și pînă la „1852". *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

Capitolul al IV-lea. Statul şi revoluţia. III. Concluziile trase de Engels în ultimul deceniu al secolului trecut*. Lămuriri suplimentare.

Capitolul al IV-lea. Continuare. Lămuririle suplimentare ale lui Engels... p. *34—52* [56—82].

1. „Problema locuinţelor"... p. *34* [56].
2. Polemica cu anarhiştii... p. *3 6* [59].
3. Scrisoarea către Bebel: p. *39* [63].
   (p. 39).

   + 39 *a*, *b*, *c* [64—66]

4. Critica proiectului de Program de la Erfurt: p. *4 0 — 4 6* [66—74].
5. Introducerea din 1891 la lucrarea lui Marx „Războiul civil": p. **46**—50 [74—80]
6. Engels despre „înlăturarea" democraţiei: p. 50—*5 2* [80—82].

Capitolul al V-lea. Bazele economice ale dispariţiei (lichidării) treptate a statului.

Capitolul al V-lea. Bazele economice ale dispariţiei treptate a statului. P. **52** [83]. P. **52—70** [83—102].

1. [p. 53] Cum pune Marx problema p. *5 3* [83].
2. Trecerea de la capitalism la comunism: p. *5 5* [85].
3. Prima** fază a societăţii comuniste: p. 59 [91]

* În manuscris textul a fost tăiat începînd de la cuvîntul „Statul" şi pînă la cuvintele: „al secolului trecut" — *Nota red.*

** Iniţial în manuscris era: „Inferioară". — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

4. Faza superioară: p. 63—70 [94—102].
Capitolul al VI-lea. Vulgarizarea marxismului de către oportuniști: p. 70—84 [102—119].
1. Polemica lui Plehanov cu anarhiștii: p. 70—71 [103].
2. Polemica lui Kautsky cu oportuniștii: p. 71—76 [104].
3. Polemica lui Kautsky cu Panneckoek: p. 76—84 [111].
Capitolul al VII-lea. Experiența revoluțiilor ruse din 1905 și 1917: p. 85— [119—].

Scris în iulie-septembrie 1917

Publicat pentru prima oară, parțial, în 1931, în revista „Bolșevik" nr. 17

Publicat integral pentru prima oară în 1933 în „Culegeri din Lenin", vol. XXI

Se tipărește după manuscris

www.dacoromanica.ro

MATERIALE PENTRU ARTICOLUL NESCRIS „CONTRIBUȚII LA PROBLEMA ROLULUI STATULUI“

1

ÎNSEMNĂRI PE MARGINEA ARTICOLULUI LUI N. I. BUHARIN „CONTRIBUȚII LA TEORIA STATULUI IMPERIALIST“[246]

‖ **Însemnări pe marginea articolului lui Buharin** ‖N.B.

(„Contribuții la teoria statului imperialist“)
Contribuții la teoria statului imperialist.

„Teoria sociologică (?) a statului (4)“: este dată de marxism...(?) |||

„...statul = cea mai (?) *generală* organizație a claselor dominante...“ ‖

Loria[247] (7)?

S. 7[248] — citat din

Engels (S. 137. 3. Auflage* 1889 / S. 180. 6. Auflage) (α) inexact („in der Regel“**) cf. *S. 178*: **6. Auflage**

(β) Niederhaltung nu = înrobire,
ci a ține într-o stare de subordonare...

(γ) Ausnahmsweise *** cazuri...

S. 11 — citat din Engels (3. Auflage, S. 135 = S. 177 6. Auflage)[249].

Engels în „*Neue Zeit*“, XXXII, 1, S. 32 (?) („Dell'Autorità“)[250].

---

* — ediția. — *Nota trad.*
** — de regulă. — *Nota trad.*
*** — Cu titlu de excepție. — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

S. 13: statul „dispare treptat“ (dar mai amănunțit?).
S. 14: „tip diferit“ (inexact)... S. 14: statul = „expresia politică a unei vaste (cuprinzătoare?) structuri social-economice“ (???)
S. 15—16: deosebirea făcută între marxiști și anarhiști în problema statului *e s t e g r e ș i t ă* (cf. „Anti-Dühring“, 3. Auflage, S. *3 0 3*[251]).

despre capitalismul de stat. Interesant. În fond, *legal*

p. 53. „De aici decurge o anumită cerință tactică: *social-democrația trebuie să sublinieze cu tărie ostilitatea sa principială față de puterea de stat*“. (Subliniat de Buharin, p. 53)... (Să se voteze împotriva bugetului etc.) N.B.

La sfîrșit (54—55) se menționează că proletariatul „își creează organizația sa proprie **de stat**, vremelnică, **a puterii**...“ (unklar*: „organizație de stat a puterii...“ putere asupra cui? asupra *societății* în ansamblul ei? puterea *asupra* societății este tocmai puterea *de stat*. Pleonasm. Tautologie)... proletariatul, spune el, „desființează propria sa dictatură“, „înmormîntînd statul o dată pentru totdeauna...“ (ultima frază a articolului). ?

Scris cel mai tîrziu în august 1916

Publicat pentru prima oară în 1932 în revista „Bolșevik“ nr. 22

Se tipărește după manuscris

---

* — neclar. — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

2

ÎNSEMNĂRI PE MARGINEA ARTICOLULUI LUI N. I. BUHARIN „STATUL IMPERIALIST TÎLHĂRESC“[252]

(Statul imperialist tîlhăresc

În nr. 25 al revistei „Arbeiterpolitik“[253] Subtitlu: Aspectul teoretic (?) al problemei serviciului militar auxiliar.

× nu numai tactic

Una dintre cele mai importante probleme tactice ale timpurilor noastre este problema așa-numitei „apărări a patriei“, deoarece ea reprezintă linia de demarcație dintre întreaga lume burgheză și cea proletară. Chiar cuvîntul însuși conține o înșelăciune, fiindcă, în realitate, aici nu este vorba de țara ca atare, adică de *populația* ei, ci de *organizația de stat*, *de stat*. Dacă o țară își pierde independența, asta nu înseamnă că locuitorii ei își pierd independența (pe care nici nu o au în capitalism), ci numai că organizația de stat încetează de a mai exista. Inofensivul cuvînt „țară“ ascunde, așadar, relații de dominație și subordonare, al căror conținut nu este altceva decît sînge și lacrimi, înrobire și asuprire, jaf și ucidere. Cu atît mai „viteji“ sînt mulți care, uitînd cele învățate și pornind de la punctul de vedere al apărării patriei, au început — în modul cel mai consecvent — să proslăvească statul, să înalțe imnuri înflăcărate „rațiunii de stat“, cu toate atributele ei sacre, începînd cu știința prostituată și cu religia și terminînd cu armata și flota, și chiar cu violența poli-

inexact

www.dacoromanica.ro

ţiei şi cu justiţia de clasă. De aceea este foarte important să avem o reprezentare clară despre stat în general şi despre *statul imperialist tîlhăresc* în special. ×

Statul este o categorie *istorică*. Aceasta înseamnă că statul 1) nu constituie o lege eternă a societăţii, ci numai o formaţiune vremelnică, 2) socială. Cu alte cuvinte: statul apare numai pe o anumită treaptă de dezvoltare şi trebuie, dimpotrivă, să dispară pe o altă treaptă de dezvoltare. El ia fiinţă ca organizaţie a clasei dominante, şi în aceasta constă *esenţa* sa. El este statul „clasei celei mai puternice, al clasei dominante din punct de vedere economic, care, cu ajutorul lui, devine dominantă şi din punct de vedere politic, dobîndind astfel noi mijloace pentru oprimarea şi exploatarea clasei asuprite“ (F. Engels: „Originea familiei etc.“, p. 137). Aşadar, noţiunea de stat are drept premisă noţiunea de dominaţie de clasă. Un stat fără clase este de neconceput, tot astfel ca, de pildă, un capitalism fără clase sau o apă uscată. *Karl Marx* a exprimat acest lucru prin următoarele cuvinte: „Pînă şi politicienii radicali şi revoluţionari — scrie el (vezi „Note critice etc.“ în „Aus dem literarischen Nachlass“, vol. 2, p. 50) — caută rădăcina răului nu în esenţa statului, ci într-o anumită formă a statului, în locul căreia ar vrea să pună o altă formă de stat“. Cu totul altele sînt ţelurile socialiştilor: „Toţi socialiştii — afirmă *F. Engels* (articolul „Dell'Autorità“, scris în limba italiană, publicat în „Neue Zeit“, nr. 32, 1, p. 39) — sînt de acord că statul şi, o dată cu el, autoritatea politică vor dispărea [ca urmare] a viitoarei revoluţii socialiste; aceasta înseamnă că funcţiile publice nr. 3 îşi vor pierde caracterul politic şi se vor transforma în simple funcţii administrative, care apără adevăratele interese sociale“. Tot Engels scrie în „Anti-Dühring“ (lucrare care, după cum se ştie, a fost văzută, aproape redactată şi, în parte, scrisă de către Marx) că statul „dispare treptat“. Aceeaşi prognoză o face şi în „Originea familiei“. Societatea

1) acţioncază

2) fenomen

= nu „acest lucru“...

Nr. 3 ⋁ (serviciile)

× ——— × lipseşte în nr. 25 din „Arbeiterpolitik“ (9. XII. 1916).

www.dacoromanica.ro

care va reorganiza producția pe baza asocierii libere și egale în drepturi a producătorilor, va trimite întreaga mașină de stat acolo unde-i va fi locul: la muzeul de antichități, alături de roata de tors și de toporul de bronz (p. 140)* O dată cu lichidarea orînduirii bazate pe clase, va fi lichidată (gesprengt) și expresia ei politică — statul și va lua naștere societatea socialistă, fără clase, în care nu va mai exista stat.

greșit??

Statul este cea mai *generală* organizație a clasei dominante, cu alte cuvinte nu numai unele cercuri, ci întreaga clasă exploatată constituie obiectul exploatării. Statul este o mașină gigantică, monstruoasă, care înghite totul, ea însăși exploatează nemijlocit poporul, urmărind, totodată, scopul de a menține, de a apăra și de a extinde toate condițiile unei exploatări „normale". În cazul cînd se ivește vreun pericol, statul luptă cu toate mijloacele de care dispune — în ultimă instanță cu mijloacele militare — împotriva „dușmanilor": în exterior, asta înseamnă războaie, iar în interior — reprimarea brutală a răzvrătiților. Forța armelor, asasinatul — iată legea de fier a statului și a *oricărei* forme de stat fără excepție. Diferă numai aspectul cantitativ al acestui fenomen, dar și acesta se schimbă în funcție de tipul de stat, tip care, la rîndul său, este determinat de dezvoltarea economiei mondiale. Tocmai în epoca noastră, o dată cu formarea statelor *imperialiste*, militarizarea generală ia proporții colosale, nemaiîntîlnite.

?
Biserica?
etc.

* În această ordine de idei am vrea să observăm că este cu totul greșit să se considere că deosebirea dintre socialiști și anarhiști constă în faptul că primii sînt adepți, iar ceilalți, adversari ai statului. În realitate, deosebirea constă în aceea că social-democrația revoluționară vrea să organizeze noua producție socială ca producție centralizată, adică cea mai înaintată din punct de vedere tehnic, în timp ce producția anarhistă descentralizată nu ar însemna decît un pas înapoi spre vechea tehnică, spre vechea formă a producției.

just

greșit, incomplet

www.dacoromanica.ro

II

inexact *

Statul este organizația atotcuprinzătoare a clasei dominante. În perioada preimperialistă

Nr. 4: „el reprezenta, de fapt, pur și simplu o organizație".

nr. 4 el a și fost de fapt o organizație. Economia — domeniu deosebit de important al vieții sociale — se află într-o stare de anarhie absolută. Întreprinderea individuală, capitalistul care „lucrează" în mod independent și nu are de-a face decît cu muncitorii săi, căruia statul îi asigură numai condițiile generale pentru exercitarea „dreptului său la exploatare", — acesta este tabloul tipic al economiei din trecut. Astăzi, situația este cu totul alta. Capitalistul izolat a devenit un membru al uniunii capitaliștilor. Dispariția rapidă a stării de mijloc și marșul triumfal al marelui capital au dat naștere unor noi forme de viață economică, care s-au manifestat, firește, ca forme speciale ale vieții claselor. Formarea uniunilor de capitaliști — a trusturilor, a sindicatelor etc. — și legătura dintre ele, prin întreprinderile combinate și marile bănci, au schimbat complet formele anterioare. Și dacă pentru perioada preimperialistă era caracteristică proprietatea capitalistă *individuală*, pentru economia financiară-capitalistă contemporană este caracteristică proprietatea *colectivă* a capitaliștilor uniți într-o organizație. Dar același proces îl putem observa nu numai în domeniul economiei. El se extinde asupra tuturor domeniilor vieții claselor. Și dacă clasa muncitoare își creează propriile uniuni sindicale, organizații politice, cooperative, cercuri cultural-educative etc., burghezia face acest lucru în proporții mult mai mari. Astfel, sînt constituite diferite organizații de clasă burgheze: în viața economică — uniuni ale capitaliștilor, trusturi etc.; în domeniul politic — partide politice cu toate ramificațiile; în cel științific — diferite organizații științifice, care, atunci cînd e nevoie, se transformă în slugi credincioase și servile ale rechinului capitalist etc.; în cele din urmă, statul devine tot mai

* Observația lui V. I. Lenin se referă și la termenul analog folosit de Buharin la sfîrșitul secțiunii respective. Aceste cuvinte sînt scrise de Lenin într-un chenar și unite printr-o săgeată. — *Nota red.*

www.dacoromanica.ro

uriaș. Dar cu aceasta procesul de organizare nu se termină. *Toate aceste organizații au tendința de a se suda între ele și de a se transforma într-o singură organizație a clasei dominante.* Aceasta este etapa modernă de dezvoltare care s-a conturat deosebit de clar *în timpul războiului.* De cea mai mare importanță este contopirea organizației de stat burgheze cu organizațiile economice. Treptat este introdusă reglementarea *de către stat* a producției. Acest lucru se înfăptuiește sub două forme principale: în primul rînd, prin introducerea *unor monopoluri de stat în domeniul producției,* ceea ce se face mai ales din considerente financiare (amortizarea împrumuturilor de război etc.), dar și din considerente militare de stat (nevoia de materiale de război); în al doilea rînd, printr-un sistem special de așa-numite „întreprinderi mixte“, aflate în proprietatea comună a statului și a organizațiilor economice ale capitaliștilor. Același lucru se întîmplă și în *sfera transporturilor.* Introducerea unor *monopoluri comerciale* de stat, contopirea instituțiilor de credit (a băncilor) de stat cu cele „particulare“, prețurile fixe, amestecul statului în repartizarea produselor — toate acestea înseamnă înghițirea vieții economice de către organizația de stat. „Economia națională“ devine tot mai mult o „economie de stat“, un „trust capitalist de stat“. Nr. 5. Dar nu numai organizația de stat și cea pur economică a burgheziei se unesc între ele, aceeași tendință se manifestă și la toate celelalte organizații burgheze și de clasă. Știința, partidele, biserica, uniunile capitaliștilor pătrund în aparatul de stat. *În felul acesta se formează o singură organizație atotcuprinzătoare — statul tîlhăresc imperialist contemporan — organizație atotputernică a burgheziei dominante,* avînd nenumărate funcții și o putere gigantică, atît spirituală (diferite metode de îndobitocire: religia, presa, școala etc.), cît și materială (poliția, armata). Această forță pătrunde în toți porii societății financiare și capitaliste și pune o pecete deosebită, specifică pe epoca noastră. Și aici vedem dialectica istoriei: *statul, care inițial fusese singura organizație a clasei dominante, se transformă într-o organizație ce există alături de* ?

Nr. 5: + Etatizarea forței de muncă — așa cum își găsește expresia în legea engleză cu privire la înzestrarea armatei, în „serviciul militar auxiliar“ din Germania etc. — este o consecință inevitabilă a acestui proces de dezvoltare.

www.dacoromanica.ro

altele, pentru ca apoi să se transforme din nou într-o organizaţie unică, care le înghite pe toate celelalte. Aşa arată monstrul modern, Leviatanul modern al statului*.

III

Dezvoltarea economiei mondiale duce la o luptă extrem de înverşunată între „economiile naţionale" organizate ca stat. Pe de altă parte, războaiele imperialiste influenţează, la rîndul lor, structura statelor. Iar dacă tipul mai sus menţionat reprezintă, ca să zicem aşa, tabloul ideal nr. 6 al statului imperialist, o treaptă pe care numai statele cele mai dezvoltate au atins-o, fiecare zi, şi în special fiecare zi de război, duce la o extindere a acestui fenomen. Acest fapt pune în faţa proletariatului sarcina de a se adapta noii situaţii. Este clar că statul tîlhăresc imperialist (îi dăm denumirea de stat *tîlhăresc* pentru că în afară misiunea sa civilizatorie constă în jefuirea sistematică a naţiunilor slabe, a ţărilor coloniale etc.) este forma superioară a organizaţiei de clasă burgheze. Mijloacele de constrîngere de care dispune această organizaţie sînt uriaşe. E suficient să amintim de militarismul contemporan. Aşadar, muncitorii se opun forţelor unite ale întregii burghezii. Ei pot înfrînge această forţă numai cu ajutorul uneia şi mai mari, iar o asemenea forţă este *forţa maselor*. Acţiunile de masă sînt un mijloc indispensabil pentru asigurarea succesului luptei. Acum mai mult decît oricînd este necesar ca social-democraţia, care este sau, cel puţin, ar trebui să fie educatorul maselor, să-şi sublinieze ostilitatea ei principială faţă de stat. Acela care, asemenea social-patrioţilor de azi, împinge muncitorii la exterminare reciprocă sub pretextul apărării patriei este un trădător al socia-

Nr. 6 „real" (în nr. 25) (o vădită greşeală de tipar!! sau una din fuga condeiului).

Nr. 7 — În locul acestei încheieri, în nr. 25 din „Arbeiterpolitik" este o cu totul altă încheiere, şi anume acolo se

* Sub paravanul unor fraze dulcege despre „socialismul de război", „social-democraţii" galbeni nu fac decît să proslăvească statul tîlhăresc imperialist.

www.dacoromanica.ro

lismului, deoarece, în realitate, războiul este o ofensivă a *statului* — dușmanul de moarte al proletariatului socialist.

Actualul război a arătat cît de adînc au pătruns rădăcinile statului în sufletul muncitorilor. Dar același război ne-a arătat că această psihologie trece din ce în ce mai mult pe planul al doilea. Este un proces care are o oarecare analogie cu procesul care a avut loc în perioada precedentă. Tot așa cum în trecut muncitorii, care se aflau în relații patriarhale cu patronul lor, priveau interesele exploatatorului ca pe propriile lor interese, așa luptă și acum proletariatul pentru interesele exploatatorilor și jefuitorilor săi. Dar tot așa cum ciocanul *de fabrică* a zdrobit aceste raporturi idilice, *imperialismul* va zdrobi slugărnicia muncitorilor și, sub apăsarea războiului, sub jugul unei oprimări feroce, proletariatul va declara războiul împotriva dominației capitalului ca fiind singurul „război drept“.

spune că „noi, radicalii de stînga“, sîntem, vedeți dv., de acord cu social-imperialiștii, că aici capitalul lucrează pentru socialism dar ne deosebim de ei prin faptul că socotim necesară *„victoria proletariatului asupra statului imperialist“*. (Sic!)

××

Nota Bene

× × = lipsește în nr. 25 din „Arbeiterpolitik“

× ×

Scris în noiembrie, nu înainte de 18 (1 decembrie), și în decembrie, nu înainte de 5 (18), 1916, în limbile germană și rusă

Publicat pentru prima oară în 1933 sub formă de broșură: V.I. Lenin. „Însemnări pe marginea articolului lui N. I. Buharin despre statul“

Se publică după textul apărut în ziarul „Jugend-Internationale“ cu însemnările lui V. I. Lenin

Tradus din limba germană

www.dacoromanica.ro

3
PLANUL ARTICOLULUI „CU PRIVIRE LA ROLUL STATULUI"[254]

Cu privire la rolul statului

Comunist sau social-democrat?

Socialism și comunism. (Comunitatea deplină a bunurilor de consum sau, cel puțin, a celor *necesare* dintre ele.)

Democrația este, de asemenea, stat. Absterben... „Dispariția treptată" a statului.

De ce nu Abschaffung*, și nu Sprengung**?

„Allmähliches Einschlafen"*** a funcțiilor una după alta.

Fără democrație = fără guvernarea oamenilor.

„Rădăcinile statului în sufletul muncitorilor"?

Oportunismul și social-democrația revoluționară.

Dictatura proletariatului.

Folosirea statului împotriva burgheziei.
Reprimarea încercărilor ei de restaurare.
Războaiele revoluționare.
Introducerea și apărarea democrației.

Rolul democrației:

Educarea maselor
Conducerea maselor spre noua orînduire
Forma revoluției soc.: u n i u n i l e anului 1905.

Imperialismul: statul și organizațiile economice ale capitaliștilor. „Trusturile capitaliste de stat"...

---

* — desființare. — *Nota trad.*
** — aruncare în aer. — *Nota trad.*
*** — „Adormire treptată". — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

Reformele democratice ale imperialiștilor și revoluția soc. Marx în 1844 („Nachlass", II. Band, S. 50*, sfîrșitul penultimului alineat)[255].

Nimic în afară de contrapunerea socialismului politicii. Împotriva radicalismului pur politic al lui Ruge. Înainte de 1847!

Engels („Dell'Autorità" despre revoluție... (+)
despre organizare...[256] (+)

Marx (ebenda**) („Neue Zeit", 32, I, 1913—1914)) despre acțiunea politică și despre lupta pentru **concesii** — despre folosirea revoluționară a puterii de stat...[257]

Două curente în *politică* (politica înseamnă participarea la treburile *statului*, îndrumarea statului, determinarea formelor, sarcinilor, conținutului activității statului), curentul oportunist și cel revoluționar, sau două curente în atitudinea față de „stat"?

Democrația reformiștilor și democrația revoluției.

Două conținuturi diferite: minoritatea și masa. Liniștirea maselor? sprijinirea *luptei* maselor? Subordonarea maselor față de autoritatea conducătorilor? răzvrătire împotriva conducătorilor? La Engels, „masa de jos" *versus* „masa" care se află *în spatele* conducătorilor oportuniști. Se reduce la revoluție versus oportunism.]

Scris nu mai devreme de 18 noiembrie (1 decembrie) 1916

Se tipărește după manuscris

Publicat pentru prima oară în 1933, în „Culegeri din Lenin", vol. XXI

---

* — „Moștenirea", vol. II, p. 50. — *Nota trad.*
** — ibid. — *Nota trad.*

www.dacoromanica.ro

ADNOTĂRI

INDICI

www.dacoromanica.ro

ADNOTĂRI

Lucrarea *„Statul și revoluția. Învățătura marxismului despre stat și sarcinile proletariatului în revoluție"* a fost scrisă de V.I. Lenin în august—septembrie 1917, în timp ce se afla în ilegalitate (la Razliv și Helsingfors). Această operă este rezultatul unei uriașe munci de cercetare științifică, pe care Lenin a depus-o într-un interval relativ scurt, în principal în perioada ianuarie—februarie 1917.

După cum relatează N.K. Krupskaia, în ultimii ani de emigrație, pe Lenin l-a preocupat în mod deosebit problema caracterului puterii de stat proletare. În a doua jumătate a anului 1916, Lenin a enunțat ideea necesității unei elaborări teoretice a problemei statului. „Acum — scria Lenin lui A.G. Șleapnikov — este la ordinea zilei nu numai *continuarea* liniei (împotriva țarismului etc.) consfințite la noi..., ci și curățirea acestei linii de absurdițățile și de confuziile legate de negarea democrației (aici intră și dezarmarea, și negarea autodeterminării, și negarea — greșită din punct de vedere teoretic — a apărării patriei «în general», și oscilările în problema rolului și însemnătății statului în general etc.)" (Opere, vol. 35, București, E.S.P.L.P. 1958, p. 209—210).

În a doua jumătate a anului 1916, N.I. Buharin a susținut într-o serie de articole concepții antimarxiste, semianarhiste despre stat și despre dictatura proletariatului. În decembrie 1916, Lenin a criticat vehement în nota „Internaționala Tineretului" poziția adoptată de Buharin și a promis să scrie un articol detaliat cu privire la concepția marxistă asupra statului (vezi Opere complete, vol. 30, București, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 225—229).

În toamna anului 1916 și la începutul anului 1917, Lenin s-a consacrat cu totul, după cum menționează N.K. Krupskaia, muncii teoretice. El locuia pe vremea aceea în Zürich. Lenin a lucrat intens în bibliotecile din acest oraș, a studiat lucrările lui K. Marx și F. Engels referitoare la problema statului. La 4 (17) februarie 1917, Lenin o anunța pe Aleksandra Kollontai că este pe punctul de a termina pregătirea materialului în problema concepției marxiste asupra statului. Însemnările au fost scrise mărunt și în rînduri dese, într-un caiet cu coperți albastre, purtînd titlul „Marxismul despre stat".

www.dacoromanica.ro

Caietul cuprindea citate din Operele lui K. Marx şi F. Engels, precum şi extrase din cărţi şi articole ale lui K. Kautsky, A. Panneckoek şi E. Bernstein, însoţite de observaţiile critice, concluziile şi generalizările lui Lenin (vezi volumul de faţă, p. 123—301).

La 3 (16) aprilie 1917, V.I. Lenin s-a înapoiat din Elveţia în Rusia. Ocupat cu activitatea revoluţionară practică, Vladimir Ilici nu a putut continua lucrarea proiectată, dar intenţia de a o elabora nu l-a părăsit. În iunie 1917, Lenin a întocmit lista cărţilor care-i erau necesare pentru lucrarea sa consacrată concepţiei marxiste asupra statului; de asemenea, s-a interesat de condiţiile în care se putea studia în Biblioteca publică din Petrograd. După zilele lui iulie 1917, ascunzîndu-se de prigoana declanşată de guvernul provizoriu, Lenin a căpătat posibilitatea de a începe să lucreze la „Statul şi revoluţia". El a cerut să i se trimită la Razliv „caietul albastru", iar la sfîrşitul lunii iulie — începutul lunii august, într-o listă de însărcinări date tovarăşilor înainte de plecarea sa la Helsingfors, a rugat să i se trimită lucrarea lui F. Engels „Anti-Dühring"; ceva mai tîrziu, Lenin a rugat să fie ajutat să găsească, pentru o lucrare urgentă, cartea lui K. Marx „Mizeria filozofiei", precum şi „Manifestul Partidului Comunist" în limbile germană şi rusă.

Odată sosit la Helsingfors, Lenin s-a apucat temeinic de elaborarea lucrării „Statul şi revoluţia", lucru despre care a informat-o în august pe M.I. Ulianova: „M-am apucat de lucrarea despre stat, care mă preocupă de multă vreme" (Opere, vol. 37, Bucureşti, Editura politică, 1958, p. 495).

Lucrînd la „Statul şi revoluţia", V.I. Lenin nu a folosit nici pe departe întregul material cuprins în manuscrisul „Marxismul despre stat". În plus faţă de materialele pregătitoare, Lenin a inclus în § 4 al capitolului I din „Statul şi revoluţia" un citat din lucrarea lui Engels „Anti-Dühring" referitor la rolul violenţei (vezi volumul de faţă, p. 20—21) şi în § 2 al capitolului al VI-lea un citat din broşura lui Kautsky „Revoluţia socială" (vezi volumul de faţă, p. 107), precum şi altele care lipsesc din caietul „Marxismul despre stat".

Interesantă este următoarea însemnare de la pagina 10 a manuscrisului lucrării „Statul şi revoluţia", făcută, pe cît se pare, înainte de primirea lucrării lui Engels: „De găsit în «Anti-Dühring» şi de tradus din germană pasajul (cred că de la sfîrşitul unuia din capitolele «Teoriei violenţei») în care el spune că Dühring nu admite decît suspinînd şi văicărindu-se ideea unei revoluţii violente, deşi orice revoluţie violentă joacă un rol imens, reeducînd masele, reinstruindu-le, ridicîndu-le foarte mult conştiinţa şi respectul faţă de sine etc.". După ce a primit exemplarul din „Anti-Dühring", Lenin a înlocuit această însemnare prin citatul de care avusese nevoie.

Potrivit planului, „Statul şi revoluţia" urma să aibă şapte capitole, dar ultimul — al VII-lea —, intitulat „Experienţa revoluţiilor ruse din 1905 şi 1917", n-a fost scris. Nu s-au păstrat decît planurile amănunţite ale acestui capitol şi planul „Încheierii" (vezi volumul de faţă, p. 307—308, 317—318). Într-o notă adresată editorului lucrării, Lenin scria că, dacă „capitolul al VII-lea va fi terminat prea tîrziu sau va fi

www.dacoromanica.ro

prea amplu, primele şase capitole vor trebui editate separat ca *primă parte*". Planurile, conspectele şi însemnările pentru lucrarea „Statul şi revoluţia" sînt cuprinse în volumul de faţă, p. 302—322.

La 13 (26) septembrie 1917, Lenin a încheiat prin intermediul Nadejdei K. Krupskaia un contract cu V.D. Bonci-Bruevici, reprezentantul editurii „Jizn i znanie", care prevedea editarea a şapte cărţi, inclusiv „Statul şi revoluţia".

Pe prima pagină a manuscrisului este indicat ca autor „F.F. Ivanovski". Lenin a preconizat ca lucrarea să apară sub acest pseudonim pentru a nu fi confiscată de guvernul provizoriu. Întrucît cartea „Statul şi revoluţia" a fost editată în 1918, acest pseudonim nu a mai fost necesar şi cartea a apărut sub cunoscutul pseudonim publicistic al lui Vladimir Ilici: „V. Ilin (N. Lenin)", într-un tiraj de 30 700 de exemplare. Faptul că „Pravda" din 17 (30) decembrie 1917 a publicat prefaţa şi §§ 1 şi 2 ale capitolului I a contribuit la popularizarea largă a acestei lucrări a lui Lenin. Cartea a fost, de asemenea, tipărită şi de către unele edituri locale.

A doua ediţie a cărţii „Statul şi revoluţia" a apărut în 1919. În capitolul al II-lea, autorul a introdus un nou paragraf: „Cum punea Marx problema în 1852".

Cartea lui Lenin „Statul şi revoluţia" a căpătat o largă răspîndire atît în U.R.S.S. cît şi în afara graniţelor ei. În U.R.S.S., între anii 1918 şi 1961, ea a fost editată de 190 de ori, într-un tiraj de 6 592 000 de exemplare, în 46 de limbi ale popoarelor U.R.S.S. În străinătate, potrivit unor date incomplete, cartea lui Lenin a apărut în 35 de limbi. — *1.*

[2] *Fabienii*—membrii Societăţii fabiene, organizaţie reformistă engleză, întemeiată în 1884 şi denumită astfel după numele conducătorului de oşti roman din secolul al III-lea î.e.n. Fabius Maximus, supranumit „Cunctator", cunoscut prin tactica lui de expectativă, prin eschivarea de la lupte decisive în războiul cu Hanibal. Societatea fabiană era formată în special din reprezentanţi ai intelectualităţii burgheze — oameni de ştiinţă, scriitori, oameni politici (ca, de pildă, S. şi B. Webb, B. Shaw, R. MacDonald etc.). Ei negau necesitatea luptei de clasă a proletariatului şi a revoluţiei socialiste şi afirmau că trecerea de la capitalism la socialism este posibilă numai pe calea unor reforme mărunte, a unor transformări treptate ale societăţii. V.I. Lenin a caracterizat fabianismul drept „un curent al *oportunismului extrem*" (Opere complete, vol. 16, Bucureşti, Editura politică, 1963, ed. a doua, p. 344). În 1900 Societatea fabiană a intrat în partidul laburist. „Socialismul fabian" este unul dintre izvoarele ideologice ale laburiştilor.

În anii primului război mondial (1914—1918), fabienii s-au situat pe poziţii social-şoviniste. V.I. Lenin a caracterizat pe fabieni în articolul: „Pacifismul englez şi aversiunea englezilor faţă de teorie" (Opere complete, vol. 26, Bucureşti, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 266—272). — *3.*

www.dacoromanica.ro

[3] Vezi F. Engels. „Originea familiei, a proprietății private și a statului", București, Editura politică, 1961, ed. a V-a. — *6*.

[4] Hegel și-a expus teoria asupra statului în partea finală a cărții sale „Grundlinien der Philosophie des Rechts", publicată în 1821. Această carte (§§ 261—313, în care este tratată problema statului) a fost amplu analizată de Marx în lucrarea sa „Contribuții la critica filozofiei hegeliene a dreptului" (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 1, București, Editura politică, 1960, ed. a II-a, p. 225—367 și 413—427). Referitor la concluziile trase de Marx în urma analizării în mod critic a concepțiilor lui Hegel, Engels scria în articolul său „Karl Marx": „Pornind de la filozofia dreptului a lui Hegel, Marx a ajuns la convingerea că nu statul, înfățișat de Hegel ca «încununare a întregului edificiu», ci «societatea civilă», atît de vitreg tratată de el, este sfera în care trebuie căutată cheia pentru înțelegerea procesului dezvoltării istorice a omenirii" (K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 16, București, Editura politică, 1963, p. 388—389). — *6*.

[5] Vezi F. Engels. „Originea familiei, a proprietății private și a statului", București, Editura politică, 1961, ed. a V-a, p. 171—172. — *7*.

[6] *Socialiștii-revoluționari (eserii)* — partid mic-burghez din Rusia; a luat ființă pe la sfîrșitul anului 1901 — începutul anului 1902 din contopirea mai multor cercuri și grupuri narodnice („Uniunea socialiștilor-revoluționari", partidul socialiștilor-revoluționari etc.). Concepțiile lor reprezentau un amestec eclectic de idei narodniciste și revizioniste. Eserii, după cum spunea Lenin, încercau să cîrpească „găurile narodnicismului" „cu peticele «criticii» oportuniste — astăzi la modă — a marxismului" (Opere complete, vol. 11, București, Editura politică, 1962, ed. a doua, p. 283). În anii primului război mondial, majoritatea eserilor s-au situat pe poziții social-șoviniste.

După victoria revoluției burghezo-democratice din februarie 1917, eserii împreună cu menșevicii au constituit principalul sprijin al guvernului provizoriu burghez, iar liderii partidului lor (Kerenski, Avksentiev, Cernov) au făcut parte din acest guvern. Partidul eserilor a refuzat să sprijine revendicarea țărănimii de a se trece la lichidarea proprietății funciare moșierești, s-a pronunțat pentru menținerea proprietății moșierești asupra pămîntului; miniștrii eseri din guvernul provizoriu trimiteau detașamente de represiune împotriva țăranilor care ocupau pămînturile moșierești. În ajunul insurecției armate din Octombrie, partidul lor a trecut fățiș de partea burgheziei contrarevoluționare, apărînd orînduirea capitalistă, izolîndu-se astfel de masele poporului revoluționar.

La sfîrșitul lunii noiembrie 1917, aripa stîngă a eserilor a format partidul de sine stătător al eserilor de stînga. Căutînd să-și mențină influența în rîndul maselor țărănești, eserii de stînga au recunoscut de formă Puterea sovietică și au încheiat o înțelegere cu bolșevicii, dar curînd după aceea au pășit pe calea luptei împotriva Puterii sovietice.

www.dacoromanica.ro

În perioada intervenției militare străine și a războiului civil, eserii au desfășurat o activitate subversivă contrarevoluționară, au dat un sprijin activ intervenționiștilor și albgardiștilor, au participat la comploturi contrarevoluționare și au organizat acte teroriste împotriva activiștilor Statului sovietic și ai partidului comunist. După terminarea războiului civil, eserii și-au continuat activitatea dușmănoasă împotriva Statului sovietic atît în interiorul țării cît și în tabăra emigranților albgardiști. — *8*.

[7] *Organizarea gentilică a societății* — orînduirea comunei primitive, sau prima formațiune social-economică din istoria omenirii. Comunitatea gentilică reprezenta un colectiv de rude de sînge, unite prin legături economice și sociale. În cursul dezvoltării sale, orînduirea gentilică a trecut prin două perioade: matriarhatul și patriarhatul. La sfîrșitul perioadei patriarhatului are loc transformarea societății primitive în societate împărțită în clase și apare statul. Baza relațiilor de producție ale orînduirii comunei primitive o constituiau proprietatea obștească asupra mijloacelor de producție și repartiția egalitară a produselor, ceea ce în esență corespundea nivelului scăzut al dezvoltării forțelor de producție și caracterului lor din acea perioadă.

Cu privire la orînduirea comunei primitive, vezi K. Marx. „Conspectul cărții lui Lewis H. Morgan «Societatea primitivă»" (Arhiva Marx și Engels, vol. IX, 1941) și lucrarea lui F. Engels „Originea familiei, a proprietății private și a statului", București, Editura politică, 1961, ed. a V-a. — *8*.

[8] Vezi F. Engels. „Originea familiei, a proprietății private și a statului", București, Editura politică, 1961, ed. a V-a, p. 172—173. — *9*.

[9] Vezi F. Engels. „Originea familiei, a proprietății private și a statului", București, Editura politică, 1961, ed. a V-a, p. 173.— *11*.

[10] Vezi F. Engels. „Originea familiei, a proprietății private și a statului", București, Editura politică, 1961, ed. a V-a, p. 8—21. — *11*.

[11] Vezi F. Engels. „Originea familiei, a proprietății private și a statului", București, Editura politică, 1961, ed. a V-a, p. 173. — *12*.

[12] Vezi F. Engels. „Originea familiei, a proprietății private și a statului", București, Editura politică, 1961, ed. a V-a, p. 173—174. — *13*.

[13] Vezi F. Engels. „Originea familiei, a proprietății private și a statului", București, Editura politică, 1961, ed. a V-a, p. 174—175. — *13*.

[14] Vezi F. Engels. „Originea familiei, a proprietății private și a statului", București, Editura politică, 1961, ed. a V-a, p. 175. — *14*.

[15] Vezi F. Engels. „Originea familiei, a proprietății private și a statului", București, Editura politică, 1961, ed. a V-a, p. 175—176. — *15*.

[16] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 20, București, Editura politică, 1964, p. 277—278. — *17*.

www.dacoromanica.ro

[17] Este vorba de lucrările: K. Marx. „Critica Programului de la Gotha" (Secțiunea a IV-a), F. Engels. „Anti-Dühring", precum și de scrisoarea lui F. Engels din 18—28 martie 1875 adresată lui A. Bebel (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 19, București, Editura politică, 1964, p. 28—34; vol. 20, p. 277; vol. 19, p. 3—10). — *20.*

[18] Vezi K. Marx. „Capitalul", vol. I, București, Editura politică, 1960, ed. a IV-a, p. 746. — *20.*

[19] *Războiul de treizeci de ani*, 1618—1648 — primul război general european, rezultat al ascuțirii contradicțiilor dintre diferitele grupuri de state europene, care a luat forma luptei dintre protestanți și catolici. Războiul a început cu răscoala din Cehia împotriva jugului monarhiei Habsburgilor și a ofensivei reacțiunii catolice. Statele europene care au intrat ulterior în război au format două tabere. Papa, Habsburgii din Spania și Austria și principii catolici din Germania, uniți sub steagul catolicismului, au pornit împotriva țărilor protestante: Cehia, Danemarca, Suedia, Republica Olandeză și o serie de state germane care adoptaseră Reforma. Țările protestante erau sprijinite de regii francezi, adversarii Habsburgilor. Germania a devenit principala arenă a acestei lupte, obiectul jafului și al pretențiilor hrăpărețe ale participanților la război. Războiul s-a terminat în 1648 prin pacea din Westfalia, care a statornicit fărîmițarea politică a Germaniei. — *21.*

[20] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 20, București, Editura politică, 1964, p. 179. — *21.*

[21] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 4, București, Editura politică, 1963, ed. a II-a, p. 178—179. — *22.*

[22] Vezi K. Marx și F. Engels. „Manifestul Partidului Comunist", București, Editura politică, 1962, ed. a VIII-a, p. 70. — *22.*

[23] *Programul de la Gotha* — programul Partidului muncitoresc socialist din Germania, adoptat în 1875 la Congresul de la Gotha, cu prilejul fuzionării celor două partide socialiste germane, care pînă atunci fiinţaseră în mod separat: eisenachienii (care erau conduși de A. Bebel și W. Liebknecht și se aflau sub influența ideologică a lui Marx și Engels) și lassalleenii. Programul suferea de eclectism și era oportunist, pentru că în problemele cele mai importante eisenachienii au cedat lassalleenilor și au acceptat formulările acestora. K. Marx, în „Critica Programului de la Gotha", și F. Engels, în scrisoarea din 18—28 martie 1875 adresată lui A. Bebel, au supus unei critici nimicitoare proiectul de Program de la Gotha, considerîndu-l un însemnat pas înapoi în comparație cu Programul din 1869 de la Eisenach (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 19, București, Editura politică, 1964, p. 12—34, 3—10). — *22.*

[24] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 4, București, Editura politică, 1963, ed. a II-a, p. 178—179. — *23.*

www.dacoromanica.ro

[25] Vezi K. Marx şi F. Engels. „Manifestul Partidului Comunist", Bucureşti, Editura politică, 1962, ed. a VIII-a, p. 44, 54. — *23*.

[26] În lucrarea „Marxismul despre stat" există următoarea însemnare făcută de Lenin: „De căutat şi de verificat dacă Marx şi Engels au vorbit de «dictatura proletariatului» *înainte de 1871*? Se pare că nu" (volumul de faţă, p. 157). În perioada în care a lucrat la „Statul şi revoluţia", V.I. Lenin nu a izbutit, pare-se, să elucideze această chestiune. El a luat cunoştinţă de scrisoarea adresată de Marx lui Weydemeyer, probabil, mai tîrziu, după ce cartea fusese tipărită. Pe ultima pagină a unui exemplar din prima ediţie a lucrării „Statul şi revoluţia" aparţinînd lui V.I. Lenin se află următoarea însemnare în limba germană: „«Neue Zeit» (XXV, vol. 2, p. 164), 1906—1907, nr. 31 (2.V.1907): F. Mehring: «Noi materiale în vederea unei biografii a lui K. Marx şi F. Engels», din scrisoarea lui Marx adresată la 5.III.1852 lui Weydemeyer", după care urmează un extras din această scrisoare în care este vorba de dictatura proletariatului.

Lenin a introdus completarea respectivă în ediţia a 2-a a lucrării sale „Statul şi revoluţia", apărută în 1919 (volumul de faţă, p. 33—35).—*24*.

[27] La sfîrşitul secolului al XIX-lea — începutul secolului al XX-lea, cercurile guvernante ale burgheziei dintr-o serie de ţări, încercînd să scindeze mişcarea muncitorească şi, cu ajutorul unor concesii neînsemnate, să abată proletariatul de la lupta revoluţionară, au recurs la o manevră complicată: au atras pe unii lideri reformişti ai partidelor socialiste la participarea în guvernele burgheze reacţionare. În 1892, în Anglia a fost ales în parlament John Burns, unul dintre elementele „care au trădat de-a dreptul clasa muncitoare, vînzîndu-se burgheziei pentru un locşor în guvern" (V.I. Lenin. Opere complete, vol. 17, Bucureşti, Editura politică, 1963, ed. a doua, p. 246). În 1899, în Franţa, a intrat în guvernul burghez R. Waldeck-Rousseau socialistul Alexandre Etienne Millerand, care a sprijinit burghezia în promovarea politicii ei. Intrarea lui Millerand într-un guvern burghez reacţionar a adus mari prejudicii mişcării muncitoreşti din Franţa. V.I. Lenin a calificat millerandismul drept renegare, revizionism, „bernsteinism practic". „Socialiştii" de teapa lui Millerand, sublinia Lenin, abăteau proletariatul de la lupta revoluţionară, ademenindu-l „cu promisiunea unor reforme sociale mărunte" (vezi Opere complete, vol. 10, Bucureşti, Editura politică, 1962, ed. a doua, p. 25). În Italia, la începutul secolului al XX-lea, adepţii cei mai făţişi ai colaborării cu guvernul au fost Leonida Bissolati, Ivanhoe Bonomi şi alţii, care în 1912 au fost excluşi din partidul socialist.

În timpul primului război mondial, liderii oportunişti de dreapta ai partidelor social-democrate dintr-o serie de ţări au trecut făţiş pe poziţii social-şoviniste, au intrat în guvernele burgheze din ţările lor şi au promovat politica dusă de acestea. „Nu e nimic ciudat — arăta Lenin —în faptul că anarho-sindicalismul, deşi frate bun cu oportunismul, se bucura tot mai frecvent de simpatia proletariatului

www.dacoromanica.ro

din țările parlamentare «înaintate», scîrbit de «socialiști» de teapa lui Scheidemann, David, Legien, Sembat, Renaudel, Henderson, Vandervelde, Stauning, Branting, Bissolati & Co." (volumul de față, p. 45). Într-o serie de lucrări, și în special în articolul „Zece miniștri «socialiști»!" (Opere complete, vol. 30, București, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 194—196), Lenin demască activitatea oportunistă a liderilor social-democraților de dreapta. — *25*.

[28] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, București, Editura politică, 1960, p. 206—207. — *28*.

[29] Ca urmare a celei de-a doua revoluții burghezo-democratice din Rusia, la 27 februarie (12 martie) 1917, a fost răsturnat absolutismul și s-a constituit un guvern provizoriu burghez. V.I. Lenin a caracterizat guvernul provizoriu în „Schița tezelor din 4 (17) martie 1917", în „Scrisori din depărtare" (vezi Opere complete, vol. 31, București, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 1—6, 9—58) și în alte lucrări. —*30*.

[30] *Cadeții* — membrii partidului constituțional-democrat, principalul partid al burgheziei monarhiste-liberale din Rusia. Partidul cadeților a fost creat în octombrie 1905; din rîndurile lui făceau parte reprezentanți ai burgheziei, moșieri care activau în zemstve și intelectuali burghezi. Militanții mai de seamă din rîndurile cadeților au fost: P.N. Miliukov, S.A. Muromțev, V.A. Maklakov, A.I. Șingarev, P.B. Struve, F.I. Rodicev etc. Ulterior, cadeții s-au transformat într-un partid al burgheziei imperialiste. În anii primului război mondial, ei au sprijinit în mod activ politica externă de cotropiri dusă de guvernul țarist. În perioada revoluției burghezo-democratice din februarie 1917 ei au căutat să salveze monarhia. Deținînd posturile-cheie în guvernul provizoriu burghez, cadeții au promovat o politică antipopulară, contrarevoluționară, pe placul imperialiștilor anglo-franco-americani. După victoria Revoluției Socialiste din Octombrie, ei s-au manifestat ca dușmani neîmpăcați ai Puterii sovietice, au participat la toate acțiunile contrarevoluționare armate și la toate campaniile intervenționiștilor. Ca emigranți, după înfrîngerea intervenționiștilor și a albgardiștilor, ei nu și-au încetat activitatea lor contrarevoluționară, antisovietică. — *30*.

[31] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere alese în două volume, vol. I, București, E.S.P.L.P. 1955, ed. a II-a, p. 241. — *32*.

[32] „*Die Neue Zeit*" — revistă teoretică a Partidului social-democrat din Germania; a apărut la Stuttgart din 1883 pînă în 1923. Pînă în octombrie 1917 a apărut sub îngrijirea lui K. Kautsky, iar după aceea sub îngrijirea lui H. Cunow. În „Die Neue Zeit" au fost publicate pentru prima oară unele lucrări ale lui K. Marx și F. Engels. Engels ajuta în permanență cu sfaturile sale redacția revistei și o critica adeseori pentru abaterile ei de la marxism. În ultimii ani ai secolului trecut, după moartea lui F. Engels, revista a început să publice sistematic articole scrise de revizioniști, printre care și seria de articole ale lui E. Bernstein „Problemele socialismului", care a

www.dacoromanica.ro

marcat începutul ofensivei revizioniştilor împotriva marxismului. În timpul primului război mondial, revista s-a situat pe poziţii centriste, sprijinind de fapt pe social-şovinişti. — *33*.

[33] Vezi „Amintiri despre Karl Marx", Bucureşti, E.S.P.L.P. 1956, p. 273. — *33*.

[34] Lenin a formulat pentru prima oară teza despre diversitatea formelor dictaturii proletariatului încă în 1916, în articolul „Despre o caricatură de marxism şi despre «economismul imperialist»", care era îndreptat împotriva concepţiilor oportuniste ale lui Peatakov. Articolul a fost publicat abia în 1924, după Revoluţia Socialistă din Octombrie. Analizînd mersul dezvoltării istorice în condiţiile imperialismului, V.I. Lenin scria: „Toate naţiunile vor ajunge la socialism, faptul este inevitabil, dar nu vor ajunge toate chiar în acelaşi fel; fiecare va aduce un specific, exprimat într-o anumită formă a democraţiei, într-o anumită varietate a dictaturii proletariatului, într-un anumit ritm al transformărilor socialiste ale diferitelor laturi ale vieţii sociale. Nimic nu e mai jalnic din punct de vedere teoretic şi mai ridicol din punct de vedere practic decît ca «în numele materialismului istoric» să-ţi zugrăveşti în *această* direcţie viitorul într-o culoare cenuşie uniformă: ar fi o mîzgălitură ieftină, şi nimic mai mult" (vezi Opere complete, vol. 30, Bucureşti, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 125).

Ulterior, Lenin sublinia că diversitatea formelor dictaturii proletariatului decurge din diversitatea formelor de trecere a puterii în mîinile clasei muncitoare şi din specificul condiţiilor social-economice şi politice din diferitele ţări. Astfel, în articolul „Economicul şi politicul în epoca dictaturii proletariatului", scris în 1919, Lenin caracterizează puterea sovietică ca o formă de stat a dictaturii proletariatului care reflectă particularităţile dezvoltării istorice a Rusiei şi relevă trăsăturile generale şi specifice ale statului proletar sovietic (vezi Opere, vol. 30, Bucureşti, E.S.P.L.P. 1956, p. 91—101).

După Revoluţia Socialistă din Octombrie şi, în special, după cel de-al doilea război mondial, mişcarea internaţională de eliberare a dat naştere unei noi forme a dictaturii proletariatului, deosebite de Puterea sovietică — democraţia populară, care a fost instaurată într-o serie de ţări din Europa centrală şi de sud-est, precum şi în unele ţări din Asia. Apariţia democraţiei populare s-a datorat condiţiilor istorice schimbate, care au lărgit baza socială a revoluţiei, au oglindit schimbările survenite în raportul de forţe dintre clase în lumea capitalistă contemporană şi au apropiat sarcinile general-democratice de sarcinile socialiste ale revoluţiei. „Revoluţiile viitoare din ţările din Orient, cu o populaţie incomparabil mai numeroasă şi care se deosebesc *incomparabil* mai mult prin diversitatea condiţiilor sociale — scria Lenin în 1923 în articolul „Despre revoluţia noastră" —, le vor oferi (filistinilor. — *Nota trad.*), fără îndoială, şi mai multe trăsături specifice decît revoluţia rusă" (Opere, vol. 33, Bucureşti, E.S.P.L.P. 1957, p. 474).

Istoria a confirmat întru totul geniala previziune a lui V.I. Lenin. – *35*.

www.dacoromanica.ro

[35] Este vorba de „A doua Adresă a Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian. Către membrii Asociației Internaționale a Muncitorilor din Europa și din Statele Unite", scrisă de Marx la Londra între 6 și 9 septembrie 1870 (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 284—292). — *35*.

[36] Este vorba de afirmațiile făcute de G.V. Plehanov în articolele „Situația noastră" și „Încă o dată despre situația noastră (Scrisoare către tovarășul X)", care au fost publicate în noiembrie și decembrie 1905 în „Dnevnik Soțial-Demokrata" nr. 3 și 4. — *36*.

[37] Vezi scrisoarea lui K. Marx către L. Kugelmann din 12 aprilie 1871 (K. Marx, F. Engels, V.I. Lenin. Despre internaționalismul proletar, București, Editura politică, 1959, p. 118—119). — *36*.

[38] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 98. — *36*.

[39] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 353. — *36*.

[40] Vezi K. Marx, F. Engels, V.I. Lenin. Despre internaționalismul proletar, București, Editura politică, 1959, p. 118. — *37*.

[41] Vezi K. Marx și F. Engels. „Manifestul Partidului Comunist", București, Editura politică, 1962, ed. a VIII-a, p. 54. — *40*.

[42] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 353, 353—354, 354, 355, 356, 357. — *42*.

[43] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 359. — *44*.

[44] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 356, 357. — *45*.

[45] „*Delo Naroda*" — cotidian, organ al partidului eserilor; a apărut la Petrograd din martie 1917 pînă în iulie 1918, schimbîndu-și în repetate rînduri denumirea. În 1917, din redacția ziarului făceau parte: V.M. Zenzinov, R.V. Ivanov-Razumnik, V.V. Lunkevici, N.I. Pakitnikov, N.S. Rusanov, V.M. Cernov. Ziarul se situa pe poziții defensiste și conciliatoare, sprijinea guvernul provizoriu burghez. Editarea ziarului a fost reluată în octombrie 1918 la Samara (au apărut patru numere) și în martie 1919 la Moscova (au apărut zece numere). Ziarul a fost interzis pentru activitate contrarevoluționară. — *46*.

[46] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 357. — *51*.

www.dacoromanica.ro

[47] *Girondinii* — grupare politică a burgheziei în perioada revoluției burgheze franceze de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea. Girondinii exprimau interesele burgheziei moderate, oscilau între revoluție și contrarevoluție și urmau calea tranzacțiilor cu monarhia. — *54.*

[48] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 358. — *54.*

[49] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 359. — *55.*

[50] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 211—291.— *56.*

[51] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 228—229. — *57.*

[52] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 286. — *58.*

[53] *Blanquiștii* — partizanii unui curent din mișcarea socialistă franceză, în fruntea căruia se afla Louis-Auguste Blanqui (1805—1881), eminent revoluționar, reprezentant de seamă al comunismului utopic francez. Blanquiștii așteptau „salvarea omenirii din robia salariată nu prin lupta de clasă a proletariatului, ci printr-un complot urzit de o infimă minoritate de intelectuali" (V.I. Lenin. Opere complete, vol. 13, București, Editura politică, 1962, ed. a doua, p. 75). Substituind activității unui partid revoluționar acțiunile unui grup secret de complotiști, ei nu țineau seama de situația concretă necesară victoriei insurecției și subapreciau importanța legăturii cu masele. — *58.*

[54] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 270. — *58.*

[55] *Proudhoniștii* — partizanii unui curent antiștiințific, ostil marxismului, al socialismului mic-burghez, numit astfel după numele ideologului său, anarhistul francez Proudhon. Criticînd de pe poziții mic-burgheze marea proprietate capitalistă, Proudhon visa la eternizarea micii proprietăți private și propunea, în acest scop, organizarea unei bănci „populare" și a unei bănci „de schimb", cu ajutorul cărora muncitorii vor putea, chipurile, să-și procure mijloace de producție proprii, să devină meseriași și să-și asigure astfel o desfacere „echitabilă" a produselor lor. Proudhon nu înțelegea rolul istoric al proletariatului, avea o atitudine negativă față de lupta de clasă, față de revoluția proletară și dictatura proletariatului; el nega, de pe poziții anarhiste, necesitatea statului. Marx și Engels au dus o luptă consecventă împotriva încercărilor proudhoniștilor de a impune Internaționalei I concepțiile lor. Proudhonismul a fost supus unei critici nimicitoare în lucrarea lui Marx „Mizeria filozofiei". Lupta hotărîtă dusă de Marx, Engels și de adepții lor

www.dacoromanica.ro

în cadrul Internaţionalei I împotriva proudhonismului s-a soldat cu victoria deplină a marxismului asupra proudhonismului.

Lenin a calificat proudhonismul drept „o stupiditate de micburghez şi de filistin", incapabil să-şi însuşească punctul de vedere al clasei muncitoare. Ideile proudhonismului au fost folosite pe scară largă de „teoreticienii" burghezi în propagarea ideii colaborării dintre clase. — *59*.

[56] Este vorba de articolul lui K. Marx „Indiferentismul politic" şi de articolul lui F. Engels „Despre autoritate", care au fost publicate în decembrie 1873 în culegerea italiană „Almanacco Repubblicano per l'anno 1874", iar apoi, în traducere germană, în 1913, în revista „Die Neue Zeit" (vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 18, Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 303—308 şi 309—312). — *59*.

[57] K. Marx. „Indiferentismul politic" (vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 18, Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 304). — *60*.

[58] F. Engels. „Despre autoritate" (vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 18, Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 311). — *61*.

[59] F. Engels. „Despre autoritate" (vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 18, Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 311—312). — *62*.

[60] Vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 19, Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 3—10. — *63*.

[61] Vezi K. Marx. „Critica Programului de la Gotha" (K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 19, Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 12—34). — *64*.

[62] Este vorba de lucrarea lui K. Marx „Mizeria filozofiei" (vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 4, Bucureşti, Editura politică, 1963, ed. a II-a, p. 65—179). — *64*.

[63] Vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 19, Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 7. — *64*.

[64] *Programul de la Erfurt* — programul Partidului social-democrat din Germania, adoptat în octombrie 1891, la Congresul de la Erfurt. Programul de la Erfurt a reprezentat un pas înainte în comparaţie cu Programul de la Gotha (1875). La baza lui a fost pusă teoria marxistă a pieirii inevitabile a modului de producţie capitalist şi a înlocuirii lui cu modul de producţie socialist; programul sublinia necesitatea pentru clasa muncitoare de a duce lupta politică, arăta rolul partidului ca conducător al acestei lupte etc. Dar şi Programul de la Erfurt conţinea o serie de concesii serioase făcute oportunismului. F. Engels a făcut o critică amplă a proiectului de Program de la Erfurt în lucrarea sa „Observaţii critice pe marginea proiectului de program social-democrat din 1891" (vezi K. Marx, F. Engels. Werke, 22. Band, Dietz Verlag, Berlin, 1963, p. 225—237); aceasta era de fapt o critică la adresa oportunismului întregii Internaţionale a II-a. Dar conducerea social-democraţiei germane a ascuns

www.dacoromanica.ro

maselor de partid critica făcută de Engels, iar principalele lui observaţii n-au fost luate în considerare la elaborarea textului definitiv al programului. V.I. Lenin considera că principala lipsă a Programului de la Erfurt, o concesie laşă făcută oportunismului, este faptul că în program nu se spune nimic despre dictatura proletariatului. — *66.*

[65] Vezi K. Marx, F. Engels. Werke, 22. Band, Dietz Verlag, Berlin, 1963, p. 232. — *67.*

[66] Vezi K. Marx, F. Engels. Werke, 22. Band, Dietz Verlag, Berlin, 1963, p. 233. — *68.*

[67] *Legea excepţională împotriva socialiştilor* a fost introdusă în Germania în 1878, de guvernul lui Bismarck, în vederea luptei împotriva mişcării muncitoreşti şi socialiste. Prin această lege au fost interzise toate organizaţiile partidului social-democrat, organizaţiile muncitoreşti de masă, presa muncitorească; în baza ei, autorităţile confiscau publicaţiile socialiste, puneau sub urmărire şi expulzau pe membrii partidului social-democrat. Dar represiunile nu au reuşit să distrugă partidul social-democrat, a cărui activitate a fost reorganizată şi adaptată la condiţiile ilegalităţii: a fost organizată apariţia în străinătate a ziarului „Der Sozial-Demokrat", organul central al partidului; tot în străinătate s-au ţinut regulat congresele partidului (în 1880, 1883 şi 1887); în Germania au fost repede refăcute, în condiţiile ilegalităţii, organizaţiile şi grupurile social-democrate, în fruntea cărora se afla Comitetul Central ilegal. În acelaşi timp, partidul a folosit pe scară largă posibilităţile legale pentru a-şi întări legăturile cu masele, iar influenţa lui a crescut neîncetat; numărul voturilor întrunite de social-democraţi în alegerile pentru Reichstag a crescut, din 1878 pînă în 1890, de peste trei ori. Social-democraţii germani au primit un mare ajutor din partea lui K. Marx şi F. Engels. Sub presiunea mişcării muncitoreşti de masă, care devenea din ce în ce mai puternică, în 1890 legea excepţională împotriva socialiştilor a fost abrogată. — *69.*

[68] Vezi K. Marx, F. Engels. Werke, 22. Band, Dietz Verlag, Berlin, 1963, p. 233—234. — *69.*

[69] Vezi K. Marx, F. Engels. Werke, 22. Band, Dietz Verlag, Berlin, 1963, p. 234. — *69.*

[70] Vezi K. Marx, F. Engels. Werke, 22. Band, Dietz Verlag, Berlin, 1963, p. 234—235. — *70.*

[71] Vezi K. Marx, F. Engels. Werke, 22. Band, Dietz Verlag, Berlin, 1963, p. 235—236. — *71.*

[72] Vezi K. Marx, F. Engels. Werke, 22. Band, Dietz Verlag, Berlin, 1963, p. 236—237. — *73.*

[73] „*Pravda*" — cotidian bolşevic legal; primul număr a apărut la Petersburg în ziua de 22 aprilie (5 mai) 1912.

www.dacoromanica.ro

Din punct de vedere ideologic, „Pravda" era condusă de Lenin; el scria aproape zilnic articole pentru ziar, dădea directive redacției. Lenin lupta ca ziarul să fie scris într-un spirit combativ, revoluționar.

O mare parte din munca organizatorică a partidului era concentrată la redacția ziarului „Pravda". Aici se organizau întîlniri cu reprezentanții celulelor de partid locale, se primeau informații despre munca de partid din fabrici și uzine, de aici se transmiteau directivele de partid ale Comitetului Central și ale Comitetului de partid din Petersburg.

„Pravda" era supusă în permanență represiunilor polițienești. La 8 (21) iulie 1914, ziarul a fost suspendat.

Ziarul „Pravda" și-a reluat apariția după revoluția burghezo-democratică din februarie 1917. Începînd de la 5 (18) martie 1917, „Pravda" a început să apară ca organ al Comitetului Central și al Comitetului din Petersburg al P.M.S.D.R.

După ce s-a întors la Petrograd, Lenin a intrat în colectivul de redacție al „Pravdei", în paginile căreia se desfășura lupta pentru promovarea planului leninist de transformare a revoluției burghezo-democratice în revoluție socialistă.

În perioada iulie—octombrie 1917, ziarul „Pravda" a avut de suferit represiuni din partea guvernului provizoriu contrarevoluționar, fiind nevoit să-și schimbe în repetate rînduri denumirea: „Listok «Pravdî»", „Proletarii", „Rabocii", „Rabocii Puti". După victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, începînd din 27 octombrie (9 noiembrie) 1917, ziarul a început să apară iarăși sub vechea denumire: „Pravda".

„Pravda" ocupă un loc deosebit de important în istoria presei bolșevice. Generația de muncitori înaintați educată de ea a jucat un rol de frunte în Marea Revoluție Socialistă din Octombrie și în construirea socialismului.

Ziarul „Pravda" a fost primul ziar muncitoresc legal de masă și a marcat o etapă nouă în dezvoltarea presei clasei muncitoare din Rusia și a proletariatului internațional. Începînd din 1914, ziua apariției primului număr al „Pravdei" a devenit sărbătoarea presei muncitorești.

Lenin a caracterizat activitatea ziarului „Pravda" în articolele „Bilanțul unei activități de o jumătate de an", „Muncitorii și «Pravda»", „Clasa muncitoare și presa muncitorească", „Raportul C.C. al P.M.S.D.R. și instrucțiunile pentru delegația C.C. la Conferința de la Bruxelles", „Cu privire la rezultatele obținute de ziua presei muncitorești", „La a zecea aniversare a «Pravdei»" etc. (vezi Opere complete, vol. 21, București, Editura politică, 1963, ed. a doua, p. 442—458; vol. 22, p. 76—78; vol. 25, 1964, p. 243—252, 391—439, 454 462; Opere, vol. 33, București, E.S.P.L.P. 1957, p. 340 343). — *73*.

[74] Vezi F. Engels. „Prefață la lucrarea lui K. Marx «Războiul civil din Franța»" (K. Marx. „Războiul civil din Franța", București, Editura politică, 1960, p. 5—19). — *74*.

www.dacoromanica.ro

[75] Vezi F. Engels. „Prefață la lucrarea lui K. Marx «Războiul civil din Franța»" (K. Marx. „Războiul civil din Franța", București, Editura politică, 1960, p. 7). — *74.*

[76] Este vorba de cuvîntarea rostită în ziua de 11 (24) iunie 1917 de menșevicul Țereteli, ministru în guvernul provizoriu, la ședința comună a Prezidiului primului Congres general al Sovietelor din Rusia, a Comitetului executiv al Sovietului de deputați ai muncitorilor și soldaților din Petrograd, a Comitetului executiv al Sovietului de deputați ai țăranilor și a birourilor tuturor fracțiunilor din congres. Liderii esero-menșevici au organizat această ședință cu scopul ca, profitînd de majoritatea pe care o aveau în cadrul ei, să dea o lovitură partidului bolșevic. În cuvîntarea sa ținută pe un ton isteric, Țereteli a declarat că demonstrația proiectată de bolșevici pentru ziua de 10 (23) iunie ar fi fost un „complot în vederea răsturnării guvernului și a cuceririi puterii de către bolșevici". Întreaga cuvîntare a avut un caracter calomniator și contrarevoluționar. În semn de protest împotriva calomniilor debitate de Țereteli și de alți lideri ai eserilor și menșevicilor, bolșevicii au părăsit ședința. V.I. Lenin n-a asistat la ședință și s-a pronunțat împotriva participării la ea. Într-o scrisoare adresată redacției ziarului „Pravda", Lenin făcea cunoscut că el „a susținut că bolșevicii trebuie să refuze din principiu să participe la această consfătuire, prezentînd totodată o declarație scrisă în care să se arate că noi nu participăm la nici un fel de consfătuiri în legătură cu aceste probleme (interzicerea manifestațiilor)" (Opere complete, vol. 32, București, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 356). — *75.*

[77] Vezi F. Engels. „Prefață la lucrarea lui K. Marx «Războiul civil din Franța»" (K. Marx. „Războiul civil din Franța", București, Editura politică, 1960, p. 12). — *76.*

[78] *Los-von-Kirche-Bewegung* (mișcarea pentru despărțirea de biserică), cunoscută și sub denumirea de Kirchenaustrittsbewegung (mișcarea pentru ieșirea din biserică), a căpătat în Germania, înaintea primului război mondial, un caracter de masă. În ianuarie 1914 revista „Die Neue Zeit" a publicat articolul revizionistului Paul Göre „Kirchenaustrittsbewegung und Sozialdemokratie", care a marcat începerea unor discuții în problema atitudinii pe care Partidul social-democrat german trebuia să o adopte față de această mișcare. În cursul discuțiilor, militanții de seamă ai social-democrației germane nu l-au combătut pe Göre, care afirmase că partidul trebuie să păstreze o atitudine de neutralitate față de mișcarea pentru ieșirea din biserică și să interzică membrilor săi să desfășoare, în numele partidului, propagandă antireligioasă și antibisericească.

V.I. Lenin a atras atenția asupra acestor discuții pe cînd lucra la materialele pentru „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului" (vezi Opere, vol. 39, București, Editura politică, 1962, p. 577). — *76.*

www.dacoromanica.ro

[79] Vezi F. Engels. „Prefață la lucrarea lui K. Marx «Războiul civil din Franța»" (K. Marx. „Războiul civil din Franța", București, Editura politică, 1960, p. 16). — *77.*

[80] Cifrele citate de V.I. Lenin referitoare la salariile admisibile sînt exprimate în bani hîrtie la cursul din a doua jumătate a anului 1917. În anii primului război mondial, rubla de hîrtie s-a devalorizat mult în Rusia. — *77.*

[81] Vezi F. Engels. „Prefață la lucrarea lui K. Marx «Războiul civil din Franța»" (K. Marx. „Războiul civil din Franța", București, Editura politică, 1960, p. 17). — *77.*

[82] Vezi F. Engels. „Prefață la lucrarea lui K. Marx «Războiul civil din Franța»" (K. Marx. „Războiul civil din Franța", București, Editura politică, 1960, p. 17—18). — *79.*

[83] *Lassalleenii* — adepții și discipolii lui F. Lassalle — socialist mic-burghez german —, membri ai Uniunii generale a muncitorilor germani, întemeiată la Leipzig în 1863, la Congresul uniunilor muncitorești, cu scopul de a contracara acțiunile progresiștilor burghezi, care urmăreau să supună influenței lor clasa muncitoare. Primul președinte al Uniunii a fost Lassalle, care a formulat programul și bazele ei tactice. S-a proclamat drept program politic al Uniunii lupta pentru votul universal, iar înființarea unor asociații muncitorești de producție care urmau să fie subvenționate de stat drept program economic. În activitatea lor practică, Lassalle și adepții săi, care se obișnuiseră cu ideea hegemoniei Prusiei, susțineau politica de mare putere promovată de Bismarck; „obiectiv — scria F. Engels lui K. Marx la 27 ianuarie 1865 —, aceasta a fost o ticăloșie și o trădare, în folosul prusienilor, a întregii mișcări muncitorești" (vezi K. Marx, F. Engels. Briefwechsel, III. Band, Dietz Verlag, Berlin, 1950, p. 261). În repetate rînduri, K. Marx și F. Engels au criticat cu vehemență teoria, tactica și principiile organizatorice ale lassalleanismului, pe care-l considerau drept un curent oportunist în mișcarea muncitorească germană. — *80.*

[84] Vezi K. Marx și F. Engels. Werke, 22. Band, Dietz Verlag, Berlin 1963, p. 417—418. — *80.*

[85] Este vorba de *Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.*, care a avut loc între 17 (30) iulie și 10 (23) august 1903. Primele 13 ședințe s-au ținut la Bruxelles. Apoi, din cauza persecuțiilor polițienești, congresul și-a continuat lucrările la Londra.

Congresul a fost pregătit de „Iskra", care, sub conducerea lui Lenin, a desfășurat o muncă vastă pentru unirea social-democraților din Rusia pe baza principiilor marxismului revoluționar.

Principalele probleme ale congresului au fost adoptarea programului și a statutului partidului și alegerea centrelor lui de conducere. Lenin și adepții săi au desfășurat în cadrul congresului o luptă hotărîtă împotriva oportuniștilor.

www.dacoromanica.ro

Proiectul de program al partidului, elaborat de redacția „Iskrei", și îndeosebi teza cu privire la rolul conducător al partidului în mișcarea muncitorească, punctul cu privire la necesitatea cuceririi dictaturii proletariatului și partea agrară a programului au constituit ținta unor atacuri înverșunate din partea oportuniștilor. Congresul a dat o ripostă oportuniștilor și a aprobat în unanimitate (cu o abținere) programul partidului, în care erau formulate atît sarcinile imediate ale proletariatului în iminenta revoluție burghezo-democratică (programul-minimum), cît și sarcinile legate de victoria revoluției socialiste și de instaurarea dictaturii proletariatului (programul-maximum). Pentru prima oară în istoria mișcării muncitorești după moartea lui Marx și Engels a fost adoptat un program revoluționar, în care, la insistențele lui Lenin, lupta pentru dictatura proletariatului a fost proclamată drept sarcină fundamentală a partidului clasei muncitoare.

În cursul dezbaterilor pe marginea statutului partidului s-a dat o luptă aprigă în problema principiilor organizatorice care trebuiau să stea la baza construirii partidului. Lenin și adepții săi luptau pentru crearea unui partid revoluționar combativ al clasei muncitoare. De aceea, textul primului paragraf al statutului, așa cum l-a formulat Lenin, condiționa calitatea de membru de partid nu numai de recunoașterea programului și de sprijinirea din punct de vedere material a partidului, ci și de obligativitatea membrului de partid de a face parte dintr-una din organizațiile partidului. Martov a prezentat la congres o formulare proprie a acestui paragraf, potrivit căreia, pentru ca cineva să fie considerat membru de partid, i se cerea, în afară de recunoașterea programului și sprijinirea din punct de vedere material a partidului, numai un sprijin personal, acordat cu regularitate partidului, sub conducerea uneia dintre organizațiile lui. Formularea lui Martov, care înlesnea intrarea în partid a tuturor elementelor nestatornice, a fost adoptată de congres cu o neînsemnată majoritate de voturi. În esență însă, congresul a adoptat statutul elaborat de Lenin. Congresul a adoptat și o serie de rezoluții în problemele tactice.

La congres s-a produs o sciziune între adepții consecvenți ai orientării iskriste (leniniștii) și iskriștii nestatornici (partizanii lui Martov). Adepții orientării leniniste, care au obținut majoritatea de voturi la alegerea instituțiilor centrale ale partidului, au început să fie numiți bolșevici, iar oportuniștii, care au rămas în minoritate, menșevici.

Congresul a avut o uriașă importanță pentru dezvoltarea mișcării muncitorești din Rusia. „Bolșevismul ca un curent de gîndire politică și ca partid politic există din 1903", scria Lenin (Opere, vol. 31, București, E.S.P.L.P. 1956, p. 8). Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., creînd partidul proletar de tip nou, care a devenit un model pentru marxiștii revoluționari din toate țările, a constituit un punct de cotitură în mișcarea muncitorească internațională. — *81.*

www.dacoromanica.ro

[86] Vezi F. Engels. „Prefață la lucrarea lui K. Marx «Războiul civil din Franța»" (K. Marx. „Războiul civil din Franța", București, Editura politică, 1960, p. 18). — *82.*

[87] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 19, București, Editura politică, 1964, p. 12—34. — *83.*

[88] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 19, București, Editura politică, 1964, p. 3—10. — *83.*

[89] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 19, București, Editura politică, 1964, p. 29. — *85.*

[90] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 19, București, Editura politică, 1964, p. 29—30. — *85*

[91] Vezi K. Marx și F. Engels. „Manifestul Partidului Comunist", București, Editura politică, 1962, ed. a VIII-a, p. 45. — *86.*

[92] Vezi K. Marx și F. Engels. „Războiul civil din Franța" (K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 357). — *87.*

[93] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 19, București, Editura politică, 1964, p. 7. — *88.*

[94] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 19, București, Editura politică, 1964, p. 20. — *91.*

[95] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 19, București, Editura politică, 1964, p. 21. — *92.*

[96] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 19, București, Editura politică, 1964, p. 21. — *93.*

[97] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 19, București, Editura politică, 1964, p. 22. — *95.*

[98] *Shylock* — personaj din comedia lui Shakespeare „Negustătorul din Veneția"; cămătar crud și hain, care cerea neînduplecat să se taie, potrivit clauzelor din poliță, o livră de carne din trupul debitorului său rău platnic. — *96.*

[99] In manuscrisul cărții „Statul și revoluția" — păstrat în Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S. —, această notă nu există. La pagina 68 a manuscrisului există următoarea însemnare: „Vezi intercalarea — nota de la p. *6 8 a*". După cît se pare, pagina cu intercalarea la care se referă Lenin s-a pierdut. — *101.*

[100] *Congresul de la Haga al Internaționalei I* a avut loc între 2 și 7 septembrie 1872. Au participat 65 de delegați, reprezentînd 15 organizații naționale. Marx și Engels au depus o uriașă muncă de pregătire a

www.dacoromanica.ro

congresului în vederea unirii forţelor proletare revoluţionare. La propunerea lui Marx şi Engels a fost adoptată ordinea de zi şi s-a fixat data convocării congresului. Pe ordinea de zi a congresului figurau două probleme principale: 1) cu privire la drepturile Consiliului General şi 2) cu privire la activitatea politică a proletariatului.

Congresul a adoptat rezoluţii privind lărgirea împuternicirilor Consiliului General, mutarea sediului Consiliului General, activitatea organizaţiei secrete „Alianţa democraţiei socialiste" şi altele. Cea mai mare parte a acestor rezoluţii au fost scrise de Marx şi Engels. La baza celorlalte stăteau propunerile lor.

În rezoluţia congresului cu privire la cea de-a doua problemă de pe ordinea de zi se spunea că „cucerirea puterii politice devine marea datorie a proletariatului", iar pentru „asigurarea victoriei revoluţiei sociale şi atingerea scopului ei final — desfiinţarea claselor" este necesară organizarea proletariatului ca partid politic (vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 18, Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 153).

Congresul a însemnat încununarea luptei îndelungate duse de Marx, Engels şi adepţii lor împotriva tuturor varietăţilor de sectarism mic-burghez. Liderii anarhiştilor — M.A. Bakunin, J. Guillaume şi alţii — au fost excluşi din Internaţională.

Hotărîrile Congresului de la Haga, ale cărui lucrări s-au desfăşurat sub conducerea directă a lui Marx şi Engels şi cu participarea lor activă, au marcat victoria marxismului asupra concepţiilor micburgheze despre lume ale anarhiştilor şi au pus baza pentru crearea în viitor a partidelor politice naţionale de sine stătătoare ale clasei muncitoare. — *103.*

101 Vezi F. Engels. „Prefaţă la lucrarea lui K. Marx «Critica Programului de la Gotha»" (K. Marx. „Critica Programului de la Gotha", Bucureşti, Editura politică, 1959, ed. a II-a, p. 6). — *103.*

102 „*Zarea*" — revistă politică-ştiinţifică marxistă; a apărut legal în anii 1901—1902 la Stuttgart, sub îngrijirea redacţiei ziarului „Iskra". Au apărut în total patru numere (dintre care unul dublu): nr. 1 în aprilie 1901 (de fapt la 10 (23) martie), nr. 2—3 în decembrie 1901, iar nr. 4 în august 1902. Sarcinile revistei au fost formulate în „Proiectul de declaraţie a redacţiei ziarului «Iskra» şi revistei «Zarea»", scris de V.I. Lenin în Rusia (vezi Opere complete, vol. 4, Bucureşti, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 315—325). În 1902, pe vremea divergenţelor şi conflictelor ivite în redacţia ziarului „Iskra" şi a revistei „Zarea", G.V. Plehanov a prezentat un proiect în care preconiza separarea revistei de ziar (el urmînd să-şi asume redactarea revistei), dar această propunere n-a fost acceptată, şi cele două publicaţii au continuat să aibă o redacţie comună.

„Zarea" a criticat revizionismul rus şi pe cel internaţional şi a apărat bazele teoretice ale marxismului. În această revistă au fost publicate lucrările lui Lenin: „Note ocazionale", „Prigonitorii zemstvelor şi Hanibalii liberalismului", „D-nii «critici» în problema agrară" (primele patru capitole ale lucrării „Problema agrară şi «criticii

www.dacoromanica.ro

lui Marx»"), „Cronica internă", „Programul agrar al social-democrației ruse", precum și lucrările lui G.V. Plehanov: „Critica criticilor noștri. Partea I. D-l P. Struve în rolul de critic al teoriei dezvoltării sociale a lui Marx", „Cant împotriva lui Kant, sau testamentul d-lui Bernstein" și altele. — *104.*

[103] Este vorba de *al V-lea Congres internațional al Internaționalei a II-a*, care și-a desfășurat lucrările la Paris între 23 și 27 septembrie 1900. În problema principală — „Cucerirea puterii politice și alianțele cu partide burgheze" —, înscrisă pe ordinea de zi în legătură cu intrarea lui A. Millerand în guvernul contrarevoluționar Waldeck-Rousseau, congresul a adoptat cu majoritate de voturi rezoluția propusă de K. Kautsky. În rezoluție se spunea că „intrarea unui socialist într-un guvern burghez nu poate fi considerată începutul normal al cuceririi puterii politice, ci un mijloc forțat, vremelnic și excepțional în lupta împotriva unor împrejurări grele". Ulterior, oportuniștii s-au referit adesea la acest punct al rezoluției pentru a-și justifica colaborarea cu burghezia.

În nr. 1 din aprilie 1901 al revistei „Zarea" a fost publicat articolul lui G.V. Plehanov „Cîteva cuvinte despre ultimul congres socialist internațional de la Paris (Scrisoare deschisă adresată tovarășilor care mi-au trimis mandatul)", în care se critica vehement rezoluția lui Kautsky. — *105.*

[104] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 313; vol. 18, 1964, p. 98. — *105.*

[105] *Bernsteiniadă, bernsteinism* — curent oportunist în social-democrația internațională, ostil marxismului, apărut în Germania la sfîrșitul secolului al XIX-lea. A fost astfel denumit după numele lui E. Bernstein, exponentul cel mai fățiș al revizionismului.

În anii 1896—1898, Bernstein a publicat în revista „Die Neue Zeit", organ teoretic al social-democrației germane, o serie de articole sub titlul comun „Problemele socialismului", în care a încercat să revizuiască bazele filozofice, economice și politice ale marxismului revoluționar. „El a negat posibilitatea de a fundamenta științific socialismul și de a dovedi, din punctul de vedere al concepției materialiste a istoriei, necesitatea și inevitabilitatea lui; a tăgăduit faptul că mizeria crește, că are loc un proces de proletarizare și că contradicțiile capitaliste se ascut; a declarat inconsistentă însăși noțiunea de «*scop final*» și a respins fără nici o rezervă ideea dictaturii proletariatului; a negat opoziția principială dintre liberalism și socialism; a negat *teoria luptei de clasă*..." (V.I. Lenin. Opere complete, vol. 6, București, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 7). Revizuirea marxismului de către adepții lui Bernstein a avut drept scop să transforme social-democrația dintr-un partid al revoluției sociale într-un partid al reformelor sociale.

Elementele de stînga din rîndurile social-democrației germane au început să lupte împotriva lui Bernstein în paginile ziarelor lor. În apărarea bernsteinismului s-a pronunțat aripa oportunistă, de

www.dacoromanica.ro

dreapta. Comitetul Central al partidului s-a situat pe o poziție împăciuitoristă față de bernsteinism și nu i-a dat riposta cuvenită. În revista „Die Neue Zeit", polemica în jurul articolelor lui Bernstein a fost deschisă în iulie 1908 de articolul lui G.V. Plehanov „Bernstein și materialismul", îndreptat împotriva revizionismului.

La congresele de la Stuttgart (octombrie 1898), Hanovra (octombrie 1899) și Lübeck (septembrie 1901) ale Partidului social-democrat din Germania, bernsteinismul a fost condamnat, dar, dată fiind poziția împăciuitoristă a majorității liderilor, partidul nu s-a desolidarizat de Bernstein. Bernsteinienii au continuat să propage fățiș ideile revizioniste în revista „Sozialistische Monatshefte" și în organizațiile de partid.

Bernsteinismul a găsit sprijin la elementele oportuniste din celelalte partide ale Internaționalei a II-a. În Rusia, teoriile lui Bernstein au *fost* susținute de către „marxiștii legali" și de către „economiști".

Numai marxiștii revoluționari din Rusia, bolșevicii, în frunte cu Lenin, au dus o luptă hotărîtă și consecventă împotriva bernsteinismului și a adepților lui. Încă din 1899 Lenin a luat atitudine împotriva bernsteinienilor în „Protestul social-democraților din Rusia" și în articolul „Programul nostru". Lenin a supus bernsteinismul unei critici amănunțite în lucrarea „Ce-i de făcut?", în articolele „Marxism și revizionism", „Divergențele din rîndurile mișcării muncitorești europene" (vezi Opere complete, vol. 4, București, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 157—170, 176—180; vol. 6, p. 1—190 vol. 17, 1963, p. 15—26; vol. 20, p. 66—73), precum și în alte lucrări. — *106*.

[106] Vezi K. Marx. „Optsprezece brumar al lui Ludovic Bonaparte" (K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, București, Editura politică, 1960, p. 206—207). — *106*.

[107] Vezi K. Marx și F. Engels. „Prefață la ediția germană din 1872 a «Manifestului Partidului Comunist»" (K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 98). — *107*.

[108] Vezi K. Marx. „Războiul civil din Franța" (K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 356). — *109*.

[109] Broșura lui K. Kautsky „Der Weg zur Macht. Politische Betrachtungen über das Hineinwachsen in die Revolution". Berlin, 1909, a apărut în limba rusă abia în 1918. — *110*.

[110] Vezi K. Marx și F. Engels. „Adresa Organului Central către Liga comuniștilor" (K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 7, București, Editura politică, 1960, p. 271). — *113*.

[111] Vezi K. Marx. „Războiul civil din Franța" (K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 356). — *115*.

[112] Este vorba de cartea soților S. și B. Webb „Theorie und Praxis der englischen Gewerksvereine (Industrial democracy)". — 116.

www.dacoromanica.ro

[113] Vezi K. Marx şi F. Engels. „Manifestul Partidului Comunist", Bucureşti, Editura politică, 1962, ed. a VIII-a, p. 45. — *118*.

[114] „*Sozialistische Monatshefte*" — revistă, principalul organ de presă al oportuniştilor germani şi una dintre publicaţiile revizionismului internaţional. A apărut la Berlin din 1897 pînă în 1933. În timpul primului război mondial s-a situat pe o poziţie social-şovină. — *118*.

[115] *Jaurèsiştii* — adepţi ai lui J. Jaurès, militant de seamă al mişcării socialiste franceze şi internaţionale. Jaurès a luptat pentru democraţie, pentru libertăţi populare, pentru pace şi împotriva jugului imperialist şi a războaielor de cotropire. Dar Jaurès şi adepţii săi au procedat la revizuirea principalelor teze ale marxismului. Jaurèsiştii considerau că socialismul va învinge nu pe calea luptei de clasă a proletariatului împotriva burgheziei, ci ca rezultat al „înfloririi ideii de democraţie". Ei propovăduiau pacea de clasă între asupritori şi asupriţi şi împărtăşeau iluziile proudhoniste despre cooperaţie, considerînd că dezvoltarea acesteia în capitalism ar favoriza trecerea treptată la socialism. În 1902, jaurèsiştii au întemeiat Partidul socialist francez, care se situa pe poziţii reformiste. În 1905, acest partid a fuzionat cu Partidul socialist din Franţa de sub conducerea lui Guesde, constituind un singur partid — Partidul socialist francez. V.I. Lenin a criticat cu asprime concepţiile reformiste ale lui Jaurès şi ale jaurèsiştilor. Lupta dusă de Jaurès pentru pace, împotriva pericolului iminent de război, i-a atras ura burgheziei imperialiste. În ajunul primului război mondial, Jaurès a fost asasinat de către unelte ale reacţiunii.

În timpul primului război mondial, jaurèsiştii, care formau majoritatea în conducerea Partidului socialist francez, au susţinut făţiş războiul imperialist şi s-au situat pe poziţiile social-şovinismului. — *118*.

[116] *Partidul socialist italian* a fost înfiinţat în 1892 şi se numea iniţial „Partidul oamenilor muncii italieni"; în 1893, la Congresul de la Reggio-Emilia, a luat denumirea de „Partidul socialist al oamenilor muncii italieni"; din 1895 a început să se numească „Partidul socialist italian". Chiar din momentul creării Partidului socialist italian, în cadrul lui s-a dat o ascuţită luptă ideologică între două curente — curentul oportunist şi curentul revoluţionar, care aveau divergenţe în problemele politicii şi tacticii partidului. În 1912, sub presiunea elementelor de stînga, la Congresul de la Reggio-Emilia, reformiştii cei mai înveteraţi, partizani ai războiului şi ai colaborării cu guvernul şi burghezia (Bonomi, Bissolati), au fost excluşi din partid. De la începutul primului război mondial şi pînă la intrarea Italiei în război, Partidul socialist italian s-a pronunţat împotriva războiului, a lansat lozinca: „Împotriva războiului, pentru neutralitate!". În decembrie 1914 a fost exclus din partid un grup de renegaţi (Mussolini şi alţii), care susţineau politica imperialistă a burgheziei şi se pronunţau în favoarea războiului. În legătură cu intrarea Italiei în război de partea Antantei (mai 1915), în Partidul socialist

www.dacoromanica.ro

italian s-au conturat foarte pronunțat trei orientări: 1) cea de dreapta, care ajuta burghezia să ducă războiul; 2) cea centristă, care grupa majoritatea membrilor de partid și acționa sub lozinca: „Nici să nu participăm la război, nici să nu-l sabotăm", și 3) cea de stînga, care lua o atitudine mai hotărîtă împotriva războiului, dar nu a știut să organizeze o luptă consecventă împotriva acestuia; cei de stînga nu au înțeles necesitatea transformării războiului imperialist în război civil și a rupturii totale cu reformiștii, care colaborau cu burghezia. Socialiștii italieni au organizat la Lugano (1914) o conferință comună cu socialiștii elvețieni, au participat activ la conferințele socialiste internaționale de la Zimmerwald (1915) și Kienthal (1916).

La sfîrșitul anului 1916, Partidul socialist italian a pășit pe calea social-pacifismului. — *119*.

117 *Partidul laburist independent din Anglia* (Independent Labour Party) — organizație reformistă, întemeiată de conducătorii „noilor trade-unionuri" în 1893, în condițiile înviorării luptei greviste și intensificării mișcării pentru independența clasei muncitoare din Anglia față de partidele burgheze. Din Partidul laburist independent făceau parte membrii „noilor trade-unionuri" și ai unei serii de sindicate vechi, reprezentanți ai intelectualilor și ai micii burghezii care erau sub influența fabienilor. În fruntea acestui partid se afla Keir-Hardie și R. MacDonald. Încă de la înființare, Partidul laburist independent s-a situat pe poziții burghezo-reformiste, acordînd atenție, în primul rînd, formei de luptă parlamentare și tranzacțiilor parlamentare cu partidul liberal. Caracterizînd Partidul laburist independent, Lenin a scris că acesta este „în realitate un partid oportunist, dependent totdeauna de burghezie" (Opere, vol. 29, București, Editura politică, 1959, p. 479).

La începutul primului război mondial, Partidul laburist independent a publicat un manifest împotriva războiului, dar curînd după aceea s-a situat pe pozițiile social-șovinismului. — *119*.

118 Lucrarea *„Marxismul despre stat"* a fost scrisă de V.I. Lenin la Zürich în ianuarie-februarie 1917 și a fost publicată pentru prima oară în 1930, în „Culegeri din Lenin", vol. XIV. Materialele cuprinse în această lucrare au fost folosite de V.I. Lenin la elaborarea cărții „Statul și revoluția". Manuscrisul lucrării „Marxismul despre stat" reprezintă un caiet, cu coperte albastre, de 48 de pagini, acoperite cu un scris mărunt și des, cu introduceri făcute ulterior, cu note marginale și sublinieri, care dovedesc că Lenin a revenit în repetate rînduri la aceste materiale. Lucrarea conține cele mai importante teze ale lui K. Marx și F. Engels cu privire la stat și la dictatura proletariatului, extrase din articole și cărți ale lui K. Kautsky, A. Panneckoek, E. Bernstein, însoțite de observațiile, completările, generalizările și concluziile lui V.I. Lenin.

Întorcîndu-se din Elveția în Rusia în aprilie 1917, Lenin a lăsat manuscrisul „Marxismul despre stat", împreună cu alte materiale, în străinătate spre păstrare. Ulterior, în iulie 1917, îngrijorat de

www.dacoromanica.ro

soarta acestor materiale, V.I. Lenin a scris într-o scrisoare: „Entre nous: dacă voi fi împuşcat, te rog pe d-ta să publici caietul meu «Marxismul despre stat» (care a rămas la Stockholm). Coperta albastră, legat. Conţine toate citatele din Marx şi Engels, precum şi din Kautsky împotriva lui Panneckoek, însoţite de o serie de observaţii, note, formulări. Cred că nu cere mai mult de o săptămînă de muncă pentru a putea fi publicat" (Opere, vol. 36, Bucureşti, Editura politică, 1958, p. 467).

După zilele din iulie 1917, pe cînd se ascundea la Razliv, Lenin a rugat să i se trimită acest caiet, de care avea nevoie pentru a elabora „Statul şi revoluţia".

În lucrarea „Statul şi revoluţia" nu au fost folosite toate materialele strînse de Lenin în caietul „Marxismul despre stat". În această carte, Lenin n-a folosit decît unele dintre citatele principale din „Manifestul Comunist", din scrisoarea lui K. Marx către L. Kugelmann, din lucrarea lui K. Marx „Critica programului de la Gotha" şi din cele ale lui F. Engels „Observaţii critice pe marginea proiectului de program social-democrat din 1891", „Contribuţii la problema locuinţelor" etc. În „Statul şi revoluţia" nu şi-au găsit reflectarea scrisorile lui F. Engels către P. Lafargue cu privire la Partidul muncitoresc francez şi nici scrisoarea adresată de Marx membrilor Comunei din Paris Frankel şi Varlin etc., toate citate în „Marxismul despre stat".

Lucrarea lui Lenin „Marxismul despre stat" are o mare importanţă de sine stătătoare. Ea a fost reeditată în 1931, 1932, 1933, 1934 şi 1958. În volumul de faţă, lucrarea este publicată după manuscris. Ea ne face cunoscută metoda leninistă de cercetare ştiinţifică, ne arată felul cum Lenin studia şi rezolva problemele cele mai complexe ale teoriei şi practicii mişcării comuniste şi muncitoreşti internaţionale. — *123*.

[119] Această tablă de materii a fost scrisă de V. I. Lenin pe coperta caietului „Marxismul despre stat". La dreapta, autorul a indicat paginile din manuscris. În parantezele pătrate sînt indicate cu petit paginile volumului de faţă. — *123*.

[120] Vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 18. Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 98. — *127*.

[121] Vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 18, Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 97—98; „Manifestul Partidului Comunist", Bucureşti, Editura politică, 1962, ed. a VIII-a, p. 6—11, 17—23; Opere, vol. 19, Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 315. — *127*.

[122] Vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 18, Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 98; vol. 17, 1963, p. 353. — *129*.

[123] Este vorba de „Introducerea" lui F. Engels la lucrarea lui Marx „Luptele de clasă în Franţa (1848—1850)", scrisă pentru ediţia din 1895 a acestei lucrări, care a apărut la Berlin (vezi K. Marx, F. Engels. Werke, 22. Band, Dietz Verlag, Berlin, 1963, p. 509—528).

www.dacoromanica.ro

Cu ocazia publicării „Introducerii", conducerea Partidului social-democrat din Germania l-a rugat insistent pe Engels — referindu-se la situaţia încordată din ţară, ca urmare a discutării în Reichstag a proiectului unei noi legi împotriva socialiştilor, — să atenueze tonul (după părerea conducerii) prea revoluţionar al lucrării şi să-i dea o formă mai prudentă.

Engels a criticat poziţia lipsită de fermitate a conducerii partidului, tendinţa ei de „a acţiona exclusiv în limitele legalităţii". Fiind însă nevoit să ţină seama de părerea conducerii, Engels s-a declarat de acord să scoată în corectură o serie de pasaje şi să schimbe unele formulări, ceea ce, după părerea sa, a avut drept urmare faptul că textul iniţial al „Introducerii" a „avut de suferit într-o oarecare măsură".

Totodată, unii lideri ai social-democraţiei germane au făcut, pe baza acestei lucrări, încercarea de a-l prezenta pe Engels drept adept, în toate împrejurările, al căii exclusiv paşnice de trecere a puterii în mîna clasei muncitoare.

La 30 martie 1895, în „Vorwärts", organul central al Partidului social-democrat german, a fost publicat un articol de fond intitulat „Cum se fac în prezent revoluţiile", în care, fără ştirea lui Engels, au fost extrase din „Introducere" unele pasaje special alese şi rupte de context pentru a produce impresia că Engels ar fi adeptul „legalităţii cu orice preţ". Engels a protestat energic pe lîngă W. Liebknecht, redactorul ziarului „Vorwärts", împotriva unei asemenea denaturări a concepţiilor sale. În scrisoarea din 1 aprilie adresată lui K. Kautsky şi în cea din 3 aprilie 1895 adresată lui P. Lafargue, Engels şi-a exprimat profunda sa indignare şi a subliniat importanţa pe care o are publicarea în revista „Die Neue Zeit" a textului iniţial al „Introducerii" pentru „a şterge această impresie penibilă" (vezi K. Marx, F. Engels. Ausgewählte Briefe, Dietz Verlag, Berlin, 1952, p. 586—587).

Cu puţin înainte de apariţia menţionatei ediţii a lucrării lui Marx, „Introducerea" lui Engels a fost, la insistenţa acestuia din urmă, publicată în mod special în „Die Neue Zeit", dar cu aceleaşi omisiuni pe care autorul fusese nevoit să le efectueze pentru ediţia din 1895 a lucrării „Luptele de clasă în Franţa (1848—1850)". Publicată cu prescurtări, „Introducerea" şi-a păstrat totuşi nealterat caracterul ei revoluţionar. A fost necesară o falsificare grosolană a concepţiilor lui Engels pentru ca acest document să poată fi interpretat în spirit reformist, aşa cum au făcut-o, după moartea lui Engels, Bernstein în „Premisele socialismului şi sarcinile social-democraţiei", precum şi alţi ideologi ai revizionismului şi oportunismului. Ascunzînd cititorilor textul integral al „Introducerii", deşi manuscrisul lucrării se afla la dispoziţia lor, trecînd sub tăcere împrejurările care l-au forţat pe Engels să facă unele prescurtări în corectură, denaturînd conţinutul textului publicat, Bernstein şi alţi revizionişti afirmau în mod calomnios că în „Introducere", pe care o prezentau drept „testamentul politic" al lui Engels, acesta şi-ar fi

www.dacoromanica.ro

revizuit concepţiile sale anterioare, situîndu-se aproape pe poziţii reformiste.

Prin referiri false la Engels, revizioniştii căutau să ascundă faptul că ei au renegat marxismul, precum şi atacurile lor împotriva principiilor revoluţionare ale acestuia.

Textul integral al „Introducerii" a fost publicat pentru prima oară în U.R.S.S. în 1930. — *129.*

[124] Vezi K. Marx, F. Engels, V. I. Lenin. „Despre internaţionalismul proletar", Bucureşti, Editura politică, 1959, p. 118. — *130.*

[125] V. I. Lenin se referă la o scrisoare din 28 septembrie 1870 adresată de M. A. Bakunin socialistului francez Palix. Scrisoarea este citată de I. M. Steklov în cartea „Michael Bakunin. Ein Lebensbild". Stuttgart 1913. — *131.*

[126] Vezi K. Marx, F. Engels, V. I. Lenin. „Despre internaţionalismul proletar", Bucureşti, Editura politică, 1959, p. 118. — *131.*

[127] Vezi K. Marx, F. Engels. Ausgewählte Briefe, Dietz Verlag, Berlin, 1953, p. 251, 252. — *133.*

[128] Vezi K. Marx, F. Engels. Ausgewählte Briefe, Dietz Verlag, Berlin, 1953, p. 292. — *133.*

[129] Vezi K. Marx. „Scrisori către Kugelmann", Bucureşti, Editura P.C.R., 1947, p. 48. — *133.*

[130] Vezi K. Marx, F. Engels, V. I. Lenin. „Despre internaţionalismul proletar", Bucureşti, Editura politică, 1959, p. 118. — *135.*

[131] Vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 8, Bucureşti, Editura politică, 1960, p. 206—207. — *137.*

[132] Vezi K. Marx şi F. Engels. Opere alese în două volume, vol. I, Bucureşti, E.S.P.L.P. 1955, ed. a II-a, p. 240 — 242. — *139.*

[133] Vezi K. Marx. „Optsprezece brumar al lui Ludovic Bonaparte" (K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 8, Bucureşti, Editura politică, 1960, p. 206—207). — *139.*

[134] Vezi scrisoarea din 12 aprilie 1871 adresată de K. Marx lui L. Kugelmann (K. Marx, F. Engels, V. I. Lenin. „Despre internaţionalismul proletar", Bucureşti, Editura politică, 1959, p. 118). — *139.*

[135] Vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol 18, Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 270. — *139.*

[136] Vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 19, Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 30. — *139.*

[137] Vezi K. Marx, F. Engels. Ausgewählte Briefe, Dietz Verlag, Berlin, 1953, p. 310. — *141.*

www.dacoromanica.ro

[138] Vezi K. Marx, F. Engels. Werke, 22. Band, Dietz Verlag, Berlin, 1963, p. 225—237. — *141.*

[139] Vezi K. Marx, F. Engels. Ausgewählte Briefe, Dietz Verlag, Berlin, 1953, p. 517. — *141.*

[140] Vezi K. Marx, F. Engels. Werke, 22. Band, Dietz Verlag, Berlin 1963, p. 233—240. — *153.*

[141] Vezi F. Engels. „Prefață la lucrarea lui K. Marx «Războiul civil din Franța»" (K. Marx. „Războiul civil din Franța", București, Editura politică, 1960, p. 12). — *153.*

[142] „*Der Sozialdemokrat*" — ziar, organ central al Partidului social-democrat din Germania în perioada în care a acționat legea excepțională împotriva socialiștilor; a apărut la Zürich între 28 septembrie 1879 și 22 septembrie 1888 și la Londra între 1 octombrie 1888 și 27 septembrie 1890. Îndrumarea ideologică a lui Engels a asigurat ziarului o orientare marxistă. Cu toate că a făcut unele greșeli, „Der Sozialdemokrat" a apărat cu fermitate tactica revoluționară și a avut un rol de seamă în concentrarea și organizarea forțelor social-democrației germane. După abrogarea legii excepționale împotriva socialiștilor, „Der Sozialdemokrat" și-a încetat apariția. Ziarul „Vorwärts" a redevenit organul central al partidului. — *155.*

[143] „*Tinerii*" — opoziție mic-burgheză semianarhistă din rîndurile social-democrației germane; a luat ființă în 1890. Principalul nucleu al acestui grup era format din tineri publiciști și studenți (de aici și denumirea) care pretindeau rolul de teoreticieni și de conducători ai partidului. Această opoziție, care nu înțelegea că în urma abrogării legii excepționale împotriva socialiștilor (1878—1890) condițiile în care activa partidul s-au schimbat, nega necesitatea folosirii formelor legale de luptă, se ridica împotriva participării social-democrației la parlament, învinuia partidul că apără interesele micii burghezii, îl învinuia de oportunism. F. Engels a luptat împotriva opoziției „tinerilor". Cînd „Sächsische Arbeiter-Zeitung", organul „tinerilor", a făcut o încercare de a afirma că Engels este solidar cu opoziția, el a dat o ripostă energică acestei „colosale nerușinări" și a supus unei critici nimicitoare concepțiile și tactica „tinerilor".

După cum scria Engels în scrisoarea — menționată de V. I. Lenin — „Răspuns redacției ziarului «Sächsische Arbeiter-Zeitung»", concepțiile teoretice ale opoziției reprezentau „un «marxism» grosolan denaturat". Tactica aventuristă a „tinerilor", ruptă de viața reală, scria Engels, „chiar și pe cel mai puternic partid, care ar număra milioane de membri", ar putea „să-l îngroape în hohotele de rîs pe deplin meritate ale întregii lumi ostile lui". Engels a ironizat îngîmfarea și iluziile „tinerilor" cu privire la greutatea specifică și importanța lor în partid. „Ei trebuie să înțeleagă că «studiile» lor «academice», care impun totodată o temeinică autoverificare critică — sublinia Engels —, nu le dau nicidecum brevetul de ofițer și dreptul la un post corespunzător în cadrul partidului;

www.dacoromanica.ro

că în partidul nostru fiecare trebuie să înceapă prin a fi simplu soldat; că pentru a ocupa posturi de răspundere în partid talentul şi cunoştinţele teoretice nu sînt suficiente chiar în cazul cînd ele există efectiv, că pentru aceasta mai e nevoie de o bună cunoaştere a condiţiilor de luptă a partidului, de însuşirea deplină a formelor acestei lupte, de un devotament personal şi de o fermitate de caracter verificate şi, în sfîrşit, de încadrarea de bunăvoie în rîndurile luptătorilor; într-un cuvînt că aceşti oameni cu «studii academice» în general au mult mai mult de învăţat de la muncitori decît muncitorii de la ei" (vezi K. Marx, F. Engels. Werke, 22. Band, Dietz Verlag, Berlin, 1963, p. 68—70). În octombrie 1891, Congresul de la Erfurt al social-democraţiei germane a exclus din partid o parte dintre conducătorii acestei opoziţii. — *155*.

144 Vezi K. Marx şi F. Engels. Opere alese în două volume, vol. I, Bucureşti, E.S.P.L.P. 1955, ed. a II-a, p. 583. — *155*.

145 Vezi K. Marx, F. Engels. Werke, 22. Band, Dietz Verlag, Berlin, 1963, p. 238. — *157*.

146 Vezi K. Marx. „Optsprezece brumar al lui Ludovic Bonaparte" (K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 8, Bucureşti, Editura politică, 1960, p. 206—207). — *157*.

147 Vezi scrisoarea din 12 aprilie 1871 adresată de K. Marx lui L. Kugelmann (K. Marx, F. Engels, V.I. Lenin. „Despre internaţionalismul proletar", Bucureşti, Editura politică, 1959, p. 118). — *157*.

148 Vezi F. Engels. Scrisoare către A. Bebel datată 18—28 martie 1875; K. Marx. „Critica programului de la Gotha" (K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 19, Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 3—10, 12—34). — *157*.

149 Vezi K. Marx şi F. Engels. „Manifestul Partidului Comunist", Bucureşti, Editura politică, 1962, ed. a VIII-a, p. 43, 70, 54. — *159*.

150 Vezi F. Engels. „Observaţii critice pe marginea proiectului de program social-democrat din 1891" (K. Marx, F. Engels. Werke, 22. Band, Dietz Verlag, Berlin, 1963, p. 235, 236). — *159*.

151 Vezi K. Marx, F. Engels. Werke, 22. Band, Dietz Verlag, Berlin, 1963, p. 17—18. — *159*.

152 Este vorba de scrisorile lui F. Engels către Paul Lafargue din 16 februarie şi 7 mai 1886, 22 noiembrie şi 5 decembrie 1887, 27 octombrie 1890, 6 martie şi 2 iunie 1894 şi 3 aprilie 1895 (vezi „Le Socialiste" nr. 115 din 24 noiembrie 1900; Ausgewählte Briefe, Dietz Verlag, Berlin, 1953, p. 573—574; „Le Socialiste" nr. 115 din 24 noiembrie 1900; Ausgewählte Briefe, Dietz Verlag, Berlin, 1953, p. 586—587). — *159*.

www.dacoromanica.ro

153 „*Le Mouvement Socialiste*" — revistă social-politică care a apărut neregulat. Din ianuarie 1899 pînă în iunie 1914 a apărut la Paris în limba franceză, sub îngrijirea lui G. Lagardelle. În „Le Mouvement Socialiste" au fost publicate o serie de scrisori şi articole ale lui F. Engels. La revistă au colaborat reprezentanţi de seamă ai social-democraţiei internaţionale: W. Liebknecht, H. Quelch, J. Jaurès, A. Bebel, R. Luxemburg şi alţii. Revista a publicat şi articole scrise de oportunişti şi revizionişti, care dominau în Internaţionala a II-a.

În 1900, E. Bernstein a publicat în „Le Mouvement Socialiste" extrase, alese în mod tendenţios, din scrisorile ce-i fuseseră adresate de F. Engels. Textul integral al acestor scrisori a fost publicat în U.R.S.S. (vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. XXVII, 1935, p. 156—162, 192—199, 232—235, 241—244, 246—249, 253—257, 325—327). — *159.*

154 *Guesdişti, curentul guesdist* — curent marxist-revoluţionar în mişcarea socialistă franceză de la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea, avînd în frunte pe J. Guesde. În 1901, adepţii luptei de clasă revoluţionare, în frunte cu J. Guesde, au întemeiat Partidul socialist din Franţa. În 1905, guesdiştii au fuzionat cu Partidul socialist francez. În partid, guesdiştii au avut o poziţie centristă. În anii primului război mondial, ei au trecut de partea social-şovinismului. J. Guesde şi M. Sembat au intrat în guvernul imperialist al Franţei. — *159.*

155 „*Vorwärts*" — cotidian, organ central al Partidului social-democrat german; potrivit hotărîrii adoptate de Congresul de la Halle, a apărut la Berlin din 1891, sub denumirea „Vorwärts. Berliner Volksblatt", ca o continuare a ziarului „Berliner Volksblatt", care apăruse începînd din 1884. În coloanele ziarului, F. Engels a luptat împotriva tuturor manifestărilor oportunismului. Începînd cu a doua jumătate a ultimului deceniu al secolului al XIX-lea, după moartea lui Engels, redacţia ziarului „Vorwärts" a trecut în mîinile aripii de dreapta a partidului şi a publicat în mod regulat articole scrise de oportunişti. Prezentînd în mod tendenţios lupta dusă împotriva oportunismului şi revizionismului din P.M.S.D.R., „Vorwärts" i-a sprijinit pe „economişti", iar mai tîrziu, după scindarea partidului, pe menşevici. În anii reacţiunii, „Vorwärts" a publicat articole calomnioase scrise de Troţki, neacordîndu-i lui Lenin şi bolşevicilor posibilitatea de a publica dezminţiri şi aprecieri obiective asupra situaţiei din partid.

În perioada primului război mondial, „Vorwärts" s-a situat pe poziţiile social-şovinismului. După Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie a desfăşurat propagandă antisovietică. „Vorwärts" a continuat să apară la Berlin pînă în 1933. — *159.*

156 „*Le Socialiste*" — săptămînal; a apărut din 1885 ca organ teoretic al Partidului muncitoresc francez, din 1902 a fost organul Partidului socialist din Franţa, iar din 1905 organul Partidului socialist

www.dacoromanica.ro

francez. În acest ziar au fost publicate extrase din lucrările lui K. Marx şi F. Engels, precum şi articole şi scrisori ale militanţilor de seamă ai mişcării muncitoreşti franceze şi internaţionale de la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea: P. Lafargue, W. Liebknecht, C. Zetkin, G.V. Plehanov şi alţii; ziarul şi-a încetat apariţia în 1915. — *159*.

157 Vezi K. Marx, F. Engels. Ausgewählte Briefe, Dietz Verlag, Berlin, 1953, p. 573—574. — *161*.

158 Vezi K. Marx, F. Engels. Werke, 22. Band, Dietz Verlag, Berlin, 1963, p. 509—527. — *161*.

159 Vezi K. Marx, F. Engels. Ausgewählte Briefe, Dietz Verlag, Berlin, 1953, p. 586—587. — *163*.

160 Vezi K. Marx, F. Engels. Ausgewählte Briefe, Dietz Verlag, Berlin, 1953, p. 586. — *163*.

161 Vezi „Le Socialiste" nr. 115 din 24 noiembrie 1900. — *163*.

162 Vezi „Le Socialiste" nr. 115 din 24 noiembrie 1900. — *165*.

163 Această expresie, care, după mărturia lui K. Marx şi F. Engels, aparţine lui H. Heine, a fost pentru prima oară citată de ei în „Ideologia germană" (vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 3, Bucureşti, Editura politică, 1962, ed. a II-a, p. 538). — *165*.

164 Vezi „Le Socialiste" nr. 115 din 24 noiembrie 1900. — *165*.

165 „*New-Yorker Volkszeitung*" — cotidian al social-democraţilor germani din S.U.A.; a apărut la New York din 1878 pînă în 1932. — *165*.

166 Cuvîntarea menţionată a fost pregătită de K. Marx pentru a o rosti la Congresul economiştilor de la Bruxelles. Lui Marx nu i s-a dat cuvîntul la congres. După încheierea lucrărilor congresului, el şi-a prelucrat cuvîntarea pentru presă şi a publicat-o în ziarul belgian „Atelier Démocratique" din 29 septembrie 1847. Pînă la noi a ajuns numai traducerea germană a primei părţi, publicată la Hamm în 1848 de J. Weydemeyer, prietenul lui Marx şi Engels, împreună cu traducerea unei alte cuvîntări despre libertatea comerţului, rostită de Marx la 9 ianuarie 1848. Weydemeyer a omis sfîrşitul cuvîntării pe motiv că conţinutul ei se repeta în cuvîntarea din 9 ianuarie (vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 4, Bucureşti, Editura politică, 1963, ed. a II-a, p. 297—299, 447—460). — *165*.

167 Vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 19, Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 3—10. — *165*.

168 Este vorba de articolul lui N.I. Buharin „Der imperialistische Raubstaat", publicat în „Jugend-Internationale" nr. 6 din 1 decem-

www.dacoromanica.ro

brie 1916, semnat „Nota-Bene". V.I. Lenin a supus articolul lui Buharin unei critici vehemente în nota „Internaţionala Tineretului" (vezi Opere complete, vol. 30, Bucureşti, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 225—229). Vezi observaţiile făcute de Lenin la articolul lui Buharin în volumul de faţă, p. 325—331). — *171.*

169 V.I. Lenin s-a interesat şi mai înainte de articolele lui M. Beer „Betrachtungen über den Niedergang Englands", „Sozialer Imperialismus" şi „Die gegenwärtige Lage des Trade Unionismus". Extrase din aceste articole se găsesc în materialele pregătitoare pentru lucrarea „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului" (vezi Opere, vol. 39, Bucureşti, Editura politică, 1962, p. 578). — *173.*

170 Vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 19, Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 12—34. — *173.*

171 *Partidul popular german*, înfiinţat în 1865, era format mai ales din elemente democratice ale micii burghezii din statele germane din sud. Partidul promova lozinci cu caracter general democratic, propaga ideea unui stat german federativ; se pronunţa atît împotriva politicii lui Bismarck de unificare a Germaniei sub hegemonia Prusiei iuncherilor, cît şi împotriva unificării ei sub forma unei republici democratice, centralizate şi unice.

În 1866, la Partidul popular german a aderat Partidul popular din Saxonia, al cărui nucleu principal era format din muncitori. Ulterior, această aripă de stînga a evoluat în direcţie socialistă. După ce s-a separat de democraţii mic-burghezi, ea a participat la formarea, în august 1869, a Partidului muncitoresc social-democrat german. — *177.*

172 *Liga păcii şi a libertăţii* — organizaţie pacifistă burgheză, înfiinţată în 1867 în Elveţia de republicani mic-burghezi şi de liberali; în perioada 1867—1868, la activitatea Ligii a participat M.A. Bakunin. La începutul activităţii sale, Liga a încercat să folosească mişcarea muncitorească în propriile ei scopuri.

Marx şi Engels au avut o atitudine negativă faţă de Ligă, care, prin declaraţii grandilocvente despre posibilitatea de a se pune capăt războiului în condiţiile capitalismului prin crearea „Statelor Unite ale Europei", semăna iluzii false în mase şi abătea proletariatul de la lupta de clasă. În şedinţa din 13 august 1867 a Consiliului General al Internaţionalei I, Marx a subliniat în cuvîntarea sa că adevăratul luptător pentru pace este Internaţionala, întrucît „unirea clasei muncitoare din diferite ţări va reuşi, pînă la urmă, să împiedice izbucnirea unor războaie între popoare" (K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 16, Bucureşti, Editura politică, 1963, p. 573). — *177.*

173 Vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 19, Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 30. — *177.*

www.dacoromanica.ro

[174] Vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 19, Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 20—22. — *185.*

[175] Vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol 19, Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 4, 6, 7, 7—8. — *191.*

[176] Vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 4, Bucureşti, Editura politică, 1963, ed. a II-a, p. 178—179. — *193.*

[177] Vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 4, Bucureşti, Editura politică, 1963, ed. a II-a, p. 69. — *193.*

[178] Vezi K. Marx şi F. Engels. „Manifestul Partidului Comunist", Bucureşti, Editura politică, 1962, ed. a VIII-a, p. 54. — *193.*

[179] Vezi K. Marx şi F. Engels. „Manifestul Partidului Comunist", Bucureşti, Editura politică, 1962, ed. a VIII-a, p. 44, 54, 55, 34. —*197.*

[180] Vezi K. Marx, F. Engels. Werke, 21. Band, Dietz Verlag, Berlin, 1962, p. 350, 351. — *199.*

[181] Vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 18, Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 211—291. — *199.*

[182] Vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 18, Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 228—229, 234. — *201.*

[183] Vezi F. Engels. „Prefaţă la ediţia a doua a lucrării «Contribuţii la problema locuinţelor»" (K. Marx şi F. Engels. Opere alese în două volume, vol. I, Bucureşti, E.S.P.L.P. 1955, ed. a II-a, p. 589.— *203.*

[184] Vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 18, Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 246—247, 269—270. — *203.*

[185] Este vorba de broşura „Internationale et révolution. À propos du congrès de la Haye par des réfugiés de la Commune, ex-membres du Conseil Général de l'Internationale", Londra, 1872. — *203.*

[186] Vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 18, Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 270—271, 286. — *207.*

[187] Vezi scrisorile lui F. Engels către K. Kautsky din 3 ianuarie, 25 martie şi 1 aprilie 1895. — *209.*

[188] Vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 17, Bucureşti, Editura politică, 1963, p. 352—368. — *209.*

[189] Vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 17, Bucureşti, Editura politică, 1963, p. 352—360. — *221.*

[190] Vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 17, Bucureşti, Editura politică, 1963, p. 362, 364. — *221.*

www.dacoromanica.ro

[191] Este vorba de „Introducerea" lui F. Engels la lucrarea lui K. Marx „Războiul civil din Franța" (vezi K. Marx. Războiul civil din Franța, București, Editura politică, 1960, p. 5—19). — *231.*

[192] În manuscrisul lui Engels este scris „social-democrat". Înlocuirea cuvîntului a fost făcută de către redacția revistei „Die Neue Zeit" cu ocazia publicării lucrării lui Engels. — *241.*

[193] Vezi „Introducerea" lui F. Engels la lucrarea lui K. Marx „Războiul civil din Franța" (K. Marx. Războiul civil din Franța, București, Editura politică, 1960, p. 7, 11, 12, 14, 15, 16, 17—18). — *243.*

[194] Este vorba de scrisoarea lui F. Engels din 18—28 martie 1875 către A. Bebel (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 19, București, Editura politică, 1964, p. 3—10). — *243.*

[195] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, Editura politică, 1963, p. 379. — *245.*

[196] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, București, Editura politică, 1960, p. 122—123. — *245.*

[197] Vezi F. Engels. „Originea familiei, a proprietății private și a statului", București, Editura politică, 1961, ed. a V-a. — *245.*

[198] Vezi F. Engels. „Originea familiei, a proprietății private și a statului", București, Editura politică, 1961, ed. a V-a, p. 8—21. — *245.*

[199] Vezi F. Engels. „Originea familiei, a proprietății private și a statului", București, Editura politică, 1961, ed. a V-a, p. 171—173. — *247.*

[200] Vezi K. Marx, F. Engels. Werke, 22. Band, Dietz Verlag, Berlin, 1963, p. 245—260. — *249.*

[201] Vezi F. Engels. „Originea familiei, a proprietății private și a statului", București, Editura politică, 1961, ed. a V-a, p. 173—176. —*253.*

[202] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 20, București, Editura politică, 1964, p. 1—32. — *253.*

[203] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 20, București, Editura politică, 1964, p. 277—278. — *255.*

[204] Vezi K. Marx și F. Engels. Werke, 22. Band, Dietz Verlag, Berlin, 1963, p. 417—418. — *257.*

[205] Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 309—312. — *257.*

[206] V.I. Lenin a făcut această însemnare pe o foaie separată, atașată la manuscris, foaie pe care copiase citate din acest alineat și din cel următor al articolului lui F. Engels „Despre autoritate".

www.dacoromanica.ro

Lenin arată că în articolul „Statul imperialist tîlhăresc", Buharin reproduce incomplet cuvintele lui Engels. — *259.*

207 Vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 18, Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 303—308. — *261.*

208 V.I. Lenin a făcut această însemnare pe o foaie separată, ataşată la manuscris, foaie pe care copiase o parte a alineatului respectiv din articolul lui K. Marx „Indiferentismul politic", citat de Lenin în „Statul şi revoluţia" (vezi volumul de faţă, p. 60).

Bakunişti — adepţi ai unui curent denumit astfel după numele lui M.A. Bakunin, ideolog al anarhismului şi duşman înverşunat al marxismului şi al socialismului ştiinţific. Bakuniştii au dus o luptă îndîrjită împotriva teoriei şi tacticii marxiste în mişcarea muncitorească. Principala teză a bakunismului este negarea oricărui fel de stat, inclusiv a dictaturii proletariatului; ea decurge din neînţelegerea rolului istoric mondial al proletariatului. Bakunin a emis ideea „nivelării" claselor, unirea de jos a „asociaţiilor libere". O asociaţie revoluţionară secretă, compusă din personalităţi „proeminente", trebuie, după părerea bakuniştilor, să conducă răscoalele populare care sînt pe punctul de a izbucni. Astfel, ei presupuneau că în Rusia ţărănimea este gata să pornească neîntîrziat o răscoală. Tactica lor, bazată pe comploturi, pe revolte imediate şi pe practica terorismului, avea un caracter aventurier şi era ostilă învăţăturii marxiste despre insurecţie. Bakunismul este înrudit cu proudhonismul.

Căutînd să pătrundă în Internaţionala I, Bakunin insista ca el să fie primit în Internaţională împreună cu organizaţia „Alianţa democraţiei socialiste", întemeiată de el în 1868 şi din care făcea parte şi asociaţia bakunistă secretă. În pofida faptului că Consiliul General al Internaţionalei a hotărît dizolvarea „Alianţei", Bakunin s-a supus numai formal acestei hotărîri, menţinîndu-şi organizaţia secretă şi introducînd-o în Internaţională ca secţia din Geneva a Internaţionalei, care şi-a păstrat denumirea de „alianţă".

Punîndu-şi drept scop acapararea Consiliului General, Bakunin a luptat împotriva lui Marx prin toate mijloacele. Pentru a-şi atinge scopurile, „Alianţa", au arătat Marx şi Engels, nu se dădea în lături „de la nici un mijloc, de la nici o faptă necinstită; minciună, calomnie, intimidare, atacuri din umbră — toate îi sînt proprii în egală măsură" (K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 18, Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 337). Pentru activitatea lor dezorganizatoare, în 1872, la Congresul de la Haga, liderii anarhismului Bakunin şi Guillaume au fost excluşi din Internaţionala I. Teoria şi tactica bakuniştilor au fost energic combătute de K. Marx şi F. Engels. V.I. Lenin a spus că bakunismul este concepţia despre lume „a micului burghez care şi-a pierdut nădejdea în salvarea sa" (Opere complete, vol. 21, Bucureşti, Editura politică, 1963, ed. a doua, p. 270). Bakunismul a fost unul dintre izvoarele ideologice ale narodnicismului. Cu privire la Bakunin şi la bakunişti, vezi lucrările: K. Marx şi F. Engels. „Alianţa democraţiei socialiste şi Asociaţia

www.dacoromanica.ro

Internaţională a Muncitorilor", F. Engels. „Bakuniştii la lucru", „Literatura din emigraţie" (K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 18, Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 331—366, 470—488, 517—566); V.I. Lenin. „Despre guvernul revoluţionar provizoriu" (articolul al doilea) (Opere complete, vol. 10, Bucureşti, Editura politică, 1962, ed. a doua, p. 240—248) şi altele. — *263.*

209 Vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 18, Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 303—305. — *265.*

210 Vezi F. Engels. Scrisoarea adresată lui Bebel la 18—28 martie 1875 (K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 19, Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 3—10). — *267.*

211 Vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 20, Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 179. — *277.*

212 Este vorba de răscoala din Spania (vara anului 1873). Muncitorii au fost instigaţi la răscoală de aşa-numiţii „intransigenţi" — republicani care exprimau interesele micii-burghezii de la oraşe — şi de anarhiştii bakunişti. Răscoala s-a desfăşurat sub lozinca transformării Spaniei în cantoane independente, după modelul Elveţiei. Răscoala a cuprins o serie de provincii şi oraşe ale ţării: Sevilla, Granada, Valencia şi altele; ea a fost reprimată cu cruzime. Tactica aventuristă a anarhiştilor a cauzat un mare prejudiciu acţiunii revoluţionare a clasei muncitoare din Spania. Anarhiştii n-au asigurat simultaneitatea acţiunilor răsculaţilor; fiecare oraş, fiecare provincie acţiona de sine stătător, ceea ce excludea posibilitatea unui atac general. Despre răscoala din Spania, vezi F. Engels. „Bakuniştii la lucru" (K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 18, Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 470—488) şi V.I. Lenin. „Despre guvernul revoluţionar provizoriu" (articolul al doilea) (Opere complete, vol. 10, Bucureşti, Editura politică, 1962, ed. a doua, p. 240—248). — *279.*

213 Este vorba de atentatele împotriva împăratului Wilhelm I săvîrşite de M. Hödel la 11 mai 1878 şi de K.E.Nobiling la 2 iunie 1878. Bismarck a folosit aceste atentate drept pretext pentru a introduce, în octombrie 1878, legea excepţională împotriva socialiştilor. — *279.*

214 Este vorba de o serie de atentate săvîrşite în 1884 de anarhiştii austrieci A. Kammerer, G. Stellmacher şi alţii. Aceste acte teroriste au servit drept pretext pentru a se introduce în Austria, în 1884, o lege împotriva socialiştilor similară cu legea excepţională introdusă de Bismarck. — *279.*

215 Este vorba de evenimentele care s-au petrecut la Chicago în ziua de 4 mai 1886. În scopul intensificării represiunilor antimuncitoreşti, un grup de provocatori au aruncat în timpul unui miting o bombă, a cărei explozie a ucis 4 muncitori şi 7 poliţişti. În temeiul mărturiilor mincinoase depuse de provocatori, cei 4 organizatori ai mitin-

www.dacoromanica.ro

gului au fost executaţi, iar mulţi dintre cei ce au participat la el au fost condamnaţi la închisoare pe termen lung. — *279.*

216 Vezi scrisoarea din 3.I.1895 adresată de F. Engels lui K. Kautsky. — *279.*

217 Lenin se referă la lucrările lui K. Marx. „Optsprezece brumar al lui Ludovic Bonaparte" (1851—1852) şi „Războiul civil din Franţa" (1871), precum şi la lucrarea lui F. Engels „Observaţii critice pe marginea proiectului de program social-democrat din 1891" (vezi K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 8, Bucureşti, Editura politică, 1960, p. 115—217; Opere, vol. 17, Bucureşti, Editura politică, 1963, p. 328—385; Werke, 22. Band, Dietz Verlag, Berlin, 1963, p. 225—237). — *283.*

218 Este vorba de *greva generală din octombrie* 1905 din timpul primei revoluţii burghezo-democratice din Rusia.

La greva generală din octombrie au participat peste 2 000 000 de oameni. Greva s-a desfăşurat sub lozinca răsturnării absolutismului, a boicotării active a Dumei lui Bulîghin, a convocării unei adunări constituante şi instaurării republicii democrate. Greva politică generală a demonstrat forţa şi vigoarea mişcării muncitoreşti, a contribuit la dezvoltarea luptei revoluţionare la sate, în armată şi în flotă şi a adus proletariatul în pragul insurecţiei armate din decembrie. Despre greva din octombrie, vezi articolul lui V.I. Lenin „Greva politică generală din Rusia" (Opere complete, vol. 12, Bucureşti, Editura politică, 1962, ed. a doua, p. 1—4). — *285.*

219 Este vorba de *insurecţia armată din decembrie* 1905 de la Moscova, din timpul primei revoluţii burghezo-democratice din Rusia. Exprimînd voinţa muncitorilor, Conferinţa orăşenească a bolşevicilor de la Moscova, care a avut loc la 5 (18) decembrie 1905, a hotărît să declare grevă generală şi să declanşeze lupta armată. La chemarea Sovietului din Moscova, în ziua de 7 (20) decembrie a început greva politică generală. La 10 (23) decembrie, greva s-a transformat în insurecţie armată. Presnea, Zamoskvorecie, raionul Rogojsko-Simonovski şi raionul Căii ferate Moscova—Kazan au devenit centre ale insurecţiei. Lupta a durat nouă zile. Muncitorii din Moscova au luptat cu abnegaţie, dar nu aveau încă experienţa luptei armate, nu aveau arme suficiente, iar legătura cu armata era slab organizată. În cursul luptei s-a aplicat tactica apărării, şi nu a ofensivei. Conducerea insurecţiei rămînea în urma mişcării maselor, care creştea spontan. La începutul insurecţiei au fost arestaţi conducătorii Comitetului bolşevicilor din Moscova. Menşevicii şi socialiştii-revoluţionari sabotau desfăşurarea acţiunilor de luptă cerînd încetarea luptei armate. Guvernul ţarist a adus la Moscova trupe din Petersburg, Tver şi din regiunile din vestul ţării. La 17 (30) decembrie a început asaltul Presnei, care a fost înecată în sînge. Comitetul de partid din Moscova şi Sovietul din Moscova au hotărît să declare încetarea rezistenţei armate pe data de 19 decembrie 1905 (1 ianua-

www.dacoromanica.ro

rie 1906), pentru a cruța astfel forțele revoluționare și a se pregăti în vederea luptei viitoare.

Urmînd exemplul Moscovei, în decembrie 1905 și în ianuarie 1906 au izbucnit insurecții într-o serie de alte locuri: Nijni-Novgorod, Rostov pe Don, Novorossiisk, Donbass, Ekaterinoslav, Perm (Motoviliha), Ufa, Krasnoiarsk și Cita. Importante acțiuni armate au avut loc în Transcaucazia, Polonia. Ținutul baltic, Finlanda. Dar toate aceste insurecții răzlețe au fost înăbușite cu cruzime de guvernul țarist.

Insurecția armată din decembrie a reprezentat punctul culminant al primei revoluții ruse. Dînd o înaltă apreciere insurecției din decembrie, Lenin scria că poporul „a primit botezul focului. S-a călit în focul insurecției. A pregătit cohortele de luptători care au învins în 1917" (Opere, vol. 31, București, E.S.P.L.P. 1956, p. 519—520). În legătură cu insurecția armată din decembrie, vezi articolul lui V.I. Lenin „Învățămintele insurecției din Moscova" (Opere complete, vol. 13, București, Editura politică, 1962, ed. a doua, p. 365—373). — *285.*

220 Este vorba de „Introducerea" lui F. Engels la lucrarea lui K. Marx: „Luptele de clasă în Franța. 1848—1850". Vezi adnotarea 123. — *291.*

221 V.I. Lenin citează aici „Adresa Organului central către Liga comuniștilor", scrisă de K. Marx și F. Engels la sfîrșitul lunii martie 1850 și publicată de F. Engels în 1885 ca anexă la ediția germană a lucrării lui K. Marx „Dezvăluiri asupra procesului comuniștilor de la Colonia" (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 7, București, Editura politică, 1960, p. 271). — *291.*

222 *Manifestul de la Basel* — manifestul cu privire la război, adoptat de către Congresul socialist internațional extraordinar de la Basel (24—25 noiembrie 1912). Manifestul punea în gardă popoarele împotriva pericolului tot mai iminent al unui război imperialist mondial, dezvăluia scopurile tîlhărești ale acestui război și chema pe muncitorii din toate țările să lupte hotărît pentru pace, „opunînd imperialismului capitalist forța solidarității internaționale a proletariatului". În manifestul de la Basel a fost inclus — din rezoluția Congresului de la Stuttgart (1907) — punctul, formulat de V.I. Lenin, care prevedea că, în caz de izbucnire a unui război imperialist, socialiștii trebuie să folosească criza economică și politică provocată de război pentru a accelera prăbușirea dominației capitaliste de clasă și a lupta pentru revoluția socialistă. — *297.*

223 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 20, București, Editura politică, 1964, p. 179. — *297.*

224 Lucrarea *„Revoluție și contrarevoluție în Germania"* (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, București, Editura politică, 1960, p. 3—113) dezvăluie premisele, caracterul și forțele motrice ale revoluției din 1848—1849 din Germania. Lucrarea a fost scrisă de F. Engels, dar mult timp s-a crezut că autorul ei ar fi K. Marx; o serie de ediții

www.dacoromanica.ro

ale „Revoluției și contrarevoluției în Germania" au apărut sub numele acestuia din urmă.

Propunerea făcută lui K. Marx de a colabora la ziarul „New York Daily Tribune" a constituit prilejul nemijlocit pentru elaborarea acestei lucrări. Fiind ocupat cu cercetări economice, Marx l-a rugat pe Engels să scrie pentru acest ziar o serie de articole despre revoluția germană. În „New York Daily Tribune", articolele lui Engels au apărut însă sub semnătura lui Marx. În timpul vieții lui Marx și Engels, lucrarea nu a fost reeditată, și abia în 1913, cu ocazia publicării corespondenței dintre Marx și Engels, a devenit cunoscut că autorul „Revoluției și contrarevoluției în Germania" este F. Engels. — *299*.

225 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, București, Editura politică, 1960, p. 99—100. Lenin a reprodus acest citat în „Vor păstra oare bolșevicii puterea de stat?" (vezi Opere, vol. 26, București, Editura politică, 1959, p. 115—116). — *301*.

226 *Planuri, conspecte și însemnări pentru lucrarea „Statul și revoluția"* au fost scrise de V.I. Lenin în iulie-septembrie 1917 și au fost publicate pentru prima oară în 1931, în revista „Bolșevik" nr. 17. Materialele publicate ne dezvăluie activitatea creatoare, științifică depusă de Lenin și ne arată cît de minuțios și de aprofundat a studiat el fiecare problemă din lucrarea sa, „pe care o chibzuise sub toate aspectele încă înainte și pentru care apucase să-și facă o mulțime de notițe" (N.K. Krupskaia, „Amintiri despre Lenin", București, Editura politică, 1960, p. 309). — *302*.

227 Vezi K. Marx. „Războiul civil din Franța" (K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 359). — *303*.

228 Este vorba de scrisoarea lui K. Marx către Kugelmann din 12 aprilie 1871 (vezi K. Marx, F. Engels, V.I. Lenin. Despre internaționalismul proletar, București, Editura politică, 1959, p. 118—119). — *303*.

229 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 97—98. — *303*.

230 Vezi F. Engels. „Originea familiei, a proprietății private și a statului", București, Editura politică, 1961, ed. a V-a, p. 171—173. — *304*.

231 Aici și în paragrafele următoare ale planului sînt indicate paginile din manuscrisul „Marxismul despre stat". Între paranteze drepte sînt indicate, cu petit, paginile din volumul de față. — *304*.

232 Vezi F. Engels. „Observații critice pe marginea proiectului de program social-democrat din 1891" (K. Marx, F. Engels. Werke, 22. Band, Dietz Verlag, Berlin, 1963, p. 232). — *304*.

233 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 20, București, Editura politică, 1964, p. 178—179. — *305*.

www.dacoromanica.ro

234 Este vorba de o filă separată cu un extras din articolul lui K. Kautsky „Banditenpolitik", publicat în „Die Neue Zeit" nr. 1 din 6 octombrie 1911. Articolul se termina cu cuvintele: „Ea (lupta noastră electorală) se poate transforma peste noapte („über Nacht") într-o luptă pentru putere". V.I. Lenin reproduce acest citat și în materialele pregătitoare pentru lucrarea „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului" (vezi Opere, vol. 39, București, Editura politică, 1962, p. 364). — *307.*

235 *Primul Congres general al Sovietelor de deputați ai muncitorilor și soldaților din Rusia* s-a ținut la Petrograd între 3 și 24 iunie (16 iunie — 7 iulie) 1917. La congres au participat 1 090 de delegați, reprezentînd 305 organizații de muncitori, soldați și țărani, 53 Soviete raionale, regionale și guberniale, 21 organizații din armata de operații, 8 organizații din formații de spate și 5 organizații din flotă. Bolșevicii, care pe vremea aceea erau în minoritate în Soviete, aveau 105 delegați. Majoritatea covîrșitoare a delegaților făcea parte din blocul esero-menșevic și din micile grupări care îl sprijineau. Pe ordinea de zi a congresului erau înscrise 12 probleme: democrația revoluționară și puterea de stat, atitudinea față de război, pregătirea alegerilor pentru Adunarea constituantă, problema națională, problema agrară etc. V.I. Lenin a rostit cuvîntări în problema atitudinii față de guvernul provizoriu și în problema războiului. În discursurile și în rezoluțiile lor, menșevicii și eserii chemau la întărirea disciplinei în armată și la începerea unei ofensive pe front, la sprijinirea guvernului provizoriu, se pronunțau cu hotărîre împotriva trecerii puterii în mîinile Sovietelor, declarînd (prin intermediul ministrului Țereteli) că în Rusia nu există partid politic care să poată prelua singur întreaga putere. Ca răspuns la această afirmație, V.I. Lenin a declarat în numele partidului bolșevic: „Există un asemenea partid!", iar într-o cuvîntare rostită de la tribuna congresului a spus că partidul bolșevic este în orice clipă „gata să preia întreaga putere".

Bolșevicii au folosit din plin tribuna congresului pentru a demasca politica imperialistă a guvernului provizoriu și tactica conciliatoristă a menșevicilor și eserilor, prezentînd și susținînd la congres rezoluții proprii în toate problemele principale. Cuvîntările lor erau adresate nu numai delegaților, ci și direct maselor largi ale poporului — muncitorilor, țăranilor și soldaților. Bolșevicii au dezvăluit esența contrarevoluționară, antipopulară a politicii externe a guvernului provizoriu burghez și caracterul imperialist al războiului, au demascat incapacitatea guvernului provizoriu de a salva țara de la ruină. Constatînd falimentul total al politicii de înțelegere cu capitaliștii, bolșevicii au propus în rezoluția lor să se declare că singura cale de ieșire este trecerea întregii puteri de stat în mîinile unui Soviet de deputați ai muncitorilor, soldaților și țăranilor din întreaga Rusie. În rezoluțiile ei, majoritatea esero-menșevică a congresului s-a situat pe poziția sprijinirii guvernului provizoriu, a încuviințat hotărîrea lui de a începe o ofensivă pe front și s-a pro-

www.dacoromanica.ro

nunțat împotriva trecerii puterii în mîinile Sovietelor. Congresul a ales un Comitet Executiv Central (C.E.C.), care a fiinţat pînă la Congresul al II-lea al Sovietelor şi în care eserii şi menşevicii dispuneau de o mare majoritate.

Apreciind însemnătatea congresului, V.I. Lenin a scris că acesta a arătat „deosebit de clar" că liderii eserilor şi ai menşevicilor s-au îndepărtat de revoluţie (vezi Opere complete, vol. 32, Bucureşti, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 329). — *308*.

236 *Socialist Labor Party* a fost întemeiat în 1876 la Congresul de unificare de la Philadelfia, ca urmare a fuziunii dintre secţiile americane ale Internaţionalei I şi alte organizaţii socialiste. Lucrările congresului s-au desfăşurat cu participarea şi sub îndrumarea lui F.A. Sorge, tovarăş de luptă al lui Marx şi Engels. Majoritatea covîrşitoare a partidului o constituian imigranţii, care nu aveau decît slabe legături cu muncitorii băştinaşi din America. În primii ani, în conducerea partidului predominau lassalleenii, care au comis greşeli cu caracter sectar-dogmatic. O parte dintre conducătorii acestui partid considerau că principala lui sarcină este activitatea parlamentară şi subapreciau importanţa pe care o are conducerea luptei economice a maselor, în timp ce alţii au alunecat spre trade-unionism şi anarhism. Oscilările ideologice şi tactice ale conducerii au avut drept rezultat slăbirea partidului şi părăsirea lui de către o serie de grupuri. Marx şi Engels au criticat cu vehemenţă tactica sectară a socialiştilor americani.[1]

În ultimul deceniu al secolului trecut, la conducerea acestui partid a ajuns aripa de stînga, în frunte cu D. De Leon, care a comis însă greşeli cu caracter anarho-sindicalist. S.L.P. a renunţat la lupta pentru revendicări parţiale ale clasei muncitoare, la munca în sindicatele reformiste şi a pierdut tot mai mult legătura, şi aşa destul de slabă, cu mişcarea muncitorească de masă. În anii primului război mondial, Socialist Labor Party înclina spre internaţionalism. Sub influenţa Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie, partea cea mai revoluţionară din S.L.P. a participat activ la constituirea Partidului Comunist din America. În prezent, S.L.P. este o organizaţie puţin numeroasă, care nu are nici o influenţă asupra mişcării muncitoreşti din S.U.A. — *308*.

237 Este vorba de proiectul noului program al partidului. V.I. Lenin a insistat asupra necesităţii acestuia şi a început să lucreze la program încă înainte de înapoierea sa în Rusia la 3 (16) aprilie 1917.

În „Ciorna celei de-a cincea «Scrisori din depărtare»", scrisă în martie 1917, Lenin a trasat un plan concret de modificare a programului adoptat în 1903 la Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. (vezi Opere complete, vol. 31, Bucureşti, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 59—60). Lenin a continuat să elaboreze proiectul noului program al partidului în Tezele din aprilie şi în articolul „Sarcinile proletariatului în revoluţia noastră (Proiect de platformă a partidului proletar)" (vezi Opere complete, vol. 31, Bucureşti, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 104—114, 151—189). Problema revizuirii

www.dacoromanica.ro

programului a fost pusă la Conferința a VII-a generală (din aprilie) a P.M.S.D. (b) din Rusia. Lenin a prezentat conferinței „Proiectul de modificare a părții teoretice și politice, precum și a altor părți ale programului". Proiectul a fost analizat de comisia conferinței pentru elaborarea programului. Rezoluția la raportul prezentat de Lenin, adoptată de conferință, a stabilit direcția în care urma să fie revizuit programul partidului. Conferința a însărcinat C.C. să întocmească un proiect de program și să-l prezinte spre aprobare congresului partidului. La propunerea C.C., Lenin a publicat în iunie 1917 broșura „Materiale pentru revizuirea programului partidului", în care au fost incluse „Proiectul de modificare a părții teoretice și politice, precum și a altor părți ale programului", „Cîteva considerații în legătură cu observațiile făcute de comisia Conferinței a VII-a generale (din aprilie) a P.M.S.D.(b) din Rusia" și alte documente (vezi Opere complete, vol. 32, București, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 145—172). În prefața la broșură, Lenin a arătat că, publicînd acest material, el consideră că principala sarcină a partidului este „să atragă un număr cît mai mare de tovarăși la o participare activă la întocmirea programului partidului" (Opere complete, vol. 32, București, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 147—148).

Congresul al VI-lea al P.M.S.D.(b) din Rusia, care s-a ținut între 26 iulie și 3 august (8—16 august) 1917, a confirmat hotărîrea adoptată de Conferința din aprilie cu privire la necesitatea revizuirii programului partidului și a luat hotărîrea de a se convoca un congres special pentru elaborarea unui nou program, dar, din cauza evenimentelor ce se desfășurau în țară, acest congres nu a fost convocat.

După Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, problema programului partidului a fost pusă la Congresul al VII-lea al P.M.S.D.(b) din Rusia, în martie 1918. Elaborarea noului program a fost terminată în 1919, iar Congresul al VIII-lea al P.M.S.D.(b) din Rusia (martie 1919) a adoptat noul program. Programul a stabilit sarcinile partidului comunist pentru întreaga perioadă de trecere de la capitalism la socialism și a înarmat din punct de vedere ideologic partidul și clasa muncitoare în lupta pentru construirea societății socialiste.

Părțile principale ale proiectului de program au fost scrise de V.I. Lenin. — *308.*

238 Este vorba de articolul lui F. Engels „Despre autoritate" (vezi K.Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 309—312). — *309.*

239 Vezi K. Marx, F. Engels. Werke, 21. Band, Dietz Verlag, Berlin, 1962, p. 178. — *309.*

240 În manuscrisul „Marxismul despre stat", citatele din lucrarea lui K. Marx „Războiul civil din Franța" sînt dispuse pe puncte și numerotate (vezi volumul de față, p. 209—221). În dreapta textului, Lenin indică aceste numere ale citatelor. În parantezele drepte sînt indicate, cu petit, paginile din volumul de față. — *313.*

www.dacoromanica.ro

[241] V.I. Lenin a întocmit al doilea conspect pentru capitolul al III-lea probabil chiar în timpul elaborării lucrării. Cifrele din dreapta textului indică paginile din manuscrisul lucrării „Statul şi revoluţia". Paginile din volumul de faţă sînt date în paranteze drepte. —*314*.

[242] Vezi F. Engels. Scrisoarea adresată lui A. Bebel la 18—28 martie 1875 (K. Marx şi F. Engels. Opere, vol. 19, Bucureşti, Editura politică, 1964, p. 3—10). — *316*.

[243] Este vorba de rebeliunea contrarevoluţionară din august 1917 a burgheziei şi a moşierilor. În fruntea rebeliunii se afla comandantul suprem al armatei, generalul ţarist Kornilov. Complotiştii intenţionau să pună stăpînire pe Petrograd, să nimicească partidul bolşevic, să dizolve Sovietele, să instaureze în ţară o dictatură militară şi să pregătească restaurarea monarhiei. La complot a participat A.F. Kerenski, şeful guvernului provizoriu, dar, după ce rebeliunea a început, temîndu-se să nu fie măturat o dată cu Kornilov, el s-a desolidarizat de acesta şi l-a declarat rebel faţă de guvernul provizoriu.

Acţiunea lui Kornilov a fost zdrobită de către muncitori şi ţărani, conduşi de partidul bolşevic. Sub presiunea maselor, guvernul provizoriu a fost nevoit să dea dispoziţie ca Kornilov şi complicii lui să fie arestaţi şi deferiţi justiţiei pentru rebeliune. — *317*.

[244] Este vorba de Consfătuirea democratică pe întreaga Rusie, convocată de Comitetul Executiv Central esero-menşevic al Sovietelor pentru a lua o hotărîre în problema puterii. Ea a avut loc la Petrograd între 14 şi 22 septembrie (între 27 septembrie şi 5 octombrie) 1917. La consfătuire au participat peste 1500 de oameni. Liderii menşevicilor şi ai eserilor au luat toate măsurile pentru a reduce reprezentarea maselor muncitoreşti şi ţărăneşti şi pentru a spori numărul delegaţilor trimişi de diverse organizaţii mic-burgheze şi burgheze, asigurîndu-şi astfel majoritatea la consfătuire. Scopul pe care-l urmăreau organizatorii consfătuirii era de a abate atenţia maselor de la faptul că revoluţia cunoştea o amploare tot mai mare.

Bolşevicii au luat parte la consfătuire cu scopul de a o folosi drept tribună pentru demascarea menşevicilor şi eserilor.

La 19 septembrie (1 octombrie), consfătuirea democratică a votat o rezoluţie cu privire la organizarea unui preparlament (Consiliul provizoriu al republicii). Aceasta era o încercare de a crea aparenţa că în Rusia ar fi fost introdus regimul parlamentar. Potrivit hotărîrii guvernului provizoriu, preparlamentul urma să fie însă numai un organ consultativ pe lîngă guvern. Lenin a insistat în mod categoric asupra boicotării preparlamentului, deoarece a rămîne în el ar fi însemnat a întreţine iluzia că această instituţie ar fi în stare să rezolve sarcinile revoluţiei. Comitetul Central al P.M.S.D.(b) din Rusia a discutat propunerea lui Lenin şi, învingînd împotrivirea lui Kamenev şi a altor capitularzi care insistau asupra participării la preparlament, a luat hotărîrea ca bolşevicii să părăsească preparlamentul.

www.dacoromanica.ro

La 7 (20) octombrie, în ziua deschiderii preparlamentului, bolșevicii au dat citire unei declarații și au părăsit sala de ședințe.

În privința consfătuirii democratice și a preparlamentului, vezi V.I. Lenin „Bolșevicii trebuie să ia Puterea", „Marxismul și insurecția", „Despre eroii escrocheriilor și despre greșelile bolșevicilor", „Din jurnalul unui publicist" (Opere, vol. 26, București, Editura politică, 1959, p. 1—3, 4—9, 26—33, 35—41). — *318*.

245 Cifrele din dreapta textului indică paginile manuscrisului lucrării „Statul și revoluția". Între paranteze drepte sînt indicate, cu petit, paginile din volumul de față. — *319*.

246 Însemnările pe marginea articolului lui N.I. Buharin „Contribuții la teoria statului imperialist" au fost scrise de V.I. Lenin nu mai tîrziu de luna august 1916 și au fost pentru prima oară publicate în 1932. Din corespondența lui Lenin cu Buharin și cu Zinoviev este cunoscut faptul că Buharin intenționa să publice articolul său în „Sbornik «Soțial-Demokrata»", dar redacția i-a respins articolul pentru că conținea teze greșite, antimarxiste cu privire la stat și la dictatura proletariatului. Pentru amănunte în această privință, vezi scrisorile lui V.I. Lenin adresate lui Zinoviev și Buharin, scrise în august 1916 (Opere, vol. 35, București, E.S.P.L.P. 1958, p. 205—206 și 207—208). Deși Buharin cunoștea atitudinea negativă a lui Lenin față de articolul său, el l-a publicat totuși în 1925 în revista „Revoliuțiia Prava" nr. 1. — *383*.

247 Este vorba de cartea lui A. Loria „Les bases économiques de la constitution sociale". Paris, 1903, la care se referă N.I. Buharin în acest pasaj al articolului său. — *323*.

248 La stînga textului, Lenin indică paginile din manuscrisul articolului lui N.I. Buharin. — *323*.

249 V.I. Lenin verifică textul citatelor reproduse de N.I. Buharin din lucrarea lui F. Engels „Der Ursprung der Familie, des Privateigentums und des Staates". 3. Aufl. Stuttgart, 1899 („Originea familiei, a proprietății private și a statului", ed. a treia, Stuttgart, 1889), după ediția a 6-a a acestei lucrări. Lenin arată că în articolul lui Buharin aceste citate sînt traduse incomplet și greșit. În privința pasajelor indicate, vezi F. Engels. „Originea familiei, a proprietății private și a statului", București, Editura politică, 1961, ed. a V-a, p. 171, 172, 173. — *323*.

250 Este vorba de un pasaj din articolul lui F. Engels „Despre autoritate" („Die Neue Zeit", 1913, nr. 2 din 10 octombrie, p. 39. Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 309). — *323*.

251 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 20, București, Editura politică, 1964, p. 277—278. — *324*.

www.dacoromanica.ro

252 *Însemnări pe marginea articolului lui N.I. Buharin „Statul imperialist tîlhăresc"*, publicat sub semnătura „Nota Bene" în „Jugend-Internationale", nr. 6 din 1 decembrie 1916, au fost făcute de V.I. Lenin, probabil, imediat după apariţia ziarului. În acest articol, Buharin a expus aceleaşi concepţii antimarxiste, semianarhiste în problema statului ca şi în articolul „Contribuţii la teoria statului imperialist", respins de redacţia publicaţiei „Sbornik «Soţial-Demokrata»". „Lui Buharin — arăta ulterior V.I. Lenin — i s-a scris în august 1916: «nu te grăbi cu ideile tale despre stat, lasă-le *să se cristalizeze pe deplin*». El însă *nu le-a lăsat* să se cristalizeze, ci s-a grăbit să le expună în presă, sub pseudonimul «Nota Bene», şi a făcut-o în aşa fel, încît, în loc să demaşte pe kautskişti, *i-a ajutat* prin greşelile sale!!" (volumul de faţă, p. 171).

După ce a primit la 5 (18) decembrie 1916 revista „Arbeiterpolitik" nr. 25 din 9 decembrie 1916, unde era publicat acelaşi articol cu mici modificări, Lenin şi-a revăzut însemnările şi a notat în „Jugend-Internationale" pasajele care lipsesc în „Arbeiterpolitik". — *325*.

253 *„Arbeiterpolitik"* — revistă săptămînală pentru propagarea socialismului ştiinţific, organ al grupului radicalilor de stînga din Bremen. Grupul era condus de I. Knief şi P. Fröhlich şi în 1919 el a intrat în Partidul Comunist German. Revista a apărut la Bremen între 1916 şi 1919. Ea a luptat împotriva social-şovinismului din mişcarea muncitorească germană şi internaţională. La revistă au colaborat N.I. Buharin, A. Guilbeaux, A.M. Kollontai, N.K. Krupskaia, A. Panneckoek, K. Radek, I.M. Steklov şi alţii.

După Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie, revista a oglindit pe larg viaţa din Rusia Sovietică. În 1917 şi 1918 a publicat cîteva articole şi cuvîntări ale lui V.I. Lenin („Criza s-a copt", „Raport despre sarcinile imediate ale Puterii sovietice", „Cuvîntare rostită în Sovietul de deputaţi ai muncitorilor, ţăranilor şi ostaşilor roşii din Moscova. 23 aprilie 1918"). În perioada revoluţiei din noiembrie 1918 din Germania, revista a publicat partea I şi a II-a din articolul lui V.I. Lenin „Programul militar al revoluţiei proletare" şi extrase din lucrarea „Statul şi revoluţia" (§§ 1, 3, 4 din capitolul I, § 3 din capitolul al III-lea şi § 1 din capitolul al IV-lea). — *325*.

254 *Planul articolului „Cu privire la rolul statului"* a fost întocmit de V.I. Lenin nu mai devreme de 18 noiembrie (1 decembrie) 1916, pe cînd lucra la materialele privind concepţia marxistă despre stat. Fila cu planul articolului a fost introdusă în caietul „Marxismul despre stat". Din nota lui Lenin „Internaţionala Tineretului", scrisă în decembrie 1916, reiese faptul că Lenin îşi propusese să scrie o lucrare despre stat. Analizînd şi criticînd articolul lui N.I. Buharin „Statul imperialist tîlhăresc", Lenin a scris: „Asupra acestei probleme extrem de importante sperăm să revenim într-un articol special" (Opere complete, vol. 30, Bucureşti, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 228). Comparînd planul articolului „Cu privire la rolul statului" cu articolele lui Buharin „Contribuţii la teoria statului imperialist" şi „Statul imperialist tîlhăresc", vedem că acesta este

www.dacoromanica.ro

tocmai planul unui articol îndreptat împotriva concepțiilor semianarhiste, antimarxiste pe care le avea Buharin despre stat.

În scrisoarea sa din 4 (17) februarie 1917 adresată Aleksandrei M. Kollontai, V.I. Lenin îi comunica: „Pregătesc (aproape am terminat de pregătit materialul corespunzător) un articol în problema atitudinii marxismului față de stat" (Opere, vol. 35, București, E.S.P.L.P. 1958, p. 264). Articolul era destinat numărului 4 al publicației „Sbornik «Soțial-Demokrata»", dar, după cît se pare, nu a fost scris. Materialele strînse de Lenin pentru acest articol au alcătuit caietul „Marxismul despre stat" (vezi volumul de față, p. 123—301) și au fost folosite de Lenin în elaborarea lucrării „Statul și revoluția". — *332*.

255 Vezi K. Marx. „Note critice pe marginea articolului «Regele Prusiei și reforma socială. De un prusian»" (K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 1, București, Editura politică, 1960, ed. a II-a, p. 437). Lenin citează articolul după cartea „Aus dem literarischen Nachlass von K. Marx, F. Engels und F. Lassalle". Hrsg. von F. Mehring. Bd. 2. Gesammelte Schriften von K. Marx und F. Engels. Von Juli 1844 bis November 1847. Stuttgart, 1902. — *333*.

256 Vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 309—312. — *333*.

257 Vezi K. Marx. „Indiferentismul politic" (K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 18, București, Editura politică, 1964, p. 303—308). — *333*.

www.dacoromanica.ro

INDICE DE LUCRĂRI ŞI IZVOARE CITATE SAU MENŢIONATE DE V. I. LENIN

[*Bakunin, M.A.*] *Statul şi anarhia.* Introducere. Partea I. F.L. 1873. 308, 24 p. (Editat de partidul social-revoluţionar. Vol. I). — *190.*

Cu privire la Sovietele de deputaţi ai muncitorilor. [Proiectul de rezoluţie al menşevicilor pentru Congresul al IV-lea (de unificare) al P.M.S.D.R.]. — „Partiinîe Izvestiia", [Petersburg], 1906, nr. 2, 20 martie, p. 11. Sub titlul comun: Proiect de rezoluţii pentru viitorul congres, elaborat de un grup de „menşevici" cu participarea unor redactori ai ziarului „Iskra". — *317.*

Danton. Cuvîntare rostită la 2 septembrie 1792 în Adunarea legislativă — *vezi* Bulletin de l'Assemblée Nationale.

„*Delo Naroda*", Petrograd. — *46—47.*

— 1917, nr. 113, 29 iunie, p. 1. — *46—47.*

„*Dnevnik Soţial-Demokrata*", Geneva, 1905, nr. 3, noiembrie, p. 1 — 23. — *36.*

— 1905, nr. 4, decembrie, p. 1—12. — *36, 48.*

Engels, F. Introducere [*la lucrarea lui K. Marx „Luptele de clasă în Franţa, 1848—1850"*]. 6 martie 1895. — *160, 206, 208.*

— *Prefaţă* [*la prima ediţie germană a cărţii lui K. Marx „Mizeria filozofiei"*]. 23 octombrie 1884. — În: Marx, K. „Mizeria filozofiei. Răspuns la «Filozofia mizeriei» a d-lui Proudhon". Cu o prefaţă şi adnotări de F. Engels. Traducere din limba franceză de S.A. Alekseev. Ediţia a 3-a. Petersburg, „Novîi Mir", 1906, p. 3—20. — *309.*

— *Scrisoare către A. Bebel.* 18—28 martie 1875. — *20.*

Kautsky, K. Revoluţia socială. I. Reforma socială şi revoluţia socială. II. A doua zi după revoluţia socială. Cu două anexe. Traducere din limba germană de N. Karpov. Sub îngrijirea lui N. Lenin. Editat

www.dacoromanica.ro

de Liga social-democraţiei revoluţionare ruse. Geneva, tip. Ligii, 1903. 205 p. (P.M.S.D.R.). — *107—109, 266—270.*

* [*Lenin, V.I.*] *Statul şi revoluţia.* Învăţătura marxismului despre stat şi sarcinile proletariatului în revoluţie. Partea I. Petrograd, „Jizn i Znanie", 1918, 115 p. (Biblioteca de ştiinţe sociale. Nr. 40). Înaintea titlului autor: V. Ilin (N. Lenin). — *3, 33—35, 120.*

— *Statul şi revoluţia.* Învăţătura marxismului despre stat şi sarcinile proletariatului în revoluţie. Partea I. Moscova—Petrograd. „Kommunist", 1919. 150 p. (P.C. (b) din Rusia). Înaintea titlului autor: N. Lenin (Vlad. Ulianov). — *4, 32—33.*

*— *Câteva teze.* Din partea redacţiei. — „Soţial-Demokrat", Geneva, 1915, nr. 47, 13 octombrie, p. 2. — *307, 317.*

— *Cu privire la război.* Cuvîntare rostită de tov. Lenin la Congresul Sovietelor. — „Pravda", Petrograd, 1917, nr. 95, 13 iulie (30 iunie), p. 2—3; nr. 96, 14 (1) iulie, p. 2—3; nr. 97, 15 (2) iulie, p. 2—3. — *306.*

— *Cuvîntare cu privire la atitudinea faţă de guvernul provizoriu. 4(17) iunie — vezi* Lenin, V.I. Cuvîntare rostită de tov. Lenin la Congresul general al Sovietelor de deputaţi ai muncitorilor şi soldaţilor.

— *Cuvîntare cu privire la război. 9 (22) iunie — vezi* Lenin, V. I. Cu privire la război. Cuvîntare rostită de tov. Lenin la Congresul Sovietelor.

— *Cuvîntare rostită de tov. Lenin la Congresul general al Sovietelor de deputaţi ai muncitorilor şi soldaţilor.* — „Pravda", Petrograd, 1917, nr. 82, 28 (15) iunie, p. 2—3; nr. 83, 29 (16) iunie, p. 2—3. — *308.*

— *Despre sarcinile proletariatului în actuala revoluţie.* — „Pravda", Petrograd, 1917, nr. 26, 7 aprilie, p. 1—2. Semnat: N. Lenin. — *81—82.*

— *O chestiune principială.* („Nişte cuvinte uitate" ale democratismului). —„Pravda", Petrograd, 1917, nr. 68, 10 iunie (28 mai), p. 3. — *73—74.*

*— *Prefaţă la traducerea în limba rusă* [*a scrisorilor lui K. Marx către L. Kugelmann*]. — În: Marx, K. Scrisori către L. Kugelmann. Cu o prefaţă din partea redacţiei revistei „Die Neue Zeit". Traducere din limba germană de M. Ilina, sub îngrijirea şi cu o prefaţă a lui N. Lenin. Petersburg, „Novaia Duma", 1907, p. III—XI. — *37.*

— *Raport prezentat la 4 (17) aprilie 1917 în cadrul adunării bolşevicilor participanţi la Consfătuirea generală a Sovietelor de deputaţi ai muncitorilor şi soldaţilor. — 81—82.*

*— *Revoluţia proletară şi renegatul Kautsky.* — Moscova — Petrograd, „Kommunist", 1918. 135 p. (P.C. (b) din Rusia). Înaintea titlului autor: N. Lenin (Vl. Ulianov). — *34.*

* Cu asterisc sînt notate cărţile, ziarele, articolele şi documentele pe care se află însemnări făcute de V. I. Lenin şi care se păstrează în Arhiva centrală de partid a Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S.

www.dacoromanica.ro

— *Schiţa iniţială a Tezelor din aprilie.* 3 (16) aprilie 1917. — *81.*

— *Scrisoare către N.I. Buharin.* August 1916. — *170.*

— *Sovietele de deputaţi ai muncitorilor.* [Proiect de rezoluţie pentru Congresul al IV-lea (de unificare) al P.M.S.D.R.] — „Partiinîe Izvestiia", [Petersburg], 1906, nr. 2, 20 martie, p. 7. Sub titlul comun: Proiect de rezoluţii pentru Congresul de unificare al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia. — *307, 317.*

Marx, K. şi Engels, F. Manifestul Partidului Comunist. Decembrie 1847—ianuarie 1848. — *22, 64, 105, 166, 203—204, 315.*

— *Prefaţă la ediţia germană din 1872* [*a „Manifestului Partidului Comunist"*]. 24 iunie 1872. — *105—106.*

Marx, K. A doua Adresă a Consiliului General al Asociaţiei Internaţionale a Muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian. Către membrii Asociaţiei Internaţionale a Muncitorilor din Europa şi din Statele Unite. 9 septembrie 1870. — *35.*

— *Capitalul.* Critica economiei politice, vol. I. 1867. — *20.*

— *Critica Programului de la Gotha.* — Aprilie — începutul lunii mai 1875. — *20, 22, 64, 65.*

— *Critica Programului de la Gotha.* Traducere din limba germană. Sub îngrijirea Verei Zasulici. Petersburg, „Novoe knigoizdatelstvo", 1906. 32 p. — *83.*

— *Mizeria filozofiei.* Răspuns la „Filozofia mizeriei" a d-lui Proudhon. Prima jumătate a anului 1847. — *22, 64, 167.*

— *Mizeria filozofiei.* Răspuns la „Filozofia mizeriei" a d-lui Proudhon. Cu o prefaţă şi adnotări de F. Engels. Traducere din limba franceză de S.A. Alekseev. Ediţia a 3-a. Petersburg, „Novîi Mir", 1906, 175 p. — *309.*

— *Optsprezece brumar al lui Ludovic Bonaparte.* Decembrie 1851 — martie 1852. — *37, 38, 111, 130.*

— *Scrisoare către W. Bracke.* 5 mai 1875. — *64.*

— *Scrisori către L. Kugelmann.* Cu o prefaţă din partea redacţiei revistei „Die Neue Zeit". Traducere din limba germană de M. Ilina, sub îngrijirea şi cu o prefaţă a lui N. Lenin. Petersburg, „Novaia Duma", 1907. XI, 96 p. — *37—38.*

— *Scrisorile lui Karl Marx către Kugelmann.* Cu o prefaţă de K. Kautsky. Traducere din limba germană de A. Goihbarg. Petersburg, Levenştein, 1907, 106 p. (Biblioteca de socialism ştiinţific). — *37—38.*

O şedinţă istorică. — „Pravda", Petrograd, 1917, nr. 80, 26 (13) iunie, p. 1—2. — *75—76.*

www.dacoromanica.ro

„*Partiinîe Izvestiia*", [Petersburg], 1906, nr. 2, 20 martie, p. 7, 11. — *307, 317.*

Petrograd, 29 iulie (11 august). Înnoirea ministerelor şi democraţia. — „Delo Naroda", Petrograd, 1917, nr. 113, 29 iulie, p. 1. — *46—47.*

Plehanov, G.V. Cîteva cuvinte despre ultimul Congres socialist internaţional de la Paris. (Scrisoare deschisă către tovarăşii care mi-au trimis mandatul). — „Zarea", Stuttgart, 1901, nr. 1, aprilie, p. 233—239. — *104.*

— *Încă o dată despre situaţia noastră.* (Scrisoare către tovarăşul X.). — „Dnevnik Soţial-Demokrata", Geneva, 1905, nr. 4, decembrie, p. 1—12. — *36, 48.*

— *Situaţia noastră.* — „Dnevnik Soţial-Demokrata", Geneva, 1905, nr. 3 din noiembrie, p. 1—23. — *36.*

Pomealovski, N.G. Amintiri din seminar. — 96.

„*Pravda*", Petrograd, 1917, nr. 26, 7 aprilie, p. 1—2. — *81.*

— 1917, nr. 68, 10 iunie (28 mai), p. 3. — *73.*

— 1917, nr. 80, 26 (13) iunie, p. 1—2. — *74—75.*

— 1917, nr. 82, 28 (15) iunie, p. 2—3; nr. 83, 29 (16) iunie, p. 2—3. — *308.*

— 1917, nr. 95, 13 iulie (30 iunie), p. 2—3; nr. 96, 14 (1) iulie, p. 2—3; nr. 97, 15 (2) iulie, p. 2—3. — *308.*

Programul Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia, adoptat la Congresul al II-lea al partidului. — În: Cel de-al doilea Congres ordinar al Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia. Textul integral al proceselor-verbale. Editat de C.C. Genève, tip. partidului, [1904], p. 1—6. (P.M.S.D.R.). — *65, 308.*

Saltîkov-Şcedrin, M.E. Cuvinte uitate. — 24, 45, 70.

— *Semnele vremii. — 46—47.*

* „*Soţial-Demokrat*", Geneva, 1915, nr. 47, 13 octombrie, p. 2. — *307.*

„*Zarea*", Stuttgart, 1901, nr. 1, aprilie, p. 233—239. — *104.*

„*Almanacco Repubblicano per l'anno 1874*", Lodi, 1873, p. 33—37, 141—148. — *59—60, 256, 262.*

„*Arbeiterpolitik*", Bremen, 1916, Nr. 25, 9. Dezember, S. 193—195. — *325—326, 330—331.*

Aus dem literarischen Nachlass von K. Marx, F. Engels und F. Lassalle. Hrsg. von F. Mehring. Bd. II. Gesammelte Schriften von K. Marx

www.dacoromanica.ro

und F. Engels. Von Juli 1844 bis November 1847. Stuttgart, Dietz, 1902, VIII, 482 S. — *326.*

[*Bakunin, M. Der Brief an L. Palix*, 28. September 1870]. — In: Steklow, G. Michael Bakunin. Ein Lebensbild. Stuttgart, Dietz, 1913, S. 113—114. — *128—130.*

Bebel, A. Aus meinem Leben. T. 2. Stuttgart, Dietz, 1911. VIII, 420 S. — *63—66, 83, 88, 94, 101—102, 124, 156—158, 164—168, 170, 172—174, 184—190, 266, 302, 303, 306, 316, 320, 321.*

— [*Der Brief an F. Engels*]. 21. September 1875. — In: Bebel, A. Aus meinem Leben. T. 2. Stuttgart, Dietz, 1911, S. 334—336. — *66, 190.*

— *Geleitwort* [*zum Buch: „Aus meinem Leben"*. T. 2]. 2. September 1911. — In: Bebel, A. Aus meinem Leben. T. 2. Stuttgart, Dietz, 1911, S. VII—VIII. — *164.*

— *Unsere Ziele.* Eine Streitschrift gegen die „Demokratische Korrespondenz". [9. Aufl.] Hottingen — Zürich, Volksbuchh., 1886, 48 S. (Sozialdemokratische Bibliothek. V.). — *66—67, 190.*

Beer, M. Betrachtungen über den Niedergang Englands. — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1900—1901, Jg. XIX, Bd. I, Nr. 26, S. 804—811. — *124, 170.*

— *Die gegenwärtige Lage des Trade Unionismus.* — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1901—1902, Jg. XX, Bd. I, Nr. 1, S. 36—43. — *124, 170—172.*

— *Sozialer Imperialismus.* — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1901—1902, Jg. XX, Bd. I, Nr. 7, S. 209—217. — *124, 170.*

Bernstein, E. Die Voraussetzungen des Sozialismus und die Aufgaben der Sozialdemokratie. Stuttgart, Dietz, 1899, X, 188 S. — *43—44, 51—52, 53—54, 104—106, 113, 115—116, 128, 154, 220, 222, 226, 290, 296, 298, 305.*

Borkheim, S. Zur Erinnerung für die deutschen Mordspatrioten. 1806—1807. Mit einer Einleitung von F. Engels. Hottingen — Zürich, Volksbuchh., 1888, 68 S. (Sozialdemokratische Bibliothek. XXIV). — *124, 198, 302, 305.*

Briefe von F. Engels über die französische Arbeiterpartei. — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1900—1901, Jg. XIX, Bd. I, Nr. 14, S. 420—427. — *124, 158, 162, 164, 307, 308.*

* [*Bucharin, N.*] *Der imperialistische Raubstaat.* — „Jugend-Internationale", Zürich, 1916, Nr. 6, 1. Dezember, S. 7—8. Semnat: Nota bene. — *170, 258, 325—331.*

www.dacoromanica.ro

— *Der imperialistische Staat.* Theoretisches zum vaterländischen Hilfsdienst. — „Arbeiterpolitik", Bremen, 1916, Nr. 25, 9. Dezember, S. 193—195. — *325—326, 330—331.*

Bulletin de l'assemblée nationale. Première legislature. — „Gazette Nationale, ou le Moniteur Universel", Paris, 1792, N 248, 4 septembre, p. 1051. — *300.*

„*Gazette Nationale, ou le Moniteur Universel*", Paris, 1792, N 248, 4 septembre, p. 1051. — *300.*

Engels, F. An die Redaktion des „Sozialdemokrat". — „Der Sozialdemokrat", London, 1890, Nr. 37, 13. September, S. 1. Înaintea titlului: Eine Antwort. — *123, 152—156.*

— [*Der Brief an A. Bebel*] 18.—28. März 1875. — In: Bebel, A. Aus meinem Leben. T. 2. Stuttgart, Dietz, 1911, S. 318—324. — *63—66, 83, 88, 95, 101, 124, 156—158, 164—168, 170, 172, 174, 184—192, 244, 266—268, 302, 303, 306, 316, 320, 321.*

— [*Der Brief an K. Kautsky*]. 29. Juni 1891. — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1901—1902, Jg. XX, Bd. I, Nr. 1, S. 5. — *140.*

— [*Der Brief an K. Kautsky*]. 3. Januar 1895. — In: Kautsky, K. Der Weg zur Macht. Politische Betrachtungen über das Hineinwachsen in die Revolution. 2. durchges. Aufl. Berlin, Buchh. „Vorwärts", 1910, S. 50. — *124, 278.*

— [*Der Brief an K. Kautsky*]. 3. Januar 1895. — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1908, Jg. 27, Bd. 1, Nr. 1, 2. Oktober, S. 6, im Art.: Kautsky, K. Einige Feststellungen über Marx und Engels. — *124, 208.*

— [*Der Brief an K. Kautsky*]. 25. März 1895. — In: Kautsky, K. Der Weg zur Macht. Politische Betrachtungen über das Hineinwachsen in die Revolution. 2. durchges. Aufl. Berlin, Buchh. „Vorwärts", 1910, S. 49—50. — *124, 208.*

— [*Der Brief an K. Kautsky*]. 25. März 1895. — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1908, Jg. 27, Bd. 1, Nr. 1, 2. Oktober, S. 6, im Art.: Kautsky, K. Einige Feststellungen über Marx und Engels. — *124, 208.*

— [*Der Brief an K. Kautsky*]. 1. April 1895. — In: Kautsky, K. Der Weg zur Macht. Politische Betrachtungen über das Hineinwachsen in die Revolution. 2. durchges. Aufl. Berlin, Buchh. „Vorwärts", 1910, S. 51. — *124, 162, 208, 306.*

— [*Der Brief an K. Kautsky*]. 1. April 1895. — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1908, Jg. 27, Bd. 1, Nr. 1, 2. Oktober, S. 7, im Art.: Kautsky, K. Einige Feststellungen über Marx und Engels. — *124, 208.*

— [*Der Brief an P. Lafargue*]. 22. November, 1887. — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1900—1901, Jg. XIX, Bd. I, Nr. 14, S. 426, im Art.:

www.dacoromanica.ro

Briefe von F. Engels über die französische Arbeiterpartei. — *124, 158, 162.*

— [*Der Brief an P. Lafargue*]. 27. Oktober 1890. — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1900—1901, Jg. XIX, Bd. I, Nr. 14, S. 426—427, im Art.: Briefe von F. Engels über die französische Arbeiterpartei. — *124, 158, 162.*

— [*Der Brief an P. Lafargue*]. 6. März 1894. — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1900—1901, Jg. XIX, Bd. I, Nr. 14, S. 425—426, im Art.: Briefe von F. Engels über die französische Arbeiterpartei. — *124, 158, 307.*

— [*Der Brief an P. Lafargue*]. 2. Juni 1894. — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1900—1901, Jg. XIX, Bd. I, Nr. 14, S. 426, im Art.: Briefe von F. Engels über die französische Arbeiterpartei. — *124, 158, 162, 307, 308.*

— [*Der Brief an P. Lafargue*]. 3. April 1895. — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1900—1901, Jg. XIX, Bd. I, Nr. 14, S. 426, im Art.: Briefe von F. Engels über die französische Arbeiterpartei. — *124, 158, 160, 307.*

— [*Briefe an E. Bernstein*]. — „Vorwärts", Berlin, 1900, Nr. 277, 28. November. 1. Beilage des „Vorwärts", S. 1—3; Nr. 278, 29. November. Beilage des „Vorwärts", S. 1. Sub titlul comun: Aus Briefen von Friedrich Engels. — *158.*

— *Dell'Autorità.* — „Almanacco Repubblicano per l'anno 1874", Lodi, 1873, p. 33—37. — *59—60, 256.*

— *Einleitung* [*zum Buch: Borkheim, S. Zur Erinnerung für die deutschen Mordspatrioten*]. — In: Borkheim, S. Zur Erinnerung für die deutschen Mordspatrioten. 1806—1807. Mit Einleitung von F. Engels. Hottingen — Zürich, Volksbuchh., 1888, S. 3—8. (Sozialdemokratische Bibliothek. XXIV). — *124, 198, 305—306.*

— *Einleitung* [*zum Buch: Marx, K. Der Bürgerkrieg in Frankreich.* Adresse des Generalrats der Internationalen Arbeiterassoziation]. 18. März 1891. — In: Marx, K. Der Bürgerkrieg in Frankreich. Adresse des Generalrats der Internationalen Arbeiterassoziation. 3. deutsche Aufl. vermehrt durch die beiden Adressen des Generalrats über den deutsch-französischen Krieg und durch eine Einleitung von F. Engels. Berlin, Exped. des „Vorwärts", 1891, S. 3—14. — *52—53, 74, 75, 76—80, 83, 106, 107, 110, 113—114, 124, 150—152 158, 230—240, 242, 284, 294, 298, 302, 305, 316, 321.*

— [*Einleitung zum Buch: Marx, K. Die Klassenkämpfe in Frankreich 1848 bis 1850.* Auszüge]. — „Vorwärts", Berlin 1895, Nr. 76, 30. März, S. 1—2, im Art.: Wie man heute Revolutionen macht. — *160—162, 307.*

— *Einleitung zum Neudruck von Marx' „Klassenkämpfe in Frankreich 1848—1850".* — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1894—1895, Jg.

www.dacoromanica.ro

XIII, Bd. II, Nr. 27, S. 5—10; Nr. 28, S. 36—43. — *128, 204—208, 288, 302, 306—307.*

— *Herrn Eugen Dühring's Umwälzung der Wissenschaft.* 3. durchges. und verm. Aufl. Stuttgart, Dietz, 1894. XX, 354 S. — *15—19, 20—21, 22, 59, 89, 125, 252—256, 276, 296, 302, 303, 304, 305, 319—320, 324, 326.*

— *Internationales aus dem „Volksstaat" (1871—1875).* Berlin, Exped. des „Vorwärts", Berliner Volksblatt, 1894, 72 S. — *80—81, 97, 125, 254, 302, 305, 316, 321.*

— [*Les lettres à Ed. Bernstein*]. — „Le Mouvement Socialiste", Paris, 1900, N 45, novembre, p. 515—525. Sub titlul comun: Lettres inédites de Fréderic Engels. — *158.*

— [*Les lettres à P. Lafargue*]. — „Le Socialiste", Paris, 1900, N 115, 24 novembre, p. 1. Sub titlul comun: Quelques lettres d'Engels. — *158.*

— *Revolution und Konterrevolution in Deutschland.* Ins Deutsche übertragen von K. Kautsky. 2. Aufl. Stuttgart, Dietz, 1907. XXX, 141 S. Înaintea titlului se indică autorul: K. Marx. — *298—300.*

— *Der Sozialismus in Deutschland.* — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1891—1892, Jg. X, Bd. I, Nr. 19, S. 580—589. — *248.*

— *Über das Autoritätsprinzip.* (Dell'Autorità). — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1913, Jg. 32, Bd. 1, Nr. 2, 10. Oktober, S. 37—39. Sub titlul general: Ein Beitrag zur Geschichte der Internationale. Zwei unbekannte Artikel von F. Engels und K. Marx. Übersetzt und eingeleitet von N. Rjasanoff. — *59, 60—63, 100—101, 102—103, 125, 254—262, 302, 303, 305, 309, 316, 320, 321, 323, 326—327.*

— *Über den Bürgerkrieg in Frankreich.* [Einleitung zum Buch: Marx, K. Der Bürgerkrieg in Frankreich. Adresse des Generalrats der Internationalen Arbeiterassoziation]. 18. März 1891. — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1890—1891, Jg. IX, Bd. II, Nr. 28, S. 33—41. — *74—75, 230.*

— *Der Ursprung der Familie, des Privateigentums und des Staats.* Im Anschluss an Lewis H. Morgan's Forschungen. 3. Aufl. Stuttgart, Dietz, 1889. VI, 147 S. — *323, 326, 327.*

— *Der Ursprung der Familie, des Privateigentums und des Staats.* Im Anschluss an Lewis H. Morgan's Forschungen. 6. Aufl. Stuttgart, Dietz, 1894, XXIV, 188 S. — *6—7, 8—11, 12—15, 124, 125, 244—246, 248—252, 302, 303, 304, 319, 323.*

— *Vorrede zur dritten Auflage* [*des Buches: Marx, K. Der Achtzehnte Brumaire des Louis Bonaparte*]. In: Marx, K. Der Achtzehnte Brumaire des Louis Bonaparte. 4. Aufl. Hamburg, Meissner, 1907, S. 3—4. — *31—32, 136—138, 303, 305.*

— [*Vorwort zur Arbeit: Marx, K. Zur Kritik des sozialdemokratischen Programms*]. 6. Januar 1891. — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1890—

www.dacoromanica.ro

1891, Jg. IX, Bd. I, Nr. 18, S. 561—562. Sub titlul comun: Zur Kritik des sozialdemokratischen Parteiprogramms. Aus dem Nachlass von K. Marx. — *103—104.*

— [*Vorwort zur dritten Auflage des Buches: „Herrn Eugen Dühring's Umwälzung der Wissenschaft"*]. 23. Mai 1894. — In: Engels, F. Herrn Eugen Dühring's Umwälzung der Wissenschaft. 3. durchges. und verm. Aufl. Stuttgart, Dietz, 1894, S. XX. — *252.*

— [*Vorwort*] *zur vierten Auflage 1891* [*des Buches: „Der Ursprung der Familie, des Privateigentums und des Staats"*]. 16. Juni 1891. — In: Engels, F. Der Ursprung der Familie, des Privateigentums und des Staats. Im Anschluss an Lewis H. Morgan's Forschungen. 6. Aufl. Stuttgart, Dietz, 1894, S. IX—XXIV. — *10—11, 244.*

— [*Vorwort zum Buch: Marx, K. u. Engels, F. Das Kommunistische Manifest*]. 21. Januar 1882. — In: Marx, K. u. Engels, F. Das Kommunistische Manifest. 7. autorisierte deutsche Ausgabe. Mit Vorreden von K. Marx u. F. Engels u. einem Vorwort von K. Kautsky. Berlin, Buchh. „Vorwärts", 1906, S. 19—20. — *126.*

— [*Vorwort zum Buch: Marx, K. u. Engels, F. Das Kommunistische Manifest*]. 28. Juni 1883. — Ibidem, S. 18—19. — *126.*

— [*Vorwort zum Buch: Marx, K. u. Engels, F. Das Kommunistische Manifest*]. 1. Mai 1890. — Ibidem. S. 19—22. — *126.*

— *Vorwort* [*zum Buch: „Internationales aus dem «Volksstaat» (1871—1875)"*]. 3. Januar 1894. — In: Engels, F. Internationales aus dem „Volksstaat" (1871—1875). Berlin, Exped. des „Vorwärts", Berliner Volksblatt, 1894, S. 5—7. — *80—81, 97—98, 125, 256, 302, 306, 316, 321.*

— *Vorwort* [*zum Buch: „Zur Wohnungsfrage"*]. 10. Januar 1887. — In: Engels, F. Zur Wohnungsfrage. Separatabdruck aus dem „Volksstaat" von 1872. 2. durchges. Aufl. Hottingen—Zürich, Volksbuchh., 1887, S. 3—10. (Sozialdemokratische Bibliothek. XIII). — *124, 154, 202.*

— *Zur Kritik des sozialdemokratischen Programmentwurfes 1891.* — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1901—1902, Jg. XX, Bd. I, Nr. 1, S. 5—13. — *66—74, 123, 124, 140—152, 154, 156—158, 302, 304, 306, 316, 321.*

— *Zur Wohnungsfrage.* Separatabdruck aus dem „Volksstaat" von 1872. 2. durchges. Aufl. Hottingen—Zürich, Volksbuchh., 1887, 72 S. (Sozialdemokratische Bibliothek. XIII). — *56—59, 124, 138, 154, 198—200, 202—206, 302, 306, 316, 320, 321.*

Hegel, G.W.F. Grundlinien der Philosophie des Rechts. Berlin, 1821. — *6, 244.*

Internationale et révolution. À propos du congrès de la Haye par des réfugiés de la Commune, ex-membres du Conseil Général de l'Internationale. Londres, imp. de Graag, 1872, 16 p. — *202.*

www.dacoromanica.ro

* „*Jugend-Internationale*", Zürich, 1916, Nr. 6, 1. Dezember, S. 7—8. — *168—170, 172, 260, 325—331.*

Kautsky, K. Allerhand Revolutionäres. — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1903—1904, Jg. 22, Bd. 1, Nr. 22, S. 685—695. — *270—272.*

— *Banditenpolitik.* — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1911, Jg. 30, Bd. 1, Nr. 1, 6. Oktober, S. 1—5. — *306—307.*

— *Bernstein und die Dialektik.* — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1898—1899, Jg. XVII, Bd. II, Nr. 28, S. 36—50. — *208.*

— *Bernstein und das sozialdemokratische Programm.* Eine Antikritik. Stuttgart, Dietz, 1899, VIII, 195 S. — *104—105, 106—107, 110, 111, 234, 296—298, 305, 306, 322.*

— *Der charakterlose Engels.* — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1909, Jg. 27, Bd. 2, Nr. 39, 25. Juni, S. 414—416. — *206—208.*

* — *Die Diktatur des Proletariats.* Wien, Brand, 1918, 63 S. — *34—35.*

— *Eine neue Strategie.* — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1910, Jg. 28, Bd. 2, Nr. 37, 10. Juni. S. 332—341; Nr. 38, 17. Juni, S. 364—374; Nr. 39, 24. Juni, S. 412—421. — *228—230, 282—284.*

— [*Die Eroberung der staatlichen Macht und die Bündnisse mit bürgerlichen Parteien.* Die Resolution zum Punkt 9 der Tagesordnung des Internationalen Sozialistenkongresses. Paris, 1900]. — In: Internationaler Sozialistenkongress zu Paris. 23. bis 27. September 1900. Berlin, Exped. der Buchh. „Vorwärts", 1900, S. 17. — *104—105.*

— *Die neue Taktik.* — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1912, Jg. 30, Bd. 2, Nr. 44, 2. August, S. 654—664; Nr. 45, 9. August, S. 688—698; Nr. 46, 16. August, S. 723—733. — *12, 111—115, 117—118, 168—170, 224, 282—296, 303, 306—307, 322.*

— *Ein sozialdemokratischer Katechismus.* — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1893—1894, Jg. XII, Bd. I, Nr. 12, S. 361—369; Nr. 13, S. 402—410. — *276—278.*

— *Die soziale Revolution.* I. Sozialreform und soziale Revolution. Berlin, Exped. der Buchh. „Vorwärts", 1902. 56 S. — *107—108, 109—110, 111, 266—270, 306, 322.*

— *Die soziale Revolution.* II. Am Tage nach der sozialen Revolution. Berlin, Exped. der Buchh. „Vorwärts", 1902. 48 S. — *107—108, 109—110, 111, 266—270, 306, 322.*

— *Die soziale Revolution.* I. Sozialreform und soziale Revolution. 2. durchges. und verm. Aufl. Berlin, Buchh. „Vorwärts", 1907. 64 S. — *266.*

— *Die soziale Revolution.* II. Am Tage nach der sozialen Revolution. 2. durchges. und verm. Aufl. Berlin, Buchh. „Vorwärts", 1907, 48 S. — *266.*

www.dacoromanica.ro

— *Vorrede zur ersten Auflage* [*des Buches: „Der Weg zur Macht"*]. — In: Kautsky, K. Der Weg zur Macht. Politische Betrachtungen über das Hineinwachsen in die Revolution. 2. durchges. Aufl. Berlin, Buchh. „Vorwärts", 1910, S. 5—6. — *274.*

— *Vorrede zur zweiten Auflage* [*des Buches: „Der Weg zur Macht"*]. 1. Juli 1910. — In: Kautsky, K. Der Weg zur Macht. Politische Betrachtungen über das Hineinwachsen in die Revolution. 2. durchges. Aufl. Berlin, Buchh. „Vorwärts", 1910, S. 7—14. — *274.*

* — *Vorwort zur zweiten Auflage* [*des Buches: „Die soziale Revolution"*]. — In: Kautsky, K. Die soziale Revolution. I. Sozialreform und soziale Revolution. 2. durchges. und verm. Aufl. Berlin, Buchh. „Vorwärts", 1907, S. 5—6. — *266.*

— *Vorwort* [*zum Buch: Marx, K. u. Engels, F. Das Kommunistische Manifest*]. Juni 1906. — In: Marx, K. u. Engels, F. Das Kommunistische Manifest. 7. autorisierte deutsche Ausgabe. Mit Vorreden von K. Marx u. F. Engels u. einem Vorwort von K. Kautsky. Berlin, Buchh. „Vorwärts", 1906, S. 3—16. — *126.*

— *Der Weg zur Macht.* Politische Betrachtungen über das Hineinwachsen in die Revolution. Berlin, „Vorwärts", 1909, 104 S. — *110, 111, 274, 294, 306—307.*

— *Der Weg zur Macht.* Politische Betrachtungen über das Hineinwachsen in die Revolution. 2. durchges. Aufl. Berlin, Buchh. „Vorwärts", 1910, 112 S. — *110—111, 124, 162, 208, 294, 306—307.*

Loria, A. Les bases économiques de la constitution sociale. 2. ed. Entièrement refondue et considérablement augmentée. Trad. de l'italien sur le manuscrit original par. A. Bouchard. Paris, Michalon, 1903. VIII, 430 p. — *323.*

Manifest der Internationale zur gegenwärtigen Lage, [*angenommen auf dem Ausserordentlichen Internationalen Sozialistenkongress zu Basel am 24. und 25. November 1912*]. — In: Ausserordentlicher Internationaler Sozialistenkongress zu Basel. Berlin, Buchh. „Vorwärts", 1912, S. 23—27. — *294—296.*

Marx, K. u. Engels, F. Ansprache der Zentralbehörde an den Bund vom März 1850. — In: Marx, K. Enthüllungen über den Kommunistenprozess zu Köln. Neuer Abdr., mit Einleitung von F. Engels und Dokumenten. Hottingen—Zürich, Volksbuchh., 1885, S. 75—83. (Sozialdemokratische Bibliothek. IV). — *113, 290—292.*

— *Das Kommunistische Manifest.* 7. autorisierte deutsche Ausgabe. Mit Vorreden von K. Marx u. F. Engels u. einem Vorwort von K. Kautsky. Berlin, Buchh. „Vorwärts", 1906. 46 S. — *22—24, 26, 27, 28—29, 36—37, 40, 56, 86, 107, 118, 123, 124, 126—128, 158, 192—194, 302, 303, 305, 320.*

www.dacoromanica.ro

— *Vorrede [zum Buch: „Das Kommunistische Manifest"]*. 24. Juni 1872. — In: Marx, K. u. Engels, F. Das Kommunistische Manifest. 7. autorisierte deutsche Ausgabe. Mit Vorreden von K. Marx u. F. Engels u. einem Vorwort von K. Kautsky. Berlin, Buchh. „Vorwärts", 1906, S. 17—18. — *36—37, 107, 123, 126—128, 302, 303, 320.*

Marx, K. Der Achtzehnte Brumaire des Louis Bonaparte. 3. Aufl. Hamburg, Meissner, 1885. VI, 108 S. — *138.*

— *Der Achtzehnte Brumaire des Louis Bonaparte.* 4. Aufl. Hamburg, Meissner, 1907, 110 S. — *27—28, 29, 30, 32, 33, 38, 56, 106, 123, 156, 224—226, 284, 294, 302, 303, 305, 320.*

— *[Der Brief an W. Bracke]*. 5. Mai 1875. — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1890—1891, Jg. IX, Bd. I, Nr. 18, S. 562. — *83, 172.*

— *[Der Brief an L. Frankel u. L.E. Varlin]*. 13. Mai 1871. — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1911, Jg. 29, Bd. 1, Nr. 23, 10. März, S. 796, im Art.: Ein proletarischer Gedenktag. — *123, 138—140.*

— *[Der Brief an L. Kugelmann]*. 3. März 1869. — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1901—1902, Jg. 20, Bd. 2, Nr. 13, S. 412—413. —*130, 132.*

— *[Der Brief an L. Kugelmann]*. 13. Dezember 1870. — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1901—1902, Jg. 20, Bd. 2, Nr. 17, S. 542—544. — *130, 132.*

— *[Der Brief an L. Kugelmann]*. 12. April 1871. — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1901—1902, Jg. XX, Bd. I, Nr. 23, S. 709—710. Sub titlul comun: Karl Marx über die Pariser Kommune. — *36, 37—40, 123, 124, 128—135, 138, 157, 282, 294, 302, 303, 305, 320.*

— *[Der Brief an L. Kugelmann]*. 17. April 1871. — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1901—1902, Jg. XX, Bd. I, Nr. 23, S. 710. Sub titlul comun: Karl Marx über die Pariser Kommune. — *128—130.*

— *[Der Brief an L. Kugelmann]*. 18. Juni 1871. — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1901—1902, Jg. 20, Bd. 2, Nr. 25, S. 797. — *130, 132.*

— *[Der Brief an J. Weydemeyer.* Auszüge]. 5. März 1852. — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1906—1907, Jg. 25, Bd. 2, Nr. 31, S. 163—165, im Art.: Mehring, F. Neue Beiträge zur Biographie von Karl Marx und Friedrich Engels. — *33—34, 35.*

— *Briefe an Dr. L. Kugelmann.* — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1901—1902, Jg. 20, Bd. 2, Nr. 1, S. 29—32; Nr. 2, S. 60—64; Nr. 3, S. 91—96; Nr. 4, S. 125—128; Nr. 6, S. 188—192; Nr. 7, S. 221—224; Nr. 12, S. 381—384; Nr. 13, S. 412—416; Nr. 15, S. 472—480; Nr. 17, S. 541—544; Nr. 19, S. 604—608; Nr. 25, S. 797—800. — *130, 132.*

— *Der Bürgerkrieg in Frankreich.* Adresse des Generalrats der Internationalen Arbeiterassoziation an alle Mitglieder in Europa und

www.dacoromanica.ro

den Vereinigten Staaten. S. — Abdr. aus dem Volksstaat. Leipzig, Exped. des Volksstaat, 1871, 52 S. — *36, 126—129, 132, 134.*

— *Der Bürgerkrieg in Frankreich.* Adresse des Generalrats der Internationalen Arbeiterassoziation an alle Mitglieder in Europa und den Vereinigten Staaten. Neuer Abdr. Leipzig, Genossenschaftsbuchdruckerei, 1876, 56 S. — *128, 208—220, 222—226, 313—314.*

— *Der Bürgerkrieg in Frankreich.* Adresse des Generalrats der Internationalen Arbeiterassoziation. 3. deutsche Aufl. vermehrt durch die beiden Adressen des Generalrats über den deutsch-französischen Krieg und durch eine Einleitung von F. Engels. Berlin. Exped. des „Vorwärts", 1891, 71 S. — *38, 40—43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 74, 75, 76—79, 83, 87, 105—106, 107, 109, 110, 114, 115, 116, 117, 124, 152, 156, 208—221, 222—226, 282—284, 294, 296, 298—300, 302, 303, 305, 306, 313—314, 316, 320, 321.*

— *Das Elend der Philosophie.* Antwort auf Proudhons „Philosophie des Elends". Deutsch von E. Bernstein und K. Kautsky. Mit Vorwort und Noten von F. Engels. Stuttgart, Dietz, 1885, XXXVII, 209 S. — *22—23, 124, 190—192, 302, 303, 305, 320.*

— *Enthüllungen über den Kommunistenprozess zu Köln.* Neuer Abdr., mit Einleitung von F. Engels und Dokumenten. Hottingen—Zürich, Volksbuchh., 1885, 88 S. (Sozialdemokratische Bibliothek. IV). — *113, 290.*

— *L'indifferenza in materia politica.* — „Almanacco Repubblicano per l'anno 1874", Lodi, 1873, p. 141—148. — *59—60, 260.*

— *Kritische Randglossen zu dem Artikel: Der König von Preussen und die Sozialreform.* — In: Aus dem literarischen Nachlass von K. Marx, F. Engels und F. Lassalle. Hrsg. von F. Mehring. Bd. II. Gesammelte Schriften von K. Marx und F. Engels. Von Juli 1844 bis November 1847, Stuttgart, Dietz, 1902, S. 41—60. — *326.*

— *Der politische Indifferentismus.* (L'indifferenza in materia politica.) — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1913, Jg. 32, Bd. 1, Nr. 2, 10. Oktober, S. 40—44. Sub titlul comun: Ein Beitrag zur Geschichte der Internationale. Zwei unbekannte Artikel von F. Engels und K. Marx. Übersetzt und eingeleitet von N. Rjasanoff. — *60—61, 103, 125, 260—266, 302, 303, 305—306, 316, 320, 321.*

— *Die Schutzzöllner, die Freihandelsmänner und die arbeitende Klasse.* — In: Marx, K. Zwei Reden über die Freihandels- und Schutzzollfrage. Aus dem Französischen übersetzt und mit einem Vorwort und erläuternden Anmerkungen versehen von J. Weydemeyer. Hamm, Schulzische Buchdruckerei, 1848, S. 18—20. — *164.*

— [*Die Schutzzöllner, die Freihandelsmänner und die arbeitende Klasse*]. — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1900—1901, Jg. XIX, Bd. I, Nr. 25, S. 795—796. Sub titlul: Marx über den Schutzzoll. — *164—166.*

www.dacoromanica.ro

— [*Die Schutzzöllner, die Freihandelsmänner und die arbeitende Klasse*]. — „New-Yorker Volkszeitung", 1890, 3. März, S. 4. — *166.*

— *Vorrede [zum Buch: „Das Elend der Philosophie.* Antwort auf Proudhons «Philosophie des Elends»"]. 15. Juni 1847. — In: Marx, K. Das Elend der Philosophie. Antwort auf Proudhons „Philosophie des Elends". Deutsch von E. Bernstein und K. Kautsky. Mit Vorwort und Noten von F. Engels. Stuttgart, Dietz, 1885, S. XXXVII. — *192.*

— *Zur Kritik des sozialdemokratischen Parteiprogramms.* Aus dem Nachlass von K. Marx. — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1890—1891, Jg. IX, Bd. I, Nr. 18, S. 562—575. — *83, 84, 85—87, 90—93, 94, 95, 96, 97—99, 102—104, 124, 138, 158, 172, 174—184, 302, 303, 306, 321—322.*

„*Le Mouvement Socialiste*", Paris, 1900, N 45, novembre, p. 515—525. — *158.*

„*Neue Zeit*", Stuttgart. — *162.*

— 1890—1891, Jg. IX, Bd. I, Nr. 18, S. 562—575. — *83, 84, 85—86, 90—93, 94—95, 96, 97—99, 102—104, 124, 138, 158, 170, 172—184, 302, 303, 306, 321—322.*

— 1890—1891, Jg. IX, Bd. II, Nr. 28, S. 33—41. — *74, 230.*

— 1891—1892, Jg. X, Bd. I, Nr. 19, S. 580—589. — *248.*

— 1893—1894, Jg. XII, Bd. I, Nr. 12, S. 361—369; Nr. 13, S. 402—410. — *278.*

— 1894—1895, Jg. XIII, Bd. II, Nr. 27, S. 5—10; Nr. 28, S. 36—43. — *128, 206—208, 288, 302, 307.*

— 1898—1899, Jg. XVII, Bd. II, Nr. 28, S. 36—50. — *208.*

— 1900—1901, Jg. XIX, Bd. I, Nr. 14, S. 425—427. — *124, 158, 160, 162, 307, 308.*

— 1900—1901, Jg. XIX, Bd. I, Nr. 25, S. 795—796. — *162—166.*

— 1900—1901, Jg. XIX, Bd. I, Nr. 26, S. 804—811. — *124, 170.*

— 1900—1901, Jg. XIX, Bd. II, Nr. 33, S. 197—202. — *170.*

— 1901—1902, Jg. XX, Bd. I, Nr. 1, S. 5—13, 36—43. — *66—73, 123, 124, 140—150, 154, 156, 170, 302, 304, 306, 316, 317.*

— 1901—1902, Jg. XX, Bd. I, Nr. 7, S. 209—217. — *124, 170.*

— 1901—1902, Jg. XX, Bd. I, Nr. 23, S. 709—710. — *36, 37—40, 123, 124, 128—134, 138, 156, 282, 294—296, 302, 303, 305, 320.*

— 1901—1902, Jg. 20, Bd. 2, Nr. 1, S. 29—32; Nr. 2, S. 60—64; Nr. 3, S. 91—96; Nr. 4, S. 125—128; Nr. 6, S. 188—192; Nr. 7, S. 221—224; Nr. 12, S. 381—384; Nr. 13, S. 412—416; Nr. 15,

www.dacoromanica.ro

S. 472–480; Nr. 17, S. 541–544; Nr. 19, S. 604–608; Nr. 25, S. 797–800. — *130, 132.*

— 1903–1904, Jg. 22, Bd. 1, Nr. 22, S. 685–695. — *270–274.*

— 1906–1907, Jg. 25, Bd. 2, Nr. 31, S. 163–165. — *34, 35.*

— 1908, Jg. 27, Bd. 1, Nr. 1, 2. Oktober, S. 6, 7. — *124, 208.*

— 1909, Jg. 27, Bd. 2, Nr. 39, 25. Juni, S. 414–416. — *206–208.*

— 1910, Jg. 28, Bd. 2, Nr. 37, 10. Juni, S. 332–341; Nr. 38, 17. Juni, S. 364–374; Nr. 39, 24. Juni, S. 412–421. — *230, 282.*

— 1911, Jg. 29, Bd. 1, Nr. 23, 10. März, S. 796. — *123, 138–140.*

— 1911, Jg. 30, Bd. 1, Nr. 1, 6. Oktober, S. 1–5. — *307.*

— 1912, Jg. 30, Bd. 2, Nr. 41, 12. Juni, S. 541–550; Nr. 42, 19. Juli, S. 585–593; Nr. 43, 26. Juli, S. 609–616. — *111–112, 113–114, 115, 170, 224, 282–298, 303, 307, 322.*

— 1912, Jg. 30, Bd. 2, Nr. 44, 2. August, S. 654–664; Nr. 45, 9. August, S. 688–698; Nr. 46, 16. August, S. 723–733. — *224, 282–298, 303, 307, 322.*

— 1913, Jg. 32, Bd. 1, Nr. 1, 3. Oktober, S. 8–16. — *254–256.*

— 1913, Jg. 32, Bd. 1, Nr. 2, 10. Oktober, S. 37–39, 40–44. — *59–64, 101, 103, 125, 254–266, 302, 303, 305–306, 309, 316, 320, 321, 323, 326.*

„*New-Yorker Volkszeitung*", 1890, 3. März, S. 4. — *164.*

Nota bene — vezi Bucharin, N.

Panneckoek, A. Massenaktion und Revolution. — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1912, Jg. 30, Bd. 2, Nr. 41, 12. Juli, S. 541–550; Nr. 42, 19. Juli, S. 585–593; Nr. 43, 26. Juli, S. 609–616. — *111–112, 113–114, 170, 224, 282–292, 303, 322.*

Plechanow, G. Anarchismus und Sozialismus. Berlin. Exped. des „Vorwärts", 1894. 84 S. — *103, 303, 306, 322.*

Programm der deutschen Arbeiterpartei. — „Volksstaat", Leipzig, 1875, Nr. 27, 7. März, S. 1. — *22, 64, 65, 66, 84, 91–92, 170, 172, 174, 176, 186, 188, 190.*

Programm der sozialdemokratischen Partei Deutschlands, beschlossen auf dem Parteitag zu Erfurt 1891. — In: Protokoll über die Verhandlungen des Parteitages der sozialdemokratischen Partei Deutschlands. Abgehalten zu Erfurt vom 14. bis 20. Oktober 1891. Berlin, „Vorwärts", 1891, S. 3–6. — *66, 67–68, 140, 154–156, 170.*

Rjasanoff, D. Einleitung [zu den Artikeln: Engels, F. Über das Autoritätsprinzip; Marx, K. Der politische Indifferentismus]. — „Die Neue

www.dacoromanica.ro

Zeit", Stuttgart, 1913, Jg. 32, Bd. 1, Nr. 1, 3. Oktober, S. 8—16. Sub titlul general: Ein Beitrag zur Geschichte der Internationale. Zwei unbekannte Artikel von F. Engels und K. Marx. Übersetzt und eingeleitet von N. Rjasanoff. — *254—256.*

Sanders, D. Ergänzungs-Wörterbuch der deutschen Sprache. Vervollständigung und Erweiterung aller bisher erschienenen deutschsprachlichen Wörterbücher (einschliesslich des Grimm'schen). Mit Belegen von Luther bis auf die neueste Gegenwart. Berlin, Abenheim'sche Verlagsbuchh., 1885. [2], 691 S. — *164.*

„*Der Sozialdemokrat*", London, 1890, Nr. 37, 13. September, S. 1. — *123, 152—156.*

„*Le Socialiste*", Paris, 1900, N 115, 24 novembre, p. 1. — *158.*

„*Sozialistische Monatshefte*", Berlin. — *118.*

Steklow, G. Michael Bakunin. Ein Lebensbild. Stuttgart, Dietz, 1913. 128 S. — *128—131.*

„*Volksstaat*", Leipzig, 1875, Nr. 27, 7. März, S. 1. — *22, 64, 65, 66, 84, 91—93, 170, 174, 176, 186, 190, 192.*

„*Vorwärts*", Berlin, 1895, Nr. 76, 30. März, S. 1—2. — *162, 307.*

— 1900, Nr. 277, 28. November. 1. Beilage des „Vorwärts", S. 1—3; Nr. 278, 29. November. Beilage des „Vorwärts", S. 1. — *160.*

Walter, W. Der russische Imperialismus und Deutschlands China-Abenteuer. — „Die Neue Zeit", Stuttgart, 1900—1901, Jg. XIX, Bd. II, Nr. 33, S. 197—202. — *172.*

Webb, S. u. Webb, B. Theorie und Praxis der englischen Gewerksvereine. (Industrial democracy). Bd. 1—2. Stuttgart, Dietz, 1898. 2 Bd. — *116, 296.*

www.dacoromanica.ro

INDICE DE NUME

A

Alekseev, S.A. — a tradus din limba franceză în limba rusă lucrarea lui K. Marx „Mizeria filozofiei"; prima şi a doua ediţie a traducerii au apărut la Odesa în 1905, iar a treia — la Petersburg în 1906. — *309.*

Avksentiev, N.D. (1878—1943) — unul dintre liderii partidului socialist-revoluţionar, membru al Comitetului Central al acestui partid. În timpul războiului imperialist mondial s-a manifestat ca social-şovinist inveterat. După revoluţia burghezo-democratică din februarie 1917 a fost preşedinte al Comitetului Executiv al Sovietului de deputaţi ai ţăranilor din Rusia; ministru de interne în cel de-al doilea guvern provizoriu de coaliţie, iar mai tîrziu preşedinte al forului contrarevoluţionar „Consiliul provizoriu al Republicii Ruse" (preparlamentul). După Revoluţia Socialistă din Octombrie a fost unul dintre organizatorii rebeliunilor contrarevoluţionare. În 1918 a fost preşedinte al aşa-numitului „Directorat de la Ufa", apoi a emigrat în străinătate, unde a continuat să lupte activ împotriva Puterii sovietice. — *14, 46.*

B

Bakunin, M.A. (1814—1876) — unul dintre ideologii narodnicismului şi anarhismului. Începînd din 1840 a trăit în străinătate, a participat la revoluţia din 1848—1849 din Germania. A făcut parte din Internaţionala I, în care s-a manifestat ca un duşman inveterat al marxismului. Bakunin nega orice stat, inclusiv dictatura proletariatului; nu a înţeles rolul istoric mondial al proletariatului, se manifesta făţiş împotriva creării unui partid politic independent al clasei muncitoare, susţinînd doctrina cu privire la abţinerea muncitorilor de la participare la activitatea politică. K. Marx şi F. Engels au dus o luptă hotărîtă împotriva concepţiilor reacţionare ale lui Bakunin. Pentru activitatea lui scizionistă, în 1872 Bakunin a fost exclus din Internaţională. — *53, 66, 103—104, 129, 190.*

Bebel, August (1840—1913) — unul dintre cei mai de seamă militanţi ai social-democraţiei germane şi ai mişcării muncitoreşti interna-

www.dacoromanica.ro

ţionale. Şi-a început activitatea politică în prima jumătate a deceniului al 7-lea al secolului trecut. A fost membru al Internaţionalei I. În 1869 a întemeiat, împreună cu W. Liebknecht, Partidul muncitoresc social-democrat din Germania („eisenachienii"); a fost ales în repetate rînduri deputat în Reichstag. În ultimul deceniu al secolului trecut şi la începutul primului deceniu al secolului nostru a luat atitudine împotriva reformismului şi revizionismului din rîndurile social-democraţiei germane. Cuvîntările rostite de Bebel împotriva bernsteinienilor au fost apreciate de V.I. Lenin ca „un model de apărare a concepţiilor marxiste şi de luptă pentru caracterul cu adevărat socialist al partidului muncitoresc" (Opere complete, vol. 23, Bucureşti, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 392). — *63, 66—67, 83, 88, 124, 165, 172, 173, 186, 191, 306, 321.*

Beer, Max (n. 1864) — istoric german al socialismului. — *124, 171.*

Bernstein, Eduard (1850—1932) — lider al aripii ultraoportuniste a social-democraţiei germane şi al Internaţionalei a II-a; teoretician al revizionismului şi reformismului. A participat la mişcarea social-democrată începînd de la mijlocul deceniului al 8-lea al secolului trecut. Din 1881 pînă în 1889 a fost redactor al ziarului „Der Sozialdemokrat", organul central al Partidului social-democrat din Germania. În anii 1896—1898 a publicat în revista „Die Neue Zeit", sub titlul „Problemele socialismului", o serie de articole care au fost apoi editate într-un volum sub titlul „Premisele socialismului şi sarcinile social-democraţiei", în care a procedat în mod deschis la revizuirea bazelor filozofice, economice şi politice ale marxismului revoluţionar. Bernstein afirma că sarcina fundamentală a mişcării muncitoreşti este aceea de a lupta pentru reforme menite să îmbunătăţească situaţia economică a muncitorilor în societatea capitalistă. El a lansat formula oportunistă: „mişcarea este totul, scopul final nu este nimic". În perioada razboiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii centriste, camuflînd social-şovinismul printr-o frazeologie internaţionalistă. În anii care au urmat, Bernstein a continuat să sprijine politica burgheziei imperialiste şi s-a manifestat ca adversar al Revoluţiei Socialiste din Octombrie şi al Statului sovietic. — *43, 51, 52—53, 104—106, 110, 115, 129, 154, 155, 171, 208, 215, 220, 221, 227, 235, 297, 305.*

Bismarck, Otto Eduard Leopold (1815—1898) — om de stat şi diplomat al Prusiei şi al Germaniei. Scopul principal pe care l-a urmărit a fost unirea prin „fier şi sînge" a micilor state germane răzleţite şi crearea unui Imperiu german unic sub hegemonia Prusiei iuncherilor. În ianuarie 1871 a fost numit cancelar al Imperiului german şi timp de 20 de ani a condus întreaga politică internă şi externă a Germaniei, careia i-a imprimat o orientare corespunzătoare intereselor iuncherilor moşieri, straduindu-se totodată să asigure alianţa dintre iuncheri şi marea burghezie. Nereuşind să înăbuşe mişcarea muncitorească cu ajutorul legii excepţionale împotriva socialiştilor, introdusa de el în 1878, Bismarck a venit cu un program demagogic de legislaţie socială, introducînd o serie de legi care instituiau asigurări obligatorii pentru unele categorii de muncitori. Dar încercarea lui de a descompune mişcarea muncitorească

www.dacoromanica.ro

prin pomeni mizere n-a dat nici un rezultat. În 1890, Bismarck a fost demis. — *13, 251.*

Bissolati, Leonida (1857—1920) — unul dintre întemeietorii Partidului socialist italian şi unul dintre liderii aripii lui reformiste de extremă dreaptă. În 1896—1904 şi 1908—1910 a fost redactor responsabil al ziarului „Avanti!", organul central al partidului socialist. Din 1897 — membru al parlamentului. În 1912 a fost exclus din Partidul socialist italian şi a înfiinţat „partidul social-reformist". În timpul războiului imperialist mondial s-a manifestat ca social-şovinist, adept al participării Italiei la război de partea Antantei. În 1916—1918 a făcut parte din guvern ca ministru fără portofoliu. — *45.*

Bonaparte, Ludovic — vezi Napoleon al III-lea.

Borkheim, Sigismund Ludwig (1825—1885) — publicist german, democrat. A participat la revoluţia din 1848—1849 din Germania; după înfrîngerea revoluţiei a emigrat; a trăit în Elveţia şi în Franţa, iar începînd din 1851 în Anglia. A întreţinut relaţii de prietenie cu K. Marx şi F. Engels. — *199.*

Bracke, Wilhelm (1842—1880) — socialist german, editor şi librar; unul dintre întemeietorii şi conducătorii partidului eisenachian (1869). Unul dintre principalii editori şi difuzori ai literaturii de partid. — *64, 83, 173.*

Branting, Karl Hjalmar (1860—1925) — lider al Partidului social-democrat din Suedia, unul dintre conducătorii Internaţionalei a II-a. S-a situat pe poziţii oportuniste. În anii 1887—1917 a fost (cu unele întreruperi) redactor al ziarului „Socialdemokraten", organul central al partidului, iar în 1897—1925 deputat în Riksdag. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii social-şoviniste. În 1917 a intrat în guvernul de coaliţie liberal-socialist Eden, a sprijinit intervenţia armată împotriva Rusiei Sovietice. În anii 1920, 1921—1923 şi 1924—1925 s-a aflat în fruntea unor guverne social-democrate. — *45, 118.*

Breşko-Breşkovskaia, E.K. (1844—1934) — membră a partidului socialist-revoluţionar, aparţinînd aripii de extremă dreaptă a lui. A luat parte la organizarea partidului, a fost unul dintre conducătorii lui. Şi-a început activitatea politică în deceniul al 8-lea al secolului trecut „mergînd în popor". A fost în repetate rînduri arestată şi deportată (în 1878 — în legătură cu procesul celor 193). După revoluţia burghezo-democratică din februarie 1917 a sprijinit în mod asiduu guvernul provizoriu. A fost adepta continuării războiului „pînă la victoria finală". După Revoluţia Socialistă din Octombrie a luptat activ împotriva Puterii sovietice. În 1919 a plecat în S.U.A., apoi a trăit în Franţa. În străinătate a dus o campanie de ponegrire a Rusiei Sovietice, a militat pentru pregătirea unei noi intervenţii şi a colaborat la „Den", organul din Paris al emigranţilor albi. — *3.*

www.dacoromanica.ro

Buharin, N.I. (Nota bene) (1888—1938) — membru al partidului bolşevic din 1906. A activat ca propagandist în diferite raioane ale Moscovei. În 1911 a emigrat în străinătate. În 1915 a colaborat la revista „Kommunist"; s-a situat pe poziţii antileniniste în problema statului, a dictaturii proletariatului, a dreptului naţiunilor la autodeterminare etc. În ajunul Revoluţiei Socialiste din Octombrie a sprijinit teoria menşevică-troţkistă cu privire la imposibilitatea victoriei unei revoluţii socialiste în Rusia. După Revoluţia din Octombrie a ocupat diverse funcţii de răspundere. S-a pronunţat în repetate rînduri împotriva politicii leniniste a partidului: în 1918 a fost în fruntea grupului antipartinic al „comuniştilor de stînga"; în timpul discuţiei din partid cu privire la sindicate (1920—1921) s-a situat mai întîi pe o poziţie „tampon", iar apoi a aderat la grupul antileninist al lui Troţki; începînd din 1928 a condus opoziţia de dreapta din rîndurile partidului. În 1929 a fost scos din Biroul Politic al C.C. În 1937 a fost exclus din rîndurile partidului pentru activitate antipartinică. — *171, 259, 323—324, 325—331.*

C

Cernov, V.M. (1876—1952) — unul dintre liderii şi teoreticienii partidului socialist-revoluţionar. În 1902—1905 a fost redactor al ziarului „Revoliuţionnaia Rossiia", organ central al acestui partid. În timpul războiului imperialist mondial, sub masca unei frazeologii de stînga, s-a situat de fapt pe poziţii social-şoviniste. În 1917, ca ministru al agriculturii în guvernul provizoriu burghez, a dus o politică de crunte represiuni împotriva ţăranilor care trecuseră la ocuparea pămînturilor moşiereşti. După Revoluţia Socialistă din Octombrie a fost unul dintre organizatorii rebeliunilor antisovietice. În 1920 a emigrat; în străinătate a continuat să desfăşoare o activitate antisovietică. — *3, 14, 46, 79, 97, 118.*

Clemenceau, Georges-Benjamin (1841—1929) — om de stat, fruntaş al vieţii politice din Franţa; ani de-a rîndul a fost lider al partidului radical. Din 1876 — membru al Camerei deputaţilor din Franţa. Între 1906 şi 1909 a fost şeful guvernului francez. Apărînd interesele marelui capital, a aplicat o politică de crunte represiuni împotriva clasei muncitoare. În timpul războiului imperialist mondial s-a manifestat ca un şovinist inveterat. Din noiembrie 1917 Clemenceau a devenit din nou şef al guvernului francez, instaurînd în ţară un regim de dictatură militară. El a fost unul dintre organizatorii şi inspiratorii intervenţiei armate împotriva Rusiei Sovietice; s-a străduit să înfăptuiască „încercuirea economică" a Republicii sovietice în scopul de a o sugruma. Fiind înfrînt în alegerile prezidenţiale din 1920, s-a retras din viaţa politică. — *159.*

Cornelissen, Christian — anarhist olandez, adept al lui P.A. Kropotkin; a luat atitudine împotriva marxismului. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii şoviniste; a colaborat la ziarul francez „La Bataille Syndicaliste". — *97.*

www.dacoromanica.ro

D

Danton, Georges-Jacques (1759—1794) — unul dintre cei mai remarcabili oameni politici din perioada revoluției burgheze franceze din secolul al XVIII-lea; de profesiune avocat. După răsturnarea monarhiei a fost ministru de justiție în guvernul girondin, apoi deputat în Convenție din partea Parisului, membru al Comitetului salvării publice. Orator talentat, se bucura de popularitate în mase. În zilele critice din august-septembrie 1792, cînd armatele intervenționiștilor înaintau vertiginos spre Paris, Danton a dat dovadă de multă energie, inițiativă și fermitate, mobilizînd forțele poporului pentru apărarea patriei revoluționare. Ulterior, pe măsură ce revoluția se adîncea și contradicțiile de clasă se ascuțeau, Danton, care exprima interesele noii burghezii, îmbogățite în timpul revoluției, a început să șovăie și să dea dovadă de inconsecvență. A încercat să-i împace pe iacobini, care năzuiau spre dezvoltarea revoluției, cu girondinii, care căutau să frîneze mersul revoluției; el a îndemnat la slăbirea dictaturii revoluționare, la o conciliere cu coaliția contrarevoluționară antifranceză. În noaptea de 31 martie spre 1 aprilie 1794, Danton și adepții săi cei mai apropiați au fost arestați și trimiși în fața Tribunalului revoluționar, iar la 5 aprilie au fost executați. — *301.*

David, Eduard (1863—1930) — unul dintre liderii aripii de dreapta a social-democrației germane, revizionist, de profesiune economist. A fost unul dintre fondatorii revistei „Sozialistische Monatshefte", organ al oportuniștilor germani. În 1903 a publicat o carte intitulată „Socialismul și agricultura", pe care V.I. Lenin a calificat-o drept „principala lucrare a revizionismului în problema agrară". Începînd din 1903 a fost deputat în Reichstag. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții social-șoviniste. În 1919 a făcut parte din primul guvern de coaliție al Republicii germane. În 1919—1920 a fost ministru de interne, iar în 1922—1927 reprezentant al guvernului în Hessen. A sprijinit tendințele revanșarde ale imperialismului german și a avut o atitudine ostilă față de Uniunea Sovietică. V.I. Lenin l-a caracterizat pe David drept un oportunist „care și-a consacrat întreaga viață coruperii burgheze a mișcării muncitorești" (Opere complete, vol. 26, București, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 277—278). — *3, 45, 118.*

Dühring, Eugen (1833—1921) — filozof și economist german, ideolog mic-burghez. Concepțiile sale filozofice reprezentau un amestec eclectic de pozitivism, materialism metafizic și idealism. Aceste concepții, pe care o parte din social-democrația germană le apăra, au fost criticate de Engels în cartea sa „Anti-Dühring. Domnul Eugen Dühring revoluționează știința". În „Materialism și empiriocriticism" și într-o serie de alte lucrări, V.I. Lenin a criticat în repetate rînduri concepțiile eclectice ale lui Dühring. — *20.*

E

Engels, Friedrich (1820—1895) — unul dintre întemeietorii comunismului științific, conducător și învățător al proletariatului internațional, prieten și tovarăș de luptă al lui K. Marx (vezi articolul lui V.I. Lenin

www.dacoromanica.ro

„Friedrich Engels". Opere complete, vol. 2, Bucureşti, Editura politică, 1960, ed. a doua, p. 1—14). — *4, 6, 8—13, 14—17, 18—21, 22, 23—24, 29, 31, 36, 56—60, 61—65, 66—73, 74—80, 81, 82, 83, 88, 95, 97, 101, 103, 106, 107, 108, 109, 113, 123, 124, 125, 127—129, 137—139, 141—153, 155—173, 179, 186—209, 231—263, 267, 275, 277, 279, 304, 306, 307, 309, 310, 311, 320, 321, 323.*

F

Frankel, Leo (1844—1896) — militant de seamă al mişcării muncitoreşti ungare şi internaţionale, de profesiune muncitor giuvaergiu. În deceniul al 7-lea a plecat în Germania, în căutare de lucru, apoi s-a mutat la Paris, unde a devenit unul dintre conducătorii Uniunii muncitorilor germani din Franţa. Din iniţiativa lui, această organizaţie s-a afiliat la Internaţionala I. În martie 1871, Frankel a fost ales membru al Comunei din Paris, a făcut parte din comisia ei executivă; ulterior a devenit delegat (ministru) pentru problemele muncii, industriei şi comerţului. După înfrîngerea Comunei a emigrat la Londra, unde a fost cooptat în Consiliul General al Internaţionalei I şi timp de cinci ani a lucrat în calitate de secretar-corespondent pentru Austro-Ungaria şi Cehia. Ca rezultat al activităţii revoluţionare neobosite a lui Frankel şi a tovarăşilor săi de luptă, în Ungaria a fost creat în aprilie 1880 primul partid muncitoresc socialist. În ultimii ani ai vieţii sale, Frankel a colaborat în mod activ la publicaţiile socialiste franceze şi germane şi a participat îndeaproape la întemeierea Internaţionalei a II-a; a fost unul dintre vicepreşedinţii Congresului ei de constituire (1889). — *123, 139.*

G

Ghe, A.I. (m. 1919) — anarhist rus. După Revoluţia Socialistă din Octombrie a trecut de partea Puterii sovietice. A fost membru al C.E.C. din Rusia în a 3-a şi a 4-a legislatură; a făcut parte din guvernul sovietic al Caucazului de nord. — *98.*

Grave, Jean (1854—1939) — socialist mic-burghez francez, unul dintre teoreticienii anarhismului. Redactor al ziarelor anarhiste „Le Révolté" şi „La Révolte"; autor al unei serii de lucrări în care sînt expuse concepţiile anarhiste. La începutul secolului al XX-lea s-a situat pe poziţii anarho-sindicaliste. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii social-şoviniste; a fost colaborator al ziarului „La Bataille Syndicaliste". — *97.*

Guesde, Jules (Basile, Mathieu) (1845—1922) — unul dintre organizatorii şi conducătorii mişcării socialiste din Franţa şi ai Internaţionalei a II-a. În 1901, Guesde şi adepţii lui au creat Partidul socialist din Franţa, care în 1905, fuzionînd cu Partidul socialist francez, partid reformist, şi-a luat denumirea de Partidul socialist francez unificat. Guesde a contribuit în mare măsură la răspîndirea ideilor marxismului şi la dezvoltarea mişcării socialiste în Franţa.

www.dacoromanica.ro

Luînd atitudine împotriva socialiştilor de dreapta, Guesde a comis însă unele greşeli cu caracter sectar atît în problemele teoretice, cît şi în cele tactice. La izbucnirea războiului imperialist mondial, Guesde s-a situat pe poziţiile social-şovinismului şi a intrat în guvernul burghez al Franţei. În 1920 el nu s-a alăturat majorităţii Congresului de la Tours al Partidului socialist francez, care a hotărît afilierea la Internaţionala Comunistă. — *3*.

H

Hegel, Georg Wilhelm Friedrich (1770—1831) — mare filozof german, idealist obiectiv, ideolog al burgheziei germane. Meritul istoric al lui Hegel constă în elaborarea profundă şi multilaterală a dialecticii, care a constituit unul dintre izvoarele teoretice ale materialismului dialectic. Dialectica lui Hegel avea însă un caracter idealist, fiind indisolubil legată de sistemul său filozofic, în totalitate conservator, metafizic. Prin concepţiile sale politice, Hegel era un adept al monarhiei constituţionale.

Principalele lucrări ale lui Hegel sînt: „Fenomenologia spiritului", „Ştiinţa logicii", „Enciclopedia ştiinţelor filozofice", „Prelegeri de istorie a filozofiei" etc. — *6, 245*.

Heine, Heinrich (1797—1856) — mare poet şi scriitor german, unul dintre cei mai de seamă poeţi revoluţionari din secolul al XIX-lea. S-a ridicat împotriva reacţiunii feudale iunchereşti, a naţionalismului şi filistinismului german, fapt pentru care a fost mult apreciat de Marx şi Engels; cunoştinţa personală şi corespondenţa cu Marx au exercitat o mare influenţă asupra evoluţiei politice a poetului. Cu toate contradicţiile din concepţia sa, Heine s-a numărat printre minţile înaintate ale epocii sale, care, datorită patriotismului lor revoluţionar, a urii profunde şi înverşunate faţă de reacţiune, au ajuns să se apropie de înţelegerea rolului istoric al clasei muncitoare. — *165*.

Henderson, Arthur (1863—1935) — unul dintre liderii Partidului laburist şi ai mişcării sindicale engleze. În 1908—1910 şi 1914—1917 — preşedinte al fracţiunii parlamentare laburiste. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii social-şoviniste; a făcut parte din guvernul de coaliţie Asquith, iar apoi din cabinetul de război prezidat de Lloyd George. După revoluţia burghezo-democratică din februarie1917 a venit în Rusia pentru a face propagandă în favoarea continuării războiului imperialist. În 1919 a fost unul dintre organizatorii Internaţionalei (a II-a) de la Berna, iar începînd din 1923 — preşedintele Comitetului executiv al Internaţionalei (a II-a) muncitoreşti socialiste unite. În repetate rînduri a făcut parte din guvernele burgheze ale Angliei. — *45*.

Hyndman, Henry Mayers (1842—1921) — socialist englez, reformist. În 1881 a fondat Federaţia democrată, care în 1884 a fost transformată în Federaţia social-democrată. Între 1900 şi 1910 a fost membru al Biroului socialist internaţional. A fost unul dintre liderii Partidului

www.dacoromanica.ro

socialist britanic; în 1916, după ce conferința de partid de la Salford l-a condamnat pentru poziția sa social-șovinistă față de războiul imperialist. Hyndman s-a retras din partid. A avut o atitudine ostilă față de Revoluția Socialistă din Octombrie și a sprijinit intervenția împotriva Rusiei Sovietice. — *3.*

J

Jaurès, Jean (1859—1914) — militant de seamă al mișcării socialiste franceze și internaționale, istoric. A fost deputat în 1885—1889, 1893—1898 și 1902—1914 și unul dintre liderii fracțiunii socialiste din parlament. În 1904 a fondat ziarul „L'Humanité", pe care l-a condus pînă la sfîrșitul vieții sale. Jaurès a luptat pentru apărarea democrației, a libertăților poporului, pentru pace, împotriva asupririi imperialiste și a războaielor de cotropire. Era convins că numai socialismul poate să pună capăt definitiv războaielor și jugului colonial. Dar Jaurès credea că socialismul va învinge nu prin lupta de clasă a proletariatului împotriva burgheziei, ci ca rezultat „al înfloririi ideii democratice". Concepțiile reformiste ale lui Jaurès, care îl împingeau pe calea oportunismului, au fost criticate cu asprime de Lenin.

Prin lupta dusă de el pentru pace, împotriva pericolului iminent de război, Jaurès și-a atras ura burgheziei imperialiste. În ajunul războiului imperialist mondial a fost ucis de un agent al reacțiunii. — *104.*

Jouhaux, Léon (1879—1954) — militant reformist al mișcării sindicale franceze și internaționale; unul dintre liderii de dreapta ai Internaționalei Sindicale de la Amsterdam. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții șoviniste. V.I. Lenin l-a calificat drept „unul dintre cei mai mîrșavi social-trădători" (Opere, vol. 30, București, E.S.P.L.P 1956, p. 344). — *229.*

K

Kautsky, Karl (1854—1938) — unul dintre liderii social-democrației germane și ai Internaționalei a II-a; la început a fost marxist, dar mai tîrziu a devenit renegat al marxismului, ideolog al centrismului (kautskismului), una dintre cele mai periculoase și mai dăunătoare variante ale oportunismului. A fost redactor al revistei „Die Neue Zeit", publicație teoretică a social-democrației germane.

A intrat în mișcarea socialistă în 1874. Concepțiile sale din acea vreme reprezentau un amestec de lassalleanism, neomalthusianism și anarhism. În 1881 a făcut cunoștință cu K. Marx și F. Engels și, sub influența lor, a trecut la marxism, dar încă din acea perioadă a manifestat oscilări spre oportunism, lucru pentru care K. Marx și F. Engels l-au criticat cu asprime. În ultimele două decenii ale secolului trecut a scris o serie de lucrări în legătură cu unele probleme ale teoriei marxiste: „Doctrina economică a lui Karl Marx", „Problema agrară" etc., care, deși conțin greșeli, au jucat un rol pozitiv în propagarea marxismului.

www.dacoromanica.ro

Mai tîrziu, în 1910—1911, Kautsky a trecut pe poziţiile oportunismului. În timpul războiului imperialist mondial, Kautsky s-a situat pe poziţiile centrismului, camuflînd social-şovinismul cu o frazeologie internaţionalistă. Este autorul teoriei reacţionare a ultraimperialismului. După Revoluţia Socialistă din Octombrie, Kautsky a luat în mod făţiş atitudine împotriva revoluţiei proletare şi a dictaturii clasei muncitoare, împotriva Puterii sovietice.

În lucrările „Falimentul Internaţionalei a II-a", „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului", „Statul şi revoluţia", „Revoluţia proletară şi renegatul Kautsky" şi în alte lucrări, V.I. Lenin a făcut o critică nimicitoare kautskismului. — *4*, *8*, *12*, *28*, *34*, *45*, *52*, *66*, *76*, *103*, *104—115*, *117—118*, *127*, *163*, *169*, *171*, *207*, *209*, *225*, *235*, *267*, *299*, *303*, *306*, *322*.

Kerenski, A.F. (n. 1881) — socialist-revoluţionar, deputat în Duma a IV-a de stat; a făcut parte un timp din grupul trudovicilor din Dumă şi a fost preşedintele lui. În anii războiului imperialist mondial — defensist inveterat. După revoluţia burghezo-democratică din februarie 1917 a fost ministru al justiţiei, ministru de război şi ministru al marinei, iar apoi prim-ministru în guvernul provizoriu şi comandant suprem al forţelor armate. După Revoluţia Socialistă din Octombrie a luptat activ împotriva Puterii sovietice; în 1918 a fugit peste graniţă. În prezent trăieşte în S.U.A. şi desfăşoară o propagandă antisovietică. — *13*, *73*.

Kolb, Wilhelm (1870—1918) — social-democrat german, ultraoportunist şi revizionist, redactor al publicaţiei „Volksfreund". În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii social-şoviniste. — *118*, *171*.

Kropotkin, P.A. (1842—1921) — unul dintre principalii conducător şi teoreticieni ai anarhismului. În 1872 a aderat, în străinătate, la grupul lui Bakunin. După ce s-a înapoiat în Rusia, a participat ca anarhist la mişcarea narodnică, fapt pentru care în 1874 a fost arestat şi închis în fortăreaţa Petropavlovskaia. În 1876 a evadat şi a fugit peste graniţă, unde s-a ridicat împotriva învăţăturii lui Marx cu privire la lupta de clasă şi dictatura proletariatului. În timpul războiului imperialist mondial a fost şovinist. Întorcîndu-se din emigraţie în 1917, s-a menţinut pe poziţii burgheze, dar în 1920 a adresat o scrisoare muncitorilor din Europa în care recunoştea importanţa istorică a Revoluţiei Socialiste din Octombrie şi chema pe muncitori să împiedice intervenţia militară împotriva Rusiei Sovietice. A scris o serie de lucrări ştiinţifice în domeniul geografiei şi geologiei. — *97*, *117*.

Kugelmann, Ludwig (1830—1902) — social-democrat german, prieten al lui Marx, participant la revoluţia de la 1848—1849 din Germania; membru al Internaţionalei I. A contribuit la editarea şi răspîndirea „Capitalului" lui Marx. Din 1862 pînă în 1874 a corespondat cu K. Marx, pe care îl informa asupra stării de lucruri din Germania. Scrisorile lui

www.dacoromanica.ro

Marx către Kugelmann au fost tipărite pentru prima oară în 1902, în revista „Die Neue Zeit"; în 1907 au apărut în traducere rusă, fiind prefațate de V.I. Lenin. — *37*, *129—133*, *305*.

L

Lafargue, Paul (1842—1911) — militant de seamă al mișcării muncitorești franceze și internaționale; publicist talentat, unul dintre primii adepți ai comunismului științific în Franța; prieten apropiat și tovarăș de luptă al lui K. Marx și F. Engels. A fost membru al Internaționalei I. Împreună cu J. Guesde, a întemeiat Partidul muncitoresc din Franța și a fost redactor al ziarului „L'Égalité", organul de presă al acestui partid. Lafargue a luptat activ împotriva oportunismului din Internaționala a II-a; el a salutat prima organizație marxistă rusă — grupul „Eliberarea muncii" —, iar mai tîrziu și-a manifestat simpatia față de bolșevici. În numeroasele sale lucrări, Lafargue a propagat și a apărat ideile marxismului în domeniul economiei politice, al filozofiei, al istoriei și al lingvisticii; a luptat împotriva reformismului și revizionismului. Dar în lucrările lui există și unele teze teoretice greșite, în special în problema țărănească și în cea națională, precum și în aceea a sarcinilor revoluției socialiste. — *159*.

Lassalle, Ferdinand (1825—1864) — socialist mic-burghez german, întemeietorul lassalleanismului — o variantă a oportunismului în mișcarea muncitorească germană. Lassalle a fost unul dintre întemeietorii Uniunii generale a muncitorilor germani (1863). Crearea acestei uniuni a avut o însemnătate pozitivă pentru mișcarea muncitorească, dar Lassalle, în calitatea sa de președinte, a îndreptat-o pe o cale oportunistă. Lassalleenii socoteau că prin agitația legală pentru dreptul de vot universal, prin crearea de asociații de producție subvenționate de statul iuncherilor, se va ajunge la crearea unui „stat popular liber". Lassalle a sprijinit politica unificării „de sus" a Germaniei sub hegemonia Prusiei reacționare. Politica oportunistă a lassalleenilor a constituit o piedică pentru activitatea Internaționalei I și pentru crearea unui adevărat partid muncitoresc în Germania, a întîrziat formarea conștiinței de clasă a muncitorilor.

Concepțiile teoretice și politice ale lassalleenilor au fost aspru criticate de către clasicii marxism-leninismului (vezi K. Marx. „Critica Programului de la Gotha"; V.I. Lenin. „Statul și revoluția" și alte lucrări). — *84*, *91*, *191*.

Legien, Karl (1861—1920) — social-democrat de dreapta german, unul dintre liderii sindicatelor germane, revizionist. În 1890 a fost ales președinte al Comisiei generale a sindicatelor germane. În 1903 a fost secretar, iar în 1913 președinte al Secretariatului internațional al sindicatelor. Din 1893 pînă în 1920 (cu unele întreruperi) a fost deputat în Reichstag din partea social-democrației germane. În anii războiului imperialist mondial (1914—1918) — social-șovinist inveterat. În anii 1919—1920 a fost membru al Adunării naționale a Republicii de la

www.dacoromanica.ro

Weimar. A susţinut politica burgheziei şi a luptat împotriva mişcării revoluţionare a proletariatului. — *3*, *45*, *47*, *118*.

Lenin, *V.I.* (Lenin, N.) (1870—1924) — date biografice. — *37*, *73*, *81*, *120*.

Liebknecht, *Karl* (1871—1919) — militant de seamă al mişcării muncitoreşti germane şi internaţionale; fiul lui Wilhelm Liebknecht; de profesiune avocat.
A luptat activ în rîndurile social-democraţiei împotriva oportunismului şi militarismului. În 1912 a fost ales deputat în Reichstag. În anii războiului imperialist mondial a luptat împotriva sprijinirii „propriului" guvern imperial în acest război de jaf. La 2 decembrie 1914 a fost singurul deputat din Reichstag care a votat împotriva creditelor de război. A fost unul dintre întemeietorii şi conducătorii grupului „Die Internationale", care ulterior şi-a schimbat denumirea în „Spartacus", iar mai tîrziu în „Uniunea Spartacus". În 1916 a fost condamnat la muncă silnică pentru propagandă antimilitaristă. În timpul revoluţiei din noiembrie 1918 din Germania s-a aflat, împreună cu R. Luxemburg, în fruntea avangărzii revoluţionare a muncitorilor germani. A fost redactor al ziarului „Die Rote Fahne". K. Liebknecht a fost unul dintre întemeietorii Partidului Comunist din Germania şi unul dintre conducătorii insurecţiei muncitorilor berlinezi din ianuarie 1919. După înăbuşirea insurecţiei a fost ucis în mod bestial. Apreciind activitatea lui K. Liebknecht, Lenin scria: „Acest nume este ...simbolul conducătorului devotat intereselor proletariatului, simbolul devotamentului faţă de revoluţia socialistă... Acest nume este simbolul luptei neîmpăcate împotriva imperialismului, nu în vorbe, ci în fapt"... (Opere, vol. 28, Bucureşti, Editura politică, 1959, p. 433—434). — *229*, *231*.

Liebknecht, *Wilhelm* (1826—1900) — militant de seamă al mişcării muncitoreşti germane şi internaţionale, unul dintre întemeietorii şi conducătorii Partidului social-democrat din Germania. Din 1875 şi pînă la sfîrşitul vieţii sale, Liebknecht a fost membru al Comitetului Central al Partidului social-democrat din Germania şi redactor-responsabil al ziarului „Vorwärts", organul central al acestui partid. Din 1867 pînă în 1870 a fost deputat în Reichstagul Confederaţiei Germaniei de nord, iar începînd din 1874 a fost ales în repetate rînduri deputat în Reichstagul german; a folosit cu pricepere tribuna parlamentară pentru a demasca politica internă şi externă reacţionară a iuncherimii prusace. Pentru activitatea sa revoluţionară a fost condamnat în repetate rînduri la închisoare. A participat activ la activitatea Internaţionalei I şi la organizarea Internaţionalei a II-a. K. Marx şi F. Engels îl preţuiau mult pe Liebknecht, dar în acelaşi timp criticau unele greşeli ale lui cu caracter împăciuitorist, ajutîndu-l să adopte o poziţie justă. — *66*, *68*, *141*, *163*, *191*.

Loria, *Achille* (1857—1945) — sociolog şi economist italian reacţionar, falsificator al marxismului. — *323*.

www.dacoromanica.ro

Ludovic-Filip (1773—1850) — rege al Franței (1830—1848); în timpul revoluției franceze din februarie 1848 a fost detronat. A fugit în Anglia, unde a și murit. — *145, 177.*

Ludovic-Napoleon — *vezi* Napoleon al III-lea.

Luxemburg, Rosa (1871—1919) — militantă de seamă a mișcării muncitorești internaționale, unul dintre liderii aripii de stînga a Internaționalei a II-a. A fost unul dintre întemeietorii și conducătorii Partidului social-democrat din Polonia; a luptat împotriva naționalismului din rîndurile mișcării muncitorești poloneze. Începînd din 1897 a participat în mod activ la mișcarea social-democrată germană, a combătut bernsteinismul și millerandismul. A luat parte la prima revoluție rusă (la Varșovia). În anii reacțiunii și ai noului avînt revoluționar, R. Luxemburg a avut o atitudine împăciuitoristă față de lichidatori.

De la începutul războiului imperialist mondial s-a situat pe o poziție internaționalistă. A fost unul dintre inițiatorii creării în Germania a grupului „Die Internationale", care ulterior și-a schimbat denumirea în „Spartacus", iar mai tîrziu în „Uniunea Spartacus". După revoluția din noiembrie 1918 din Germania a participat la Congresul de constituire a Partidului Comunist din Germania, congres la care a avut un rol conducător. În ianuarie 1919 a fost arestată și ucisă în mod bestial. Lenin, care o aprecia foarte mult pe Rosa Luxemburg, a criticat în repetate rînduri greșelile ei, ajutînd-o astfel să adopte o poziție justă. — *111.*

M

Marx, Karl (1818—1883) — întemeietorul comunismului științific, gînditor genial, conducător și învățător al proletariatului internațional (vezi articolul lui V.I. Lenin. „Karl Marx (Scurtă schiță biografică și expunere a marxismului)", în Opere complete, vol. 26, București, Editura politică, 1964, ed. a doua, p. 43—92). — *4, 6, 7, 8, 14, 17, 20, 22, 23—24, 25, 26—28, 29, 31, 33—34, 35, 36—39, 40—41, 43, 44, 45—46, 48, 51—52, 53, 54—56, 59—60, 63, 64, 70, 71, 80, 83, 84—85, 87, 91—93, 94, 98, 103, 105, 106, 107—109, 111, 113, 115, 116, 117, 123, 124, 125, 127—137, 139—141, 157, 161, 163—167, 171, 173—185, 191—197, 209—223, 233, 243—245, 261—265, 275, 299—301, 302, 305, 306, 312, 316, 320, 321.*

Mehring, Franz (1846—1919) — militant de seamă al mișcării muncitorești din Germania, unul dintre liderii și teoreticienii aripii de stînga a social-democrației germane. A fost unul dintre redactorii revistei „Die Neue Zeit", organ teoretic al partidului, iar mai tîrziu redactor al ziarului „Leipziger Volkszeitung". Mehring a luptat activ împotriva oportunismului și revizionismului din rîndurile Internaționalei a II-a și a condamnat kautskismul, dar, în același timp, s-a făcut și el vinovat de greșelile celor de stînga din Germania, care s-au temut să rupă legăturile organizatorice cu oportuniștii. Mehring a apărat cu consecvență

www.dacoromanica.ro

internaţionalismul şi a salutat Revoluţia Socialistă din Octombrie. A fost unul dintre conducătorii organizaţiei revoluţionare „Uniunea Spartacus"; a avut un rol de seamă în înfiinţarea Partidului Comunist din Germania. — *33.*

Mihailovski, N.K. (1842—1904) — teoretician de vază al narodnicismului liberal, publicist, critic literar, filozof pozitivist, unul dintre reprezentanţii şcolii subiective în sociologie. În 1892 a condus revista „Russkoe Bogatstvo", în paginile căreia a dus o luptă îndîrjită împotriva marxiştilor. Concepţiile lui Mihailovski au fost criticate de V.I. Lenin în lucrarea „Ce sînt «prietenii poporului» şi cum luptă ei împotriva social-democraţilor?" şi în alte scrieri ale sale. — *10.*

Millerand, Alexandre-Etienne (1859—1943) — om politic francez; în ultimul deceniu al secolului trecut a aderat la socialişti şi s-a situat în fruntea curentului oportunist din mişcarea socialistă franceză. În 1899 a intrat în guvernul burghez reacţionar prezidat de Waldeck-Rousseau, în cadrul căruia a colaborat cu generalul Galliffet, călău al Comunei din Paris. V.I. Lenin a demascat millerandismul, calificîndu-l drept o trădare a intereselor proletariatului, drept o expresie practică a revizionismului, şi a dezvăluit rădăcinile lui sociale.

După excluderea lui din partidul socialist în 1904, Millerand a înfiinţat, împreună cu o serie de foşti socialişti (Briand, Viviani), grupul „socialiştilor-independenţi". În 1909—1910, 1912—1913 şi 1914—1915 a ocupat posturi ministeriale. După Revoluţia Socialistă din Octombrie a fost unul dintre organizatorii intervenţiei antisovietice; în 1920—1924 a fost preşedinte al Republicii Franceze. În iunie 1924, după victoria obţinută în alegeri de către partidele burgheze de stînga, care au refuzat să colaboreze cu el, a fost nevoit să-şi dea demisia. În 1925—1927 a fost senator.— *104.*

Montesquieu, Charles-Louis (1689—1755) — sociolog, economist şi scriitor burghez francez de seamă. Reprezentant al iluminismului burghez din secolul al XVIII-lea, teoretician al monarhiei constituţionale. Principalele sale lucrări sînt: „Scrisori persane", „Consideraţii asupra cauzelor măreţiei şi decăderii romanilor", „Despre spiritul legilor". — *54, 217.*

N

Nahimson, M.I. (Spectator) (n. 1880) — economist şi publicist. Între 1899 şi 1921 a fost bundist. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii centriste. În 1935 a lucrat la Moscova la Institutul agrar internaţional şi la Academia comunistă. Este autorul unei serii de lucrări de economie mondială. — *307.*

Napoleon I (Bonaparte) (1769—1821) — împărat al Franţei (1804—1814 şi 1815). — *27, 76, 137, 235.*

Napoleon al III-lea (Bonaparte, Ludovic; Ludovic-Napoleon) (1808—1873) — împărat al Franţei din 1852 pînă în 1870, nepot al lui

www.dacoromanica.ro

Napoleon I. După înfrîngerea revoluției din 1848 a fost ales președinte al Republicii Franceze; în noaptea de 1 spre 2 decembrie 1851 a săvîrșit o lovitură de stat. Napoleon al III-lea este caracterizat de K. Marx în lucrarea „Optsprezece brumar al lui Ludovic Bonaparte" (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 8, București, Editura politică, 1960, p. 115—217). — *28, 177.*

P

Palcinski, P.I. (m. 1930) — inginer; a organizat sindicatul „Produgol" și a avut strînse legături cu cercurile bancare. După revoluția burghezo-democratică din februarie 1917 a fost adjunctul ministrului pentru comerț și industrie în guvernul provizoriu burghez. A fost inspiratorul sabotajului efectuat de industriași și a luptat împotriva organizațiilor democratice. La 25 octombrie (7 noiembrie) 1917 a condus apărarea Palatului de iarnă. După Revoluția Socialistă din Octombrie a fost unul dintre organizatorii actelor de sabotaj în industria sovietică. — *13—14.*

Panneckoek, Anthony (1873—1960) — social-democrat olandez. În 1907 a fost unul dintre fondatorii ziarului „De Tribune", organ al aripii de stînga a Partidului muncitoresc social-democrat din Olanda. În 1909 această aripă de stînga s-a constituit în Partidul social-democrat din Olanda (partidul „tribuniștilor"). Începînd din 1910 s-a aflat în strînsă legătură cu social-democrații de stînga din Germania și a colaborat activ la publicațiile lor. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții internaționaliste, a participat la editarea revistei „Vorbote", organul teoretic al stîngii zimmerwaldiene. Între 1918 și 1921 a fost membru al Partidului Comunist din Olanda și a participat la lucrările Internaționalei Comuniste. S-a situat pe o poziție ultrastîngistă, sectară. În 1921, Panneckoek s-a retras din partidul comunist și curînd după aceea a ieșit din viața politică activă. — *111—112, 113, 114, 171, 225, 303, 306, 322.*

Petru I cel Mare (1672—1725) — țar rus între 1682 și 1725, primul împărat al Rusiei. — *173.*

Plehanov, G.V. (1856—1918) — militant de seamă al mișcării muncitorești ruse și internaționale, primul propagator al marxismului în Rusia. În 1883 a creat la Geneva prima organizație marxistă rusă, grupul „Eliberarea muncii". Plehanov a luptat împotriva narodnicismului și a combătut revizionismul din mișcarea muncitorească internațională. La începutul primului deceniu al secolului nostru a făcut parte din redacția ziarului „Iskra" și a revistei „Zarea".

Între 1883 și 1903, Plehanov a scris o serie de lucrări care au avut un rol important în apărarea și propagarea concepției materialiste despre lume. Dar încă de pe atunci Plehanov a comis greșeli serioase, care au constituit germenul concepțiilor sale menșevice de mai tîrziu. După Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., Plehanov s-a situat pe o poziție

www.dacoromanica.ro

împaciuitoristă față de oportunism, iar mai tîrziu s-a alăturat menșevicilor. În perioada primei revoluții ruse s-a situat în toate problemele fundamentale pe poziții menșevice. În anii reacțiunii și ai noului avînt revoluționar, Plehanov a luat atitudine împotriva revizuirii marxismului de catre machiști și împotriva lichidatorismului, situîndu-se în fruntea grupului menșevicilor-partiiți. În timpul războiului imperialist mondial a trecut pe poziții social-șoviniste. Întors în Rusia după revoluția burghezo-democratică din februarie 1917, Plehanov s-a situat în fruntea grupului „Edinstvo", grup de extremă dreaptă al menșevicilor defensiști, și a luat atitudine împotriva bolșevicilor, împotriva revoluției socialiste, considerînd că în Rusia nu s-au maturizat condițiile pentru trecerea la socialism. Față de Revoluția Socialistă din Octombrie a avut o atitudine negativă, dar nu a participat la lupta împotriva Puterii sovietice.

Dînd o înaltă prețuire lucrărilor filozofice ale lui Plehanov și rolului său în răspîndirea marxismului în Rusia, V.I. Lenin îl critica în același timp cu asprime pentru abaterile lui de la marxism și pentru gravele lui greșeli în activitatea politică. — *3*, *45*, *52*, *103*, *118*, *169*, *306*, *317*, *322*.

Pomealovski, N.G. (1835—1863) — scriitor democrat rus. În scrierile sale a luat poziție împotriva rînduielilor din Rusia absolutistă birocratică, împotriva violenței și a arbitrarului. Operele lui s-au bucurat de o mare prețuire din partea lui N.G. Cernîșevski și A.M. Gorki. — *96*.

Potresov, A.N. (1869—1934) — unul dintre liderii menșevismului. În anii reacțiunii și ai noului avînt revoluționar s-a manifestat ca ideolog al lichidatorismului. În timpul războiului imperialist mondial a fost social-șovinist. După Revoluția Socialistă din Octombrie a emigrat; în străinătate a colaborat la „Den", săptămînalul lui Kerenski, în coloanele căruia s-a dedat la atacuri împotriva Rusiei Sovietice. — *3*, *118*.

Proudhon, Pierre-Joseph (1809—1865) — publicist, economist și sociolog francez, ideolog al micii burghezii, unul dintre întemeietorii anarhismului, de profesiune zețar. În 1840 a publicat cartea „Ce este proprietatea?". Proudhon visa la eternizarea micii proprietăți private și critica de pe poziții mic-burgheze marea proprietate capitalistă. El propunea să se organizeze o „bancă a poporului", care, prin acordarea de „credite gratuite", să ajute pe muncitori să-și procure mijloace de producție proprii și să devină meseriași. La fel de reacționar era proiectul lui utopic cu privire la crearea unor „bănci de schimb", cu ajutorul cărora oamenii muncii să-și poată asigura o desfacere „echitabila" a produselor muncii lor, fără a leza, totodată, proprietatea capitalistă asupra uneltelor și mijloacelor de producție. Considerînd că statul este principalul izvor al contradicțiilor de clasă, Proudhon a elaborat proiecte utopice pentru „lichidarea statului" pe cale pașnică și pleda pentru o atitudine negativă față de lupta politică. În 1846 a apărut cartea sa „Sistemul contradicțiilor economice, sau Filozofia mizeriei", în care sînt expuse concepțiile sale filozofice și economice mic-burgheze. În

www.dacoromanica.ro

lucrarea sa „Mizeria filozofiei", Marx a făcut o critică nimicitoare cărții lui Proudhon, demonstrînd inconsistența ei științifică. Ales, în perioada revoluției din 1848, în Adunarea constituantă, Proudhon a condamnat acțiunile revoluționare ale clasei muncitoare. El a aprobat lovitura de stat bonapartistă de la 2 decembrie 1851, urmată de instaurarea în Franța a celui de-al doilea Imperiu. — *51—52, 53, 64, 103, 105, 167, 203, 215, 233, 265, 297.*

R

Radek, K.B. (1885—1939) — începînd din primul deceniu al secolului al XX-lea a participat la mișcarea social-democrată din Galiția, Polonia și Germania; a colaborat la publicațiile social-democraților de stînga germani. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții internaționaliste, manifestînd însă șovăieli în direcția centrismului; a adoptat o poziție greșită în problema dreptului națiunilor la autodeterminare. În partidul bolșevic a intrat în 1917. În perioada încheierii păcii de la Brest s-a situat pe pozițiile „comuniștilor de stînga". Din 1923 a fost un participant activ al opoziției trotkiste, fapt pentru care în 1927 Congresul al XV-lea al P.C. (b) al U.R.S.S. l-a exclus din partid. În 1930 a fost reprimit, iar în 1936 a fost din nou exclus din partid pentru activitate antipartinică. — *111.*

Renaudel, Pierre (1871—1935) — unul dintre liderii reformiști ai Partidului socialist francez. Între 1902 și 1914 a fost redactor al ziarului „Le Peuple", iar între 1914 și 1920 redactor al ziarului „L'Humanité"; în 1914—1919 și 1924 a fost membru al Camerei deputaților. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții social-șoviniste. În 1927 s-a retras de la conducerea partidului socialist, iar în 1933 a fost exclus din partid. Mai tîrziu a organizat un mic grup neosocialist. — *3, 45.*

Rockefeller — familie de magnați financiari din S.U.A. Întemeietorul acestei dinastii — John Davison Rockefeller (1839—1937) — a creat trustul „Standard Oil", care a monopolizat industria petrolului din S.U.A. În prezent, familia Rockefeller reprezintă unul dintre principalele grupuri financiare monopoliste din S.U.A. și joacă un rol important în stabilirea politicii interne și externe a acestei țări. — *297.*

Rubanovici, I.A. (1860—1920) — unul dintre liderii socialiștilor-revoluționari. Membru al Biroului socialist internațional. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții social-șoviniste. După Revoluția Socialistă din Octombrie s-a manifestat ca adversar al Puterii sovietice. — *3.*

Ruge, Arnold (1802—1880) — publicist german, tînar hegelian, radical burghez. Împreună cu K. Marx a editat la Paris, în 1844, „Deutsch Französische Jahrbücher" (a apărut un număr dublu). Curînd Marx s-a despărțit de Ruge. În 1848 Ruge a fost deputat în Adunarea națională de la Frankfurt, făcînd parte din aripa stîngă; în 1850—1860 —

www.dacoromanica.ro

unul dintre liderii emigrației mic-burgheze germane în Anglia; după 1866 — național-liberal, adept al lui Bismarck; s-a pronunțat în presă pentru unificarea Germaniei sub egida Prusiei. — *333.*

Rusanov, N.S. (n. 1859) — publicist, membru al asociației „Narodnaia Volea", ulterior membru al partidului socialist-revoluționar. În emigrație s-a întîlnit cu F. Engels. În 1905 s-a înapoiat în Rusia, unde a fost redactor la mai multe ziare ale eserilor. După Revoluția Socialistă din Octombrie — emigrant alb. — *47.*

S

Sanders, Daniel (1819—1897) — lingvist german, profesor universitar; autorul mai multor dicționare ale limbii germane. — *167.*

Scheidemann, Philipp (1865—1939) — unul dintre liderii aripii oportuniste de extremă dreaptă a social-democrației germane. Din 1903 a făcut parte din fracțiunea social-democrată a Reichstagului. Din 1911 — membru al Conducerii Partidului social-democrat din Germania. În anii războiului imperialist mondial s-a manifestat ca social-șovinist inveterat. În timpul revoluției din noiembrie 1918 din Germania a făcut parte din așa-zisul Consiliu al împuterniciților poporului, a fost inspiratorul agitației pogromiste împotriva organizației „Spartacus". În perioada februarie—iunie 1919 a condus guvernul de coaliție al Republicii de la Weimar; a fost unul dintre organizatorii reprimării sîngeroase a mișcării muncitorești germane din anii 1918—1921. Ulterior s-a retras din viața politică activă. — *3, 45, 47, 118.*

Sembat, Marcel (1862—1922) — unul din liderii reformiști ai Partidului socialist francez, ziarist. Din 1893 — membru al Camerei deputaților. În timpul războiului imperialist mondial — social-șovinist. Din august 1914 pînă în septembrie 1917 a fost ministru al lucrărilor publice în „guvernul apărării naționale", guvern imperialist al Franței. În februarie 1915 a participat la Conferința de la Londra a socialiștilor din țările Antantei, convocată în scopul unirii lor pe baza unui program social-șovinist. — *45, 47.*

Skobelev, M.I. (1885—1939) — începînd din 1903 a luat parte la mișcarea social-democrată în rîndurile menșevicilor. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții centriste. După revoluția burghezo-democratică din februarie 1917 a fost vicepreședinte al Sovietului din Petrograd, vicepreședinte al C.E.C. în prima legislatură; din mai pînă în august 1917 a fost ministru al muncii în guvernul provizoriu burghez. După Revoluția Socialistă din Octombrie a părăsit pe menșevici; a lucrat în sistemul cooperației, iar apoi în Comisariatul poporului pentru comerțul exterior. Din 1922 a fost membru al P.C. (b) al Uniunii Sovietice, a deținut posturi de răspundere în sectorul economic, iar în 1936—1937 a lucrat la Comitetul unional de radio. — *14, 46.*

Spectator — *vezi* Nahimson, M.I.

www.dacoromanica.ro

Spencer, Herbert (1820—1903) — filozof, psiholog şi sociolog englez, reprezentant de seamă al pozitivismului, unul dintre întemeietorii aşa-numitei teorii organiste a societăţii. Căutînd să justifice inegalitatea socială, Spencer susţinea că societetea omenească se aseamănă cu organismul animal şi aplica istoriei omenirii teoria biologică a luptei pentru existenţă. Datorită concepţiilor sale filozofice şi sociologice reacţionare, el a devenit unul dintre cei mai cunoscuţi ideologi ai burgheziei engleze. Principala sa lucrare este „System of Synthetic Philosophy" (1862—1896). — *10.*

Stauning, Thorwald August Marinus (1873—1942) — om de stat danez, unul dintre liderii de dreapta ai social-democraţiei daneze şi ai Internaţionalei a II-a, publicist. Din 1906 a fost membru al parlamentului danez. Din 1910 — preşedinte al Partidului social-democrat danez şi al fracţiunii din parlament a acestui partid. În timpul războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii social-şoviniste. Între 1916 şi 1920 a fost ministru fără portofoliu în guvernul burghez al Danemarcii. Ulterior s-a aflat în fruntea guvernului social-democrat şi în fruntea guvernelor de coaliţie, formate din radicali burghezi şi social-democraţi de dreapta. — *45, 118.*

Steklov, I.M. (1873—1941) — revoluţionar de profesie; a început să participe la mişcarea social-democrată în 1893. După Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a aderat la bolşevici. În anii reacţiunii şi ai noului avînt revoluţionar a colaborat la ziarul „Soţial-Demokrat", Organul Central al P.M.S.D.R., precum şi la „Zvezda" şi „Pravda", ziare ale bolşevicilor. După revoluţia burghezo-democratică din februarie 1917, s-a situat pe poziţiile „defensismului revoluţionar". Ulterior a trecut la bolşevici. După Revoluţia Socialistă din Octombrie a fost membru al C.E.C. din Rusia şi al C.E.C. al U.R.S.S., redactor al ziarului „Izvestiia V.Ţ.I.K.", al revistei „Sovetskoe Stroitelstvo", iar din 1929 vicepreşedinte al Comitetului pentru problemele ştiinţifice de pe lîngă C.E.C. al U.R.S.S. A scris o serie de lucrări în legătură cu istoria mişcării revoluţionare. — *131.*

Stirner, Max (1806—1856) — filozof german, unul dintre ideologii individualismului şi anarhismului burghez. El şi-a expus concepţiile sale în cartea „Der Einzige und sein Eigentum", apărută în 1844. A fost criticat în repetate rînduri de către K. Marx şi F. Engels. — *103.*

Struve, P.B. (1870—1944) — economist şi publicist burghez, unul dintre liderii partidului cadet. În ultimul deceniu al secolului trecut a fost unul dintre reprezentanţii de seamă ai „marxismului legal", a procedat la o revizuire „critică" şi la o „completare" a teoriei economice şi filozofice a lui K. Marx, a căutat să adapteze marxismul şi mişcarea muncitorească la interesele burgheziei. Struve a fost unul dintre teoreticienii şi organizatorii organizaţiei monarhiste-liberale „Uniunea eliberării" (1903—1905) şi redactor al organului ei de presă, revista „Osvobojdenie". O dată cu înfiinţarea, în 1905, a partidului cadet, el devine membru al Comitetului central al acestui partid. Struve a fost unul dintre ideo-

www.dacoromanica.ro

logii imperialismului rus. După Revoluția Socialistă din Octombrie — dușman inveterat al Puterii sovietice; a fost membru al guvernului contrarevoluționar Vranghel și apoi emigrant alb. — *38.*

T

Thiers, Adolphe (1797—1877) — om de stat și istoric francez burghez. După căderea celui de-al doilea Imperiu (4 septembric 1870) a fost unul dintre conducătorii de fapt ai guvernului reacționar, iar la 17 februarie 1871 a devenit șef al guvernului. A fost unul dintre principalii organizatori ai războiului civil și ai înăbușirii Comunei din Paris. Ca istoric aparținea curentului burghez al istoriografiei din perioada Restaurației. În „Războiul civil din Franța" (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 328—385), Marx a caracterizat în amănunțime rolul pe care Thiers l-a avut în istoria Franței. — *131.*

Treves, Claudio (1868—1933) — unul dintre liderii reformiști ai Partidului socialist italian. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții centriste. Față de Revoluția Socialistă din Octombrie a avut o atitudine ostilă. După scindarea Partidului socialist italian (1922), a devenit unul dintre liderii Partidului socialist unitar, partid reformist. — *118.*

Tugan-Baranovski, M.I. (1865—1919) — economist burghez rus. În ultimul deceniu al secolului trecut a fost un reprezentant de vază al „marxismului legal". În perioada revoluției din 1905—1907 a făcut parte din partidul cadet. După Revoluția Socialistă din Octombrie a luat parte activă la contrarevoluția din Ucraina, a fost ministru de finanțe al Radei centrale ucrainene — guvern burghez. Principalele lucrări ale lui Tugan-Baranovski din ultimul deceniu al secolului trecut sînt: „Crizele industriale în Anglia contemporană, cauzele și influența lor asupra vieții poporului", „Fabrica rusă în trecut și în prezent" etc. — *93.*

Turati, Filippo (1857—1932) — militant al mișcării muncitorești italiene, unul dintre organizatorii Partidului socialist italian (1892) și lider al aripii lui de dreapta, reformiste. În 1896 a fost ales în parlament, unde a condus grupul socialiștilor reformiști. În perioada războiului imperialist mondial s-a situat pe poziții centriste. Față de Revoluția Socialistă din Octombrie a avut o atitudine ostilă. După scindarea Partidului socialist italian (1922), a trecut în fruntea Partidului socialist unitar, partid reformist. În 1926 a emigrat din Italia fascistă, stabilindu-se în Franța. — *118.*

Ț

Țereteli, I.G. (1882—1959) — unul dintre liderii menșevismului. În anii reacțiunii și ai noului avînt revoluționar a fost lichidator. În perioada razboiului imperialist mondial s-a situat pe poziții centriste. După revoluția burghezo-democratică din februarie 1917 a fost membru

www.dacoromanica.ro

al Comitetului executiv al Sovietului din Petrograd, defensist. În mai 1917 a intrat în guvernul provizoriu burghez ca ministru al poştelor şi telegrafului, iar după evenimentele din iulie a fost ministru de interne, unul dintre inspiratorii prigoanei pogromiste dezlănţuite împotriva bolşevicilor. După Revoluţia Socialistă din Octombrie, Ţereteli a fost unul dintre conducătorii guvernului menşevic contrarevoluţionar din Gruzia. După victoria Puterii sovietice în Gruzia — emigrant alb. — *3, 14, 46, 75, 79, 97, 118.*

V

Vandervelde, Emile (1866—1938) — lider al Partidului muncitoresc din Belgia, preşedinte al Biroului socialist internaţional al Internaţionalei a II-a, s-a situat pe o poziţie ultraoportunistă. În timpul războiului imperialist mondial s-a manifestat ca social-şovinist; a făcut parte din guvernul burghez. După revoluţia burghezo-democratică din februarie 1917 a venit în Rusia pentru a face agitaţie în favoarea continuării războiului imperialist. Vandervelde a avut o atitudine ostilă faţă de Revoluţia Socialistă din Octombrie, a contribuit activ la organizarea intervenţiei militare împotriva Rusiei Sovietice, a depus eforturi susţinute pentru refacerea Internaţionalei a II-a. Între 1925 şi 1927 a fost ministru de externe al Belgiei; a participat la încheierea acordurilor de la Locarno (1925), îndreptate împotriva U.R.S.S. A luptat activ împotriva creării frontului unic antifascist al comuniştilor şi socialiştilor. A scris o serie de cărţi şi broşuri, în care, după cum arată V.I. Lenin, „eclectismul mic-burghez" se ridică „împotriva marxismului, sofistica împotriva dialecticii, reformismul filistin împotriva revoluţiei proletare" (Opere, vol. 28, Bucureşti, Editura politică, 1959, p. 318). — *3, 45, 47, 118.*

Varlin, Louis-Eugène (1839—1871) — revoluţionar francez, militant de frunte al Comunei din Paris din 1871. A organizat asociaţia muncitorilor legători de cărţi din Paris şi a condus grevele lor din 1864 şi 1865. În 1865 a intrat în Internaţionala I, a fost unul dintre organizatorii şi conducătorii secţiilor ei din Paris. În 1871 a fost membru al C.C. al Gărzii naţionale, în zilele Comunei din Paris a fost membru al Consiliului (guvernului) ei, delegat al Comisiei financiare, iar apoi al Comisiei militare; a făcut parte din minoritatea de stînga a Comunei. După invazia trupelor versailleze în Paris, a condus apărarea în arondismentele 6 şi 11 şi a luptat eroic pe baricade. La 28 mai a fost prins de versaillezi, torturat şi împuşcat fără judecată. — *123, 139.*

W

Walter, M. — autor al articolului „Der russische Imperialismus und Deutschlands China-Abenteuer", publicat în revista „Die Neue Zeit". — *173.*

Webb, Beatrice (1858—1943) — cunoscută militantă engleză pe tărîm social. — *116, 297.*

www.dacoromanica.ro

Webb, Sidney (1859—1947) — cunoscut militant englez pe tărîm social, reformist. A scris împreună cu soţia sa, Beatrice Webb, o serie de lucrări de istorie şi teorie a mişcării muncitoreşti engleze. Cea mai importantă dintre ele este „Industrial Democracy" (publicată în Rusia sub titlul „Teoria i praktika angliiskogo tred-iunionizma"). V.I. Lenin a tradus în limba rusă primul volum al acestei lucrări şi a redactat cel de-al doilea volum. Ideolog al micii burghezii şi al aristocraţiei muncitoreşti, în lucrările sale Sidney Webb a căutat să demonstreze că problema muncitorească poate fi rezolvată în mod paşnic în cadrul societăţii capitaliste. El a fost unul dintre întemeietorii organizaţiei reformiste Societatea fabiană. În anii războiului imperialist mondial s-a situat pe poziţii social-şoviniste; a făcut parte din primul şi din cel de-al doilea guvern laburist (1924 şi 1929—1931). Webb a avut o atitudine de simpatie faţă de Uniunea Sovietică. — *116, 297.*

Weydemeyer, Joseph (1818—1866) — militant de seamă al mişcării muncitoreşti germane şi americane, prieten şi tovarăş de luptă al lui K. Marx şi F. Engels. Sub influenţa lor a trecut de pe poziţiile „adevăratului socialism" la comunismul ştiinţific. A fost membru al „Ligii comuniştilor" şi a participat la revoluţia din Germania din 1848—1849. A fost unul dintre redactorii responsabili ai ziarului „Neue Deutsche Zeitung". După înfrîngerea revoluţiei a emigrat în S.U.A., unde a luat parte la războiul civil, luptînd de partea Nordului. A pus bazele propagării marxismului în S.U.A. — *33, 165.*

X

X. — *vezi* Liebknecht, Wilhelm.

Z

Zenzinov, V.M. (n. 1881) — unul dintre conducătorii partidului socialist-revoluţionar, membru al Comitetului central al acestui partid. În anii războiului imperialist mondial a fost defensist. În 1917 — membru al Comitetului executiv al Sovietului din Petrograd; adept al blocului cu burghezia; unul din redactorii ziarului „Delo Naroda", organ al eserilor. Dupa Revoluţia Socialistă din Octombrie — adversar al Puterii sovietice; emigrant alb. — *47.*

www.dacoromanica.ro

CUPRINS

Prefaţă VII

1917

STATUL ŞI REVOLUŢIA. *Învăţătura marxismului despre stat şi sarcinile proletariatului în revoluţie* 1 120

Prefaţă la prima ediţie 3

Prefaţă la ediţia a II-a 4

Capitolul I. Societatea împărţită în clase şi statul ..... 5—22

1. Statul — produs al ireductibilităţii contradicţiilor de clasă 5
2. Detaşamentele speciale de oameni înarmaţi, închisorile etc. 8
3. Statul — instrument de exploatare a clasei asuprite 12
4. „Dispariţia treptată" a statului şi revoluţia violenta 15

Capitolul al II-lea. Statul şi revoluţia. Experienţa anilor 1848—1851..... 22 35

1. Ajunul revoluţiei 22
2. Bilanţul revoluţiei 27
3. Cum punea Marx problema în 1852..... 33

Capitolul al III-lea. Statul şi revoluţia. Experienţa Comunei din Paris din 1871. Analiza lui Marx ..... 35—56

www.dacoromanica.ro

1. În ce constă eroismul încercării comunarzilor?.. 35
2. Prin ce să fie înlocuită maşina de stat sfărîmată?.. 40
3. Desfiinţarea parlamentarismului 44
4. Organizarea unităţii naţiunii 50
5. Nimicirea statului parazit 54

Capitolul al IV-lea. Continuare. Lămuririle suplimentare ale lui Engels.... 56—82
1. „Problema locuinţelor" 56
2. Polemica cu anarhiştii 59
3. Scrisoarea către Bebel 63
4. Critica proiectului de program de la Erfurt..... 66
5. Introducerea din 1891 la lucrarea lui Marx „Războiul civil" 74
6. Engels despre înlăturarea democraţiei..... 80

Capitolul al V-lea. Bazele economice ale dispariţiei treptate a statului.. 83—102
1. Cum pune Marx problema 83
2. Trecerea de la capitalism la comunism..... 85
3. Prima fază a societăţii comuniste..... 91
4. Faza superioară a societăţii comuniste..... 94

Capitolul al VI-lea. Vulgarizarea marxismului de către oportunişti..... 102—119
1. Polemica lui Plehanov cu anarhiştii..... 103
2. Polemica lui Kautsky cu oportuniştii..... 104
3. Polemica lui Kautsky cu Panneckoek..... 111
Postfaţă la ediţia întîi 120

MATERIALE PREGĂTITOARE LA LUCRAREA „STATUL ŞI REVOLUŢIA"

I. MARXISMUL DESPRE STAT ..... 123—301
MARXISMUL ŞI STATUL 126
Scrisorile lui Marx către Kugelmann..... 128
„Optsprezece Brumar" 134

www.dacoromanica.ro

„Observații critice pe marginea proiectului de program social-democrat din 1891“ 140

Briefe von F. Engels über die französische Arbeiterpartei (Scrisorile lui F. Engels despre Partidul muncitoresc francez) 158

Scrisoarea lui Engels catre Bebel 164

Critica Programului de la Gotha..... 172

Scrisoarea lui Engels din 1875..... 186

„Elend der Philosophie“ („Mizeria filozofiei“)..... 192

„Kommunistische Manifest“ („Manifestul Comunist“) 192

„Zur Wohnungsfrage“ („Contribuții la problema locuințelor“) 198

„Der Bürgerkrieg in Frankreich“ („Războiul civil din Franța“) 208

Introducerea lui Engels la „Der Bürgerkrieg“ (Introducerea lui Engels la „Războiul civil“)..... 230

F. Engels. „Der Ursprung der Familie, des Privateigentums und des Staats“. 6. Auflage, Stuttgart, 1894 (Prefața la ediția a 4-a. 16. VI. 1891) (F. Engels. „Originea familiei, a proprietății private și a statului“. Ed. a 6-a, Stuttgart, 1894)..... 244

„Anti-Dühring“ 252

Fr. Engels. „Dell'Autorità“ (Fr. Engels. „Despre autoritate“) 256

K. Marx despre indiferentismul politic 260

Kautsky. „Revoluția socială“ 266

Kautsky. „Der Weg zur Macht“ (Kautsky. „Drumul spre putere“) 274

K. Marx. „Revolution und Konterrevolution in Deutschland“. Stuttgart, 1907, 2. Auflage (K. Marx. „Revoluție și contrarevoluție în Germania“. Stuttgart, 1907, ediția a 2-a) 298

*II. *PLANURI, CONSPECTE ȘI ÎNSEMNĂRI PENTRU LUCRAREA „STATUL ȘI REVOLUȚIA“*..... 302—322

*1. PLANURILE LUCRĂRII 302

1. 302

2. 303

* Cu asterisc sînt notate titlurile date de Institutul de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S.

www.dacoromanica.ro

3. 304

*2. ÎNSEMNĂRI LA PLANUL LUCRĂRII..... 309

*3. PLANURI PENTRU ÎMPĂRȚIREA LUCRĂRII ÎN CAPITOLE 310

1. 310

2. 310

3. 310

*4. PLANUL PREFEȚEI 312

*5. MATERIALE PENTRU CAPITOLUL AL III-LEA AL LUCRĂRII 313

*1. Conspectul citatelor din lucrarea lui Marx „Razboiul civil din Franța“ 313

*2. Primul conspect al capitolului al III-lea..... 314

*3. Al doilea conspect al capitolului al III-lea..... 314

*4. Schiță de plan a capitolului al III-lea..... 315

*6. MATERIALE PENTRU CAPITOLUL AL IV-LEA AL CĂRȚII 316

*1. Planul capitolului al IV-lea..... 316

*2. Conspectul citatelor din lucrarea lui F. Engels „Contribuții la problema locuințelor“..... 316

*7. PLANURI PENTRU CAPITOLUL AL VII-LEA (NESCRIS)..... 317

1. 317

2. 317

*8. CONȚINUTUL CĂRȚII 319

*_MATERIALE PENTRU ARTICOLUL NESCRIS „CONTRIBUȚII LA PROBLEMA ROLULUI STATULUI“_ ..... 323—333

*1. ÎNSEMNĂRI PE MARGINEA ARTICOLULUI LUI N.I. BUHARIN „CONTRIBUȚII LA TEORIA STATULUI IMPERIALIST“ 323

*2. ÎNSEMNĂRI PE MARGINEA ARTICOLULUI LUI N.I. BUHARIN „STATUL IMPERIALIST TÎLHĂRESC“ 325

www.dacoromanica.ro

*3. PLANUL ARTICOLULUI „CU PRIVIRE LA ROLUL STATULUI“ 332

Adnotări ..... 337—381

Indice de lucrări şi izvoare citate sau menţionate de V.I. Lenin ..... 382—397

Indice de nume ..... 398—418

ILUSTRAŢII

Prima pagina a manuscrisului lui V.I. Lenin „Statul şi revoluţia“. — August—septembrie 1917 ..... 2—3

Coperta cărţii lui V.I. Lenin „Statul şi revoluţia“. — 1918.. 10—11

Coperta caietului lui V.I. Lenin intitulat „Marxismul despre stat“. — Ianuarie—februarie 1917..... 122—123

Pagina 21 a manuscrisului lui V.I. Lenin „Marxismul despre stat“. — Ianuarie—februarie 1917 ..... 222—233

Pagină din manuscrisul lui V.I. Lenin „Planuri, conspecte şi însemnări pentru lucrarea «Statul şi revoluţia»“. — Iulie—septembrie 1917 ..... 304—305

www.dacoromanica.ro

Dat la cules 24.09.1964. Bun de tipar 17.12.1964. Apărut 1965. Hîrtie scris I A de 63 g/m², 540×840/16. Coli de editură 27,25. Coli de tipar 28. A. 14588/1964. Planşe 5 tipar înalt-colorate. C.Z. pentru bibliotecî 3C2 = R

Tiparul executat sub comanda nr. 5975 40.738 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti — R.P.R.

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro